

GLASUL BISERICII

REVISTA SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ANUL LIX, NR. 1 - 4 IANUARIE - APRILIE 2003

GLASUL BISERICII

REVISTA SFINTEI MITROPOLII
A
MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

ANUL LIX, NR. 1 - 4
IANUARIE - APRILIE 2003

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei
și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

I.P.S. *Teodosie* al Tomisului
Î.P.S. *Nifon* al Târgoviștei
P.S. *Epifanie* al Buzăului
P.S. *Calinic* al Argeșului
P.S. *Casian* al Dunării de Jos
P.S. *Damaschin* al Sloboziei și Călărașilor
P.S. *Galaction* al Alexandriei
și Teleormanului
P.S. *Sebastian Ilfoveanul* și
P.S. *Varsanufie Prahoveanul*,
Episcopi Vicari ai Sfintei Arhiepiscopii
a Bucureștilor

Membrii:

P.C. Pr. Alexandru Armand Munteanu
P.C. Pr. Mihai Hau

Redactor:

P.C. Pr. Gheorghe Pop

Întâmpinarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea
(Piața San Pietro din Roma, 7 octombrie 2002)

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://bibsinod.ro>

De ziua praznicului Sfantului Dimitrie cel Nou, ocoitorul spiritual al Bucurestiului, pe Dealul Patriarhiei din Bucuresti (27 octombrie 2002)

CUPRINS

I. EDITORIAL

† Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române <i>"Părtașie la binele comun" - Biserica Ortodoxă Română și integrarea europeană</i>	5
<i>Declarația participanților la Conferința Internațională "Bisericile și valorile euro-atlantice"</i>	9
<i>Charta Oecumenica - "Un text, un proces și un vis"</i>	10

II. "PE CALEA BISERICII CELEI UNA..."

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula - Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Vatican - eveniment istoric cu profunde semnificații ecumenice	25
† Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române <i>"Ca toți să fie una"</i>	31
<i>Declarația comună a Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea și a Prea Fericirii Sale Patriarhul Teoctist</i>	34

III. PAGINI DE SPIRITUALITATE ȘI DUHOVNICIE

Pr. conf. dr. Vasile Gordon - <i>Cuvânt pentru Duminica a III-a din Postul Mare</i>	37
P.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal - <i>Cuvânt de învățătură la Duminica a V-a a Postului Mare, a Sfintei Maria Egipteanca</i>	40

IV. CREDINȚĂ ȘI MĂRTURISIRE

<i>Pastorala Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la Duminica Ortodoxiei</i>	45
Acatistul Sfinților Români	51

V. ARTICOLE ȘI STUDII

Diac. conf. dr. Ioan Caraza - <i>Sfânta Scriptura și sfintele icoane în tradiția patristică răsăriteană</i>	63
Pr. conf. dr. Tache Sterea - <i>"Portretul" ereticului și al schismaticului după Sfinții Părinți</i>	115
Ierom. Teofil Anăstăsoaie - <i>Fecioria - oglindită în predicile Sfântului Vasile cel Mare</i>	131

VI. DOCUMENTARE

P.S. Episcop Damaschin Coravu, Episcopul Sloboziei și Călărașilor - <i>Societatea Biblică Interconfesională din România la 10 ani de existență - eforturi, împliniri și speranțe</i>	145
Lect. dr. Mihaela Palade - <i>Manifestarea artei creștine apusene și receptarea sa</i>	155

VII. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

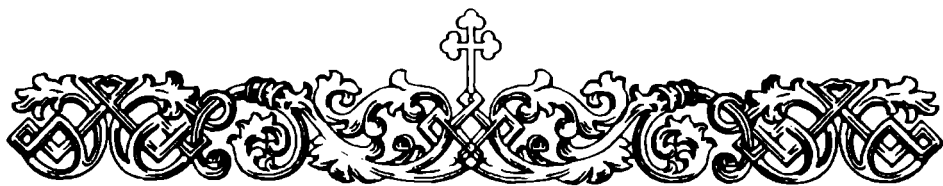
Pr. Nicolae Vladu - <i>Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist (1 ianuarie-30 aprilie 2003)</i>	173
Diac. Ovidiu Mititean - <i>Biserica - lăcaș de rugăciune și comuniune - Punerea pietrei de temelie pentru biserica "Sfinții Trei Ierarhi" - București</i>	189
Ilie Valentin - <i>Din agenda de lucru a Prea Sfințitului Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor</i>	191

VIII. BISERICA ȘI ȘCOALA

P.S. Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor - <i>Metode și tehnici de evaluare în cadrul orelor de religie</i>	195
--	-----

IX. NOI APARIȚII EDITORIALE

Pr. drd. Paul Iulius Negoita - <i>Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan N. Floca; Prof. Dr. Sorin Joanta, Administrație bisericească parohială și legislație, Edit. Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Sibiului, Sibiu 2001, p. 208</i>	207
Dr. Mihaela Marinescu - <i>Pr. Conf. Univ. Dr. Marin Velea, Clasici ai muzicii corale românești, laice și religioase, Editura DAIM, București, 2002</i>	211

I. EDITORIAL

"PĂRTĂȘIE LA BINELE COMUN" - BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ

„Păstrați ființa cea lăuntrică curată!”

Ne regăsim, astăzi, aici, sub cupola Palatului Parlamentului, slujitori și credincioși ai Bisericilor și ai cultelor din România, încercând să ne „integrăm” noi înșine în gândirea dumneavoastră, pentru a ajunge, împreună, la o părere convergentă privind viitorul pe care ni-l dorim cu toții pentru poporul nostru, ai cărui fii suntem. Împlinim această lucrare, așa precum au făcut-o și înaintașii noștri, cu alte prilejuri, în momente istorice din viața atât de zbu-ciumată a țării noastre, cu conștiința responsabilității foarte mari pentru prezentul și viitorul națiunii noastre. Am răspuns amabilei invitații a Dom-nului Președinte al României de a participa la acest Forum, voind să arăt și prin aceasta că prețuiesc înțelepciunea adânc înrădăcinată în sufletul nostru românesc, exprimată în acea chemare lăuntrică de a ne aduna și a reflecta împreună la mai binele poporului român.

M-am bucurat să aud astăzi, aici, ca și cu alte prilejuri similare, cuvinte atât de frumoase despre dezvoltare, despre reformă, despre progres, despre valorile europene; toate acestea ne farmecă și ne atrag. Trebuie să luăm

* Mesajul Prea Fericitului Parinte Patriarh Teoctist la Forumul național UE - 2007, 14 februa-rie 2003.

aminte că toate își au izvorul în interiorul ființei omenești, al gândului și al inimii ei, al ființei aceleia lăuntrice, care creează tot ceea ce este adevăr, bunătate și frumusețe veritabilă, ca reflectare a adevărului, bunătății și frumuseții desăvârșite, atribuite doar ale lui Dumnezeu.

De-a lungul frământatei și, de multe ori, tragicei noastre istorii, înaintașii noștri au avut întotdeauna, în viața lor atât de învolburată ca și cea din vremea noastră, puterea de a urca piscurile regăsirii și ale unității lor, pentru a salva ceea ce era mai prețios nu doar în ceea ce privește lumea materială, ci și în dănuirea lor spirituală, a vieții lor religioase. Biserica Ortodoxă își are, cum bine știți, o țință a ei, un scop al ei foarte bine definit, ce pune în valoare omul ca ființă creată de Dumnezeu după chipul Său și chemat la asemănarea cu El, printr-un proces neîntrerupt de continuă creștere duhovnicească. Cu deosebită grijă, Biserica îl însoțește pe om, pe parcursul vieții sale, de la naștere până la trecerea pragului acestei vieți, o viață ce nu-i poate rămâne indiferentă. Biserica, pentru că este Trupul lui Hristos, se apleacă cu dragoste asupra omului, mai cu seamă în suferințele lui, încercând să ia atitudine atunci când acesta este nedreptățit. În același timp, Biserica nu rămâne indiferentă față de stările de decădere morală sau de alte stări care prejudiciază demnitatea și însăși ființa omului, care este coroana creației lui Dumnezeu.

După cum cunoașteți și, de altfel s-au făcut referiri chiar aici, suntem singura Biserică Ortodoxă, de limbă și cultură latină, ceea ce ne face să ne simțim mult mai apropiați de celelalte popoare frățești latine. Chiar dacă sunt de credință catolică, avem totuși o bogăție spirituală comună, dar și un țel comun. Această *latinitate a noastră ne a îndreptățit să vrem să fim prezenți în Europa de multă vreme, prin sfinții și marii noștri cărturari și înaintași. Am fost deci europeni dintru începutul istoriei noastre ca și popor; mai mult, am fost, de multe ori cu prețul sacrificiului suprem, chiar apărători ai culturii, ai civilizației și ai creștinătății europene.*

De aceea, nu trebuie să ne subestimăm, ci trebuie să avem curaj în demersul nostru de a ne regăsi locul pe care îl merităm pe deplin în simfonia popoarelor unci Europe unite, pentru că avem ce să oferim valoros celorlalte popoare europene. Deși suntem o țară de credință majoritar ortodoxă, totuși se regăsesc aici și credincioși aparținând altor credințe, cu care am conviețuit mai bine de o mie de ani, împărtășindu-ne preocupările unii altora. Suntem, am putea spune, din acest punct de vedere, **o Europă în miniatură.**

Am urcat în viața noastră, mai ales în ultimile cinci decenii dinaintea de 1989, Golgote multe, dar pe care le-am traversat cu răbdare îndurătoare în fața lui Dumnezeu, așa cum seria Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, când a fost biruit la Războieni, că: „a vrut Dumnezeu să fim biruiți și oastea noastră să se zdrobească aici și să-i închinăm lui Dumnezeu o biserică”. Avem, deci, din acest punct de vedere, o moștenire unică în lume, cu toate că sunt încă foarte multe lipsuri.

Biserica Ortodoxă Română a cultivat spiritualitatea neamului nostru, cum spuneam mai devreme, a apărât valoarea omului, viața sa, drepturile sale, dar nu numai atât. Ea și-a revendicat și drepturile ei, așa cum am făcut noi începând cu anul 1990, revendicând terenurile și bunurile bisericesti, pentru a putea astfel împlini opera de restaurare a patrimoniului bisericesc și pentru a desfășura activitățile noastre filantropice.

Profit de acest prilej pentru a mă adresa și tineretului țării noastre, cel care va beneficia cel mai mult de roadele lucrării noastre de astăzi în direcția integrării României în structurile europene.

Tinerii trebuie să aibă posibilitatea de a-și păstra ființa cea lăuntrică curată în această involburare a progresului tehnicii și a civilizației, care nu este întotdeauna spre zidirea sa spirituală. Sigur că Europa ne aduce multe lucruri bune, pe care le salutăm, dar sunt și lucruri mai puțin bune sau chiar dăunătoare, care îl îndepărtează pe om de Dumnezeu și de semenul său, sau care aduc cu ele fel de fel de păcate, pe care suntem datori să le combatem cu metodele pe care le avem de la Sfinții Părinți.

Ca o concluzie și în consonanță cu ceea ce s-a afirmat de la această tribună, reafirmăm cu tărie necesitatea păstrării valorilor noastre creștine românești tradiționale, astfel încât să oferim posibilitatea Europei să vadă în noi, românii, pe păstrătorii unui tezaur de spiritualitate pe care avem datoria să-l împărtășim și altora. Avem această datorie sfântă față de celelalte popoare ale Europei, pentru că și acolo, ca de altfel și în alte părți ale lumii, trăiesc sute de mii și milioane de credincioși ortodocși români, care așteaptă de la noi, cei de acasă, un cuvânt de dragoste și de îndrumare.

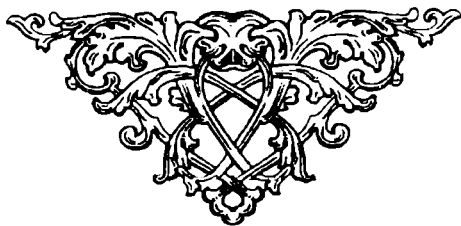
Felicitându-Vă, Domnule Președinte, personal și salutând pe toți cei ce participă la acest Forum, doresc să vă asigur că **Biserica Ortodoxă Română va sprijini aceste demersuri de integrare a României în structurile europene.**

Iar ca o mărturie a preocupării noastre pentru acest lucru, vă rog să-mi îngăduiți ca acum, concret, să formulez aici o intervenție specială la textul Declarației, și anume aceea ca, în rândul valorilor europene ce stau la baza Europei unite să fie înscrise, pe lângă valoarea religioasă, în general, și **valorile preponderent creștine, care stau la baza culturii și civilizației europene.**

Cu aceste cuvinte închei, mulțumindu-vă pentru atenția acordată și rog pe Bunul Dumnezeu să ne ajute în această lucrare atât de importantă.

† **TEOCTIST**

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

DECLARAȚIA PARTICIPANȚILOR LA CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ "BISERICILE ȘI VALORILE EURO-ATLANTICE"

Toate Cultele recunoscute din România susțin fără echivoc integrarea euro-atlantică a României, într-un spațiu al valorilor comune, al prosperității, securității și păcii.

De asemenea, reprezentanții Bisericilor, al Asociației George C. Marshall-România, al altor instituții și organizații ale societății civile își exprimă solidaritatea cu instituțiile statului privind realizarea acestui important deziderat național, integrarea României în NATO din acest an.

Conferința a fost menită să arate că valorile fundamentale ale omului secolului XXI sunt, la bază, aproape identice, în concordanță cu principiile spirituale și morale ale religiilor monoteiste; că indiferent de religia pe care o îmbrățișăm, avem în inima noastră credința în Dumnezeuul toleranței, al cooperării, al dragostei față de om, al adevărului, al reconcilierii, al libertății și păcii.

Participanții la Conferință consideră că în Europa s-a deschis o perspectivă fără precedent pentru cetățenii Statelor din spațiul euro-atlantic – realizarea unei Comunități largi, libere și unite sub valorile și practicile democratice, culturale, spirituale și securității comune.

S-a subliniat faptul că nu există moment în timp și nici loc în lume în care să nu fi existat credința, că Europa de mâine, sub lumina religiei și respectul identității popoarelor, cu darurilor lor, trebuie să se bucure, unită în numele păcii și al prosperității.

Din punct de vedere al capelanilor militari șefi ortodocși, catolici, protestant, de confesiune mozaică și musulmani din Comandamentul European al S.U.A. și N.A.T.O. al profesorilor de teologie și cultură din Germania și N.A.T.O., Conferința reprezintă mesajul euro-atlantic al țărilor, de apropiere, colaborare și parteneriat cu toate cultele și societatea civilă din România.

CHARTA OECUMENICA "Un text, un proces și un vis"

Prezentare succintă a originii și răspândirii Cărții Ecumenice

Cea de a II-a Adunare Ecumenică Europeană (= AEE2, Graz, Austria, 23-29 iunie 1997) a recomandat Bisericilor din întreaga Europă să întocmească un document, care pe baza drepturilor și datoriilor ecumenice ale tuturor Bisericilor să conțină o serie de "linii directoare, reguli și criterii", pentru a ajuta Bisericile să facă distincția între prozelitism și adevărata mărturie creștină, ca și între fundamentalism pe de o parte și fidelitatea față de credință, pe de altă parte. În sfârșit, acest document va trebuie să ajute la desfășurarea relațiilor dintre Bisericile majoritare și cele minoritare într-un spirit cu adevărat ecumenist (cf. *"Reconciliere - Dar al lui Dumnezeu și izvor de viață nouă"* (în l. germană), Graz, 1998, p. 53). Recomandarea întrunirii organizată la Graz de către Conferința Bisericilor Europene (CBE) împreună cu Consiliul Conferințelor Episcopilor din Europa (CCEE) pornea de la constatarea uneori dureroasă că în fața situațiilor de tensiune și conflict interconfesional, cu care se confruntă multe Biserici din Europa și din întreaga lume, acestora le lipsesc criteriile de orientare iar dialogul devine practic imposibil. Prin documentul recomandat, întrunirea CBE și CCEE dorea să ofere Bisericilor o bază comună pentru dezvoltarea unei "culturi a dialogului" prin fixarea unor linii de orientare pentru depășirea situațiilor conflictuale și continuarea dialogului, față de care nu există alternativă.

Comitetul Mixt CBE-CCEE, întrunit la Vatican între 19-22 februarie 1998, din care face parte ca delegat al CBE și I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, a luat în discuție recomandarea de la Graz și a decis ca cele două organizații europene "să pornească împreună la drum" în vederea întocmirii unei Charte Ecumenice, așa cum s-a propus la AEE2. Charta Ecumenica devenea de la început un document comun al celor două organizații europene, care împreună însumează practic toate Bisericile din Europa.

Mai mult cele două organizații europene au precizat că nu intenționează să producă un nou text ecumenic, care să se adauge șirului nesfârșit de astfel de texte ce sfârșesc în sertarele birourilor celor responsabili cu afacerile ecumeniste din diferitele Biserici, ci mai ales ca prin acest text să se declanșeze un proces viu, desfășurat la toate nivelurile vieții bisericești, pentru angajarea unui dialog durabil și constructiv dintre diferitele Biserici. Pe baza acestei hotărâri a fost numit un grup mixt (CBE-CCEE) de câte 4 reprezentanți, care să întocmească un prim proiect de text pentru ceea ce avea să devină Charta Ecumenică. Din cei 4 membrii CBE, doi erau ortodocși.

Grupul mixt de redactare a întocmit în toamna anului 1998 un proiect al Chartei, compus dintr-o introducere și trei părți, care cuprindeau în total 9 capitole. Acest proiect a fost prezentat Comitetului Mixt CBE-CCEE (Guernsey, 4-7 martie 1999) care a îmbunătățit textul respectiv și l-a recomandat spre a fi studiat la nivelul unei consultații europene. Această consultație care s-a desfășurat între 30 aprilie - 3 mai 1999 la Graz și la care au participat reprezentanți ai tuturor familiilor de Biserici din întreaga Europă, a marcat primul pas de studiere a proiectului Chartei Ecumenice într-un context european. Proiectul îmbunătățit în lumina consultației de la Graz a fost definitivat de cele două secretariate ale CBE (Geneva) și CCEE (Sf. Gallen) și trimis în vara anului 1999 spre studiu tuturor Bisericilor și Conferințelor Episcopale din întreaga Europă. Până în septembrie 2000 s-au trimis la Geneva aproape 90 de răspunsuri din partea diferitelor Biserici: aproximativ tot atâtea răspunsuri au fost trimise la St. Gallen din partea Conferințelor Episcopale. Bisericile Ortodoxe și-au exprimat punctul lor de vedere cu privire la proiectul Chartei, cu prilejul unei consultații organizate în Creta la inițiativa Patriarhiei Ecumenice, în august 2000. La această întrunire au fost reprezentate toate Bisericile Ortodoxe, incluși cele care nu mai fac parte din CBE, cum este cazul cu Biserica Ortodoxă Bulgară. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată la întrunirea pan-ortodoxă din Creta și a trimis apoi la Geneva un valoros comentariu la primul proiect al Chartei Ecumenice.

Grupul mixt de redactare a prelucrat primul proiect al Chartei Ecumenice în lumina tuturor comentariilor primite de la Biserici și a prezentat Comitetului Mixt CBE-CCEE (Porto, Portugalia, 26-29 ianuarie 2001) un al doilea proiect, care a fost îmbunătățit de acest comitet și declarat ca "text de bază" spre a fi prezentat la Întrunirea Ecumenică Europeană de la Strasburg (19-22 aprilie 2001). La această întrunire, care a avut ca temă: "*Iată, eu cu voi sunt, până la sfârșitul veacurilor*", iar ca referent principal pe I.P.S.

Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, au participat pe de o parte o sută de tineri din toate Bisericile, iar pe de altă parte o sută de reprezentanți oficiali și șefi ai diferitelor Biserici din întreaga Europă. Vineri 20 aprilie 2001, toți participanții la întrunirea de la Strasburg au fost primiți la Consiliul Europei, unde a fost prezentată Charta Ecumenica. Acest proiect a fost apreciat de către reprezentanții înaltei instituții europene ca o inițiativă de prioritar cu calitatea de simbol chiar și pentru instituțiile europene.

În cadrul ședinței de închidere a lucrărilor întrunirii de la Strasburg, desfășurat în ziua de duminică 22 aprilie, la catedrala luterană Sf. Toma, în prezența a mii de credincioși și transmis în direct pe toate marile canale de tv occidentale, a fost semnată oficial Charta Oecumenica de către cei doi președinți ai CBE și CCEE: I.P.S. Mitropolit Ieremia, pe atunci mitropolit al Franței - azi mitropolit al Elveției, și respectiv de către Cardinalul Miroslav Vlk de Praga, pe atunci președinte al CCEE. Toți participanții de la întrunirea din Strasburg au primit câte o mapă, care conținea Charta Oecumenică. Din acel moment Charta Oecumenică era trimisă tuturor Bisericilor și Conferințelor Episcopale cu invitația de a fi "adoptată și adaptată", după formula lansată de către I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la Porto. Textul de bază al Chartei Ecumenice este format dintr-o introducere și trei părți, care însumează în total 12 capitole. În acest text numărul de "angajamente" a fost considerabil redus față de primul proiect.

La mai bine de un an de la întrunirea de la Strasburg, CBE și CCEE au organizat iarăși împreună o consultație la Ottmaring, Germania (7-10 septembrie 2002), la care a participat un număr de aproximativ 50 de reprezentanți ai diferitelor Biserici și Conferințe Episcopale din Europa, inclusiv Biserica Ortodoxă Română. La această consultație s-a făcut o evaluare a procesului legat de Charta Ecumenica în întreaga Europă și s-a adoptat un mesaj final cu titlul: "Scrisoare de la Ottmaring", pe care o anexăm acestei succinte prezentări.

Până în prezent Charta Ecumenică a fost tradusă în 30 de limbi, originalul fiind în l. germană. Charta a fost publicată în zeci de mii de exemplare, a fost studiată la toate nivelurile de viață bisericească în multe țări din Europa, a constituit subiect pentru teze de licență și de doctorat la mai multe facultăți de teologie, precum și obiectul multor emisiuni de radio și televiziune din diferite țări. Charta Ecumenica a fost răspândită și dincolo de granițele Europei: în S.U.A., America Latină și în Africa. În vara anului

2001 Federația Luterană Mondială a trimis acest text ecumenic Bisericilor sale membre din întreaga lume.

Dincolo de difuzarea și studierea acestui text, mult mai important este însă faptul că în multe regiuni ale Europei, Charta Ecumenică a fost luată ca bază de cooperare ecumenică de către Biserici din: Elveția, Franța, Olanda, Irlanda, Germania, Ungaria etc. Bisericile din Austria, Olanda, Lituania și Ungaria au semnat Charta și au declarat-o ghid pentru cooperarea lor viitoare. Printre Bisericile Ortodoxe care au tradus și publicat Charta Ecumenică se numără Biserica Greciei, Biserica Ortodoxă Sârbă, Biserica Ciprului precum și Biserica Ortodoxă din Finlanda.

Unele Biserici atât din Apus, cât și din Răsărit, au formulat critici cu privire la unele părți din Charta Ecumenica, considerând-o în mod greșit ca document dogmatic. Biserica Ortodoxă Rusă, care se numără printre Bisericile cu o atitudine în general critică la adresa Chartei Ecumenice, în care vedea un document doctrinar, s-a exprimat totuși în favoarea realizării unui astfel de proiect. Ori, așa cum se arată în introducere, Charta Ecumenică nu are "un caracter doctrinar-dogmatic sau juridic-bisericesc", ci doar unul ecumenic menit să ajute Bisericile pe drumul lor spre unitate și mărturie comună. Valoarea și succesul Chartei Ecumenice depinde întru totul de voința Bisericilor de a lucra împreună la realizarea voiei lui Dumnezeu pe pământ "ca toți să fie una". Numai pe această cale textul relativ simplu și lipsit de orice ambiție teologică al Cartei Ecumenice se va transforma într-un proces creator și va ajuta la împlinirea unei dorințe, de un vis, pe care și Biserica Ortodoxă îl împărtășește pe deplin.

București, 6 februarie 2003

CHARTA OECUMENICA

Liniile directoare pentru cooperarea crescândă
între Bisericile din Europa

"Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh"

Ca membri ai Conferinței Bisericilor Europene și ai Consiliului Conferințelor Episcopilor Europeni¹, în duhul mesajului celor două Adunări Ecu-menice Europene de la Basel (1989) și Graz (1997), suntem foarte hotărâți de a păstra și continua comuniunea la care am ajuns împreună. Mulțumim Dumnezeui nostru Cel Întreit în Persoane că, prin Duhul Său cel Sfânt, ne conduce pașii spre o comuniune tot mai intensă.

Diferitele forme ale cooperării ecumenice au corespuns așteptărilor. Încredințați de rugăciunea lui Hristos: *"Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis"* (Ioan 17, 21), nu avem voie să rămânem la situația actuală. În conștiința vinei noastre și pregătiți pentru pocăință, trebuie să ne străduim să depășim diviziunile care există încă între noi, ca astfel, să putem propovădui împreună în mod credibil mesajul Evangheliei între popoare.

În ascultarea comună a Cuvântului lui Dumnezeu din Sfânta Scriptură și chemați spre mărturisirea credinței noastre comune, precum și în acțiune comună, conform Adevărului recunoscut, vrem să dăm mărturie despre dragoste și speranță pentru toți oamenii.

Pe continentul nostru european, între Atlantic și Urali, între Capul Nordului și Marea Mediterană, care astăzi, mai mult decât oricând, poartă am-

1. Din Conferința Bisericilor Europene (CBE) fac parte cele mai multe Biserici ortodoxe, reformate, anglicane, libere și vechi-catolice din Europa.

În Consiliul Conferințelor Episcopilor Europeni (CCEE) sunt reunite Conferințele Episcopilor romano-catolici din Europa.

prentele unei culturi pluraliste, vrem să ne angajăm pe baza Evangheliei pentru demnitatea persoanei umane ca chip al lui Dumnezeu, iar ca Biserici să aducem o contribuție comună la împăcarea dintre popoare și culturi.

În acest sens, considerăm această Charta ca un angajament comun pentru dialog și cooperare. Ea descrie sarcinile ecumenice de bază și, din acestea trasează o serie de linii directoare și angajamente. Ea tinde să promoveze la toate nivelurile vieții bisericești o cultură ecumenică a dialogului și conlucrării și pentru aceasta să creeze o normă obligatorie. Ea nu are totuși un caracter doctrinar-dogmatic sau juridic-bisericesc. Autoritatea ei constă mai degrabă în angajarea de sine a Bisericilor europene și a organizațiilor ecumenice. Acestea pot să-și formuleze pentru domeniul lor, pornind de la acest text de bază, adaosuri proprii și perspective comune care se referă concret la provocările lor specifice și la angajamentele ce decurg din acestea.

I

**CREDEM
"ÎNTR-UNA, SFÂNTĂ, CATOLICĂ²
ȘI APOSTOLICĂ BISERICĂ"**

"Silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii. Este un trup și un Duh, precum și chemați ați fost la o singură nădejde a chemării voastre; este un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru toți" (Efeseni 4. 3-6).

1. Chemați împreună la unitatea în credință

Conform Evangheliei lui Iisus Hristos, așa cum ea este mărturisită în Sfânta Scriptură și cum este exprimată în Mărturisirea Ecumenică de Credință niceo-constantinopolitană (381) noi credem în Dumnezeul Cel Întreit în Persoane: în Tatăl, în Fiul și în Sfântul Duh. Deoarece prin acest

2. Aici cu sensul de universal.

Credo mărturisim "Biserica cea una, sfântă, catolică și apostolică", misiunea noastră ecumenică obligatorie este de a face vizibilă această unitate, care, totdeauna, este un dar al lui Dumnezeu.

Deosebirile fundamentale din credință încă împiedică această unitate vizibilă. Există diferite concepții, mai ales despre Biserică și unitatea ei, despre Taine și Slujiri (preoție). Noi nu trebuie să fim de acord cu această situație, Iisus Hristos, pe cruce, ne-a descoperit iubirea Sa și taina împăcării; urmând Lui, vrem să facem tot posibilul de a depăși barierele și problemele existente ce despart Bisericile.

Ne obligăm

- să urmărim îndemnul apostolic din Epistola către Efeseni și să ne străduim, stăruitor, să ajungem la o înțelegere comună a mesajului mântuitor al lui Hristos din Evanghelie;

- să acționăm prin puterea Duhului Sfânt spre unitatea văzută a Bisericii lui Iisus Hristos într-o credință, unitate care își găsește expresia în recunoașterea reciprocă a botezului și în comuniunea euharistică, precum și în mărturisire și slujire comune.

II

PE DRUMUL COMUNIUNII VĂZUTE A BISERICILOR ÎN EUROPA

**"Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei,
dacă veți avea dragoste unii față de alții" (Ioan 13, 25)**

2. Vestind împreună Evanghelia

Cea mai importantă misiune a Bisericilor în Europa este de a vesti împreună Evanghelia, prin cuvânt și faptă, pentru mântuirea tuturor oamenilor. Față de complexa dezorientare, de îndepărtarea de valorile creștine, dar și diversele căutări după sens în viață, creștinele și creștinii sunt chemați în mod deosebit să-și mărturisească credința lor. În acest sens e nevoie de o angajare puternică și de un schimb de experiență în domeniul catehetic și

pastoral la nivelul comunităților locale. De asemenea, foarte important este ca tot poporul lui Dumnezeu să mijlocească în comun Evanghelia în societatea publică și să o pună în valoare prin angajare socială și prin îndeplinirea de responsabilități politice.

Ne obligăm

- să discutăm despre inițiativele noastre de evanghelizare cu celelalte Biserici, să cădem de acord în acest sens și astfel, să evităm concurența dăunătoare, ca și pericolul de noi sciziuni;

- să recunoaștem că fiecare om poate să-și aleagă, în libertatea de conștiință, afilierea religioasă și bisericească. Nimeni nu trebuie să fie constrâns să se convertească prin presiuni morale sau ispite materiale; tot astfel, nimeni nu trebuie împiedicat de la o convertire care rezultă din consimțământ liber.

3. Să ne îndreptăm unii către alții

În duhul Evangheliei noi trebuie să reconsiderăm istoria Bisericilor creștine care este marcată de multe experiențe bune, dar și de schisme, ostilități și chiar de confruntări armate. Greșelile oamenilor, lipsa iubirii și frecventa manipulare a credinței și Bisericilor în interes politic au afectat puternic credibilitatea mărturisirii creștine.

De aceea, ecumenismul începe pentru creștine și creștini cu înnoirea inimii și disponibilitatea pentru căință și îndreptare. Împăcarea a progresat deja în Mișcarea Ecumenică.

Este important să recunoaștem darurile spirituale ale diferitelor tradiții creștine, să învățăm unii de la alții, dăruind astfel unii altora. Pentru desfășurarea viitoare a ecumenismului este stringent necesar să integrăm experiențele și așteptările tinerilor și să încurajăm participarea lor după puteri.

Ne obligăm

- să depășim autosuficiența și să îndepărtăm prejudecățile, să căutăm întâlnirea împreună și să ne ajutăm unul pe celălalt;

- să încurajăm deschiderea și cooperarea ecumenică în educația creștină, în formarea, desăvârșirea precum și cercetarea teologică.

4. Să acționăm împreună

Ecumenismul se desfășoară deja în forme variate de acțiune comună. Multe creștine și creștini din diferite Biserici trăiesc și lucrează împreună în prietenie, în vecinătate, la serviciu și în familiile lor. În mod special căsătoriile interconfesionale trebuie susținute ca să trăiască ecumenismul în viața lor de zi cu zi.

Recomandăm și susținem la toate nivelurile locale, regionale, naționale și internaționale organizarea de comisii ecumenice bi și multilaterale pentru cooperare. La nivel european este necesar să se întărească cooperarea dintre Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Conferințelor Episcopilor Europeni și să se organizeze pe mai departe reuniuni ecumenice europene.

În conflictele dintre Biserici trebuie să fie inițiate, respectiv susținute în continuare, eforturile de mediere și pace.

Ne obligăm

- să acționăm împreună la toate nivelurile vieții bisericești unde există premisele pentru aceasta și nu se opun motive de credință sau de forță majoră;

- să apărăm drepturile minorităților și să ajutăm la înlăturarea neînțelegerilor și a prejudecăților dintre Bisericile majoritare și minoritare din țările noastre.

5. Să ne rugăm împreună

Ecumenismul trăiește din ascultarea împreună a Cuvântului lui Dumnezeu și din lucrarea Duhului Sfânt în noi și prin noi. Pe baza harului primit prin aceasta, există astăzi diverse străduințe ca, prin rugăciuni și servicii religioase, să se aprofundeze comuniunea spirituală dintre Biserici și să se promoveze rugăciunea pentru unitatea văzută a Bisericii lui Hristos. Un semn deosebit de dureros al separării dintre multe Biserici creștine este lipsa comuniunii euharistice.

În unele Biserici există rezerve față de rugăciunile ecumenice în comun. Dar multele slujbe ecumenice, imnurile și rugăciunile în comun, în special Tatăl Nostru, marchează spiritualitatea noastră creștină.

Ne obligăm

- să ne rugăm unii pentru alții și pentru unitatea creștină;
- să cunoaștem și să prețuim slujbele religioase și celelalte forme ale vieții spirituale ale altor Biserici;
- să ne îndreptăm spre scopul comuniunii euharistice.

6. Să continuăm dialogurile

Apartenența noastră comună în Hristos este de importanță fundamentală față de pozițiile noastre teologice și etice diferite. Altfel decât pluralitatea dăruită nouă și care ne îmbogățește și diferențele în doctrină, în problemele etice și în stipulările de drept bisericesc au dus la despărțiri între Biserici; adesea, la acestea au jucat un rol decisiv circumstanțele istorice deosebite și structurile culturale diferite.

Pentru a aprofunda comuniunea ecumenică, eforturile pentru un consens în credință, trebuie neapărat continuate. Fără unitatea de credință nu există nici o comuniune bisericească. Nu există nici o alternativă la dialog.

Ne obligăm

- să continuăm, conștiincios și intensiv, dialogul dintre Bisericile noastre la toate nivelurile și să examinăm ceea ce se poate și trebuie să fie declarate ca obligatorii de autoritatea bisericească în ceea ce privește rezultatele dialogului;
- în controverse, în special dacă o sciziune amenință în problemele de credință și etică, să căutăm dialogul și să dezbatem împreună problemele respective, în lumina Evangheliei.

III

RESPONSABILITATEA NOASTRĂ COMUNĂ ÎN EUROPA

"Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9)

7. Să participăm la construcția Europei

În decursul veacurilor s-a dezvoltat o Europă caracterizată religios și cultural predominant de Creștinism. În același timp, prin eșecul creștinilor în

Europa și în afara granițelor ei, au fost cauzate multe nenorociri. Noi ne recunoaștem responsabilitatea pentru această vină și-L rugăm pe Dumnezeu și pe oameni să ne ierte.

Credința noastră ne ajută să învățăm din trecut și să ne angajăm, ca astfel, credința creștină și dragostea pentru aproapele să strălucească speranța pentru morală și etică, pentru educație și cultură, pentru politică și economie în Europa și în întreaga lume.

Bisericile promovează o unire a continentului european. Fără valorile comune unitatea nu poate fi durabilă. Noi suntem convinși, că moștenirea spirituală a creștinismului reprezintă o putere inspiratoare pentru îmbogățirea Europei. Pe baza credinței noastre creștine noi ne angajăm pentru o Europă umană și socială, în care sunt respectate drepturile omului și valorile fundamentale ale păcii, ale dreptății, libertății, toleranței, participării și solidarității. Noi accentuăm respectul profund pentru viață, pentru valorile căsătoriei și familiei, pentru angajamentul preferențial în favoarea celor săraci, pentru disponibilitatea de a ierta și în toate pentru milostivire.

Ca Biserici și comunități internaționale trebuie să prevenim pericolul ca Europa să se dezvolte într-un Vest integrat și un Est neintegrat. De asemenea, trebuie să fim atenți la confruntările dintre Nord și Sud. În același timp, trebuie evitat orice eurocentrism și trebuie întărită responsabilitatea Europei pentru întreaga umanitate, în special pentru săracii din întreaga lume.

Ne obligăm

- să ne înțelegem unii cu alții cu privire la conținutul și scopurile responsabilității noastre sociale și să reprezentăm, pe cât posibil, împreună preocupările și viziunile Bisericilor față de instituțiile europene secularizate;
- să apărăm valorile fundamentale de orice atac împotriva lor;
- să ne opunem abuzării de religie și Biserică în scopuri etnice sau naționaliste.

8. Să împăcăm popoarele și culturile

Pluralitatea tradițiilor regionale, culturale și religioase o considerăm ca bogăție a Europei. Față de nenumăratele conflicte, misiunea Bisericilor este de a împlini împreună slujirea împăcării chiar și pentru popoare și culturi.

Știm că în acest sens pacea între Biserici este o premisă tot atât de importantă.

Eforturile noastre comune se îndreaptă către evaluarea și rezolvarea problemelor politice și sociale în duhul Evangheliei. Deoarece noi respectăm persoana și demnitatea oricărui om ca chip al lui Dumnezeu, ne pronunțăm pentru absoluta egalitate valorică a tuturor oamenilor.

Ca Biserici vrem să promovăm procesul de democratizare în Europa. Noi ne angajăm pentru o ordine a păcii bazată pe rezolvările nonviolente a conflictelor. Condamnăm orice formă de violență împotriva oamenilor, în special împotriva femeilor și a copiilor.

A ne angaja pentru împăcare, înseamnă să promovăm dreptatea în sânul unui popor, ca și între popoare și să înlăturăm prăpastia dintre săraci și bogați, precum și șomajul. Împreună dorim să contribuim ca emigranții și emigrantele, refugiații și azilanții să fie primiți corespunzător demnității lor umane în Europa.

Ne obligăm

- să ne opunem oricărei forme de naționalism care duce la asuprirea altor popoare sau minorități naționale și să ne angajăm pentru rezolvări nonviolente;

- să întărim locul și egalitatea în drepturi a femeilor în toate domeniile vieții și să promovăm dreapta comuniune dintre femei și bărbați în Biserică și societate.

9. Să salvăm creația

Prin credința în dragostea lui Dumnezeu, a Creatorului, noi recunoaștem, plini de recunoștință, darul Creației, valoarea și frumusețea naturii. Dar privim cu spaimă cum bunurile pământului sunt exploatare fără a se ține cont de valoarea lor proprie, de numărul lor limitat și de bunăstarea generațiilor viitoare.

Dorim să ne implicăm împreună pentru condiții durabile de viață pentru întreaga creație. În responsabilitatea noastră față de Dumnezeu trebuie să afirmăm și să dezvoltăm în continuare criterii comune, pentru a distinge între ceea ce oamenii sunt capabili să facă, științific și tehnologic, dar din punct de vedere etic nu le este permis. În orice caz demnitatea unică a fiecărui om

trebuie să aibă întâietate față de ceea ce este posibil din punct de vedere tehnic.

Recomandăm introducerea în Bisericile europene a unei zile de rugăciune pentru salvarea creației.

Ne îndatorăm,

- să dezvoltăm pe mai departe un stil de viață în care valoarea să fie pusă pe calitatea permanentă și plină de responsabilitate a vieții împotriva dominației constrângerilor economice și de consum;

- să susținem organizațiile bisericești cu privire la mediu și rețelele ecumenice în responsabilitatea lor pentru salvarea creației.

10. Să aprofundăm comuniunea cu Iudaismul

De poporul lui Israel, cu care Dumnezeu a încheiat un legământ veșnic, ne leagă o comuniune unică în felul ei. Din Credință noi știm că surorile și frații noștri iudei "sunt iubiți, din cauza părinților. Căci darurile și chemarea lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi" (Rom. 11, 28-29). Ei au "înfiera și slava și legămintele și legile și închinarea și făgăduințele, ai căroră sunt părinții și din care după trup este Hristos" (Rom. 9, 4-5).

Deplângem și condamnăm toate manifestările antisemite, precum și răbufnirile de ură și persecuțiile. Pentru antiiudaismul creștin cerem iertare de la Dumnezeu, iar de la frații și surorile noastre iudei împăcare.

Este imperios necesar ca prin propovăduire și învățământ, prin doctrina și viața Bisericilor noastre, să conștientizăm profunda legătură a credinței noastre cu iudaismul și să susținem cooperarea creștino-iudaică.

Ne obligăm,

- să ne opunem tuturor formelor de antisemitism și antiiudaism în Biserică și societate;

- să căutăm și să intensificăm, la toate nivelurile, dialogul cu surorile și frații noștri evrei.

11. Să cultivăm relațiile cu Islamul

Musulmanii trăiesc de secole în Europa. Ei formează în anumite țări europene minorități puternice. În acest sens au existat și există multe con-

tacte și relații de bună vecinătate între musulmani și creștini, dar și masive rezerve și prejudecăți de ambele părți. Acestea se bazează pe experiențele pline de suferință din istorie și din trecutul foarte apropiat.

Dorim să intensificăm la toate nivelurile întâlnirea dintre creștini și musulmani, precum și dialogul creștino-islamic. Recomandăm în special să se discute împreună despre credința într-un singur Dumnezeu și să se clarifice înțelesul drepturilor omului.

Ne obligăm,

- să-i întâmpinăm pe musulmani cu prețuire;
- să colaborăm în chestiunile comune cu musulmanii.

12. Întâlnirea cu alte religii și concepții despre lume (Weltanschauung)

Pluralitatea convingerilor și formelor de viață religioase precum și a diferitelor concepții specifice despre lume, a devenit o calitate marcantă a Europei. Religiiile răsăritene și noile comunități religioase se răspândesc și găesc interes la multe creștine și creștini. Există tot mai mulți oameni care refuză credința creștină, se comportă față de ea în mod indiferent sau împărtășesc alte concepții despre lume.

Dorim să luăm în serios întrebările critice care ne sunt adresate și să ne străduim împreună să avem o dezbatere corectă. În acest sens, trebuie să facem distincție cu ce comunități să fie căutate dialoguri și întâlniri și față de cine, din punct de vedere creștin, să avem rezerve.

Ne obligăm,

- să recunoaștem libertatea religioasă și de conștiință a oamenilor și comunităților și în acest sens să promovăm ca ei să-și poată practica individual și în comunitate, privat și public, religia sau concepțiile lor despre lume în cadrul drepturilor acceptate;
- să fim deschiși pentru dialog cu toți oamenii de bună credință, să urmărim preocupări comune cu ei și să le mărturisim credința creștină.

Iisus Hristos, ca Domn al Bisericii celei una, este cea mai mare speranță a noastră pentru împăcare și pace.

In numele Său noi vrem să mergem mai departe pe drumul comun în Europa. Îl rugăm pe Dumnezeu pentru sprijinul Duhului Său cel Sfânt.

"Iar Dumnezeu nădejzii să vă umple pe voi de toată bucuria și pacea în credință, ca să prisosească nădejdea voastră, prin puterea Duhului Sfânt" (Rom. 15, 13).

Ca președinți ai Conferinței Bisericilor Europene și ai Consiliului Conferințelor Episcopilor Europeni, recomandăm această Charta Oecumenica ca text de bază tuturor Bisericilor și Conferințelor Episcopale din Europa spre acceptare și implementare în propriul lor context.

Cu această recomandare semnăm Charta Oecumenica în cadrul Întâlnirii Ecumenice Europene, în prima duminică după Paștile comun din anul 2001.

Strasbourg, 22 aprilie 2001

Mitropolit Jéremie

Președintele

Conferinței Bisericilor Europene

Cardinal Vlk

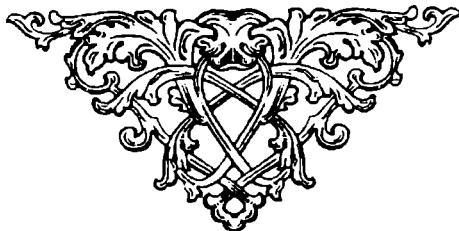
Președintele Consiliului

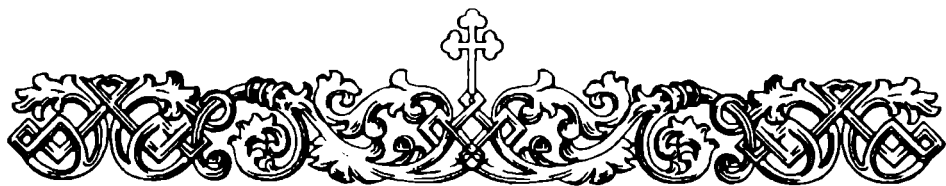
Conferințelor Episcopilor Europeni

Text oficial german

Traducere de drd. Vasile Adrian Carabă

Text corectat de Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță

II. "PE CALEA BISERICII CELEI UNA..."

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST LA VATICAN – EVENIMENT ISTORIC CU PROFUNDE SEMNIFICAȚII ECUMENICE

Între 7-14 octombrie 2002 a avut loc vizita istorică a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la Vatican, în fruntea unei delegații alcătuite din IPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, IPS Mitropolit Teofan al Olteniei, IPS Mitropolitul Iosif al Europei Occidentale și Meridionale, IPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, PC pr. prof. dr. Dumitru Popescu, membru de onoare al Academiei Române, PC pr. prof. dr. Nicolae Necula, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” a Universității din București, PC pr. Michael Tița, consilier patriarhal la sectorul de Relații externe bisericești, pr. dr. Ioan Chivu de la parohia Slobozia din Capitală și diac. Costin Spiridon de la Catedrala Patriarhală din București.

Vizita a fost un răspuns la invitația Sanctității Sale, Papa Ioan Paul al II-lea, adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de a vizita Roma, Vaticanul și Biserica Romano-Catolică, după ce suveranul pontif vizitase Biserica Ortodoxă Română între 7-9 mai 1999, când s-a bucurat de o frumoasă primire.

Această vizită a cuprins în programul ei obiective de deosebită importanță pentru istoria, viața și spiritualitatea Bisericii Romano-Catolice, ca și obiective de interes actual, bisericesc și social. Între aceste obiective semnalăm cele patru mari catedrale patriarhale ale Romei: Sfântul Petru, Sfântul Paul, din afara zidurilor cetății, Sfântul Ioan din Lateran și Sfânta Maria cea Mare, bazine înălțate chiar din vremea Sfântului Constantin cel Mare, dar peste

care s-au așezat straturile și influențele artistice ulterioare, făcând din ele adevărate capodopere ale artei creștine apusene, cu bogate tezaur de obiecte religioase și de moaște de sfinți. La acestea s-au adăugat cele două mari și prestigioase instituții de învățământ din Roma, Universitatea Gregoriană, unde studiază tineri din toată lumea, atât discipline teologice, cât și laice, și Institutul Pontifical Oriental, specializat în problemele Bisericilor Orientului Creștin, amândouă instituțiile dispunând de biblioteci excepționale. La aceste instituții au studiat în decursul anilor și numeroși studenți români. Vizita a cuprins și două slujbe ecumenice, săvârșite în Biserica Santa Maria în Trastevere, sediul Comunității Sant-Egidio, care grupează în jurul ei tineri entuziaști, ce au ca obiectiv al activității lor lupta pentru pace și înfrățirea între popoare și religii, ca și implicarea în problemele sociale, îngrijind copii bolnavi de SIDA, persoane handicapate și bătrâni suferinzi, și în Biserica Sfântului Bartolomeu din Insulă, unde a avut loc comemorarea martirilor secolului al XX-lea. De asemenea, delegația a vizitat spitalul de copii „Bambina Gesù”, care aparține Bisericii Romano-Catolice și care are o frumoasă colaborare cu spitalele din România, primind spre tratament și copii din țara noastră, și Institutul Greco-Catolic „Pio Romeno”, care adăpostește pe tinerii români veniți aici la studii și unde Prea Sfințiii Episcopi Virgil de Oradea și Florentin de Cluj-Napoca au fost prezenți. Din programul vizitei n-au lipsit primirile la președintele Republicii Italia, excelența Sa domnul Azeglio Ciampi și la Prim-ministrul italian, dl. Silvio Berlusconi, care au avut cuvinte de apreciere la adresa culturii românești și a spiritualității poporului român, ancorate adânc în latinătate. Din program n-a lipsit nici vizitarea Bibliotecii Vaticanului una dintre cele mai mari și mai valoroase din lume, și a Capelei Sixtine, capodopera artistică a marelui geniu al artei italiene, Michelangelo. Cum era firesc, vizita în Italia a cuprins și o slujbă la cumunitatea românească din Roma și la cea din Milano, unde Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a sfințit noua catapeteasmă din lemn din biserică pusă la dispoziție comunității și parohiei române din localitate de Patriarhia Română. Tot aici, ca o prelungire a vizitei de la Roma, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și membrii delegației au fost primiți de noul Cardinal al orașului Milano, Arhiepiscopul Diarigi Tettamanzi, și au vizitat Bazilica Sfântului Ambrozie și Domul din Milano, unde a avut loc și o slujbă. La Roma, de la Bazilica Sfântului Ioan din Lateran, unde a avut loc o slujbă ecumenică, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit o părțică din moaștele Sfântului Silvestru pentru a fi adusă bisericii cu același nume din București, iar de la Bazilica

Sfântului Ambrozie din Milano a primit o părticică din moaștele Sfântului Ierarh Ambrozie.

Dar momentele cele mai emoționate și mai pline de semnificație le-au constituit întâlnirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române cu Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea, atât la sosirea la Roma, în prima zi a vizitei, în fața Catedralei Sfântul Petru, unde erau adunate zeci de mii de credincioși, cât și la primirea specială a Părintelui Patriarh Teoctist și a delegației, în Palatul din Vatican, la reședința personală, când a avut loc semnarea Declarației comune de către cei doi înalți demnitari bisericești, și mai ales participarea și asistarea la missa solemnă săvârșită de Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea în Bazilica Sfântul Petru, duminică, 13 octombrie 2002.

Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Roma a constituit un eveniment de o epocală însemnătate, cu triplă semnificație: istorică, ecumenică și pastorală, o citire, o înțelegere și o împlinire a semnelor timpului.

A fost o vizită istorică, pentru că este prima vizită oficială a unui patriarh al Bisericii Ortodoxe Române întreprinsă la Roma, la Vatican și în Biserica Romano-Catolică, după cum și vizita Sanctității Sale, Papa Ioan Paul al II-lea, efectuată la București, între 7-9 mai 1999, a fost prima vizită a unui papă într-o țară majoritar ortodoxă. În calitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh a mai vizitat Roma și pe Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea, în 1989, dar nu oficial, ci în drum spre India. Prin această vizită oficială s-au rupt barierele și zăgazarile prejudecăților care țineau căpeteniile a două Biserici cu origini în predica celor doi apostoli frați: Petru la Roma și Andrei în România.

Ea a consfințit și a dat expresie dreptului unei căpetenii sau al unui Întâistătător al unei Biserici Autocefale să stabilească relații bilaterale cu oricare dintre Bisericile din lume și să facă schimb de vizite. Suntem convinși că ea este doar un început în această direcție și a fost o dovadă și de curaj, dar și de înțelepciune. Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Roma a avut apoi o semnificație vădit ecumenică. Ea a fost răspunsul firesc la invitația Sanctității Sale, Papa Ioan Paul al II-lea, adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a vizita Biserica Romano-Catolică, cu scopul unei mai bune cunoașteri, al apropierii și al lucrării în vederea unirii Bisericilor Creștine, conform dezideratului exprimat de Mântuitorul Iisus Hristos „ca toți să fie una” (Ioan 17, 21). Prin această vizită s-a dat expresie încă o dată deschiderii Bisericii Ortodoxe Române și a Întâistătătorului ei spre lucrarea ecumenică. În lumea creștină de azi, atât de divizată, o asemenea în-

tâlnire nu este altceva decât expresia unei mărturii comune despre credința în Hristos și apartenența la Biserica Lui. Așa cum afirma și Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea, la București, și cum s-a reafirmat și la Roma, Bisericile Creștine, numai unite pot da o mărturie credibilă despre credința în Hristos. De aceea, calea ecumenismului, a apropierii, cunoașterii și împreună-lucrării Bisericilor pentru unitatea și unirea lor este ireversibilă. Numai prin dialog Bisericile se pot regăsi, apropia și uni. Faptul că cei doi Întâistătători s-au putut ruga împreună, în cadrul slujbei săvârșite în Bazilica Sfântul Petru, fără însă să coliturghiscască și să se împărțasească, înseamnă un lucru foarte important, chiar și numai pentru comuniunea la nivel de rugăciune.

Dar vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Roma și la Milano a avut și o importanță pastorală, pentru că ea a însemnat întâlnirea Întâistătătorului Bisericii noastre cu credincioșii și preoții români care îi păstoresc în diaspora. Slujbele săvârșite la parohiile române de la Roma și de la Milano, la care au participat mii de credincioși ce au venit în întâmpinarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist împreună cu preoții lor, au fost momente de înaltă trăire duhovnicească și de vie comuniune sfântă. Cuvântul de învățătură și sfaturile părintești și calde, pornite din inima iubitoare de părinte al tuturor credincioșilor români au constituit balsam pentru cei plecați de acasă, care numai prin Biserică pot păstra legătura cu credința, cu tradițiile strămoșești și cu țara.

Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Roma, bine organizată, bogată în obiective și receptată cu interes, în ambele țări, ca și în lume, s-a finalizat cu o Declarație comună semnată de cei doi Întâistătători de Biserică. Documentul are o importanță deosebită pentru ideile majore pe care le cuprinde și pentru perspectiva plină de nădejde pe care o deschide pentru lucrarea Bisericilor.

Declarația cuprinde cinci puncte principale:

1. Primul se referă la întâlnirea de la Roma care se desfășoară în spiritul celei de la București, dominată de dorința de unitate și care întărește și reînnoiește angajarea celor două Biserici de a lucra în vederea ajungerii la deplina unitate vizibilă a Bisericii lui Hristos. Comuniunea deplină la care tind Bisericile nu înseamnă absorbție a uneia în alta, ci o deplină comuniune în adevăr și în dragoste. Calea către această unitate este cea arătată de Hristos și este fără de întoarcere.

2. Întâlnirea de la Roma trebuie luată ca exemplu pentru conlucrarea Bisericilor, mai ales a celor din România, pentru ca fiii acestora să se întâlnească pentru a se împăca, pentru a medita împreună și a găsi căile și mij-

loacele unei bune înțelegeri. Dialogul trebuie să fie calea de depășire a conflictelor, a neînțelegerilor și a suspiciunilor create în trecut.

3. Conlucrarea dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă Română, ca și cea dintre Ortodoxie și Catolicism, se poate baza pe tradiția Bisericii nedespărțite pe care acestea o au în comun, ca și pe faptul că împreună cinstim acciași sfinți ai calendarului de dinainte de despărțire. Pentru a ajunge la deplina comunitate, este nevoie de consultări reciproce, de întâlniri și de lămuriri ale adevărurilor de credință, recunoscând și respectând tradițiile religioase și culturale ale fiecărui popor, ca și libertatea religioasă.

4. Dialogul teologic promovat de Comisia Mixtă Internațională pentru Dialog Teologic între Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă trebuie reactivat.

5. Biserica nu este o realitate închisă în ea însăși, ci ea este trimisă în lume și deschisă către lume. Ea trebuie să contribuie la unitatea Europei, oferind exemplul unității ei. Ea trebuie să contribuie la afirmarea valorilor creștine și a sfințeniei vieții, a demnității și a drepturilor fundamentale ale omului, a dreptății, solidarității, păcii, reconcilierii și valorilor familiei și la protecția creației. Europa întregă are nevoie de bogăția culturală și spirituală creată de Creștinism. Ca Biserici surori, Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romei trebuie să se angajeze în rezolvarea marilor sarcini pe care mileniul al III-lea ni le pune înainte pentru a reda Europei etosul ei cel mai profund și chipul său cel mai uman.

Declarația comună constituie un minunat program de lucru, cu idei și idealuri clare și precise și cu dorință sinceră, exprimată de amândouă părțile, pentru o frumoasă și rodnică conlucrare.

Apreciind întreaga desfășurare a vizitei, primirea extrem de atentă și afectuoasă care s-a făcut Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, deschiderea spre conlucrare, exprimată atât de Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea, cât și reprezentanții Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unității Creștinilor, în frunte cu Cardinalul Kasper, ca și Declarația comună, care rămâne un document de mare importanță pentru activitatea ecumenistă desfășurată astăzi în lume, putem spune că această vizită a constituit un mare pas pe calea apropierii și a unirii Bisericilor Creștine. Prin unicitatea ei, prin frumusețea și prin bogăția de nădejde pe care le trezește, ea capătă valențe istorice și ecumeniste de excepție. Ea aduce un plus de încredere în cei doi mari Întâistătători de Biserici, Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care pot fi socotiți deschizători de drumuri

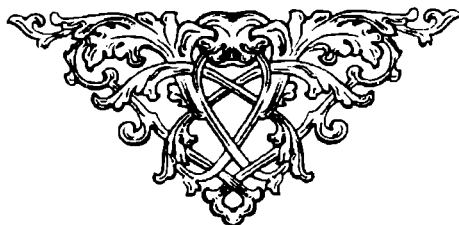
în conlucrarea ecumenică, conștiinți de chemarea și marea responsabilitate de a veghea la refacerea unității Bisericii lui Hristos.

Ea rămâne un monument de referință în cronică evenimentelor ecumeniste și a relațiilor dintre Bisericile Creștine.

Ea înseamnă, în ultimă instanță, creșterea prestigiului Întâistătătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, al Bisericii pe care o slujește și al poporului român dreptcredincios, deschis din fire spre colaborare și spre iubirea semenilor.

Vizita poate servi drept pildă Bisericilor din țara noastră și Bisericilor Creștine din lume.

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

"CA TOȚI SĂ FIE UNA"

"Siliți-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii " (Efeseni 4, 3)

Sanctitatea Voastră, Iubiți frați și surori în Domnul,

Purtăm încă vii în memorie și în inimă momentele de mare bucurie și lumină ale vizitei Sanctității Voastre în România din luna mai 1999, prima vizită pe care un papă al Romei a făcut-o într-o țară cu populație majoritar ortodoxă. Bucuria și lumina de pe fețele credincioșilor ortodocși și catolici din România acelor zile a fost semnul unei binecuvântări a Sfântului Duh, Care cheamă Bisericile noastre la o lucrare mai intensă pentru unitate. Știm că v-au impresionat mult cuvintele care au răsunat din piepturile tinerilor din România, la Missa catolică din 9 mai 1999: "*unitate, unitate!*". Desigur, drumul refacerii unității vizibile dintre Bisericile noastre este adesea dificil.

Mântuitorul Iisus Hristos Însuși a vorbit despre unitatea creștinilor, în stare de rugăciune și de mare întristare, în grădina Ghetsimani, înainte de jertfa Crucii Sale, arătând prin aceasta ce legătură adâncă este între taina Crucii Sale și taina unității Bisericii Sale, în lumea noastră, a oamenilor, rănită de urmările păcatului și chinuită de sclavia morții spirituale.

Totuși, întrucât Crucea lui Hristos poartă în ea ascunsă puterea Învierii, orice lucrare dificilă pentru refacerea unității este și pregătire pentru Înviere, pentru o comuniune mai intensă cu Hristos și cu Sfinții săi din *Biserica una, sfântă, sobornicească și apostolească* pe care o mărturisim în Crezul comun niceo-constantinopolitan.

Mișcarea ecumenică de refacere a unității creștinilor, de reconciliere a Bisericilor despărțite unele de altele, a fost, la început, și o mișcare de penitență, de metanoia, de recunoaștere a responsabilității creștine pentru cele

* Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Bazilica Sfântul Petru din Roma, 13 octombrie 2002.

două Războaie mondiale, pe care Bisericele noastre nu au reușit să le evite sau la care au participat și o mulțime de creștini din toate Bisericele istorice mari.

Căutarea refacerii unității creștine s-a făcut atunci și ca urmare a suferinței și a pocăinței, iar apoi unitatea creștină a fost căutată și datorită persecuțiilor din perioada comunistă sau ca urmare a marginalizării Bisericilor în societatea secularizată occidentală.

Acum, când Bisericele Europei Centrale și Răsăritene au mai multă libertate pentru a predica iubirea lui Hristos față de oameni, trebuie intensificată lucrarea noastră de reconciliere dintre Biserici și de refacere a unității creștine pe bază de dialog teologic privind adevărul credinței comune și pe bază de cooperare în alinarea suferinței, în apărarea darului sfânt al vieții și al demnității umane, într-o lume fragmentată și agitată.

Desigur, există multe obstacole de ordin spiritual și material care contribuie astăzi la diminuarea clanului pentru refacerea unității creștine. Totuși, ceea ce s-a realizat bun ca apropiere între Biserici în timpul persecuțiilor din secolul trecut nu trebuie pierdut acum în libertate. Dezbinarea, înstrăinarea și izolarea creștinilor între ei, nu sunt forme de mărturisire a lui Hristos, Care S-a rugat ca *toți să fie una* (cf. Ioan 17, 21).

Astăzi, o Europă, în mare parte secularizată, încearcă să fie cât mai unită economic, juridic și cultural, adesea fără a cere direct sprijinul Bisericilor creștine ale continentului, poate tocmai pentru că Bisericele noastre din Europa sunt prea puțin preocupate de unitatea și cooperarea dintre ele, iar instituțiile creștine internaționale ecumenice nu sunt suficient de convingătoare că reprezintă Biserici pasionate de realizarea unității creștine. Lumea secularizată sancționează azi Bisericele dezbinare ale Europei, nu atât cu persecuții, ci cu indiferența față de ele, întrucât ele devin marginalizate.

Criza spirituală a timpului nostru cere să redescoperim legătura dintre pocăință-convertire sau reînțoarcare la Hristos Cel smerit și compătimitor, pe de o parte, și refacerea comuniunii între Biserici, pe de altă parte.

Secularizarea contemporană este însoțită de o fragmentare și o sărăcie a vieții interioare, spirituale a omului. Astfel, secularizarea slăbește și mai mult comuniunea spirituală dintre creștini. De aceea, împreună trebuie să unim azi căutarea sfințeniei vieții creștine cu realizarea unității creștine. În această lumină și perspectivă a ecumenismului sfințeniei pe care ne-au arătat-o martirii și martorii credinței din secolul al XX-lea, trebuie acum, în secolul al XXI-lea, să conducem noi ca pastori ai Bisericii, primii responsabili de unitatea credinței și a vieții creștine, clerul și credincioșii noștri și, mai ales, pe tinerii din școlile de teologie care formează preoți și misionari.

Apreciem cu bucurie eforturile mari și permanente pe care Sanctitatea Voastră le faceți în interiorul Bisericii Romano-Catolice și în afara ei pentru promovarea unității creștine în lumea de azi.

Spiritul de pocăință, căutarea iertării și a reconcilierii pe care le arătați în toate vizitele pastorale și ecumenice ale Sanctității Voastre sunt semne și acte simbolice ale unei înțelegeri profunde a Evangheliei iubirii smerite a lui Hristos. Aceste gesturi cu valoare de simbol sunt pentru noi toți, păstori ai Bisericii lui Hristos, un apel și o încurajare la o mai intensă responsabilitate pentru refacerea unității creștine.

În acest context, dorim să amintim aici și inițiativele îndreptate spre colaborarea cu alte religii ale lumii, în favoarea păcii și a bunei înțelegeri, așa cum sunt întâlnirile organizate de Comunitatea *Sant'Egidio*.

Sanctitatea Voastră,

Prezența și rugăciunea noastră în Bazilica *Sfântul Petru* din Roma, în timpul Missei solemne pontificale, la care am asistat, este un prilej de a înnoi și a întări lucrarea noastră de refacere a unității creștine, de apropiere între Bisericile noastre, mai ales că acum, aici, în Italia, a crescut mult numărul credincioșilor noștri ortodocși români. Aceștia sunt ajutați frățeste în multe feluri de Biserica Romano-Catolică din Italia, țară prietenă a Romaniei. Suntem recunoscători pentru atenția deosebită și sprijinul mare pe care îl acordați comunităților noastre ortodoxe românești din Italia și din Europa Occidentală, ca aceste comunități să-și păstreze identitatea și să poată trăi în același timp experiența frățietății ecumenice.

Și noi acasă, în România, mai ales după vizita Sanctității Voastre în țara noastră, continuăm dialogul și cooperarea cu frații greco-catolici și romano-catolici, pentru a aduce o mărturie comună a Evangheliei iubirii lui Hristos în societatea românească de azi, în care libertatea credinței trebuie îmbinată cu responsabilitatea comună pentru unitatea creștină, pentru viața și demnitatea persoanei umane, a familiei și a poporului român pe care-l păstorum ca slujitori ai Bisericii lui Hristos.

Rugăm pe Hristos-Domnul, Arhiepiscopul veșnic și Capul Bisericii, să binecuvânteze și să ajute Bisericile noastre ca ele să asculte permanent rugăciunea Sa „*ca toți să fie una*” și să sporească dorința și lucrarea lor pentru realizarea comuniunii frățești depline, spre slava Sfintei Treimi și spre mântuirea oamenilor. Ajutorul Mântuitorului Hristos și mijlocirile Sfinților Apostoli Petru și Pavel să ne însoțească pe toți pururea în slujirea unității noastre. Amin.

† **TEOCTIST**

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTIILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

DECLARAȚIA COMUNĂ A SANCTITĂȚII SALE PAPA IOAN PAUL AL II-LEA ȘI A PREA FERICIRII SALE PATRIARHUL TEOCTIST

„Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o Eu le-am dat-o lor, pentru ca ei să fie una, așa cum una suntem Noi. Eu întru ei și Tu întru Mine, pentru ca ei să fie desăvârșiți întru una; și să cunoască lumea că Tu M-ai trimis și că i-ai iubit pe ei așa cum M-ai iubit pe Mine” (Ioan 17, 22-23)

Cu bucuria profundă de a ne regăsi împreună în cetatea Romei, aproape de mormântul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, ne dăm sărutarea păcii, sub privirea Celui care veghează asupra Bisericii Sale și care ne călăuzește pașii; și medităm încă o dată la aceste cuvinte pe care Sfântul Evanghelist Ioan ni le-a transmis și care constituie rugăciunea emoționantă a lui Hristos, înaintea Patimilor Sale.

1. Această întâlnire a noastră este continuarea îmbrățișării pe care noi am schimbat-o la București, în luna mai 1999, în timp ce în inima noastră mai răsună încă apelul emoționant: „Unitate, Unitate!”, cu care o mare mulțime de credincioși ne-a întâmpinat cu acea ocazie. Acel apel era ecoul rugăciunii Domnului nostru pentru ca „toți să fie una” (Ioan 17, 21).

Întâlnirea de astăzi reînnoiește angajamentul nostru de a ne ruga și a lucra pentru a ajunge la unitatea vizibilă deplină a tuturor ucenicilor lui Hristos. Scopul și dorința noastră arzătoare o constituie comuniunea deplină care nu este absorbire, ci comuniune în adevăr și în dragoste. Această cale este una ireversibilă, pentru care nu există alternativă: este calea Bisericii.

2. Marcate încă de trista perioadă istorică, în timpul căreia s-a negat Numele și Stăpânirea Mântuitorului, comunitățile creștine din România întâmpină încă, în mod frecvent, astăzi, dificultăți în a depăși efectele negative pe care acei ani le-au produs în relațiile de frățietate și de împreună-lucrare, precum și în redescoperirea comuniunii. Întâlnirea noastră trebuie să fie considerată ca un exemplu: frații trebuie să se regăsească pentru a se împăca, pentru a medita împreună, pentru a descoperi mijloacele prin care să ajungă

la înțelegere, pentru a-și expune și explica argumentele unii altora. Ii îndemnăm, așadar, pe cei care sunt chemați să trăiască alături pe același teritoriu românesc, să găsească soluții de dreptate și caritate. Printr-un dialog sincer, trebuie să se depășească conflictele, neînțelegerile și suspiciunile apărute în trecut, pentru ca, în această perioadă decisivă a istoriei lor, creștinii din România să poată fi mărturisitori ai păcii și ai reconcilierii.

3. Relațiile noastre trebuie să fie oglinda comuniunii adevărate și profunde în Hristos, comuniune care, fără să fie deplină, există deja între noi. Recunoaștem de fapt, cu bucurie că avem împreună Tradiția Bisericii nedespărțite, centrată pe Taina Euharistiei, despre care dau mărturie sfinții pe care noi îi avem în comun în calendarele noastre. Pe de altă parte, numeroșii mărturisitori ai credinței în vremurile de opresiune și de persecuție din secolul ce s-a scurs, care au demonstrat fidelitatea lor față de Hristos, sunt un germen de speranță în dificultățile actuale.

Pentru a încuraja căutarea deplinei comuniuni, chiar și în divergențele doctrinare care rămân încă, este necesar să găsim mijloacele concrete, consultându-ne periodic, cu convingerea că nici o situație dificilă nu este menită să dureze în mod iremediabil și că, datorită atitudinii de deschidere către dialog și a schimbului periodic de informații, pot fi găsite soluții satisfăcătoare pentru aplanarea tensiunilor și pentru a ajunge la o soluție echitabilă în problemele concrete. Trebuie să consolidăm acest proces, pentru ca adevărul plener al credinței să devină un patrimoniu comun, împărțășit și de unii și de ceilalți, capabili să creeze o conviețuire cu adevărat pașnică, înrădăcinată și fondată pe dragoste.

Știm bine cum să acționăm pentru a stabili liniile care să ne conducă opera de evanghelizare, atât de necesară după perioada sumbră a ateismului de stat. Suntem de acord în a recunoaște tradiția religioasă și culturală a fiecărui popor, precum și libertatea religioasă.

Evanghelizarea nu poate fi bazată pe un spirit de competiție, ci pe respect reciproc și pe cooperare, recunoscând fiecăruia libertatea de a trăi după propriile convingeri, în conformitate cu propria apartenență religioasă.

4. În dezvoltarea relațiilor noastre, începând cu Conferințele Panortodoxe și cu Conciliul II Vatican, am fost martorii unei promițătoare apropieri între Răsărit și Apus, bazată pe rugăciune, pe dialogul în dragoste și în adevăr, apropiere atât de bogată în momente de profundă comuniune. De aceea, privim cu îngrijorare dificultățile prin care trece, în perioada actuală, *Comisia Mixtă Internațională pentru Dialogul Teologic între Biserica Catolică și Biserica Ortodoxă* și, cu ocazia întâlnirii noastre de acum, ne exprimăm dorința de a nu se neglija orice inițiativă pentru a reactiva dialogul teologic

și pentru a relansa activitatea Comisiei. Avem această datorie, pentru că dialogul teologic va face să devină mai puternică afirmarea voinței noastre de a adânci comuniunea, în fața situației actuale de diviziune.

5. Biserica nu este o realitate închisă în ea însăși: ea este trimisă în lume și este deschisă către lume. Noile posibilități care se creează într-o Europă deja unită și care își extinde granițele pentru a îmbrățișa popoarele și culturile din partea centrală și răsăriteană a continentului, constituie o provocare pe care creștinii din Răsărit și din Apus trebuie să o întâmpine împreună. Cu cât vor fi mai uniți în mărturisirea Unicului Dumnezeu, cu atât ei vor da expresie, consistență și spațiu sufletului creștin al Europei, sfințeniei vieții, demnității și drepturilor fundamentale ale persoanei umane, dreptății și solidarității, păcii, reconcilierii, valorilor familiei, apărării creației. Europa întreagă are nevoie de bogăția culturală creată de Creștinism.

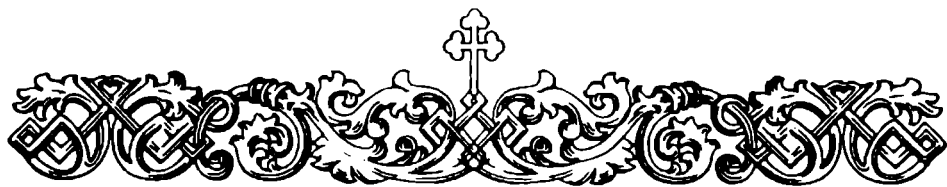
Biserica Ortodoxă Română – centru de întâlnire și de schimburi între tradițiile bogate slave și bizantine ale Răsăritului – și Biserica Romei, care, în componenta sa latină, exprimă vocea occidentală a unicei Biserici a lui Hristos, trebuie să contribuie împreună la o misiune care caracterizează cel de al treilea mileniu. După expresia tradițională și așa de frumoasă, Bisericilor locale le place să se numească Biserici surori. Deschiderea spre această dimensiune înseamnă a colabora pentru a reda Europei *etosul* său cel mai profund și chipul său autentic uman.

Cu aceste perspective și cu aceste intenții, prin care dăm mărturie comună înaintea Domnului, Îl rugăm să ne facă vrednici de a lucra spre zidirea Trupului Său „*până ce toți vom ajunge la unitatea credinței și a cumpănatării Fiului lui Dumnezeu, la starea de bărbat desăvârșit, la măsura vârstei plinătății lui Hristos*” (Efeseni 4, 13).

Vatican, 12 octombrie 2002

ss/ † TEOCTIST

ss/ IOAN PAUL II

III. PAGINI DE SPIRITUALITATE ȘI DUHOVNICIE

CUVÂNT PENTRU DUMINICA A III-A DIN POSTUL MARE

(Sfânta Cruce - întărire a credinței, dătătoare de mângâiere și speranță)

Am observat și-n acest an că după ce Sfânta Cruce, împodobită cu flori, a fost scoasă în mijlocul bisericii, credincioșii i s-au închinat cu aceeași credință și nădejde tare, pe fețele tuturor observându-se o vădită undă de bucurie. Pare de necrezut: Crucea, care amintește de răstignirea Domnului, de patimi, durere și moarte, inspiră, iată, bucurie și optimism! Pentru un necunoscător, această atitudine paradoxală apare mai degrabă ca o "nebulie", cum scrie și Sfântul Apostol Pavel (I Cor. 1. 18), nicidecum un lucru firesc. Pentru noi, creștinii, nu-i, însă, nici un secret: *Crucea este darul lui Dumnezeu!* Din obiect de ocară, tortură, blestem, instrument al morții, Dumnezeu l-a făcut *dar al mântuirii*. Iar ceea ce naște bucurie, credință și nădejde în sufletele cinstitorilor ei este, de fapt, *harul care izvorăște și se revarsă peste noi din acest dar...* Făcând un pas mai departe, să ne amintim și cu acest prilej că "har", cuvânt pe care-l auzim atât de des și despre care știm că este absolut necesar pentru mântuire (*dimpreună cu credința și cu faptele bune*), înseamnă, în traducere, între altele, "bucurie". *Harul Crucii ne face, astfel, atât de optimiști și bucurători, iubitori credincioși!* Știm, de altfel, că prin Cruce ne mântuim sufletele, așa cum au fost mântuite sufletele atâtor generații de creștini, între care și cei dintr-un neam cu noi, strămoși, moși, părinți, frați, surori, fii și fiice.

De aceea, suntem chemați astăzi, în această duminică, să ne deschidem sufletele pentru ca să picure în ele bucuria ce izvorăște din darul Crucii.

Tulburările și greutățile de tot felul ale vieții noastre, nu ne pot împiedica, totuși, să trăim bucuria și nădejdea Crucii, din dorința de a viețui în demnitate, în ciuda greutăților de tot felul. Nu întâmplător, însă, a fost rânduită în calendar pomenirea Crucii acum, la mijlocul Postului Mare. Iată cum explică părinții Bisericii această rânduire (vezi *Sinaxarul din Triod*):

- Pentru că în timpul postului celui de 40 de zile ne răstignim și noi oarecum, morți fiind față de patimi, cu simțurile adormite și potolite din pricina asprimii postului, ni se pune înaintea cinstita și de viață făcătoare Cruce, ca să ne îmbărbăteze, să ne sprijine, să ne aducă aminte de patima Domnului nostru Iisus Hristos și să ne mângâie...

- Se mai explică pomenirea de azi și în alt chip: după cum cei care călătoresc pe o cale aspră și lungă, zdrobiți de oboseală, dacă întâlnesc pe cale un copac umbros, se odihnesc sub el, și, oarecum refăcuți, termină și restul drumului, tot așa cinstita Cruce a fost sădită în mijlocul postului spre **umbrire și odihnă**...

- Sau, altă explicație: după cum la venirea unui împărat sunt purtate înaintea steagurile lui și sceptrul, iar în urmă vine și el, plin de veselie și de bucurie pentru biruința avută, iar împreună cu el se bucură și supușii, tot așa și Domnul nostru Iisus Hristos, vrând să arate biruința asupra morții și că are să vină cu slavă în ziua învierii, a trimis înaintea **sceptrul Lui, semnul Lui cel împărătesc, Crucea cea de viață făcătoare**...

- Deoarece Crucea se mai numește și pomul vieții, iar acel pom a fost sădit în mijlocul raiului, în Eden, în chip asemănător, dumnezeieștii Părinți au sădit **pomul Crucii** în mijlocul postului, spre a ne hrăni din el pentru ca gustând din El să moștenim viața...

Cât de impresionante sunt aceste explicații liturgice, iubiți credincioși! Iată, așadar, Crucea Domnului în mijlocul postului, precum pomul vieții în mijlocul raiului. Nu-i întâmplătoare, însă, această poziție de *mijloc, centru*. Un părinte călugăr învățat al zilelor noastre, Makarios Simonopetritul, francez de origine, actual viețuitor la Athos (la mănăstirea Simonos Petras) într-o lucrare de înaltă ținută științifică, cu titlul "Triodul Explicat", vorbește la un moment dat despre "Crucea cosmologică", arătând că în centrul bisericii Sfântului Mormânt din Ierusalim se găsește un "omfalos" (buric), socotit locul exact în care a fost sădită Crucea, punctul central al lumii. Despre acest loc, teologul englez Beda Venerabilul († 735) notează la rândul său (*De locis sanctis, II*): "În mijlocul Ierusalimului, locul unde a fost implântată Crucea Domnului, în care, după moartea Sa, S-a întors la viață, **se înalță o coloană, care nu lasă nici o umbră în momentul solstițiului de vară**. De unde se deduce că aici este centrul pământului și că în sens istoric a zis psalmistul "Dumnezeul nostru, mai înainte de veci mântuire a lucrat în mijlocul pământ-

tului" (Psalm 73, 12). Beda Venerabilul știa, credem, și cele menționate de Sfântul Chiril al Ierusalimului pe la anul 350. în această privință: "Și-a întins (Mântuitorul) mâinile pe Cruce ca să cuprindă marginile lumii. Acest loc al Golgotei este "mijlocul lumii". Nu sunt ale mele cuvintele acestea, ci sfântul părinte le spune..." (Cateheza 13, 28). Desigur, cunoștințele geografice ale celor menționați mai sus nu le permiteau la vremea aceea să localizeze exact centrul sau mijlocul pământului, nu știau că ecuatorul este ceva mai jos etc. Dar, dacă din punct de vedere geografic există această nevinovată eroare, din punct de vedere spiritual, în iconomia mântuirii, centrul este într-adevăr locul unde a fost înfipțată Crucea *dătătoare de viață*. Astfel, Crucea este văzută ca o *axis mundi*, o "coloană vertebrală" o legătură ființială între om și Dumnezeu.

*

Iată, așadar, câteva lămuriri, de adâncă semnificație, care ne arată de ce scoatem noi Sfânta Cruce la închinat, în *mijlocul bisericii*, acum, în *mijlocul postului*. Apropiindu-ne de ea, închinându-ne ei și sărutând-o, parcă-L vedem pe Mântuitorul ținând brațele deschise larg spre noi, pentru a ne îmbrățișa. Căci la întrebarea "de ce Mântuitorul a ales Crucea pentru a se jertfi?", Sfântul Atanasie cel Mare răspunde: *numai așa putea să aibă brațele deschise, ca pentru a aduna ceva... (Despre întruparea Cuvântului 25, 3)*. De aceea, noi simțim și astăzi această îmbrățișare a brațelor Domnului, mângâierea Lui, încurajarea Lui, spre a călători cu bine prin sfântul post și a ajunge cu pace slăvita înviere. Să nu uităm, însă, că Sfânta Cruce ne va fi întărire în credință, mângâiere, speranță, *numai în măsura în care-i acceptăm înțelesul ei de jertfă, lepădare de sine, urmare a lui Hristos*. Suntem chemați, așadar, la bucurie și mângâiere, dar alungând comoditatea, lenea și egoismul din noi! arătând în schimb dragoste de semeni, cinste, spirit de sacrificiu, curaj misionar. În acest sens trebuie înțeleasă chemarea Mântuitorului din Evanghelia de astăzi: "Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze...", adică să nu mai fim egoiști, pasivi, sau, mai grav, complici la cele rele, ci altruști, săritori spre tot ce este bun, gata de orice sacrificiu în slujba binelui. În felul acesta, Crucea nu ne mai apare ca ceva înfricoșător, trist, deprimant, ci ca **simbol al curajului, al nădejzii și al bucuriei nelimitate**.

De aceea, drept încheiere, mărturisim și noi împreună cu Sfântul Ioan Damaschin: "**Crucea este sculara celor căzuți, sprijinul celor care stau, reazemul celor slabi, toiagul celor păstoriți, călăuza celor convertiți, desăvârșirea celor înaintați, mântuirea trupului și a sufletului, izgonitoarea tuturor răutăților, pricinuitoarea tuturor bunătăților, distrugerea păcatului, răsadul învierii, pomul vieții veșnice!**" (Dogmatica, XI). Amin.

Pr. conf. dr. VASILE GORDON

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA DUMINICA A CINCEA A POSTULUI MARE, A SFINTEI MARIA EGIPTEANCA

Iubiți credincioși,

Dacă ne-am imagina postul ca un drum în urcuș spre Înviere, am asemăna fiecare duminică unui popas rânduit anume de Dumnezeu pentru a ne spori puterea și dorința de a merge mai departe, dar și pentru a înțelege mai deplin sensul călătoriei noastre nu numai în acest interval de timp pe care îl reprezintă Postul Mare, ci și în întreaga noastră viață de creștini, până la Învierea de obște.

Ne aflăm astăzi în duminica a cincea a Sfântului și Marelui Post, numită și a Sfintei Maria Egipteanca. Am putea înțelege duminica de astăzi totuși nu ca pe un popas, în sensul opririi vremelnice din urcușul nostru duhovnicesc, ci tot ca pe un drum, dar mai scurt, menit să ne călească și să ne pregătească pentru a continua calea postului. Am asemăna Duminica Sfintei Maria Egipteanca unui oraș aflat de-o parte pe calea postului, pentru a putea fi vizitat de cei care călătoresc spre Înviere. Vom străbate acest oraș pe urmele Sfintei Maria Egipteanca, reținând câteva repere ale vieții ei, prin care să recunoaștem lucrarea lui Dumnezeu în viața noastră, atunci când punem început pocăinței.

Ce știm despre Maria Egipteanca? Cine a fost ea? Se poate răspunde: o femeie ușuratică. Unii pot spune: o pustnică. Sau, fără să ezite: o sfântă. Maria Egipteanca este înainte de orice o minune, minunea transformării unei păcătoase în sfântă. Povestea vieții ei este istoria acestei transformări.

Transformarea Mariei Egipteanca a început într-un mod cu totul banal. A auzit ca din întâmplare de marea sărbătoare a Sfintei Cruci, la care plecau la Ierusalim foarte mulți oameni pentru a se închina. Influențată de popularitatea deosebită a acestui eveniment, ca dusă de val, Maria, o femeie păcătoasă (îndârjită în starea de păcătoșenie), s-a hotărât să meargă și ea la Ieru-

salim. Pe cât de banal este acest început al întoarcerii Mariei Egipteanca, pe atât este de muștrător pentru orice minte în care gândul la Dumnezeu apare ca o întâmplare, ca o abatere de o clipă din goana gândurilor păcătoase.

Egipteanca s-a pomenit astfel în drum spre Ierusalim în căutarea Sfintei Cruci, inconștientă încă de faptul că se îndreaptă spre un liman dumnezeiesc. Încă nu simțise că s-a petrecut ceva cu ea, nu intervenise nici o diferență între prostituată și pelerină. Atunci când a plecat spre Ierusalim, Maria a luat păcatul cu ea ca pe o unică bucurie sau nădejde și singurul mod de viață pe care și-l imagina. Putem să ne recunoaștem în acest mod de a ne întoarce la Dumnezeu? Cei mai mulți nu știm de la început calea dreaptă. De multe ori suntem siguri că am pornit bine, dar privind înapoi după câțiva pași ne dăm seama că am continuat să cădem în vechile păcate, că acestea și-au schimbat în noi doar aparența. De fapt ele continuă să se lupte cu noi, iar lupta este cu atât mai crâncenă cu cât vrem mai mult să le alungăm și să ne îndreptăm viața. Având însă înaintea Crucea, ca și Maria Egipteanca, rămânem în raza puterii ei de a ne trage înainte și de a vindeca în noi chipul dumnezeiesc rănit de păcate. O stihiră din această duminică spune: *„Puterea Crucii Tale, Hristoase, a făcut minune; că și aceea care mai înainte era desfrânată, s-a nevoit cu nevoiță pustnicească. De unde și lepădând neputința, vitejește a stat împotriva diavolului. Pentru aceasta luând și răsplata biruinței, se roagă pentru sufletele noastre”*.

Maria a plecat din Egipt ca păcătoasă și tot așa a ajuns la Ierusalim. Gândindu-se că în Sfintele Scripturi Egiptul este simbolul robiei iar Ierusalimul cetatea mântuirii, în care locuiește pacea lui Dumnezeu, putem da un sens simbolic ieșirii din Egipt și intrării în Ierusalim a Mariei. Ierusalimul este Biserica, cetatea lui Dumnezeu. Omul nu devine sfânt doar pentru că vine la biserică, dar aici mântuirea este mult mai aproape.

Dacă până la Ierusalim Maria a fost un om dus de val, dar de un val bun, format în marea lumii de adierea Duhului Sfânt, de acum cu ea va începe în mod vizibil lucrarea minunată a lui Dumnezeu. Maria nu este lăsată de Dumnezeu să intre în biserică pentru a se închina Sfintei Cruci. Dumnezeu a adus-o de peste mări, din Egipt până la Ierusalim, iar acum, când Maria se află în ușa bisericii, este ținută departe. Am putea spune că pentru Dumnezeu distanța de la Alexandria Egiptului și până la Ierusalim a fost mai mică decât din ușa bisericii până la Sfânta Cruce? De ce pe Maria, pe care Dumnezeu a adus-o de departe, acum tot El o ține departe? Pentru ca Maria să simtă că

este departe. În Egipt era atât de departe de casa lui Dumnezeu încât nici nu-și putea da seama de această distanță. Dar de aici, de aproape, va înțelege ea însăși că este departe de crucea mântuirii. Sunt oameni care poate din teama de a-și recunoaște păcatele și de a se pocăi nu vin la biserică, spunând că Dumnezeu este pretutindeni și deci și așa le este aproape. În aceste cuvinte ei nu greșesc. Dumnezeu ne este întotdeauna aproape, dar noi putem fi foarte departe de El.

O dată ce a simțit depărtarea ei de Dumnezeu și a înțeles că această depărtare este dată de mulțimea păcatelor, Maria a pus început pocăinței. Nu s-a îndepărtat cu deznădejde, nici nu s-a întors în Egiptul păcatului ei, plângând, s-a așezat la icoana Maicii Domnului, rugând-o să-i îngăduie să vadă Crucea lui Iisus Hristos. Tulburătoare această așezare față către față a celor două Marii: de o parte Maria cea desfrânată, întinată prin slujirea poftii trupesti, de cealaltă parte Pururea Fecioara Maria, Prea Curata Născătoare a Vieții. De-o parte imaginea căderii, de cealaltă scara mântuirii, prin care omul s-a ridicat de pe pământ la cer. Este oare întâmplător că Dumnezeu i-a pus în față Mariei celei păcătoase icoana Maicii Sale? Cu siguranță că nu. În icoana Maicii Domnului, Dumnezeu i-a arătat celei căzute cumplit în păcatele trupului că El a mântuit acest trup prin nașterea sa din Fecioară. Ce poate da omului mai multă nădejde decât înrudirea sa după trup cu Însuși Dumnezeu?

După multă rugăciune cu lacrimi și făgăduința îndreptării, Maria Egipteanca a fost primită să se închine Cinstitei și de Viață Făcătoarei Cruci. Ce a urmat? Împărtășirea cu trupul și sângele Domnului și plecarea în pustie, unde timp de 48 de ani prin nevoițe, lupte, osteneli, rugăciune neîncetată cu lacrimi Maria a șters urmele păcatelor sale și a urcat, prin harul lui Dumnezeu, treptele desăvârșirii.

Sfânta Maria Egipteanca se zugrăvește în biserici la ușile de la intrare. Acest lucru, ca și cântarea din Postul Mare „Ușile pocăinței deschide-mi mie, Dătătorule de viață” ne amintesc faptul că în biserică, adică la Dumnezeu intrăm pe ușile pocăinței. Aceasta este poarta cea strâmtă care duce la Împărăția lui Dumnezeu. Toți oamenii sunt păcătoși, pe mulți îi muștră conștiința pentru păcatele săvârșite, dar puțini cunosc adevărata pocăință. Căci, spune Sfântul Ioan Scărarul, „Una este trista smerenie a celor ce se pocăiesc, și alta muștrarea de conștiință a celor ce încă păcătuiesc”. Fără adevărata pocăință nu ne putem apropia de Dumnezeu.

Pare surprinzător faptul că Maria Egipteanca mai întâi s-a împărtașit și apoi a plecat în pustie pentru a-și birui patimile. Am întâlnit creștini care se feresc de Sfânta Împărtașanie nu pentru că ar fi oprîți de duhovnic, ci pentru că se consideră nevrednici să se împărtașească. Pilda Sfintei Maria Egipteanca înfățișează faptul că nu putem să nădăjduim vreodată că vrednicia de a ne împărtași o câștigăm singuri. Hristos ne dă limpezimea de a ne vedea cu adevărat păcatele și de a le birui. Hristos este Cel care biruie în noi păcatul și moartea. Primind noi împărtașania cu smerenie și cu nădejde, El șterge fărâdelegile noastre și ne izbăvește de păcate, așa cum grăiește Apostolul citit astăzi: *„sângele lui Hristos, Care, prin Duhul cel veșnic, S-a adus lui Dumnezeu pe Sine, jertfă fără prihană, va curăți cugetul vostru de faptele cele moarte, ca să slujiți Dumnezeului celui viu”* (Evrei 9, 14).

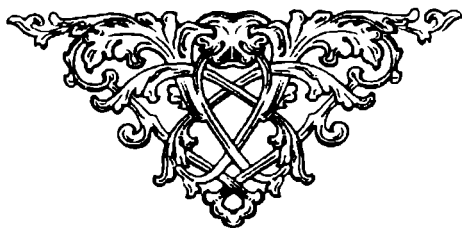
Lui Dumnezeu trebuie să-I cerem pocăința și lacrimile curățitoare, fără de care nu ne putem mântui. Să nu ni se pară păcatele noastre prea mici pentru o astfel de pocăință, gândindu-ne că sunt păcate mai mari pe care nu le-am făcut. Cât timp nu se află în noi pocăința pentru păcatele noastre, nici nu ne vom da seama cu adevărat cât de adânc este hăul în care ne aruncă fie și numai un gând păcătos. Spunea Sfântul Ioan Scărarul: *„Socotesc mai fericiți pe cei ce au căzut și plâng decât pe cei ce n-au căzut și nu-și plâng păcatele lor. Căci căzând s-au sculat, dar cu o sculare fără primejdii”*.

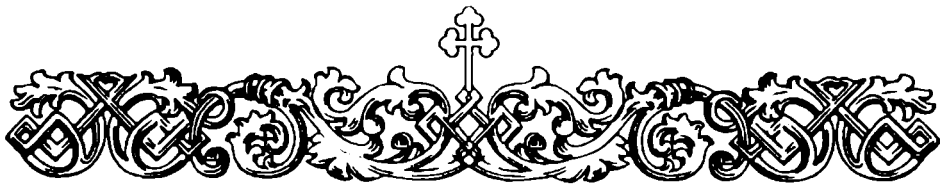
Pocăința rodește dragostea de Dumnezeu, cea care ne apropie de El și ne face primitori ai iubirii Sale iertătoare. Evanghelia rînduită să se citească în ziua Sfintei Maria Egipteanca ne pune înainte faptul că Hristos iartă o femeie păcătoasă pentru că a avut dragoste de Dumnezeu, rostind acele cuvinte care destăinuie străfundurile iubirii dumnezeiești: *„Iertate sunt păcatele ei cele multe, fiindcă mult a iubit. Iar cui i se iartă puțin, puțin iubește”* (Luca 7, 47). Despre astfel de oameni spune Sfântul Ioan Scărarul că au schimbat dragostea de cele trupești cu dragostea de Dumnezeu.

Să învățăm de la Sfânta Maria din Egipt că drumul vieții noastre trebuie să aibă un singur sens: dinspre casa păcatului spre Ierusalimul dumnezeiesc, iar semnul sigur că suntem pe drumul cel bun este crucea biruinței Sale! Să nu ne lăsăm purtați de valul mulțimilor care, după ce au ieșit din Egipt și au văzut Ierusalimul se întorc în casa păcatului, ci să avem curajul Sfintei Maria Egipteanca de a ne face cetățenii Ierusalimului ceresc, chiar și cu prețul îndurării pustiei.

În urcușul postului ne-am apropiat de Ierusalim. Duminica viitoare vom prăznui intrarea Domnului în sfânta cetate. Evanghelia de astăzi ni-L înfățișează pe Iisus urcând drumul spre jertfă, urmat de ucenicii care, așa cum spune Sfântul Evanghelist Marcu, „erau uimiți” și „se temeau”. Lor și nouă care dorim, ca și fiii lui Zevedeu, să fim întru slava Sa în împărăția Sa. Hristos ne descoperă modalitatea de a urca spre împărăția cerurilor: a fi slujitorul tuturor. Aceasta înseamnă dobândirea unei adânci smerenii, roada unei adevărate pocăințe, atât de adânci încât să ne biruie și uimirea și teama față de sacrificiile noastre zilnice. În Ierusalim nu pot intra decât cei pregătiți să se jertfească din iubire. Să-I urmăm lui Hristos în acest urcuș al sacrificiului, pentru a ne învrednici să intrăm împreună cu El în slava Sa.

P.S. AMBROZIE SINAITUL,
Episcop Vicar Patriarhal

IV. CREDINȚĂ ȘI MĂRTURISIRE

PASTORALA SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA DUMINICA ORTODOXIEI DIN ANUL DOMNULUI 2003

**PREA IUBITULUI CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI
DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE,
HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU TATĂL,
IAR DE LA NOI, ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI!**

Iubiți fii duhovnicești,

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu am început și anul acesta postul Sfințelor Paști și am ajuns să sărbătorim Duminica Ortodoxiei, zi sfântă, închinată credinței noastre.

Accastă zi de sărbătoare a fost instituită de sinodul de la Constantinopol din anul 843, la care a fost confirmată dogma cinstirii sfințelor icoane și a fost aruncată anatema asupra celor care nu le cinsteau, precum și asupra tuturor celor ce s-au abătut de la dreapta credință în decursul vremii și a fost proclamat triumful Ortodoxiei asupra tuturor ereziilor. În 11 martie același an, în prima duminică din postul Sfințelor Paști, a fost celebrată pentru prima dată această zi de sărbătoare.

Pericopa evanghelică citită astăzi la Sfânta Liturghie ni-L înfățișează pe Mântuitorul Hristos alegându-Și o parte dintre Apostoli, cărora le va spune în timpul activității Sale publice: *"Fericiți sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud. Căci adevărat grăiesc vouă că mulți prooroci și drepți au dorit să vadă cele ce priviți voi, și n-au văzut, și să audă cele ce auziți voi, și n-au auzit"* (Matei 13, 16-17). Pomind de la aceste cuvinte ale Mântuitorului, Sfântul Ioan Evanghelistul subliniază și el, pentru a da greutate celor propovăduite de Apostoli: *"Ceea ce am văzut și am auzit, vă vestim și vouă, ca și voi să aveți părtaşie cu noi"* (I Ioan 1, 3). Astfel Sfinții Apostoli au propovăduit ceea ce au văzut și au auzit, de aceea în mesajul pe care Creștinismul îl dă lumii, alături de cuvântul auzit și înțeles stă și imaginea, chipul Celui care rostea Adevărul. În acest context au apărut sfintele icoane, reprezentări grafice ale Mântuitorului Hristos, ale Maicii Domnului, iar ulterior ale sfinților.

După o perioadă de aproximativ șapte sute de ani, în care Biserica a cinstit sfintele icoane, în veacul al VIII-lea, datorită opoziției musulmanilor din provinciile orientale ale Imperiului Bizantin față de icoane, care pe motive religioase înlăturau orice reprezentare a vreunei ființe vii și tindeau către o artă pur ornamentală, precum și din cauza unor exagerări în ceea ce privește cinstirea sfintelor icoane în sânul Bisericii, unii împărați de la Constantinopol, originari din orientul Imperiului, au declanșat persecuția contra celor ce se închinau la sfintele icoane.

Dreptmăritori creștini,

Lupta contra icoanelor nu a putut birui. Inițiată și patronată nu de teologi sau de oameni ai Bisericii, ci de capete încoronate și de atmatele lor de mercenari, ea a trebuit să cedeze în fața opoziției de neclintit a ierarhilor Bisericii, a teologilor celor mai iluștri de atunci, a monahilor și a mulțimilor de credincioși, care au dat numeroși martiri pentru cauza dreaptă a icoanelor. Cultul icoanelor era prea adânc înrădăcinat în concepția și în practica vieții religioase a creștinismului, pentru a mai putea fi pus în discuție, tăgăduit și dezrădăcinat sau desființat. Icoana ocupase deja locul ei în viața Bisericii și devenise obiect al tradiției înainte de a începe să fie obiect al speculației teologice și dinainte de a începe incertitudinea asupra posibilității de a reprezenta pe Dumnezeu și de a venera icoanele. Statornicirea cultului icoanelor prin sinodul din 843 a fost o victorie a Bisericii, care prin martiriu a îngenuncheat literalmente Imperiul Bizantin, respectiv pe împărat, în fața Împăratului Hristos.

Lupta contra icoanelor încheie seria marilor crezii care au frământat Biserica în primele opt veacuri creștine. Fiecare dintre aceste învățături greșite ataca un aspect sau altul al lucrării mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu. Iconoclasmul însă nu mai lua ca țintă un anumit aspect, ci lucrarea mântuirii în ansamblu. Și, așa cum această foarte complexă crezie constituia o ofensivă generală împotriva întregii învățături ortodoxe, tot așa, restabilirea cultului icoanelor nu a reprezentat o victorie izolată, ci triumful întregii Ortodoxii. Biserica a învins și va continua să învingă o mulțime de crezii felurite, dar una singură dintre victoriile sale, cea împotriva iconoclasmului, a fost proclamată în mod solemn drept triumf al Ortodoxiei.

Iubiți credincioși,

În atmosfera de sărbătoare pe care o trăim, în care Biserica a ieșit biruitoare asupra mării încercări a iconoclasmului, Sfântul Sinod al Bisericii noastre își îndreaptă chemarea părintească plină de iubire, ca și în alți ani, către slujitorii sfințelor altare și către toți credincioșii, de a sprijini cu aceeași râvnă colecta îndătinată a **Fondului Central Misionar**, pentru a ne dovedi prin fapte credința noastră. Din acest fond sunt ajutate biserici în construcție sau reparație, altele sunt împodobite cu pictură, ori sunt înzestrate cu odoare sfinte, sunt întreținute parohiile nevoiașe și parohiile românești de peste hotare, așezămintele sociale ale Bisericii, precum orfelinate, cămine pentru bătrâni, cantine pentru cei aflați în lipsuri, și este susținut în mare parte programul filantropic al Bisericii.

Sfântul Apostol Pavel a constatat că: *"dacă un mădular suferă, toate mădulele suferă împreună"* (I Corinteni 12, 26), de aceea când o parte a credincioșilor Bisericii din Ierusalim se afla în nevoi, Apostolul neamurilor nu a putut rămâne nepăsător și a inițiat o *"strângere de ajutoare pentru săracii din Ierusalim"* (Romani 15, 26). Să urmăm pilda creștinilor primului veac, iar întrucât *"mila este biruitoare asupra judecății"* (Iacov 2, 13), adică cel care face milostenie aproapelui său va fi cercetat cu milă la Judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, să răspundem și de această dată chemării Bisericii, pentru că numai prin astfel de fapte ne putem învrednici să auzim cuvintele Dreptului Judecător adresate celor de-a dreapta Sa: *"Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii, căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat și Mi-ați dat să beau;*

străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine" (Matei 25, 34-36).

Îmbrățișându-vă cu dragoste părintească, noi, membrii Sfântului Sinod, vă împărtășim binecuvântarea apostolică: "*Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți*" (II Corinteni 13, 13). Amin!

† TEOCTIST

ARHIEPISCOPUL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLITUL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† DANIEL

Arhiepiscopul Iașilor și
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

† TEOFAN

Arhiepiscopul Craiovei și
Mitropolitul Olteniei

† PETRU

Mitropolitul Basarabiei

† ANTONIE

Arhiepiscopul Sibiului și
Mitropolitul Ardealului

† NICOLAE

Arhiepiscopul Timișoarei și
Mitropolitul Banatului

† SERAFIM

Mitropolit
al Mitropoliei Ortodoxe Române
pentru Germania, Europa Centrală
și de Nord

† IOSIF

Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală
și Meridională

† TEODOSIE

Arhiepiscopul Tomisului

† PIMEN

Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților

† ANDREI

Arhiepiscopul Alba Iuliei

† NIFON

Arhiepiscopul Târgoviștei

† BARTOLOMEU

Arhiepiscopul
Vadului, Feleacului și Clujului

† NICOLAE

Arhiepiscop al Arhiepiscopiei
Ortodoxe Române în America și
Canada

† GHERASIM

Episcopul Râmnicului

† EPIFANIE

Episcopul Buzăului

† IOACHIM

Episcopul Hușilor

† TIMOTEI

Episcopul Aradului, Ienopolei
și Hălmașiului

† IOAN

Episcopul Episcopiei Ortodoxe
Române a Oradiei, Bihorului și
Sălajului

† DAMASCHIN

Episcopul Sloboziei și Călărașilor

† GALACTION

Episcopul Alexandriei și
Teleormanului

† VINCENTIU PLOIEȘTEANU

Episcop-Vicar Patriarhal

† CIPRIAN CÂMPINEANUL

Episcop-Vicar Patriarhal

† VARSANUFIE PRAIOVEANUL

Episcop-Vicar
al Arhiepiscopiei Bucureștilor

† VISARION RĂȘINĂREANUL

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Sibiului

† NICODIM GORJANUL

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Craiovei

† DANIL PARTOȘEANUL

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Timișoarei și Administrator al
Episcopiei Ortodoxe Române din
Iugoslavia

† EFTIMIE

Episcopul Romanului

† CALINIC

Episcopul Argeșului și Muscelului

† CASIAN

Episcopul Dunării de Jos

† LAURENȚIU

Episcopul Caransebeșului

† JUSTINIAN

Episcopul Episcopiei Ortodoxe Române
a Maramureșului și Sătmarului

† IOAN

Episcopul Covasnei și Harghitei

† SOFRONIE

Episcopul Episcopiei Ortodoxe
Române din Ungaria

† AMBROZIE SINAITUL

Episcop-Vicar Patriarhal

† SEBASTIAN ILFOVEANUL

Episcop-Vicar
al Arhiepiscopiei Bucureștilor

† CALINIC BOTOȘĂNEANUL

Episcop-Vicar
al Arhiepiscopiei Iașilor

† GURIE STREHĂIANUL

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Craiovei

† LUCIAN LUGOJANUL

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Timișoarei

† IRINEU BISTRIȚEANUL

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Vadului, Feleacului și Clujului

† **VASILE SOMEȘANUL**

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Vadului, Feleacului și Clujului

† **SILUAN MARSILIANUL**

Episcop-Vicar la Mitropolia
Ortodoxă Română pentru Europa
Occidentală și Meridională

† **IOACHIM VASLUIANUL**

Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului

† **PETRONIU SĂLĂJANUL**

Arhiereu-Vicar al Episcopiei Ortodoxe
Române a Oradiei, Bihorului și Sălajului

† **GHERASIM PUTNEANUL**

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Sucevei și Rădăuților

† **IRINEU SLĂTINEANUL**

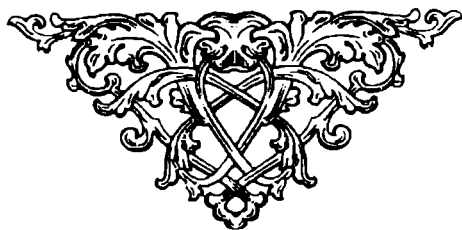
Arhiereu-Vicar
al Episcopiei Râmnicului

† **CORNELIU BÂRLĂDEANUL**

Arhiereu-Vicar al Episcopiei Hușilor

† **IUSTIN SIGHETEANUL**

Arhiereu-Vicar al Episcopiei
Ortodoxe Române a Maramureșului
și Sătmarului

ACATISTUL SFINȚILOR ROMÂNI

Condacul 1:

Aleșilor lui Dumnezeu, Sfinților români, care din veac au bineplăcut lui Dumnezeu slăvind pe Hristos în țara noastră și în lume și au primit din cer cununii de slavă, cântare de laudă să le aducem. Și ca celor ce au îndrăzneală către Dumnezeu, cu mulțumire să le aducem rugăciune ca să ne izbăvească din toate nevoile și necazurile, pe noi cei ce cântăm:

Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Icosul 1:

Văzând noi Biserica lui Hristos cea dreptmăritoare, Înfrumusețată cu ceata sfinților din România, ca fiind vrednici urmași ai lui Hristos și ucenici ai Sfântului Andrei, Apostolul românilor, luminat să prăznuim și la toată lumea să vestim bucuria cea duhovnicească, cântând unele ca acestea:

Bucurați-vă, strămoșii binecuvântatei României;

Bucurați-vă, roade alese ale țarinii străbune;

Bucurați-vă, lăstari ai Legii celei noi sădite-n inimi;

Bucurați-vă, cei ce bine ați plăcut lui Dumnezeu și plata celor dintâi ați primit;

Bucurați-vă, că lui Andrei Apostolul cu credință i-ați fost urmași;

Bucurați-vă, cei ce pururea vă rugați pentru neamul românesc;

Bucurați-vă, că neamul l-ați sfințit prin viețuirea voastră;

Bucurați-vă, ogoare pline de hrană duhovnicească;

Bucurați-vă, icoane ale credinței, nădejdiei și dragostei;

Bucurați-vă, rodire dreaptă, în crez și viețuire;

Bucurați-vă, cei ce prin fapte v-ați arătat credința;

* Text alcătuit de către P. Cuv. Arhim. Dr. Ioasaf Popa, diortosit de către Pr. Arhim. Sofian Boghiu (în 1998) și Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula (2000) și în formă finală de I.P.S. Dr. Teodosie.

Aprobat în ședința de lucru a Sfântului Sinod din 4-5 martie 2002. Temei nr. 1085/2003.

Bucurați-vă, toți sfinții din creștina noastră țară;
Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 2:

Trimis fiind Sfinte Andrei Apostole, în părțile sciților, spre a face cunoscut cuvântul lui Hristos, pe noi ne-ai născut prin apă și prin Duh, popor creștin și în același timp român, spre a sluji lui Dumnezeu cum se cuvine: pe care-L lăudăm cântându-I: Aliluia!

Icosul 2:

În veacuri depărtate, la începuturile noastre, pe când Ortodoxia era amenințată de erezii și de păgânătate, voi, Sfinți ierarhi și preoți, ce-n Scythia ați viețuit, adunând pe fiii sfintei noastre vetre, ați apărat dreapta credință, luminători fiind în lume, prin faptele credinței, iar noi, bucurându-ne de unele ca acestea glăsuim către voi așa:

Bucură-te, Sfinte Bretanion, Episcop iubit de tomitani;
 Bucură-te, că tu pe arieni i-ai arătat a fi mincinoși;
 Bucură-te, Sfinte Ierarhe Teotim, săvârșitor de minuni;
 Bucură-te, prieten și apărător al marelui Ioan Hrisostom;
 Bucură-te, că pe Antonin l-ai arătat a fi eretic;
 Bucură-te, cel ce pe huni i-ai împlânzit, încreștinându-i;
 Bucură-te, Sfinte Niceta, păstor al Remesianei;
 Bucură-te, mărite protopsalt al vremii;
 Bucură-te, Apostol al daco-romanilor;
 Bucurați-vă, prin care curge harul preoției în neamul nostru;
 Bucurați-vă, izvor de dulce apă a dreptei credințe;
 Bucurați-vă, apărători și propovăduitori ai lui Hristos la noi;
Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 3:

În vremurile cele tulburi ale împăraților păgâni, sângele vostru, sfinților mucenici, a stropit străbuna glie daco-romană, sfințind acest popor și dând mărturie de credința voastră cea în Hristos Domnul, de la care ați și primit cununa cea neveștejită a muceniciei; iar noi, bucurându-ne împreună cu voi cântăm lui Dumnezeu: Aliluia!

Icosul 3:

La obiceiuri păgânești și dumnezei străini dorit-au să vă închinați stră-vechii împărați păgâni, voi mucenici străbuni, dar știind că sunteți răscum-părați de Sângele cel dumnezeiesc al Mântuitorului, n-ați împlinit voința lor, ci viața voastră ați dat-o în schimbul vieții celei nestricăcioase, iar noi, închi-nându-ne sfințelor voastre moaște, cântăm așa:

Bucurați-vă, sfinților Zoticos, Atalos, Camasis și Filippos, podoaba
Niculițelului

și a Dobrogei întregi;

Bucurați-vă, Părinte Epictet și monahule Astion, bogăția Halmirisului și
a Scythiei Minor;

Bucură-te părinte, Montanus, cel ce ai pățimit împreună cu soția ta,
Maxima;

Bucură-te, sfinte Dasie, lauda Axiopolisului;

Bucură-te, mucenice Sava Gotul, a Buzăului cinstire;

Bucurați-vă, sfinților Claudiu, Castor, Sempronian și Nicostrat, meșteri
iscusiți ai cuvântului lui Hristos;

Bucurați-vă, părinte Romul, diaconilor Donat și Silvan, și tu Venust;

Bucură-te, Sfinte Emiliane, pătimitor la Durostorum;

Bucurați-vă și voi, ostași ai lui Hristos: Nicandru, Marcian, Pasicrat,
Valentin și Isihie, dimpreună cu veteranul Iuliu;

Bucură-te, mucenice Hermes, cel ce pe diavoli îi alungai;

Bucură-te, Sfinte mucenice Lup, sclavul lui Hristos;

Bucurați-vă, toți mucenicii lui Hristos din neamul daco-roman;

Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 4:

Văzând, sfinților mucenici, că în lumea aceasta toate sunt deșertăciune și supuse stricăciunii, v-ați silit să fiți bineplăcuți veșnicului Dumnezeu, și urmând pildei celor din vechime, ați pus viața voastră pentru Hristos Stă-pânul, învrednicindu-vă de șederea de-a dreapta Lui, și rugându-vă pentru noi, cei ce cântăm: **Aliluia!**

Icosul 4:

Răbdat-ați patimi, chinuri și schingiuiți neînfricoșându-vă de cei ce pot ucide trupul, sfinților mucenici, luptând pentru slava și cinstea Împăratului

ceresc, iar cu sângele vostru ați pecetluit credința dreaptă în Hristos, de la care ați și primit slava biruinței și darul facerii de minuni; iar noi cerând mijlocirea voastră cea fierbinte către Dumnezeu, grăim unele ca acestea:

Bucură-te, Sfinte Ioane Valahule, Noule mucenic al lui Hristos;

Bucură-te, tânăr înțelept și frumos prin care credința s-a adeverit în Valahia;

Bucură-te, că ai răbdat ispitele tinerei ismaelitence, păzindu-ți trupul feciorelnic;

Bucură-te, că nu ți-ai lepădat credința și ai urmat lui Iosif, fiul lui Iacov;

Bucură-te, cel ce prin spânzurare ai agonisit viața veșnică;

Bucură-te și tu, Sfinte Ioane, mare mucenic al lui Hristos;

Bucură-te, că în vestita cetate Trapezunt te-ai născut;

Bucură-te, că tu credința ai păstrat și pe Reiz a fi mincinos l-ai vădit;

Bucură-te, că și pe păgânul Cadiu l-ai disprețuit;

Bucură-te, că pentru Hristos capul ți-a fost zdrobit;

Bucură-te, că stâlp de foc la cer a fost deasupra moaștelor tale;

Bucură-te, al Sucevei binefăcător și ocrotitor, adus fiind de Alexandru cel Bun la noi în țară;

Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 5:

În vremuri tulburate de ură și de spaimă, pe când barbari, păgâni și potrivnici voiau să ne abată de la credința noastră, voi sfinți ierarhi și preoți, *monahi și credincioși ați înmulțit virtutea și-ati luminat poporul*, chemând pe Sfânta Fecioară în ajutorul vostru; și biruind pe aceștia și vicleșugurile lor, pe toate le-ați umplut de bucurie, pentru care și noi cântăm lui Dumnezeu: **Aliluia!**

Icosul 5:

Vrut-au dușmanii legea să ne-o schimbe, crezând că noi suntem ca o frunză-n vânt, dar voi ierarhi și preoți, lumini de Dumnezeu aprinse, și voi, monahi și credincioși, năvala lor oprit-ați cu sânge și jertfire, pe-altarul cel străbun al mântuirii noastre. Pentru aceasta cu prăznuire astăzi noi vă cântăm unele ca acestea:

Bucură-te, Sfinte ierarhe, Ilie Iorest, prea cinstite părinte;

Bucură-te, Ierarhe, Sava, care iui Hristos ai urmat;

Bucurați-vă, păstori ai Transilvaniei străvechi, că amândoi, în temnițe ați fost pentru Hristos;

Bucură-te, Sfinte ierarhe Antim, mitropolit ales al Bisericii române;

Bucură-te, că românescul grai tu l-ai făcut vestit;

Bucură-te, părinte Ioane din Galeșul Ardealului;

Bucură-te dimpreună cu preotul Moise Măcinic din Sibiel;

Bucurați-vă, credincioși dimpreună cu Oprea Miclăuș;

Bucurați-vă că și voi pentru Hristos ați fost întemnițați;

Bucură-te, cuvioase Sofronie născut la Cioara, că în Zlatna ai fost asemenea lui Pavel Apostolul;

Bucură-te, monahule slăvit, Visarion, propovăduitor al lui Hristos în toată Transilvania;

Bucurați-vă izvoare ale credinței strămoșești;

Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 6:

Ați privegheat cu grijă asupra turmei voastre, mărturisind credința și viața în Hristos, la moartea voastră sfințenia mai mult sporit-ați, vrednici ierarhi ai noștri și-ndrumători de preț; pentru aceasta, noi cei ce astăzi cinstire vă aducem, lui Dumnezeu cântare din inimi să-i strigăm: **Aliluia!**

Icosul 6:

Cu totul v-ați dăruit împodobirii scaunului arhieriei, cu viața cea plină de mi-reasma sfințeniei, cu râvna zidirii și învățării, pentru ca noi toți, cei ce ne împăr-tășim din aceeași pâine și din același potir, să fim uniți unii cu alții prin împăr-tășirea aceluiași Duh Sfânt, pentru care cu minunate glasuri către voi cântăm:

Bucură-te, Sfinte ierarhe Calinic, arhipăstorul Râmnicului;

Bucură-te, că din Cernica, sfintele tale moaște luminează mitropolia Munteniei;

Bucură-te, al Constantinopolului patriarh, Nifone ierarhe;

Bucură-te, că Biserica lui Hristos o ai făcut slăvită iar acum, în Craiova sălășluiești cu trupul;

Bucură-te, slăvite mitropolit Petru al Kievului, Haliciului și-a toată Rusia;

Bucură-te, că a ta Mărturisire de Credință te-a arătat părintele teologiei moderne;

Bucură-te, ierarhe Iosif de la Partoș, al Banatului arhipăstor;
 Bucură-te, că-n Timișoara sălășluiesc cinstitele tale moaște;
 Bucură-te, din Rădăuți păstor ales Leontie;
 Bucură-te, că păstor al dragostei, al rugăciunii și al faptelor bune te-ai arătat a fi;
 Bucură-te, al Râmețului ierarh Ghelasie;
 Bucurați-vă, voi, arhipăstori, de Dumnezeu iubiți, ai României.
Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 7:

Încrâncenată-i lupta cu-al lumii duh cel rău, ce-n trup stă și se-ascunde, iar truda este mare, să crești din firea cea umană rai de fapte; dar voi, cei sfinți călugări, deștelenind al vostru suflet, crescând virtuți într-însul, ca neamului să-i fie hrană, sunteți martiri cu duhul, purtând pe brațe neamul nostru, către Hristos cel veșnic; căruia și noi, cu glasuri de umilință grăim: **Aliluia!**

Icosul 7:

Trăirea voastră, sfinți cuvioși din obști și pustnicii, ați unit-o cu cea a sfinților de pretutindeni, poleind cu harul cel ceresc, acoperișul neamului nostru românesc, hrănindu-ne ființa cu mii și mii de rugi ale trăirii voastre sfinte, pentru aceste binefaceri ce le aduceți peste noi primiți cântări ca acestea:

Bucurați-vă, Ioane Cassian și Gherman din Dobrogea, ce-ați fost dreptare-n obști;
 Bucură-te, Daniile, mărit sihastru al Moldovei;
 Bucură-te, Cuvioase Dimitrie din Basarabi, ocrotitorul țării noastre;
 Bucură-te, Sfinte Ioane Hozevitul, măreț nevoitor cu fapta;
 Bucură-te, cuvioase părinte Nicodime de la Tismana, mare făcător de minuni;
 Bucură-te, Sfinte Grigorie Decapolitul, ce-n Bistrița odihnești;
 Bucură-te, înnoitor al vieții monahicești, Paisie din Neamț;
 Bucură-te, din Calapodeștiul Moldovei fiu, Cuvioase părinte Antipa;
 Bucură-te, Ioane de la Prislop, ales al lui Dumnezeu sihastru;
 Bucură-te și tu, Antonie din Vâlcea, vindecător și văzător cu duhul;
 Bucurați-vă, izvoare de trudă și evlavie, ce la Iisus vi-i gândul, acum și în vecie;
 Bucurați-vă, voi rugători fierbinți la Bunul Dumnezeu;
Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 8:

Pe sfintele fecioare, ale lui Dumnezeu alese roabe, modele-n viețuire să le avem mereu, căci ele cu dragoste și râvnă, credință și sudoare, slujit-au lui Hristos în viață, cu închinare-adâncă; căruia și noi asemenea să-i cântăm: **Aliluia!**

Icosul 8:

Trup femeiesc purtând și fire slăbănoagă, ați socotit a fi urmașe ale Maicii, Celei în veci Fecioară, și ați știut a birui toate puterile vrăjmașilor prin buna înțelepciune și milostenie smerită, pentru care auziți de la noi aceste cântări:

Bucură-te, sfântă și preacuvioasă fecioară Parascheva;

Bucură-te, izvor neîmpușinat de hrană duhovnicească și de tămăduire;

Bucură-te, candelă a Moldovei, născută-n Epivat;

Bucură-te, cea care pe mulți îi folosești;

Bucură-te, cuvioasă Teodora, că ți se spune Sfânta din Carpați;

Bucură-te, că soața lui Hristos ai fost din tinerețe;

Bucură-te, că stânca te-a primit și păsările te-au hrănit;

Bucură-te, că asemeni Cuvioasei Maria Egipteanca ai fost;

Bucură-te, copilă, Filotee muceniță;

Bucură-te, milostivă, a săracilor ocrotitoare;

Bucură-te, că țara noastră tu ai ales-o a-ți fi loc de odihnă;

Bucură-te, ca și Tatiana, a Craiovei ocrotitoare;

Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 9:

Toți sfinții Tăi din neamul nostru, Doamne, urmând cetelor de sfinți din întreaga lume, neîncetat slăvesc în cer preasfânt numele Tău: Sfânt, Sfânt, Sfânt, iar noi, păcătoșii, pe pământ, cu buze de tină cântăm: **Aliluia!**

Icosul 9:

Pe ritorii cei mult-vorbitori îi vedem tăcând ca niște pești, fără de glas, despre voi, sfinți din neamul românesc, că nu se pricep a spune: Cum voi, fiind asemenea nouă, oameni în trup și pătimiși, nu v-ați biruit de lumea păcatului, ci cu bărbăția voastră, pe vrăjmașii cei fără de trup i-ați biruit? Iar

noi, preaslăvind pe Dumnezeu, Cel ce v-a întărit în luptă, lăudăm vitejia voastră și cu mulțumire grăim așa:

Bucurați-vă, Sfinți români, că pe lumea și stăpânitorul ei ați biruit;
 Bucurați-vă, cei ce sub mâna tare a lui Dumnezeu ați fost păziți;
 Bucurați-vă, cei ce prin faptele voastre pe Dumnezeu l-ați slăvit;
 Bucurați-vă, că pașii voștri pe calea cea dreaptă ați îndreptat;
 Bucurați-vă, brâuri care încingeți neamul nostru;
 Bucurați-vă, că-n ceruri felurit sclipiți în slavă;
 Bucurați-vă, că spice v-ați adunat în sfânta pâine;
 Bucurați-vă, întocmire a Bisericii străbune;
 Bucurați-vă, veghere peste neam și dreapta lege;
 Bucurați-vă, că-n inimi ne-ați adus Treimea cea Prea Sfântă;
 Bucurați-vă, potire cu româna viață sfântă;
 Bucurați-vă, voi care ne păziți cu sfinții noștri îngeri;
Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 10:

Pe mărturisitorii de crez și viață ortodoxă, de datini și de neam, înmiresmați de har în minți și inimi, și care vitejește sfințenia păzit-ați, veniți astăzi toți. să îi vedem cu sfinții cei din veacuri, de-a dreapta întru slavă, rugându-se la Tatăl pentru noi, care din inimi și din graiuri, cântăm Sfintei Treimi: Aliluia!

Icosul 10:

În curgere de veacuri s-au înălțat, ca mii redute, slăviții voievozi, păstori și credincioși. ce-au apărât prin chinuri și prin grai, prin lupte și prin sânge, Biserica și neamul, de cei ce căutau, cum spune și Poetul, pământ și apă, și-aceștia au ajuns o apă și-un pământ; căci sfinții frați ai noștri, aleși de Dumnezeu, statornici în credință, în fapte și curaj, ne-au apărât de dușmani, pentru a rămâne liberi. Pentru aceasta lor cântare să aducem:

Bucură-te Ștefane, cel Sfânt și mare Domn;
 Bucură-te, că Europa ai apărât de necredință;
 Bucură-te, cel ce Moldova o ai împodobit cu sfintele altare;
 Bucurați-vă, sfinților Brâncoveni cu sfetnicul Ianache;
 Bucurați-vă, că în Bizanț ați pătimit pentru credință;

Bucurați-vă, zăgazuri împotriva necredinței;
 Bucurați-vă, că ați răpus străina stăpânire;
 Bucurați-vă, odăjdii cu răni ca niște mărgăritare;
 Bucurați-vă, creștini ostași ai țării, scut ai credinței celei drepte;
 Bucurați-vă, voi mame date morții cu pruncii-n brațe;
 Bucurați-vă, bătrânii, junghiați de iatagane;
 Bucurați-vă, că neamul stă pe sfânta voastră jertfă;
Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 11:

Cântări de laudă la număr ca nisipul mării, de v-am aduce, sfinți ai noștri, nu vor ajunge spre slava faptelor voastre celor bune. Mai bine este nouă, neputincioșilor, a iubi tăcerea, dar ca să nu ne arătăm a fi nemulțumitori și leneși, pentru milostivirea lui Dumnezeu, primiți această cântare de umilință: **Aliluia!**

Icosul 11:

Voi, sfinților din neamul nostru, împreună cu sfinții îngeri, ne sunteți apărători puternici, și luminători în lume, căci peste voi suflat-a Duhul, Cel de viață Făcător; pentru aceasta v-ați învrednicit de a vedea locașurile cele cerești, de unde ne povățuiți și pe noi, care grăim unele ca acestea:

Bucurați-vă, făclii ale focului cel nematerialnic;
 Bucurați-vă, ale raiului flori bine mirositoare;
 Bucurați-vă, apa vie ce setea duhovnicească ne-o potoliți;
 Bucurați-vă, mâini aspre ce ați zidit locașuri sfinte;
 Bucurați-vă, arcași ce săgetați oastea diavolească;
 Bucurați-vă, urzeala și podoaba vieții sfinte;
 Bucurați-vă, cei ce ne însoțiți, din leagăn pân la moarte;
 Bucurați-vă, că neamul înălțați pe-aripi de rugă;
 Bucurați-vă, că în Hristos voi una sunteți;
 Bucurați-vă, cei care în odihna Domnului ați intrat;
 Bucurați-vă, stânci din Carpații de curbură;
 Bucurați-vă, voi roade ale acestui pământ apostolesc;
Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 12:

Cu sfinții cei din ceruri, cu cei chemați la Domnul, prezenți sunteți în slujbe, în Sfinte Liturghii, uniți ca părțile, cu Sfântul Trup și Sânge, formând o unitate, cu Domnul celor vii; pe-aceștia cu credință să îi chemăm în rugă, să ne ajute în cuget, în faptă și simțiri, ca să putem grăi așa lui Dumnezeu: **Aliluia!**

Icosul 12:

Văzând noi, sfinți români, că pururi sunteți de față, prin sfinte moaște și icoane, și prin pământul țării, în care odihnesc ale voastre trupuri, luăm puteri tot timpul, și în necaz și-n bucurie, spre a mărturisi pe Domnul Cel iubitor de oameni; pentru aceasta noi toți românii laude ca acestea vă aducem:

Bucurați-vă, că scoateți din cristelniți neamul nostru;

Bucurați-vă, că daruri ați sădit în noi prin Sfântul Mir;

Bucurați-vă, cei ce pe Hristos ne-ați dat ca hrană nemuririi;

Bucurați-vă, care spălați prin pocăință;

Bucurați-vă, voi ce prin Sfânta Nuntă ne-ați unit;

Bucurați-vă, că morții ni-i suiți la Rai prin slujbe;

Bucurați-vă, că ați avut soțiile tot sfinte;

Bucurați-vă, că fiii i-ați crescut în frica sfântă;

Bucurați-vă, voi care neamul ați unit prin Liturghie;

Bucurați-vă, cort sacru prin sfințita voastră slujbă;

Bucurați-vă, altare ale jertfei celei fără de sânge;

Bucurați-vă, voi care-n patria cerească locuiți;

Bucurați-vă, toți sfinții neamului românesc!

Condacul 13:

O, Sfinților români, împlinatori ai voinii lui Dumnezeu, care ați primit moștenirea veșnicelor bunătăți, primiți acum această puțină rugăciune a noastră, și prin rugăciunile voastre cele bine-plăcute și primite de Dumnezeu, scăpați din primejdii, nevoi și necazuri creștina noastră Românie; apărați Biserica și neamul de relele credințe, îmbrăcându-ne sufletele noastre în hainele virtuților creștine, ca mântuiți fiind, și împreună cu voi ajungând la odihna cea veșnică, să aducem lui Dumnezeu neîncetat cântarea: **Aliluia!**

Apoi se zice iarăși Icosul cel dintâi: *Văzând noi pe Biserica lui Hristos cea dreptmăritoare, și Condacul întâi: Aleșilor lui Dumnezeu, Sfinților români, după care următoarea rugăciune:*

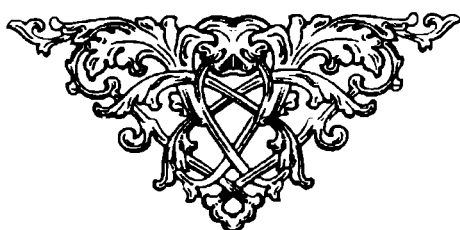
Rugăciune către toți Sfinții români

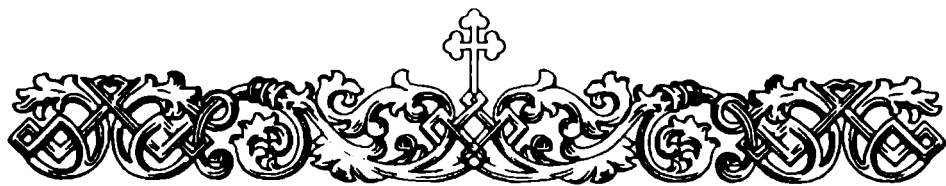
O, preafericților, plăcuților lui Dumnezeu Sfinți români, voi care stați înaintea prestolului Sfintei Treimi și vă bucurați de fericirea cea nespusă, acum, în ziua prăznirii voastre cea de obște, căutați cu milostivire spre noi, poporul român de pretutindenii, care aducem cinstire și mulțumire lui Dumnezeu pentru voi, și prin mijlocirea voastră, dați iertare de păcate sufletelor noastre.

Cu smerenie ne rugăm vouă, aleșilor ai lui Dumnezeu, să mijlociți la Stăpânul tuturor și Domnul nostru să trimită asupra acestui neam duhul răvuirii voastre, al înțelepciunii și al dragostei de neam și Dumnezeu, spre paza sfințelor Lui porunci. Așa cum voi ați urmat în credință lui Andrei Apostolul cel întâi chemat, așa și pe noi învredniciți-ne să fim următori vouă în credință. Așa cum voi ați fost apărători ai dreptei credințe în neamul nostru, mărturisind pe Dumnezeu cel viu, așa milostiviți-vă și spre noi, dându-ne tărie în credință și dragoste în fapte. După cum, prin mărturisiri și jertfe voi, sfinților mucenici, ați câștigat viața cea nesticăciosă, sfințind străbuna glie, așa și pe noi, care astăzi cădem către voi, miluiți-ne cu darul mărturisirii și a jertfei laudei și a dragostei către Dumnezeu și neamul nostru. Și precum prin priveghere și păstorire a turmei încredințate, prin slujirea sfințelor și dumnezeieștilor taine și prin paza neclintită a înțeleptelor canoane, vrednici ierarhi și preoți, la moartea voastră sfințenia mai mult ați sporit, așa și acum fiți îndrumători de preț ai neamului românesc, îmbrăcând sufletele noastre cu haina înțelepciunii și coiful mântuirii, spre dobândirea treimii de virtuți creștine, spre slava Treimii Celei Dumnezeiești. Asemenea și voi, sfinți cuvioși și cuvioase, din obști și din pustii cei ce prin calea cea strâmtă și cu chinuri viața v-ați săvârșit și cu omorârea trupului și a patimilor v-ați răstignit Lui Hristos, primind rugăciunea noastră în această sfântă zi, mijlociți la Stăpânul tuturor și Domnul, ca să dea tămăduiri și iertare de păcate sufletelor și trupurilor noastre. Izbăviți de ispite și necazuri viețile noastre, a celor ce cu smerenie aducem vouă aceste puține cântări de rugăciune. Iar voi, dreptcredincioși și măriți voievozi, ce-ați apărât prin lupte și prin sânge cu sabia drep-

tății, Biserica și hotarele acestui neam, rugați-vă Atotputernicului Stăpânitor și Domn al păcii să ne păzească neamul de năvălirile celor de alt neam asupra noastră și de războiul cel dintre noi, pentru a rămâne liberi în fapte și credință spre slava Împăratului Slavei.

Primiți de la noi cinstirile sfințelor voastre icoane și moaște, o, sfinților români, și căutați cu dumnezeiasca dragoste spre noi, străinii și călătorii pe acest pământ, și cu puterea și darul ce vi s-a dat vouă de la Dumnezeuul Puterilor, îndrumați-ne către patria cea cerească, întăriți neputința noastră, apărați-ne de boli și de ispite, feriți Biserica de relele credințe și sădiți în inimile noastre frica cea dumnezeiască, ca aducându-ne aminte de ceasul plecării noastre de aici, să navigăm cu toată înțelepciunea pe marea acestei vieți. Ca prin darul și iubirea de oameni a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos fiind păziți și mântuiți, să ne învrednicim și noi, păcătoșii și smeriții, ca împreună cu voi să ne închinăm lui Dumnezeu în Împărăția cea cerească, aducând laudă, mărire și mulțumire Preasfintei și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi: Tatălui, și Fiului și Sfântului Duh, acum și în vecii vecilor. Amin!

V. ARTICOLE ȘI STUDII

SFÂNȚA SCRIPTURĂ ȘI SFINTELE ICOANE ÎN TRADIȚIA PATRISTICĂ RĂSĂRITEANĂ

1. Sfintele Icoane și Cuvântul lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană și apuseană

Teologia Ortodoxă scoate în evidență faptul că *icoana este mai curând o expresie a Scripturii, decât ilustrarea ei*, deoarece ea redă lumea lui Dumnezeu ca o cale de comunicare cu ea, fapt care face ca icoana să țină de cult; icoana nu este un element doar decorativ, nici doar o ilustrare a Scripturii, ci face parte integrantă din Liturghie¹. Ea are o prezență și o orientare înspre Sfânta Scriptură². Icoana este un mod de a transmite Cuvântul ca o atingere harică³. Există un raport teologic între icoană, Cuvânt și Sfintele Taine, pe care ideea că „*icoana e Biblia celor simpli*” l-a neglijat⁴. Icoana liturgică nu e o fotografie, ea evită un anumit „*umanism*” pe care statuia nu-l poate evita.

Desigur, Cuvântul poate fi redat în icoană numai dacă se ține seama de coordonatele prototipului din care provine Cuvântul, icoana redând persoana celui care a grăit (Evrei 12,25). O formă văzută capătă funcții de imagine numai când e luată în sprijinul redării unei realități spirituale⁵. Există o legătură organică între Cuvânt ca „*adevăr*” al Învierii și între trup⁶. Întrucât „*Cu-*

1. Olivier Clément: „*À propos d'une théologie de l'icône*”, în rev. „*Contacts*” 1960, a 4, p. 241; vezi și: Theodor Strotmann: „*La consolation des images*”, în rev. cit., p. 275.

2. Marx Thurian: „*Les images dans la Liturgie*”, în rev. „*Contacts*”, Paris, 1960, a 4, p. 280.

3. Idem, ibidem, p. 281.

4. Idem, ibidem, p. 283.

5. Pr. Prof. D. Stăniloac: „*Revelația ...*”, în rev. cit., p. 362.

6. Max Thurian, *art cit*: rev. cit. p. 285.

vântul s-a făcut trup”, există o dependență totală a Cuvântului de Jertfa lui Hristos care l-a și sfințit: „Bobul de grâu de nu va muri rămâne singur” (Ioan 12, 24). Nu se poate face o separare între persoana lui Hristos și mesajul său mântuitor, căci „kerygma” nu ar mai fi o revelație, ci o mitosofie necreștină, o arbitrară dezistoricizare a evenimentelor revelației⁷. Icoana arată o anumită antropologie eliberată de orice senzualitate. Ea este o antropologie a chipului lui Dumnezeu în om, o antropologie *teandrică*⁸.

Ortodoxia a afirmat temeiurile hristologice și valoarea lor strict „personalistă”, nu de „substanță”, ale icoanei⁹. Icoana nu e o redare fotografică, deoarece duhul nu poate fi circumscris, ci sesizat prin credință, ca și Scriptura care nu e o știință, ci o carte a credinței. Icoana nu e consubstanțială cu prototipul, deoarece ea redă firea umană îndumnezeită a prototipului, având un element portretistic transfigurat, ca asemănare, nu ca identificare, căci icoana arată o persoană, nu o substanță¹⁰.

Icoana este o copie a creației preamărite, nu o copie a unor modele lumești și se caracterizează prin bidimensionalitate, în care chipurile nu sunt redade în profil (cu excepția duhurilor rele). Valoarea lor ca frumusețe nu e doar de natură estetică, ci o frumusețe morală izvorâtă din lucrarea filocalică a binelui (kalokagatia), a cărei temelie este adevărul, omul fiind zidit, după Sfântul Grigorie de Nyssa, ca să aibă părtașie la bunătatea funciară a lui Dumnezeu. Această părtașie are caracter ontologic, după Sfântul Atanasie cel Mare¹¹. Iar Sfântul Vasile cel Mare spune că în omul ca microcosmos se află pecetea înțelepciunii divine¹². Iconografia este reprezentativă în teologie, hristologie, antropologie, și ecleziologie, așa cum arată Sfinții Părinți: Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa, Ioan Hrisostom.

Icoana sugerează fața adevărată a omului. Ea nu este numai pedagogică, ci și harică¹³. Propovăduind Cuvântul ca martori transfigurați, Apostolii au

7. Pr. Nicolae Macsim: „Teofania icoanei în Ortodoxie. Implicații doctrinare”, în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 1988, a1, p. 49.

8. O. Clement: „À propos d' une théologie de l'icône”, în rev. cit. p. 243.

9. Idem, ibidem, p. 243.

10. Idem, ibidem, p. 246.

11. Sfântul Atanasie cel Mare: „Despre Întruparea Cuvântului”, 13-14, PG 25, col. 125.

12. Sf. Vasile cel Mare, „In illud Attende tibi (Deut. 15.9)”: P.G 31, col. 213D-216A; vezi și Elias D. Moutsoulas: „Die Theologie der Ikone”, Myriobiblos, „The E-text Library of the Church of Greece”, p. 2.

13. Sf. Ioan Damaschin, „De sacris imaginibus orationes”, II., P.G. 94, col. 1300: „Icoana e sfințită prin Numele lui Dumnezeu și prin numele prietenilor lui Dumnezeu și acesta este motivul pentru care primește harul lui Dumnezeu”; vezi și Pr. Prof. Dr. D. Belu: „Despre icoana ortodoxă”, B.O.R. 1941, p. 647-648; H. J. Schulz: „Die Byzantinische Liturgie”, Freiburg i. Br., 1964 p. 96; vezi și Pr. Prof. D. Stăniloae, „Iisus Hristos ca prototip al icoanei Sale” în rev. M.M.S. 1958, ? 3-4.

dat și mărturie scrisă despre Hristos înviat, ca cea mai mare minune care poate deschide ochii oamenilor asupra vieții Sale, ca o cale care nu poate fi ținută de moarte și pentru care Învierea este „adevărul”. Din punct de vedere iconografic, circumscrierea naturii umane a lui Hristos, ca o condiție a Întrupării Sale adevărate, a însemnat o concluzie la hristologia de la Calcedon. Sfinții Părinți¹⁴ arată că adevărul omului este chipul lui Dumnezeu, locul prezenței și lucrării Sale¹⁵.

a) **În Răsărit:** Având ca scop stimularea spiritualității creștine, arta creștină a ajuns la o mare înflorire în Bizanț. Această artă a fost și a vrut să rămână creștină. În primele secole ale istoriei Bisericii s-a manifestat o opoziție hotărâtă față de orice formă artistică prin care s-ar fi putut cultiva un sincretism păgân și orice imagini idolatre destinate magiei¹⁶. Reprezentarea chipului lui Hristos semnifică nu numai o imagine, ci și o anumită „prezență”. De altfel, în creștinism întreaga creație era reprezentată în imagini cu un sens mai profund decât cel al realității obișnuite. În aceste reprezentări limbajul imaginilor era mai puternic decât cel al cuvintelor, tinzând să redea prin artă o realitate a mântuirii în Hristos. Acest sens a transformat tot mai mult semnele distinctive ale icoanei, căci prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu a apărut o nouă dimensiune a lumii, fiind vorba de fapt de o vădire a profunzimii ei, în care a zidit-o Dumnezeu: „*Ei nu sunt din lume, după cum nici Eu nu sunt din lume...*” (Ioan 17,16); „*Iar câți L-au primit, care cred în Numele Lui, le-a dat lor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu, care nu din ispiță sau din poftă trupească sau hărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut*” (1 Ioan 1,11).

Desigur că, prin arta sa, creștinismul înțelegea, nu redarea naturalistă prin portrete, sau vreo reprezentare mitologică, ci numai semnul și semnificația lucrării mântuitoare a lui Dumnezeu în Hristos. Mitul este un produs al fanteziei, dar imaginile sunt modul inevitabil al descoperirii lui Dumnezeu

p. 244-272; Prof. Dr. Ioannis Kalogyris, „*Das Mysterium des Ikonenwesens und der Ikonenverehrung in der Orthodoxen Kirche gestützt auf das Thema: Urbild-Abbild-Vorbild*” în rev. „*Kliro-nomia*”, vol. 19, 1987, ? 1, p. 81-97, passim. Erzpr. Vladimir Ivanov, „*Der Weg vom Bild zum Urbild im Lichte der orthodoxen Theologie*”, în rev. „*Orthodoxes Forum*”, München, 1987, q2, p. 41-50, passim; Pr. Prof. Boris Bobrinskoy, „*Împărtășirea Sfântului Duh*”, Buc. 1999, cap. „*Jcoana, taină a Împărăției*”, p. 336-338.

14. Sf. Atanasie cel Mare: „*Despre Întruparea Cuvântului*” 54, 2-5, P.G. 25, col. 192B; Sf. Grigorie de Nazianz: *Cuvântarea* 40.5, P.G. 36, col. 364BC; Sf. Maxim Mărturisitorul: „*Ambigua*”, P.G. 91, col. 1308B.

15. Ivan Rupnik: „*Traditione orientale et traditione occidentale dell' imagine*”, în rev. „*Vivens homo*”, „*Ratio imaginis*”, Rivista di Teologia e scienze religiose”, 12/1, Bologna 2001, p. 144.

16. Wilhelm Nyssen: „*Die theologische und liturgische Bedeutung der Ikone*”, Köln, 1997, p. 6 ș.u.

față de om¹⁷. Nu iconoclasmul a înlăturat idolatria, ci Întruparea Domnului. Dar în ciuda deosebirii evidente a imaginilor creștine față de reprezentările artistice antice, în Bizanț a avut loc o acerbă confruntare în acest sens, în perioada 726-843, cunoscută ca perioada iconoclastă, când s-au pus în discuție nu doar aspecte mozaice și islamice în legătură cu imaginile, ci însăși problema Întrupării, ca arătare a lui Dumnezeu. Mari teologi ca Sfântul Ioan Damaschin au apărat imaginile sacre, acordând acestora rolul de mărturie. garanție a Întrupării printr-o genială privire generală a Vechiului și Noului Testament: „*Ceea ce redau cuvintele prin silabe, arată imaginile prin culori*”¹⁸.

Imaginea și Cuvântul fac parte din propovăduire și mărturie, deoarece atât imaginea, cât și Cuvântul redau prezența Domnului în mod deosebit: *vederea și auzirea* trebuie să fie la fel de capabile de a percepe prezența divină a *Prototipului*. Căci conform Sfintei Scripturi, omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, astfel că Întruparea este atât icoana vie a lui Dumnezeu, cât și fața Sa umană. Întruparea, ca descoperire a lumii lui Dumnezeu arătată în Hristos, ca să transforme lumea vrăjmașă cu Dumnezeu spre mântuirea ei, face ca imaginile să poată reda lumea Sfintei Scripturi, iar Sfânta Scriptură să poată fi înțeleasă prin imagini.

Concepția despre icoană în Răsăritul ortodox înseamnă sprijinul de a trece dincolo de cele lumești, în lumea pentru care Hristos s-a jertfit. Prin jertfa Sa El i-a ajutat pe oameni să deschidă ochii pentru a cunoaște viața adevărată, pentru care Mântuitorul a fost „*grăuntele de muștar*” (Mt. 13,31) al Împărăției lui Dumnezeu. Icoana înseamnă reperele acestei lumi câștigate cu „*preț mare de răscumpărare*” (1 Cor. 7,23). Ea reprezintă acel simbol care învâluie și dezvăluie lumea către care Hristos este „Ușa” înspre acea realitate, care este mai profundă decât cea percepută de lume și prin care lumea, din cauza orbirii (2 Cor.4, 4), este împiedicată să intre.

Hristos este, astfel, un prototip care poate fi redat în icoană, întrucât a avut o existență istorică, dar el este mai profund decât istoria, fiind mai profund și nu mai presus decât lumea, dar nici în amestec cu lumea. Dacă prototipul ar fi numai istoric, el nu ar mai fi icoană, ci doar un portret. Icoana bizantină reflectă granița dintre prototip și portret. În redarea prototipului icoana este la fel de veche ca și propovăduirea Evangheliei. Icoana are și avantajul de a reda Întruparea ca un *întreg* după ce a fost disecată analitic

17. Pr. Prof. D. Stăniloae: „*Revelația...*”, în rev. cit., p. 361.

18. Sinodul IV din Constantinopol, 869-870 în Mansi: „*Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*”, vol. XVI, col. 400; Denzinger, „*Enchiridion Symbolorum*”, p. 337.

prin evoluția dialectică a ereziilor hristologice: „*Intrucât zugrăvirea face cuvintele mai clare și mai lămurite*, - scrie un autor contemporan cu iconoclasmul, Patriarhul Nichifor al Constantinopolului, - *pictura contribuie la menținerea unității de credință, evitând varietatea de înțelegere a doctrinei*”¹⁹. Tot el remarcă faptul că, în mulți codici ai Sfintei Scripturi, cele istorisite sunt și pictate, înțelegerea cuvintelor fiind stimulată prin vedere mai mult decât prin auzire²⁰.

Pogorârea lui Dumnezeu pe pământ prin Întruparea Logosului arată nu numai că icoana este posibilă, ci că Dumnezeu Însuși dorește ca El să fie cunoscut prin puterea simțurilor omenești, dintre care cel mai desăvârșit este acela al văzului. Icoana devine astfel o componentă definitivă a pedagogiei creștine: viața creștină nu mai poate fi gândită pe plan concret fără icoane: „*Tot ceea ce aduce cuvântul prin istorisire la auz, aceea înfățișează și arată pictura în mod tăcut ochilor*”²¹, spune cu deplină îndreptățire Sfântul Vasile cel Mare, motiv pentru care El cheamă pe pictori să zugrăvească pe Hristos. Tot Sfântul Vasile cel Mare stabilește un argument important al cinstirii icoanei când scrie: „*Cinstirea chipului trece la cel pictat*”²².

Dionisie Pseudoareopagitul scrie că: „*În timp ce îngerii ca duhuri curate dobândesc cunoștința în modul corespunzător lor, noi trebuie să fim ridicați la contemplarea dumnezeiască prin chipuri supuse simțurilor atât cât ne e peste tot cu puțință aceasta...*”²³. Primind gândirea lui Dionisie Pseudoareopagitul, cinstitorii sfințelor icoane au deslușit înțelesul lor mai adânc. Acest înțeles depășește efectul pur estetic sau chiar religios, asupra privitorului și utilitatea acestui efect pentru privitor. Icoana devine o cale care ne conduce la prototip după ce, mai înainte, s-a stabilit relația exactă între chip și original.

Sinodul al VII-lea ecumenic de la Niceea (787) a stabilit doctrina ortodoxă: „*Noi păstrăm, fără să introducem ceva nou, toate predaniile rânduite pentru noi prin Scriptură, dintre care una este înfățișarea prin icoană, ca fiind corespunzătoare cuprinsului propovăduirii evanghelice... Căci dacă*

19. Patriarhul Nichifor al Constantinopolului, „*Antirrhethikos III*”, P.G. 100, col. 381-384.

20. Idem: *Apologia pro sacris imaginibus*, P.G. 100, c. 749 vezi și: J.O. Westwood, „*Paleographia sacra pictoria*”, London 1843-5, ultima ediție: „*The art of illuminated manuscripts, illustrated sacred writings, being a series of copied from, illuminated manuscripts executed between the fourth and sixteenth centuries*”, New-York, 1988.

21. Sf. Vasile cel Mare, „*Omilie la mucenicul Varlaam*”, 17,3; 19,2; P.G. 31, col. 483-490 passim.

22. Idem „*Despre Sfântul Duh*”, 18, P.G. 32, 149C; vezi și Pr. Prof. D. Stăniloae, „*Iisus Hristos ca prototip al icoanei Sale*” în rev. M.M.S.1958, 4 3-4, p. 244-272; Prof. Dr. Ioannis Kalogyris, art. cit., rev. cit., passim; Erzpr. Vladimir Ivanov: „*Der Weg vom Bild zum Urbild im Lichte der orthodoxen Theologie*” în rev. „*Orthodoxes Forum*”, München. 1987, ? 2. p. 41-50.

23. Dionisie Pseudoareopagitul: „*Despre ierarhia bisericească*”, 1,2 P.G. 3, 373.

una este arătată prin cealaltă, atunci, fără îndoială, una se explică prin cealaltă"²⁴. Un alt Sinod, cel de la Constantinopol, 869-870, adoptă o nouă hotărâre cu privire la cinstirea icoanelor, care oglindește gândirea Sfântului Ioan Damaschin: „*Noi stabilim: icoana lui Iisus Hristos, Domnul nostru. Izbăvitorul și Mântuitorul tuturor, trebuie cinstită în același mod ca și cartea Sfințelor Evanghelii. Căci precum prin cuvintele alcătuite din silabe, care sunt predate în carte, dobândesc toți mântuirea, la fel se bucură toți, cei învățați și cei neînvățați, spre folosul lor, de ceea ce au în fața ochilor prin puterea de reprezentare a culorilor. De aceea, se cuvine să li se arate icoanelor, potrivit unei judecăți raționale și pe temeiul tradiției celei mai vechi, cinstire și închinare pentru demnitatea lor care se referă la prototip și derivă din acela, așa cum se acordă Sfintei Cărți a Sfințelor Evanghelii*"²⁵.

Dacă la sinodul iconoclast din 754 împăratul Constantin al V-lea Copronim reproșa închinătorilor la icoane că nici un Sinod ecumenic nu a vorbit despre icoane, astfel Papa Grigorie Dialogul răspundea că Sinoadele ecumenice n-au vorbit nici despre faptul că trebuie să mâncăm și să bem. De altfel Biserica Romei nu a putut lua parte activă la apărarea icoanelor, deoarece în acea perioadă Roma era amenințată de longobarzi, fiind salvată de regele francez Pepin cel Scurt, care în 754 a și înființat statul papal.

b) În Apus: Moștenire comună a creștinismului primar, teologia imaginii a mers pe căi diferite în Răsărit și în Apus în urma fenomenului iconoclast din Bizanț. Teologia icoanei s-a schimbat radical în Apus spre sfârșitul Evului Mediu. Actele Sinodului VII Ecumenic cu privire la icoane au fost prezentate lui Carol cel Mare într-o traducere defectuoasă din grecește, confundându-se termenul de *venerare* (proskinesis) cu cel de *adorare* (latreia). Ca urmare, Carol cel Mare a respins hotărârile Sinodului VII ecumenic la anul 794 într-un sinod de la Frankfurt, acceptând icoanele numai ca elemente decorative în biserici, ele semnificând doar amintiri ale unor fapte din trecut. Același poziție a fost semnalată și la Sinodul de la Paris din anul 825.

De altfel, în Apus, de prin sec. XV, imaginea lui Dumnezeu ca icoană nu mai avea o relevanță din punct de vedere teologic și filosofic, sensul icoanei fiind acela de „imitare”, deci un sens secundar. Concepția despre icoane era aceea, că ele nu au nici o semnificație teologică genuină, chiar dacă redau o realitate sacră, nefiind decât produse ale imaginației artiștilor. Astfel, sub influența realismului naturalist renescentist, pictura bisericească a rămas o artă doar cu tematică religioasă, iconografia ajungând să fie complet secu-

24. Sinodul VII Ecumenic, vezi Mansi, *op. cit.*, vol. XIII, col., 373 D-380B.

25. Sinodul IV din Constantinopol, vezi Mansi, vol. XVI, col. 289.

larizată, în care personajele biblice nu se deosebesc de cele lumești. În această evoluție influența a venit și din partea Reformei din sec. XVI, care, prin opoziție față de concepția scolastică medievală cu privire la Dumnezeu transcendent, a căutat să aducă pe Dumnezeu în lume și cu atât mai mult să-l amestece cu lumea. Totuși Luther a avut o atitudine tolerantă față de icoane, scriind: „În măsura în care icoanele sunt, nu adorate ca divinitatea, ele pot servi la instruirea și edificarea semenilor și sunt permise și chiar încurajate. Să dea Domnul să-i pot convinge pe prinți și pe cei înstăriți să picteze întreaga Biblie în interiorul, cât și în exteriorul caselor”²⁶.

Cronicarii apuseni consideră că iconoclasmul Reformei protestante s-ar fi datorat alunecării fatale către cultul sfinților²⁷. Totuși motivația iconoclasmului Reformei a fost alta decât cea din Bizanț din sec. VIII și IX. La baza acestei atitudini potrivnice icoanelor a stat de fapt concepția teologică medievală a „meritelor prisositoare ale sfinților”, iar nu redarea prin icoane a lumii lui Dumnezeu în Hristos ca în Bizanț. În iconoclasmul Reformei nu este vorba, deci, doar de atitudini de frustrare în mijlocirea sfinților, cum s-a întâmplat la Paris, când după înghețarea viilor, cultivatorii au aruncat statuia Sf. Gheorghe în apă. Reforma protestantă s-a ridicat împotriva unor concepții teologice abuzive, nu religioase. Astfel, Zwingli în Elveția a abolit cultul icoanelor în 1524, în Germania au fost distruse icoanele în timpul războiului țărănesc, iar în Nordul Germaniei, Münster și Westfalia, iconoclaști au fost anabapțiștii; în Franța hughenotii au distrus icoanele în timpul războiului religios. Convingerea reformatorilor era că teologia medievală așezase pe oameni în locul lui Dumnezeu pe care Îl îndepărtase în transcendent.

Conciliul tridentin (1546-1565) a restabilit cultul icoanelor, dar numai cu icoane aprobate de episcop. Însă acest Sinod a subliniat în 1563 doar sensul pedagogic al icoanelor ca amintiri ale trecutului. Dar, ca și Sinodul tridentin, Reforma a păstrat numai caracterul pedagogic, educativ și memorial al icoanelor, evoluând în direcția naturalistă, secularizatoare pentru arta creștină²⁸.

În ceea ce privește raportul dintre Cuvânt și imagine, unii teologi protestanți consideră că lectura Cuvântului este sursă de imagini și nu invers²⁹, în timp ce Societățile Biblice Unite scot în evidență faptul că: „Cuvântul lui

26. Luther's Werke, Weimarer Ausgabe, 18/83.

27. Louis Réau: „L'Iconographie de l'art chrétienne”, vol. 1, Paris 1955, p. 413.

28. Konstantinos Kalokyris: „Traditionelle und zeitgenössische Überlegungen zur Malerei der orthodoxen Kirche”, în rev. „Diakonia”, Tessalonic, 1988, p. 461-478, passim.

29. Marc Faessler: „Mange le livre”, în rev. „Cahiers protestants”, nr. 6, dec. 1999, p. 16-19, passim.

Dumnezeu s-a dat sub două forme: mai întâi prin Fiul Său întrupat, apoi prin Sfânta Scriptură”. Între autorii protestanți, **Jörg Dierken**³⁰ subliniază însă că autoritatea Scripturii concepute supranaturalistic a fost demontată iremediabil începând cu finele secolului al 17-lea, în parte prin critica iluminist-raționalistă privitoare la conținuturile revelației neconforme cu rațiunea, iar, pe de altă parte, prin concepția privind caracterul istoric al Bibliei; însuși principiul protestant „*sola scriptura*” a intrat într-o criză durabilă; teologia dialectică a secolului 20 căuta Cuvântul lui Dumnezeu în orientarea istorică trăită empiric, iar Rudolf Bultmann (1884-1976) în „*kerygma*” Evangheliei.

O altă interpretare a revelației, și anume cea universal-istorică, vede sensul Scripturii în spatele textului. Astfel, J. Dierken afirmă că, față de criza principiului Scripturii și față de îngustarea gândirii teologice în curentul dialectic, care reducea textul la relația dintre Cuvântul lui Dumnezeu și credință, astăzi Cuvântul lui Dumnezeu tinde să fie înțeles, pe de o parte, ca fundamentarea ultimă a rațiunii discursive, iar pe de altă parte, ca diversitate infinită a culturilor de limbaj și de interpretare istorico-religioasă.

Un alt teolog protestant, **Reiner Sörries**, arată că renunțarea la icoane în Biserica Evanghelică, așa cum se observă în locașul de cult, trebuie considerată o sărăcire a evlaviei creștine. El spune că prin sublinierea Bisericii Evanghelice ca „Biserică a Cuvântului” s-a încurajat o decapitare a credinței, care nu ține seama de dimensiunea completă a omului ca ființă cu rațiune și sentiment. Împotriva curentelor iluministe s-a încercat în vremea romantismului o reînnoire a artei religioase, dar fără succes. În schimb s-a făcut puternic resimțită producția în masă a imaginilor dulcege-evlavioase în domeniul particular până prin secolul 20. Imaginile religioase nu au dispărut total, dar s-au emancipat de sub tutela Bisericii³¹.

2. Sfânta Scriptură cu ilustrații în tradiția iconografică răsăriteană și apuseană

În iconografia bizantină există, o legătură organică între icoane și cunoașterea lui Dumnezeu în Hristos. Însăși disputa iconoclastă este o continuare a disputelor hristologice anterioare. S-au adus, astfel, precizări hristo-

30. Jörg Dierken, art. „*Wort Gottes*”, în „*Evangelisches Kirchenlexikon*”, Göttingen, 1986, col. 1331-1332, *passim*.

31. Reiner Sörries, art. „*Bilder, Bilderverehrung*”, în „*Evangelisches Kirchenlexikon*”, vol. I, Göttingen, 1986, col. 508; vezi și R. Sörries: „*Die Evangelischen und die Bilder*”, Erlangen, 1983; Johannes Hempel: „*Das Bild in Bibel und Gottesdienst*”, Tübingen, 1957.

logice prin dogma cinstirii Sfintelor Icoane³². În Tradiția răsăriteană ortodoxă, cinstirea Sfintelor Icoane în cadrul Sinoadelor Ecumenice este dogma hristologică cea mai „tăcută” înainte de „liniștea cea mare”, a isihasmului. Teologia patristică a afirmat împotriva iconoclasmului că *firea umană, este transparentă pentru chipul lui Dumnezeu*³³. Însă, deși în vremea acelor dispute s-a stăruit puțin din punct de vedere dogmatic asupra transparenței firii umane pentru firea divină în Hristos, totuși pictorii și credincioșii au dat expresie mai vie acestui fapt, astfel încât icoana bizantină redă transparența divinului necircumscriș prin fața circumscrișă a firii Sale umane; prin acest lucru ei au intuit adâncimea dimensiunii firii umane în Dumnezeu și frumusețea unică a acesteia în Hristos; icoana bizantină reflectă astfel o anumită unitate a chipurilor fără a înlătura deosebirea dintre ele, unul fiind izvorul, celălalt, de partea umană, fiind părtaș al izvorului; icoana bizantină arată astfel că, fără chipul lui Dumnezeu, firea umană rămâne închisă în limitele naturii umane de după păcatul strămoșesc, dar acest uman nu e umanul întreg, nu e tot umanul, direcție în care a evoluat însă iconografia apuseană secularizată³⁴.

Icoana bizantină este, deci, atât intuirea lui Dumnezeu în Hristos, cât și o anumită înțelegere a Sfintei Scripturi, care nu poate fi scoasă din mâna Pantocratorului, așa cum Tablele Legii în Vechiul Testament nu puteau fi scoase din Templul de la Ierusalim, căci Evanghelia din mâna Pantocratorului are valoare mântuitoare numai prin binecuvântarea dreptei Sale, în sensul că Duhul transformă litera în mângâiere a Duhului Sfânt. Păstrând doar aspectul pedagogic și estetic al icoanelor și neglijând aspectul haric și teologic al acestora prin considerarea icoanelor ca „Biblia celor ce nu știu să citească”, iconografia apuseană a evoluat înspre secularizarea icoanelor. Astfel, deși reformatorul Luther nu a fost de acord cu mișcărilor iconoclaste ale Reformei și cu toate că ilustrațiile la Biblie nu s-au aflat în centrul disputelor, deoarece nu era posibil un abuz față de ele ca abuzul prin indulgențe, totuși ilustrațiile la Biblie au evoluat înspre o iconografie secularizată, care avea să aibă influențe negative și asupra iconografiei răsăritene, așa cum s-a întâmplat în Grecia în urma dominației venetiene, sau în Rusia în în sec. 17-18

32. Pr. Prof. D. Stăniloae: „*Hristologie și iconologie în disputa din sec. 8-9*” în rev. „*Studii Teologice*” nr.1-4, 1979, p. 12-58); Th. Nikolaou: „*Die Ikonentheologie als Ausdruck einer kosequenten Christologie bei Theodoros Studites*”, în rev. „*Orthodoxes Forum*”, nr.1, 1973, p. 23-54.

33. Pr. Prof. D. Stăniloae, art. cit. rev. cit. p. 41; vezi și Wolfgang Klaghofer-Traitler: „*Homo capax Dei?*”, în rev. „*Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie*” vol. 39, 1992, p. 155-179 passim.

34. Pr. Prof. D. Stăniloae, art. cit. rev. cit. p. 41.

prin reformele țarului Petru cel Mare. Această influență s-a extins și în țările ortodoxe din Balcani, precum și în Orientul Apropiat ortodox³⁵.

Unii pictori moderni din aceste regiuni consideră iconografia ortodoxă drept statică și împietrită, întrucât nu ar permite o înnoire a picturii, rămânând, deci, necorespunzătoare limbajului timpului, dar acești „moderniști” ignoră aspectele liturgico-dogmatice ale iconografiei ortodoxe, oricât de buni artiști plastici ar fi ei; astfel, sub influența muzeografiei, unii dintre ei consideră iconografia ca pe o artă autonomă cu valoare estetică proprie, care poate avea căutare și în afara Bisericii³⁶. Dar, din punct de vedere ortodox, mediul firesc al icoanei este locașul de cult și Sfânta Scriptură. Astfel nu întâmplător, vizitând muzee cu icoane, credincioșii strecoară oboluri pe sub geamul apărător al icoanelor expuse. Iconografia nu poate fi o artă subiectivă, spune Prof. C. Kalokyris, cum sunt diferite curente, ca impresionismul caracterizat prin dominarea luminii, sau expresionismul ca exprimare a lumii interioare, toate acestea fiind curente în artă care amestecă visul cu realitatea, raționalul cu iraționalul, (curentul suprarealist), ba chiar o artă fără imagini, care neagă orice obiectivare, mutilând omul și păstrând doar structuri intelectuale ale unei lumi desfigurată³⁷.

Reprezentând iconografic Întruparea și preamărirea Domnului prin jertfă, iconografia bizantină reprezintă de fapt întreaga Sfânta Scriptură ca mărturie a Întrupării, a celui „întreg”, care în Pantocrator este mai mult decât suma tuturor părțile sale componente din Sfintele Scripturi. De aceea, iconografia ortodoxă tinde să depășească redarea iconografică în scene biblice separate prin cadre ca părți ale Sfintei Scripturi, căutând redarea plastică printr-o legătură organică a evenimentelor biblice, așa cum întâlnim în pictura de la Ferentari din București, o pictură care reflectă și mai bine anul *liturgic bisericesc*. Căci nici pentru Sfânta Scriptură icoanele nu pot avea o valoare doar estetică, ilustrativă, ci un sens profund liturgic, reflectând unitatea organică a Sfintei Scripturi, care provine din unitatea întregului Întrupării și jertfei Domnului așa cum s-a transmis și în scris prin inima Sfinților Apostoli în care s-a scris prin sfințire Cuvântul lui Dumnezeu. Jertfa Domnului a însemnat, într-adevăr, ruperea catapetesmei trupului Său pentru deschiderea ochilor ucenicilor spre a putea privi „dincolo” unde era El pe pământ și pentru a fi mutați în El prin Duhul Sfânt care L-a arătat lor pe Hristos cel de „dincoace”, iar pe ei în Hristos, vădindu-le lor totodată lumea de păcat că oamenii nu cred în Hristos (Ioan 16, 9). Sfânta Scriptură trebuie

35. Prof. Dr. Konstantinos Kalokyris, art. cit., rev. cit. p. 461-478 passim.

36. Ibidem.

37. Ibidem.

înțeleasă în lumina stării în care se aflau ucenicii la deschiderea ochilor de a vedea „dincolo” și de a „auzi” cuvintele Mirelui preamărit prin puterea mângâierii Duhului Sfânt, a numelui acea, de a aduce aminte în acea stare incandescentă, duhovnicească, de tot ce a făcut și a învățat Iisus. Era acea stare a „*mijloacelor încinse și făcliilor aprinse*” (Lc. 12,35), prin duhul care nu trebuie stins (1 Tes. 5,19). Mișcarea lui Hristos în inimile ucenicilor înseamnă vedere „dincolo” ca o transfigurare a imaginii lui Hristos (2 Cor. 5,16), ca „ferestre” spre Hristos, „*fântâna cu apă vie*” (Ier. 2, 13). Numai astfel adâncul dumnezeesc din Hristos deschide cerul, încât să se facă voia lui Dumnezeu pe pământ ca și în cer. De aceea, ca o lucrare a harului, icoanele însoțesc textul Bibliei, sau textul Bibliei fără icoane ține de icoanele locașului de cult.

Dacă „duhul” nu poate fi circumscris în „litere”, întrucât Sfânta Scriptură dă doar „repere” ale Duhului, tot astfel, icoanele, prin vedere, arată chipul prototipului, ambele forme constând un ajutor pentru credință, care este „*adeverirea celor nădăjduite, dovada lucrurilor nevăzute*” (Evrei 11,1). Această „vedere dincolo”, ca o trecere pascală în lumea lui Dumnezeu arătat în trup în Hristos este simbolizată în Sfânta Scriptură prin noțiuni ca: „*văl*”, „*perdea*”, „*oglinză-ghicitură*”. Prin jertfa Sa, deci „*prin catapetesma trupului Său*” (Evrei 10, 20), Hristos deschide ochii pentru privirea în Sfânta Sfintelor a Templului prin ruperea catapetesmei separatoare de sus pînă jos, pentru a împărtăși „*cele sfinte și vrednice de crezare ale lui David*” (Isaia, 55,5). Acestea se află în viața lui Iisus ca „*Sfânta*”, ca și o comoară a Învierii din viața Sa, ca o „*țarină ce o ascunde*”, mijlocind vederea lui Dumnezeu „*ca plinătate a dumnezeirii după trup*” (Gal. 2,9; Ef. 3,19), și „*icoană*” a Tatălui însuși, pe care L-a arătat după *Numele Său minunat* (Geneză 32, 29). În acest fel El tinde mila Sa celor care Îl cunosc prin Fiul Său.

Prin Jertfa Sa, Mântuitorul a intrat în Sfânta Sfintelor „*ca și în cer*” (Evrei 9,24) : „*Printr-o singură Jertfă a dus la slavă pe cei sfinți*” (Evrei 10, 14). Prin cele ale adâncului le-a deschis lor cerul. „Suirea” Sa pe cruce ca „pogorâre” în cele mai de jos, a avut loc „*ca să umple toate*” (Ef. 4, 10). Expresia liturgică „Ale Tale”, nu arată dacă e vorba de cele din cer sau cele de pe pământ, ci subliniază doar că la „*Evangelia Sa și îngerii doresc să privească*” (1 Petru 1, 22).

În legătură organică cu teologia icoanei se află: teologia patristică despre jertfa liturgic-euharistică; incognoscibilitatea lui Dumnezeu fără credință; teologia filocalică a pregătirii pentru cunoașterea lui Dumnezeu prin credință; și teologia mistică a unității într-un singur duh cu Hristos. Prin această teologie Sfinții Părinți s-au dovedit deplin conștienți de pericolul pentru care avertizează Sfântul Pavel că „*mulți strică Cuvântul lui Dumnezeu*”, (2 Cor.

1,17), atât ca propovăduire (kerygma), cât și ca Scriptură Sfântă, subliniind faptul că cei din Lege, „*căutându-și dreptatea lor proprie, dreptății lui Dumnezeu nu s-au supus*”, (Rom. 10,3), căci ei nu aveau credință (Rom. 9,31-32) și „*un vâl se așează pe inima lor la citirea Legii*” (2 Cor. 3,14-15). În toate cazurile este vorba de fidelitate pentru orice „iconom” slujitor, ca să nu se ajungă la situația dramatică, aceea că „*cine nu e fidel în cele străine, nu va putea primi pe ale sale proprii*” (Luca 16, 12), căci „*viclenia se opune cunoașterii lui Dumnezeu*” (Ier. 9,6). Dacă Mântuitorul spune că: „*Nimeni nu poate sluji la doi domni*” (Mat. 6, 24), Sfântul Pavel arată că: „*Dacă Evanghelia noastră mai e acoperită, este astfel pentru cei cărora idolii secolului le-au orbit ochii, ca să nu-i lumineze Lumina Evangheliei slavei lui Hristos, care este chipul lui Dumnezeu*” (2 Cor. 4,3-4). Cei credincioși au însă folosul că „*privind ca în oglindă cu fața descoperită slava Domnului se preface în același chip trecând din slavă în slavă*” (2Cor. 3, 18), cu referire la bunătățile care le împărtășesc ei în Hristos. Dacă Sfântul Petru îndeamnă: „*Pe Domnul Hristos să-l sfințiți în inimile voastre*” (1Petru 3, 15), astfel, a cunoaște pe Hristos, înseamnă a se împărtăși de bunătățile Sale.

În acest sens, icoanele fac prezent pe Dumnezeu pentru credință mai apropiat de rugăciunile rostite, spune Sfântul Ioan Hrisostom^{37a}. Icoana crează o atmosferă duhovnicească de comuniune cu sfinții în cadrul Sfintei Liturghii, astfel încât credincioșii au folos de exegeza autentică a textelor Sfintei Scripturi; icoana are o legătură strânsă cu realitatea spirituală a omului, deoarece auzind o pericopă evanghelică omul și-o închipuie în minte ca și cum ar fi zugrăvită, iar icoana îi arată doar ceea ce și-a imaginat din auzirea Cuvântului, care-l „*zugrăvește pe Hristos în fața ochilor*” (Gal. 3.1)³⁸.

Ca imagine sacră icoana apare mai intens în sec. 6. în Răsărit ca răspuns din viața liturgică a Bisericii la disputele hristologice. Cele mai vechi icoane s-au păstrat la M-rea Sf. Ecaterina din Sinai³⁹. Pictura murală începe să domine de prin sec. 13. Centre importante ale artei bisericești au fost zona Balcanilor și Rusia, începând din sec. 11. Spre sfârșitul sec. 19 în Rusia se consemnează o reîntoarcere la icoana veche rusească interpretată și de către unii filosofi ai religiei ca Trubețkoi, Florenski, Bulgakov, ceea ce a trezit și în Apus un entuziasm pentru icoană, fără a fi înțeleasă însă în semnificația ei concretă de „fereastră” prin care se privește „dincolo” către fântâna cu apă

37a. Sfântul Ioan Hrisostom: „*Cuvântări la Praznicile Împărătești*”. București 1924, pag. 20.

38. Pr. Lector Ioan Mihălțan: „*Aspecte misionare privind cultul icoanelor*”, în rev. M.M.S. ? 5, 1987, p. 92-101. passim.

39. Hans Georg Thümmel: „*Kunst und Religion. Orthodoxe Kirchen*”, în colecția „*Religion în Geschichte und in Gegenwart*” (R.G.G.), vol. 4. Tübingen, 2000, col. 1876-1877.

vie în Hristos. În România sunt remarcabile icoanele pe sticlă, în sensul de a putea privi prin ele „dincolo”, la Hristos arătat în lume.

În ceea ce privește ilustrarea Sfintei Scripturi, în Răsăritul ortodox cea dintâi Biblie ilustrată este cea a lui Leon Sakelarios (cca. 950) cu miniaturi de mărimea paginii înaintea fiecărei cărți a Bibliei. În Apus au apărut din sec. 11. ciclurile tipologice, care la o scenă din Noul Testament puneau în paralel o scenă sau mai multe din Vechiul Testament, așa cum se întâlnește în „*Biblia pauperum*”, apărută pe la jumătatea secolului 13. În aceeași perioadă la Paris a apărut „*La Bible moralisée*” cu numeroase ilustrații (peste 5000) și comentarii. O importantă Biblie ilustrată este cea a regilor de Navarra de la sfârșitul sec. 12, iar la jumătatea sec.14 apare Biblia ilustrată de la Praga a Regelui Vladislav. În Anglia este importantă „*Hollkham Bible Picture Book*” din 1330. Apariția tiparului nu a întrerupt decorarea Bibliei cu miniaturi, uneori fiind ilustrate manual și Biblii tipărite. Începând din sec. 17 și 18 apar serii mari de ilustrații la Biblie, cum sunt în Germania cele a lui Matthäus Merian Senior⁴⁰. În sec. 19 și 20 Biblia ilustrată este preocuparea mai intensă a grupării Nazarinienilor care tipăresc serii de ilustrații la fragmente din Biblie: *calea Beteemului*, 1863; *El a înviat*, 1866; *Fiul risipitor*, 1869; *Cartea Ruth*, 1873⁴¹.

Sub influența pictorilor protestanți nazarineni, F. Olivieri (1834) și Iulius Schnorr von Carolsfeld împreună cu F. Overbeck au ilustrat întreaga Biblie tipărită la Leipzig, în anul 1860. Dar Biblia ilustrată, cea mai căutată până în zilele noastre în Apus, este Biblia Vulgata și publicată la Tours în anul 1866 de către Gustave Doré. În sec. 20 au existat remarcabile încercări de a reforma ilustrarea Bibliei, cum sunt cele ale lui Salvador Dali și Marc Chagall. Biblia ilustrată după tradiția veche sau nouă poate fi văzută sub formă digitalizată prin noile medii: Internet și CD-Rom.

În Bisericile Ortodoxe Sfânta Scriptură a fost redată în imagini prin zugrăvirea ei în icoane și în locașurile de cult, atât în interior, cât și în exterior, cum este cazul unic al mănăstirilor din Nordul Moldovei. În Biserica Ortodoxă Română primele părți ilustrate din Biblie au fost cele patru Evangheliile. Fiind vorba inițial de miniaturi de influență bizantină, ilustrațiile la textul biblic și-au găsit pe teritoriul României culmi ale realizărilor iconografice, precum și un specific al lor⁴². Cel dintâi manuscris biblic ilustrat din

40. vezi August den Hollender, art. „*Bibelillustration*”, în colecția R.G.G., vol. 1, 2-4. Tübingen 1998, col. 1465-1474 passim.

41. H. Feldbusch, art. „*Bibelillustration*”, în „*Lexikon der christlichen Ikonographie*”, hrsg. Engelbert Kirschbaum, vol. 1., Freiburg, 1994, col. 282-289 passim.

România este Tetraevangheliarul din colecția lui Gavriil Uric, 1429, de la Mănăstirea Neamț, operă a unui mare artist pictor și caligraf. În anul 1473 a apărut un alt Tetraevangheliar, ilustrat de călugărul Nicodim de la Putna. În Țara Românească au fost ilustrate Tetraevangheliare, cum este cel de la Mănăstirea Căldărușani (1643), iar în Ardeal este cunoscut Tetraevangheliarul din anul 1560 al lui Mateiaș din Brașov. Dar cel mai vestit miniaturist care a ilustrat aproape toată Sfânta Scriptură, a fost Mitropolitul Anastasie Crimca⁴³, care a împodobit un Tetraevangheliar în 1609; un alt Tetraevangheliar și un Apostol în 1610, și o Psaltire în 1616.

Un loc aparte ocupă opera plastică miniaturală a artistului maramureșean Picu Pătruț din Săliște (1818-1872), a cărui creație literară este dublată de o enormă operă plastică, pe care o formează miniaturile, cu care și-a ornat toate manuscrisele și unele cărți tipărite. Cele cca. 3000 de miniaturi se remarcă prin frumusețe și originalitate. În perioada 1842-1851, cea mai rodnică din activitatea sa, el a caligrafiat întreaga Sfânta Scriptură înzestrând-o cu ilustrații⁴⁴. Picu Pătruț a împodobit Biblia, așa-zisă de la Sanct-Petersburg (1819), cu 139 de miniaturi, remarcabile prin densitatea lor compozițională. Deci, el și-a ilustrat nu numai manuscrisele personale, ci și cărți la care ținea mult. El a început să coloreze și gravurile din Biblia lui Șaguna, al căror stil nu era cel bizantin, din care cauză a și renunțat la ele. Dintre miniaturi, cele mai multe sunt portrete în culori ale personajelor biblice.

Apariția tiparului a însemnat și introducerea treptată a graficii moderne, miniatura având o prioritate prin avantajul seriei de tiraj. Timp de cca. 4 secole gravura în lemn a ținut companie artei imprimeriei. Leagănul acestei arte este neîndoielnic Germania. Cele mai vechi imagini obținute pe hârtie datează din a doua jumătate a sec. 14. La începutul sec. 16 gravura în lemn, părăsind descenul linear (fără umbre), trece la redarea clar-obscur sau umbritului. Liturghierul slavonesc din 1508 era cea dintâi carte tipărită pe pământ românesc cu gravură în lemn, la 40 de ani de la ivirea acestei arte, și acest lucru, înainte de Rusia și Serbia⁴⁵.

Ca și Biblia lui Andrei Șaguna, Mica Biblie care s-a tipărit începând din 1913 prin inițiativa Episcopului Nicodim, a folosit ilustrații după marile

42. Dr. G. Popescu-Vâlcea: „*Miniatura Românească*”, Buc. 1981, p.11 ș.u. vezi și: I.D. Ștefănescu: „*Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*”, Buc. 1978, p.39 ș.u.

43. Idem. Ibidem

44. Vasile Drăguț: „*Picu Pătruț-miniaturistul*”; în: O. Ghibu: „*Miniaturi și poezie. Picu Pătruț*”, București 1985, p.25.

45. Gheorghe Racoveanu: „*Gravura în lemn la Mănăstirea Neamțul*”, Buc. 1940, p.10 ș.u. : vezi și: Dragoș Morărescu: „*Xilografii Bibliiei lui Șerban Cantacuzino (1688)*”, în rev. „*Dacoromania*”, nr. 7, 1988, p. 331-340, passim.

ediții ale Bibliei ilustrate din Germania și Franța: Julius Schnorr von Carolsfeld, Leipzig, 1860, și Gustave Doré, Tours, 1866. Dacă Mica Biblie apărută întâia oară în 1913, avea ilustrații apusene, astfel Biblia Ilustrată din 1936 a însemnat o revenire la iconografia tradițională ortodoxă. Această Biblie însera reprezentări iconografice din întreaga lume ortodoxă, dar Biblia ilustrată, alcătuită de Pr. Sabin Verzan, aduce imagini ale apostoliceității și vechimii creștinismului din România. Imaginile folosite provin din locașuri creștine ortodoxe, precum și din mărturii arheologice ale artei creștine din România și din artele minore, pentru a ilustra un text biblic selectat și mult mai bogat decât cele din edițiile precedente⁴⁶.

Ca eveniment editorial deosebit, această ediție a Bibliei ilustrate reprezintă, de asemenea, o încununare a unor îndelungate eforturi ale Pr. Sabin Verzan în calitatea sa de Consilier Patriarhal și director al Tipografiei Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă. Ea a fost realizată în colaborare cu specialiști în arta creștină din România, printre care Dl. Gheorghe Popescu-Vâlcea. Astfel au fost adunate peste 800 de ilustrații din locașuri de cult înzestrate cu picturi. Ediția de față a Bibliei ilustrate reprezintă o piatră de temelie în privința mărturiei permanente a geniului și vocației creștine a poporului român și a apărut în continuarea colecției „Arta creștină în România” editată între anii 1979-1985 tot de Pr. Sabin Verzan, în care se află mărturii ale artei creștine de pe pământul țării noastre dintre secolele 13-16. Ca unul din cei mai activi colaboratori ai Societăților Biblice Unite în ceea ce privește tipărirea și distribuirea Bibliei încă din cel de-al 7-lea deceniu al secolului trecut, Părintele Sabin Verzan a primit sprijin din partea acestei organizații mondiale pentru realizarea și a Bibliei ilustrate. Promovând textul Bibliei după nevoile Bisericilor, Societățile Biblice Unite au avut în vedere și prezentarea mai atractivă a textului Sfintei Scripturi prin ilustrarea acestuia într-un mod cât mai elocvent. Momentul realizării acestui proiect a venit odată cu schimbarea din 1989 din punct de vedere politic și după înființarea Societății Biblice Interconfesionale din România, în anul 1992 prin strădania Pr. Sabin Verzan, în colaborare cu Bisericile creștine din România.

Pr. Sabin Verzan a pregătit materialul necesar încă de prin anii 80 ai secolului trecut, dar această operă educativă și cultural-artistică în același timp nu a putut fi tipărită decât acum la cinci ani de la trecerea sa la cele veșnice. Cartea este prefăcută de Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care o consideră un eveniment deosebit nu numai din punct de vedere religios, ci și educativ-pedagogic și cultural-artistic, bi-

46. Pr. Dr. Sabin Verzan: „Biblia cu ilustrații”. Buc. 2002. 408 p.

nevenită astăzi pentru o educație religioasă a tuturor vârstelor. Textul ilustrat al Bibliei este precedat de un studiu introductiv substanțial privind Sfânta Scriptură în general, inspirația Sfintei Scripturi, limba, traducerea, Sfânta Scriptură pe teritoriul României și în limba română. Este tratat și un aspect nou: *Sfânta Scriptură, teme, izvor și reflectare în pictura bisericească*, referindu-se la posibilitatea icoanei și la Sfânta Scriptură ca principal izvor al temelor picturii bisericești, cu referire specială la pictura bisericească din România. Autorul subliniază în concluzie că Biblia ilustrată caută să scoată în evidență valorile creștine, profunzimea și autenticitatea trăirii adevărului scripturistic și modul în care acest adevăr este redat prin arta creștină în România.

3. Elemente ecumenice pentru o teologie biblică a icoanei

Prin credință și trăire, oamenii află și împărtășesc adâncurile teandrice ale lui Hristos căci cuvintele Sfintei Scripturi și imaginile, nu pot reda totul, spune Fericitul Diadoh al Foticeii⁴⁷. Litera Sfintei Scripturi are adevărul în spatele ei, cum spunea Origen, adică asupra ei trebuie deschiși ochii credinței, așa cum Învierea a deschis ucenicilor ochii asupra lui Hristos. Atât Sfânta Scriptură, cât și imaginile arată caracterul personal al relației dintre Dumnezeu și om, pe care l-a recunoscut și Rudolf Bultmann ca fond nemitologic al Evangheliilor. R. Bultmann propusese doar înlăturarea hainei mitice cu care ar fi fost acoperite Evangheliile. Mitologiile nu pot fi demitologizate, pentru că ele sunt mitologii în esența lor, dar Evangheliile pot fi demitologizate de școala lui Bultmann, pentru că ele în esența lor nu sunt mitologice⁴⁸. Este o localizare a Cuvântului în Hristos, care ca „*Evangheliile*” în frământările din vremea Reformei protestante fusese smuls din mâna Pantocratorului, care cu dreapta Sa binecuvânta, prin Sfânta Euharistie ca jertfă a trupului Său. Căci propovăduirea (kerygma), ca și Sfânta Scriptură, pot fi afectate de acest fel de înțelegere a Cuvântului lui Dumnezeu, întrucât nu adună cu Hristos și tocmai de aceea risipește „*averea stăpânului*” (Lc. 16, 1). Dacă Sfântul Apostol Pavel spune că unui iconom i se cere doar să fie fidel (1 Cor. 4,1), astfel el subliniază: „*Nu suntem ca cei mulți care strică Cuvântul lui Dumnezeu, ci grăim ca din curăția inimii, ca de la Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu în Hristos*” (2 Cor. 1,17). Căci înlăturând icoanele lui

47. Fer. Diadoh al Foticeii, apud: Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae. „*Revelația...*”, în rev. cit., p. 365.

48. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae: „*Revelația...*”, în rev. cit., p. 377.

Hristos din cauza concepțiilor teologice medievale de merite prisositoare ale Sfinților, protestanții au mutilat Întruparea: „Ei au lipsit astfel Cuvântul de reazimul Său, de un îndreptar solid”⁴⁹.

În Ortodoxie icoana este o *formă de cunoaștere* a lui Dumnezeu, așa cum Cuvântul arată un *sens pentru cunoaștere*⁵⁰. Între Cuvânt și imagine, este un raport organic, relevat de teologul anglican Alan Richardson, care vorbește despre o teologie a imaginilor⁵¹. Acest lucru poate însemna o deschidere a teologiei protestante față de Sfintele Taine, pe care Reforma a silit-o să se declare în mod exclusivist „o teologie a Cuvântului”. De asemenea, în dialogul cu Biserica Ortodoxă Română de la Goslar, 1979, Biserica Evanghelică din Germania s-a declarat de acord cu punerea pe aceeași treaptă a Sfintelor Taine cu Cuvântul lui Dumnezeu din Sfânta Scriptură.

În zilele noastre, un teolog protestant, **Jerôme Cottin** propune o teologie a imaginii⁵². Astfel, el scrie că pentru a-L vedea în realitate pe Dumnezeu întrupat trebuie să avem credință, iar pentru a crede, adică pentru a discerne slava lui Dumnezeu în Iisus, a cărui descoperire desăvârșită are loc pe Cruce, este necesară lucrarea Duhului Sfânt. Refuzul vederii Sale în acest fel, ar însemna disprețul față de Întrupare. Spre deosebire de Karl Barth, J.Cottin arată că prin credință se poate ajunge la vederea lui Dumnezeu nu ilustrând mai întâi mesajul creștin, ci propunând imaginea unei anticipări eshatologice într-o pictare a unei contra-lumi imaginative. Credința este cea care duce la auzirea lui Dumnezeu în omul Iisus Hristos, iar imaginea care la rândul ei este un ecou al credinței, are rolul unei propovăduiri prin care se transmite Evanghelia, presupunându-se prin acest lucru și o interpretare a ei. Imaginea este o modalitate a limbajului uman, dar Duhul Sfânt intervine în această interpretare, căci fără Duhul Sfânt, limbajul ar rămâne o vorbărie goală cu aspect religios. Duhul revelează realitatea prezenței eshatonului, insuflând în forme vechi, un conținut nou. Deci, teologia imaginilor are rădăcinile ei în pnevmatologie. Tocmai în acest lucru, spune J. Cottin, gândirea lui Paul Tillich se arată cea mai profundă în încercarea ei de reconciliere dintre credință și cultură. Icoanele nu-L arată pe Dumnezeu, ci ele arată realități care-L sugerează pe Dumnezeu. Opoziția între Cuvânt și imagine, revendicată adesea în teologia protestantă, este *lipsită de relevanță teologică și de temei biblic*.

49. Idem. Ibidem, p. 367.

50. Idem. Ibidem, p. 370.

51. A. Richardson „*The Bibel in the Age of Science*”, Amsterdam, 1964, p.100-121, passim.

52. vezi: Jerôme Cottin: „*Le regard et la Parole. Une theologie protestante de l'image*.”. Paris 1994, 342 p.

În cartea sa, J. Cottin face o reexaminare a iconoclasmului Reformei, spunând că Reformatorii au fost condiționați în atitudinile lor față de imagini nu numai de abuzuri, ci și din cauza unor concepții medievale, prin care opera plastică depășise domeniul sacrului în favoarea celui profan; închinarea devenise o magie, care însă a cedat locul artei religioase autonome. J. Cottin concludă că și pentru un protestant, cuvântul omenesc nu este decât un limbaj, așa cum imaginea este un alt limbaj, și că aceste două căi de exprimare sunt în egală măsură în stare să devieze, să ajungă la devieri, lucru ce caracterizează toate traducerile omenești ale Cuvântului lui Dumnezeu. Autorul arată că au fost reținute și imagini antice, întrucât ele puteau exprima aspecte fundamentale ale Evangheliei. Aceste imagini au în comun ceea ce reprezintă pe omul obișnuit, dar ele lasă să se înțeleagă că realitatea sa cea mai adevărată, nu se epuizează în aparența sa, căci în spatele a ceea ce se vede este o altă lume, pe care o poate întrevădea numai o privire mai pătrunzătoare, dar care este mai reală decât lumea a cărei realitate o certifică experiența umană. În spatele lumii văzute este o lume adevărată și fără de sfârșit, care nu este însă o lume idealistă. La această lume se referă icoanele, iar în fața lor istoricul este solicitat să o intuiască. Arta creștină veche era capabilă de lumea sacră. Imaginea nu procedează decât prin aproximare, prin coordonate care ajută la intuirea conturului de cerc, dar pe care nu-l fixează, așa cum între o linie dreaptă și un cerc, poate fi o întâlnire, dar nu o identitate.

Dacă J. Cottin contestă orice posibilitate a icoanei mediatice de a propovădui Evanghelia, astfel comentatorul său Pierre Prigent, reamarcă faptul că deși autorul are o justificare, în acest sens, astfel aprecierea sa nu poate cuprinde totul, căci televiziunea permite adesea întâlniri, care, deși sunt unilaterale, totuși sunt autentice; televiziunea are răspunderea, că prin ecran ceea ce este autentic, poate să facă un deserviciu față de telespectatori, dar ceea ce nu este autentic este și o mărturie a Evangheliei, căci și în vremea noastră Evanghelia are nevoie de martori⁵³.

J. Cottin vorbește și despre originile și actualitatea imaginilor în tradiția protestantă⁵⁴. Autorul arată că teologia protestantă contemporană se remarcă prin mutații, prin care, fără a reintegra complet imaginea, și fără a o pune în centrul credinței, o regândește în raportul ei cu Cuvântul lui Dumnezeu din Scriptură, între care caută o relație, în același timp critică și rodnică. Ten-

53. Pierre Prigent, recenzie la cartea lui Jérôme Cottin: „*Le regard et la Parole. Une théologie protestante de l'image*”, Paris 1994, 342 p., în rev.: „Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuse”, vol. 74, Nr. 3, 1994, p. 273-280, passim.

54. J. Cottin: art. „*L'image dans la tradition protestante. Origine et actualité*”; în rev. „*Vivens homo*”, „*Ratio imaginis*”, „*Rivista di Teologia e scienze religiose*”, 12/1, Bologna 2001, p. 149-168, passim.

dința unilateralizării Cuvântului față de Taine reiese din atitudinea iconoclaștilor Reformei care, la Catedrala din Bourges, unde era statuia lui Hristos, Pantocrator i-au mutilat mâna dreaptă, dar nu s-au atins de mâna stângă în care ținea Evanghelia. În ceea ce-l privește pe Luter, tezele sale se refereau la indulgențe, nu la icoane, care pentru el în sens didactic și pedagogic sunt roabe ale Cuvântului. Dar reformatorii elvețieni au respins imaginile din cauza concepției lor despre Euharistie. Refuzând realismul sacramental, ei au respins și icoanele, care constituiau pentru ei o prelungire a Euharistiei. Atitudinea Reformei față de icoane este considerată astăzi caducă și neeficientă, spune J. Cottin. Conștient de acest dezavantaj, protestantismul este astăzi gata să dea atenție icoanelor, simbolismului și esteticii, nu însă pentru a accepta noile tehnici și imagini mediatice de astăzi, care nu servesc, după el, „kerygma”. Este vorba de a gândi icoana în teologia contemporană, confruntând-o pe de o parte cu lumea Bibliei, pe de altă parte cu lumea de azi, printr-un veritabil demers ermineutic. Astfel după J. Cottin, există trei locuri principale pentru un dialog constructiv și critic între protestantism și icoane:

a) *Narativitate biblică prin care capătă sens icoana retorică*: exegeza și teologia biblică au fost dominate multă vreme de două metode principale de analiză: *lectura istorico-critică și lectura semiotică* (sau structurală) a textelor. Ca metode, ele rămân valide, chiar dacă sunt criticate prin aspectul lor prea rațional, bazându-se pe știință, intelect, reflectare critică, cunoștințe istorice, lingvistice sau filologice. Astăzi a apărut o nouă metodă, așa-zis *narativă*, care, ca și metoda structurală (semiotică), *pleacă de la textul în globalitatea sa și în starea sa finală*. Dar ea pune în valoare *dimensiunea narativă poetică și iconică* a relatărilor și anume: *parabole și metafore, vizualizare, simboluri și figuri retorice: ceea ce rațiunea nu poate explica, ține de un nucleu dur al credinței*, de un arhaism fundamental. Spre deosebire de Bultmann, care căuta să demitologizeze textele, se caută a se scoate în evidență textura lor simbolică, textul studiindu-se ca pe un tablou, ca să se arate că iconicitatea relatării are sens. Un episod narativ este constituit cel mai adesea din tablouri succesive, în felul unui montaj cinematografic, care trebuie identificate. *De la icoana literei se trece la icoana materială*, dar este vorba de două tipuri diferite de icoane; exegeza biblică este atentă astăzi la *iconografia care înconjoară textele biblice, fie că relatările biblice se inspiră din icoane, fie că ele produc icoane*. Exegeza se deschide astăzi pentru metode neexegetice: icoana, arta plastică (și nu doar *metaforică*) devine un element important al înțelegerii și receptării textului. Apelarea la iconografie are loc totodată printr-o muncă *amonte și aval* asupra textelor biblice: *amon-*

te, când fără iconografie nu se pot înțelege texte, mai ales din Vechiul Testament; astăzi exegeza se sprijină pe iconografie din convingerea că nu se poate separa studierea textelor de studierea icoanelor. În *aval*, se studiază receptarea iconografică a textelor biblice în creștinătatea veche medievală și modernă. Textul biblic inspirat din cuvinte, dar și din icoane, devine la rândul său inspirator de icoane, și producător de icoane multiple, mentale și plastice. Astfel poate fi reconstituit un întreg lanț de influențe reciproce între icoane și relații biblice, când unele alimentează imaginarea celorlalte.

b) Reînnoirea simbolicii și icoana catehetică: teologia protestantă redescoperă importanța celor două sacramente în raportul lor cu Cuvântul și cu puterea lor simbolistică. În consecință, în protestantism are loc o repunere în valoare a sacramentului Cinei, dar și a gesturilor și a semnelor. Redescoperirea locului central al sacramentelor, se bazează pe antropologia biblică. Teologia protestantă – mai ales calvinistă – a fost prea multă vreme tributară unei viziuni platonice despre Dumnezeu și lume, care devaloriza trupul, icoana, simbolul, în favoarea ideii și a abstracției conceptului rațional. Nu se poate confunda icoana cu sacramentul, căci icoana nu este transcrierea vizuală a sacramentului, ci din punct de vedere teologic, icoana și sacramentul țin de două ordini de realități diferite între ele. J. Cottin consideră că, pe când icoana orientală este aproape sacramentală, icoana religioasă occidentală ține de domeniul limbajului. Iar dacă icoana este limbaj, atunci ea participă la rețeaua semantică, ce include toate semnele fie vizuale, fie verbale. Căci simbolul, metafora, analogia, sunt figuri semantice și nu doar retorice, și se referă atât la Cuvânt cât și la icoană. Limbajul total, global, include semne atât verbale cât și vizuale.

Textele biblice trebuie transcrise astăzi în imagini iconografice și adaptate unui limbaj accesibil, fără a pune Biblia și icoanele pe același plan. Se redescoperă deci în protestantism acea „Biblia pauperum” prin atâtea tentative moderne de adaptare a Bibliei la icoane (desene animate, filme televizate, etc.). Se deschide astfel în protestantism un câmp vast de creație prin evaluarea unor practici recente și mai vechi, de creare a unui material vizual, cu toate felurile de imagine, icoane, reevaluându-se raporturile dintre *Scriptură și reprezentare, cuvinte și icoane, Biblie și ilustrare*. Autorul își pune totuși întrebarea sensului teologic al raportului dintre Biblie și ilustrare, considerând lectura Bibliei mai de seamă decât transcrierea ei în imagini, precum și aceea a autonomiei imaginii ca limbaj propriu față de text, și valoarea estetică a imaginii.

c) Mass-media și arta: J. Cottin arată că, atunci când este vorba de raportul dintre mass-media și artă, ieșim din domeniul teologiei și intrăm în dome-

niul culturii și comunicării. A se face înțeles astăzi, înseamnă a se face vizibil, palpabil. cuvântul trebuind să fie însoțit de imagini, știind că mediile și cultura artistică țin indispensabil de orice comunicare socială. Astăzi se caută un dialog între Biblia și arta de azi: figurativă sau nefigurativă. Dar, protestantismul nu poate să facă singur acest lucru. Relațiile protestantismului cu icoana și în sens mai larg cu estetica și cu arta, sunt mereu gândite din nou, dar astăzi acest lucru nu se poate face decât într-un cadru ecumenic, căci el se pune la fel de mult ca problemă și în alte confesiuni, care caută pentru propovăduire un dialog, o relație directă cu cultura contemporană.

Aspectul ecumenic al iconografiei este subliniat și de către prof. luteran **Georg Kretschmar** (actualmente episcop de Riga)⁵⁵, care arată că teologia icoanei din Răsărit era necunoscută în Apus în tot Evul Mediu. Situația s-a schimbat însă după primul război mondial. Dialogul teologic al Bisericilor cu privire la icoane este abia la început, știindu-se bine că Apusul a avut întotdeauna dificultăți cu distincția dintre: „*adorare* pentru Dumnezeu” și „*venerare* pentru sfinți”. El confirmă încercările actuale de a se crea punți înspre o teologie a icoanei la Calvin, și subliniază că, observându-se astăzi puterea și atracția imaginilor în domeniul politic și comercial mai mare decât cea din Biserici, trebuie să ne dăm seama că discuția despre icoane nu este de domeniul trecutului, ci se află astăzi pe primul plan.

Tot în sens ecumenic vorbește despre iconografie prof. catolic **Vaclav Hrynievici**⁵⁶, care spune că este rar întâlnit faptul când o interdicție biblică de reprezentare figurativă a lui Dumnezeu și a lumii transcendente își găsește un ecou viu și o mai mare înțelegere în teologia creștină negativă și apofatică. El remarcă faptul că, într-o lume dominată de imagini electronice, se uită treptat și arta cititului, când omul nu mai este în stare să descifreze adevărurile duhovnicești pe care le aduc icoanele. Cum mai pot fi recunoscute semnele înțelepciunii în arta iconografică din Răsărit, se întrebă Hrynievici, când astăzi avem de-a face cu un potop de imagini tehnologice, știind bine că avalanșa imaginilor în cultura tehnică duce pe om adesea la stress, lehamite și la sentimentul lipsei de valoare a oricăror imagini. Cinstirea icoanelor este înțeleasă astăzi, din acest motiv, ca un stereotip a unui creștin cu sufletul turbure și plictisit, a unui om inexpressiv, indiferent din ce Biserică ar face parte. Sigur că astăzi se observă o deschidere interconfesională față de icoa-

55. Prof. Georg Kretschmar: „*Die Entscheidungen des VII. Ökumenischen Konzils und die Stellung der aus der Reformation hervorgegangenen Kirchen zu den Bildern*”, în rev. „*Orthodoxes Forum*”, Nr. 2, München, 1987, p. 243-252, passim.

56. Vaclav Hrynievici: „*Die Ikone und die Welt der technologischen Bilder*”, în rev.: „*Der Christliche Osten*”, Nr. 5, 2000, p. 220-224.

ne, lucru foarte însemnat pentru ecumenism, căci ecumenismul duhovnicesc cere deschidere și înțelegere reciprocă, iar imaginile constituie adevărate „ferestre” către lumea realității ultime. Dar, astăzi icoanele sunt folosite pretutindeni ca reclame, iar Bisericele nu pot face nimic împotriva acestei devalorizări în privința cinstirii lor, desigur, o devalorizare prin inflație și nu prin iconoclastism. Icoanele sunt o revelație a profunzimii ascunse a lumii noastre omenești, prin Dumnezeu, fapt pentru care se cere o schimbare de atitudine față de ele. Plin de descurajare, autorul afirmă că, dacă așa se degradează icoanele astăzi, astfel iconodulii din secolele 8-9 nu le-ar mai fi apărut. Desigur, abuzul nu înlătură uzul, concludă autorul, dar această zicală nu rezolvă problema abuzului, spune el. Autorul ajunge de asemenea, după cum vedem, la concluzia că, în raportul prigoană-libertate, grâul poate sta lângă neghină în vreme de *prigoană*, dar se poate goli pe dinăuntru în vreme de *libertate*, riscând să devină *pleavă*, care nu mai poate rodi niciodată.

Idei asemănătoare și foarte apropiate de cele ortodoxe răsăritene cu privire la ilustrații întâlnim și la un autor de la sfârșitul sec. trecut⁵⁷. Astfel **Michel Guerrier**, vorbind despre atitudinea protestantă față de icoane scrie: „Nu avem încredere în imagini, deoarece ele ar fi prea mult doar decor, înșelare a ochiului prea plăcută ca să mai fie și adevărată, și aceasta în contrast cu cuvântul, cu scrisul și cu cartea, care cer un efort pentru înțelegere, pentru formulare, pentru raționament. Se dau uitării însă posibilitățile pentru minciună și manipulare în ceea ce privește cuvântul, care adesea servește mai mult pentru a *disimula* decât pentru a *revela*. Cultivând prea mult și exclusiv Cuvântul, oare nu renunțăm la un limbaj care se adresează simțurilor?, se întrebă el... În acest caz ar fi dezavantajați copiii, handicapații, și chiar oamenii cei mai intelectuali, care aspiră la un limbaj mai accesibil,... Nu trebuie uitat faptul că în ciuda neîncrederii față de imagini, spune el, acestea n-au putut fi oprite să fie folosite în protestantism, însă cu expresii foarte puțin semnificative, când ne gândim la munții elvețieni, la florile câmpului, pisicuțele drăgălașe însoțite de versete biblice, fără nici o legătură între unele și celelalte. Mă gândesc, spune el, la arta cărților poștale sau a almanahurilor obișnuite, simpatice fără îndoială, și tot așa și la reprezentările dulcele din dormitorul nostru, ca și la unele filme, sau Biblii pentru copii, toate *istoricizante*, lipsite de orice actualizare veritabilă ca să mai poată atinge corzile profunde ale emoției pentru omul modern. Așa ajungem la paradoxul, ca reprezentarea religioasă care se vrea cea mai pioasă și mai fidelă, să fie și cea mai *păgână*, deoarece are pretenția de a *reproduce modelul*, de a face *fac-*

57. Michel Guerrier: „*Les protestants et l'image*”, în rev. „*Positions lutheriennes*,” nr.1. 1994, p. 66-70.

simile din Iisus și din Dumnezeu și din sacru, și tocmai aceasta este capcana idolatriei pe care o combate pe drept tradiția biblică monoteistă. Și toate acestea se petrec într-o epocă în care imaginea, grație filmului și televiziunii, precum și computerului, devine *mediumul*, purtătorul major al culturii...

Să deschidem porțile, cheamă M. Guerrier, pentru o nouă abordare a imaginii și a vizibilului, recunoscând originalitatea limbajului imaginii, care are o forță emoțională, adică o forță care să-l pună pe om în mișcare, pe care nu o poate avea scrisul. Să ne lăsăm antrenati într-o emoție estetică comunicativă. Să stăruim pentru recunoașterea artiștilor plastici așa cum sunt recunoscuți muzicienii. Cerem acest lucru nu pentru a *trăda* vechea moștenire protestantă și mozaică, ci tocmai pentru a-i *face dreptate* în intențiile ei fundamentale, care îl învață pe om nu să privească cu ostilitate, ci cu ochi critici imaginile, și-l instruieste să aleagă din harababura mediologică, ceea ce îl zidește și-l face să reflecteze la tot ceea ce prin imagine ne duce *dincolo de imagine*; la tot ceea ce prin cele *văzute*, ne duce la cele *nevăzute*, așa cum Dumnezeu a vorbit lui Iacob prin viziunea scării, lui Moise prin *rugul aprins*... iar în Hristos prin *viziunea trupului Său transfigurat*. Deci, nu este cazul de *crispare* împotriva imaginii, ci de o abordare deschisă și critică totodată... pentru a nu trece pe lângă *limbajul imaginii*, pe care Dumnezeu Însuși nu s-a temut să-l utilizeze, făcându-și chip al lui Dumnezeu în Iisus din Nazaret, *tocmai ca prin cele văzute să ne ducă la: „cele ce ochiul nu a văzut și urechea nu a auzit”*.

Un alt teolog protestant, **Lukas Vischer**, spune că Bisericile Reformei nu mai consideră Biblia ca având un loc secundar în viața Bisericii Ortodoxe, ci conform cu hotărârile Sinodului VII Ecumenic, Sfânta Scriptură în Biserica Ortodoxă este icoana lui Hristos, care are forma Cuvântului, deoarece în Bisericile noastre, în ultimă instanță, nu este vorba despre altceva, decât despre Iisus Hristos răstignit și Înviat⁵⁸.

Teologul luteran prof. **Hans-Martin Barth**⁵⁹ subliniază că raportul dintre „Cuvânt” și „icoane” reprezintă un important câmp de întâlnire ecumenică și stimulare reciprocă pentru ambele tradiții, ortodoxă și luterană. „Cuvântul”, spune și el, se află astăzi la mare concurență și nu se știe dacă și icoanei îi va merge mult timp mai bine, căci potopului de cuvinte îi corespunde astăzi o inflație de impresii optice, față de care icoana nu va rămânea multă vreme într-un tot neatinsă. În ceea ce privește Cuvântul tocmai meto-

58. Reinhard Thöle (Hrsg.): „Zugänge zur Orthodoxie”. Göttingen, 1989. p. 125 și 146.

59. Prof. Dr. Hans-Martin Barth, „Wort und Bild. Ein Beitrag zum Gespräch zwischen Orthodoxie und Luthertum”, în vol. „Festschrift für Prof. Ioan Kalogyrou”, Tesseloniki, 1992. p. 288-311, passim.

da istorico-critică de după iluminism l-a făcut să intre în criză. Referindu-se la Gerhard Ebeling⁶⁰, Barth spune că în raportul dintre Dumnezeu, Cuvânt și om realitatea harului are loc în categorii personale de relație (p. 298, 301). în sensul slujirii preoțești în Biserică (p. 303). Barth înțelege însă atât de puțin teologia ortodoxă a icoanei, atunci când spune (p. 306) că icoana este legată de cele văzute, pe când Cuvântul de cele nevăzute. El recunoaște de altfel (p. 307) că observațiile sale cu privire la raportul „Cuvânt-Icoane” se referă la un dialog intern apusean. Dar tendința de a pune pe același plan Cuvântul și icoana are un temei antropologic, deoarece ochiul și urechea nu pot fi considerate contrare între ele (p.308), recunoscând că Reforma a preferat în Biserică muzica în loc de icoane (p. 309). În concluzie, el arată că între Cuvânt și icoană are loc un proces roditor și clarificator.

La rândul lui un teolog ortodox, prof. **E. Theodorou**, spune că: întrucât pentru icoane se deschide un orizont ecumenic dincolo de granițe confesionale, o convergență ecumenică privind iconografia ar putea fi deosebit de concludentă pentru teologia ecumenică, deoarece aceasta poate călăuzi la o comuniune în trăirea creștină⁶¹. El arată că deja a avut loc o întrunire ecumenică anglicano-ortodoxă pe tema teologiei icoanelor.

De asemenea, Consiliul Ecumenic al Bisericilor a organizat în 1988 în Belgia, un seminar ecumenic privind reînnoirea prin iconografie⁶².

Dar evaluarea cea mai pertinentă din punct de vedere ortodox privind semnificația ecumenică a iconografiei o face **I.P.S. Daniel**, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei⁶³, subliniind că: „Iconografia ortodoxă are un profund conținut evanghelic, adică exprimă credința apostolică și ea poate pretinde că este ecumenică și dă posibilitatea să fie recunoscută ca atare”. I.P.S. Daniel arată că astăzi în cercurile ecumeniste icoana ortodoxă riscă să devină la modă, ca fiind un element artistic exotic, sau să fie redusă la un obiect didactic și estetic. Problema nu este aceea a unui iconoclastism agresiv, ci ce fel de imagini comunică mai adecvat mesajul Evangheliei. Este necesar să fie cunoscute bazele hristologice și pnevmatologice ale iconografiei ortodoxe pentru a înțelege dimensiunea sa ecumenică sau universală. Căci ceea ce proorocii au văzut de departe despre împlinirea tainei Întrupării lui Dumnezeu, Apostolii au văzut cu ochii lor trupești, atunci când au întâlnit pe Iisus Hristos. Este semnificativ faptul că ori de câte ori Iisus reamintește

60. Gerhard Ebeling, „*Gott und Wort*”, Tübingen 1966.

61. Prof. Evangelos Theodorou: „*Die theologische Ästhetik der Ikonen und ihre ökumenische Bedeutung*”, în rev. „*Theologia*”, Nr. 1-2, Atena, 1993, p. 26.

62. vezi. vol. „*Come and See*” al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Geneva, 1988, 16 p..

63. I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei. art: „*Iconografia ortodoxă memoria vizuală a Bisericii*”, în rev. „*Ortodoxia*”, nr. 3, 1989, p. 107-117, passim.

poruncile Decalogului nu se mai referă la interdicția de a reprezenta pe Dumnezeu sub formă văzută, pentru că acum Dumnezeu s-a arătat oamenilor, purtând „chip de om”.

4. Lucrarea Mântuitorului reflectată în Sfintelor Icoane

„*Litera este lăsată la o parte, duhul trece înaintea ei*”, scria Sfântul Grigorie de Nazianz^{63a}. Întruparea Domnului ca o „*cale nouă și vie*” (Evr. 10, 20) a mântuirii față de Legea tablelor de piatră însemna vremea „*scrierii în inimi*” a vocii lui Dumnezeu: „*Voi scrie voia Mea în inimile lor și nu va mai fi nevoie să învețe unul pe altul Legea, căci toți Mă vor cunoaște de la mic până la mare*” (Ier. 31, 33). „*Scrierea*” vocii lui Dumnezeu pe „*tablele de carne ale inimii*” (2Cor. 3, 3) prin lucrarea harului din prezența personală a lui Dumnezeu are o slavă cu mult mai mare care duce la desăvârșire, spre deosebire de „*Legea care nu a desăvârșit nimic*” (Evrei 7,19), pentru că mijlocea un duh de înfricoșare (Rom. 8, 15; Gal. 4, 7). Dimpotrivă, scrierea în inimi prin lucrarea harului însemna „*înflorire ca finicul*” (Ps. 91, 12), până la transfigurarea, împărtășirea unui duh de înfiere prin care Dumnezeu se descoperă ca „*Tată*”, duh ceresc prin care voia lui Dumnezeu este împlinită „*precum în cer așa și pe pământ*”, lucrare simbolizată prin „*prefăcerea*” în ape dulci ale harului, a apelor amare ale Legii (Ieșire 15, 25) datorită lemnului crucii lui Hristos aruncat în ele. Această lucrare a însemnat și o adâncire față de lege: „*Rămășița care va fi va prinde rădăcini în jos și va aduce roade în sus*” (Is. 37,31). Prin lemnul crucii „*Împărăția lui Dumnezeu se va lua de la neamul (soiul) acesta și se va da neamului care va aduce roadele ei*” (Mat. 21, 43); „*Bisericii celei neroditoare de mai înainte acum a înflorit lemnul crucii spre putere și spre întărire*” (cântare liturgică).

Când Mântuitorul spunea în rugăciunea Sa arhierască: „*Lucrul pe care mi l-ai dat să-l fac, l-am făcut*” (Ioan 17, 4), acest lucru nu însemna că a scris ceva ca o carte, sau a dăltuit sau zugrăvit ceva ca o operă de artă. „*Lucrul*” dat de Tatăl să-l facă atunci când L-a trimis în lume cu cuvintele: „*Șezi de-a dreapta Mea*” (Ps. 109, 1) era acela, ca prin împlinirea vocii lui Dumnezeu pe care o avea în inima Sa (Ps. 39, 11) s-o scrie în inimi prin lucrarea preoției filantropice divine. „*Lucrul*” Său era acela de a-i face pe oameni asemenea chipului lui Dumnezeu din inima sa proprie: „*Nu se rușinează a-i numi pe ei*”

63a. Saint Grégoire de Nazianz: τὸ γράμμα ὑπαχωρεῖ τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ: „*Discours 38-41*”, „*Discours 38*”, „*Pour la Theophanie*”, în col. „*Sources Chrétiennes*”, vol. 358 Paris. 1990, p. 104; vezi și, idem „*Oratio I*”, 24, P.G. 36, 160 B. 161B: Sfântul Ioan Hrisostom, „*Cuvânt la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos*”, P.G. 56, col. 387; idem, „*Predici la sărbători Împărătești și cuvântări de laudă la Sfinți*”, Buc. 2002, p. 27.

frați” (Evr. 2, 11). El era asemenea acestor frați, desigur, cu deosebirea că era uns de Dumnezeu cu untdelemnul bucuriei mai mult decât „*părtașii*” Săi (Ps. 44,9). El nu se întorcea la Tatăl fără ei, așa cum nu se întoarce ploaia ce cade pe pământ până nu aduce rod (Isaia 55, 10-11). Ceea ce se făgăduise celor ce urmează Lui era: „*Însutit va lua în viața aceasta, iar în veacul viitor viață veșnică*” (Mat. 18, 29). În limbajul Mântuitorului „*însutit va lua în viața aceasta*” însemna restaurarea casei sufletului omului, a templului lui Dumnezeu din inima omului care fusese stricat (1 Cor. 3, 16-17), redobândirea averii de ființă de la Dumnezeu *Iahve*, de care omul fusese jefuit, rănit „*în latura și în umbra morții*” (Is. 9, 1; Mat. 4, 16) lăsat „*abia viu*” (Lc. 10, 30) și readucerea lui la „*izvorul vieții*” (Ps. 35, 9), la *rugul aprins*”, de la care a fost scos prin sminteală.

Pe regele David Dumnezeu, samarinean milostiv, l-a ajutat să-și vadă fărâdelegea, după ce zadarnic adusese jertfe multă vreme. Astfel, David și-a putut da seama că nu *mintea* omului e în stare să-l țină în ascultare, ci *inima* sa. Restaurarea casei sufletului începe cu inima: „*Inimă curată zidește întru mine și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele...cu duh stăpânitore mă întărește*” (Ps. 50, 11, 13); „*Arderile de tot nu le vei binevoi, jertfa plăcută lui Dumnezeu este duhul umilit, inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi*” Ps 50, 17-18). Pe cel căzut între tâlhari, când se pogora de la Ierusalim la Ierihon, de la pomul cunoștinței la pomul vieții, de la minte la inimă, jefuit de averea ființei (ousia-Lc. 15,12) prin ruperea de izvorul vieții, dus la sminteala de a-și cere „*partea de avere*” (Lc. 15, 12), de ființă, Dumnezeu cu preoția Sa ca un samarinean milostiv îl ridică pe „*asinul*” (Lc. 10, 34) ascultării lui Hristos, după ce îi unge ranele umplerii de sine cu untdelemn și cu vin („*har și adevăr*” - Ioan 1, 17), îl aduce înapoi de la Ierihon la Ierusalim întărindu-i inima prin *Jărâmarea zidului egoismului de la Ierihon* și îi luminează mintea prin *Înviere*, zidindu-i din nou zidurile Ierusalimului ca „*întărire cu duh stăpânitore*”, vindecând împrăștierea minții, îi întărește inima cu *pâinea* ființei în locul „*Tablelor de piatră*” sau literei, îi luminează mintea cu „*peștele*” cunoștinței, nu cu „*șarpele*” smintelii (Lc. 7, 9-10). Este o lucrare simbolizată la „*înmulțirea pâinilor*” (Matei 14, 17) prin raportul de „*cinci pâini*” pentru întărirea inimii și „*doi pești*” pentru luminarea minții. În acest fel Dumnezeu îl ajută în Hristos pe om să-și zidească din nou „*casa sufletului*” pe care o avea de la Dumnezeu, cu care a venit Hristos ca să i-o dea ca: „*pământul celor vii*” (Ps. 141, 5); „*țara făgăduinței*”; „*cetatea cu ziduri tari al cărei meșter și ziditor este Dumnezeu*” (Evr. 11, 11), ca „*mulțime a puterii Sale*” (Ieșire 15, 6-7) de a vădi în Hristos „*comoara în vase de lut*” (2 Cor. 4, 7).

Ajutorul pentru zidirea casei sufletului prin minunata Întrupare a lui Dumnezeu, care vine în Hristos să meargă înainte cu această casă a sufletului pentru a zidi pe cei ce urmează Lui (Ps. 83, 6-8) este de la Dumnezeu, care a iubit lumea. Hristos ca Dumnezeu Întrupat este „*omul*” care în starea primordială, dincolo de moarte, trăia nu numai cu pâine, ci și cu tot Cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu, care este izvor de viață veșnică, și care tocmai de aceea este pe pământ ca și „*în sânurile Tatălui*”, (Ioan 1,18) ca fiu al Tatălui, ca om cu averea de ființă fără de sfârșit, Dumnezeu în trup și omul în Dumnezeu prin ascultare, ca „*Adam cel de-al doilea*” (1Cor. 15,45). Având casa sufletului și chipul lui Dumnezeu în om, Hristos are puterea de a zidi prin Sine pe cei ce urmează Lui (Ioan 12, 26), mai întâi prin viața Sa în trup, în puterea Duhului Sfânt, ca Unsul Domnului, purtând numele de „Hristos”, apoi prin învățătura Sa, după numele Său de „Iisus”. Lucrarea Sa se numește „*mutarea*” (Col. 1, 13) celor ce urmează Lui în însăși viața Sa în trup, care va fi pentru ei o nouă grădină a Edenului în care El este „*pomul vieții*”, în care Dumnezeu îi așează „*ca s-o lucreze și s-o păzească*” (Gen. 2, 15); „*Eu sunt ușa; prin Mine de va intra cineva se va mântui; și va intra și va ieși și pășune va afla*”; (Ioan 10, 9) „*Sufletul mi l-a întors; m-a povățuit pe cărările dreptății pentru Numele Lui*” (Ps. 22, 3); „*Celor ce L-au primit le-a dat lor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu... care de la Dumnezeu s-au născut*” (Ioan 1, 12-13).

Lucrarea lui Dumnezeu în Hristos este împărtășită în cultul divin ortodox în interpretarea ei vie și în legătură organică a Sfințelor Evanghelii de-a lungul anului liturgic rânduit de Sfinții Apostoli și de Sfinții Părinți, mai ales de către Sfântul Vasile cel Mare, cu conștiința poruncii Domnului: „*În dar ați luat, în dar să dați*” (Mat. 10, 8), încât cei ce împărtășesc acest dar, mărturisesc la încheierea Sfintei Liturghii; „*Am văzut Lumina cea adevărată, am primit duhul cel ceresc, am aflat credința cea adevărată de a ne închina Sfintei Treimi nedespărțite*”. Din ceea ce ei „*dau în dar*” se poate vedea ce „*au primit în dar*”. Darul lui Dumnezeu în Mântuitorul Hristos, ca Cel ce dă celor care cer ca unor fii: *pâine* nu piatră; *pește* nu șarpe, este „*calea nouă și vie*” (Evrei 10, 20) a mântuirii prin plinătate în urma ascultării din urmarea lui Hristos. În El, spre deosebire de Tablele de piatră ale Legii, voia lui Dumnezeu este pâinea betleemică: har și adevăr, ca deosebire, iar nu contradicere a Legii Vechi, în ceea ce privește efectul acesteia: „*Legea e sfântă și dreaptă și bună... dar eu sunt trupesc, vândut sub păcat*” (Rom. 7, 12, 14), spune Sfântul Apostol Pavel, iar Mântuitorul Hristos a subliniat: „*N-am venit să stric, ci să plinesc*” (Mt. 5, 17).

Hristos este har prin Intrupare și Înviere vădită prin Jertfă. Învierea Sa a însemnat deschiderea ochilor oamenilor asupra vieții Sale în trup, ca o privire „*dincolo de catapeteasmă*”, (Evrei 10, 20) fapt remarcat în perioada dintre Paști și Înălțarea Domnului din lucrarea Mântuitorului dinainte de Jertfă a acelor evenimente, care arată cel mai mult viața Sa ca „*Lumină*”, mai ales în Duminicile 4-6 de după arătările Domnului, prin care i-a adunat pe ucenici ca Biserică, pe care Tatăl avea s-o sfințească la Cincizecime: *Tămăduirea slăbănogului* bolnav de 38 de ani, eveniment care-L arată pe Hristos ca *Scăldătoare a Învierii*; *Convorbirea cu femeia samarineancă* la fântâna lui Iacob, care-L arată ca pe *Izvorul apei celei vii*; *Tămăduirea orbului din naștere*, care-L arată ca „*Lumina ce luminează pe tot omul ce vine în lume*” (Ioan 1, 9), orbul din naștere fiind simbol al rămânerii omenirii în întunericul nevederii lui Dumnezeu după păcatul strămoșesc, deoarece „*Tot ce se naște din trup, trup este*” (Ioan 3, 6). Aceste pericope arată începutul deschiderii ochilor ucenicilor pentru vederea lui Dumnezeu pe drumul de la bucuria Învierii la mângâierea Duhului Sfânt de la Cincizecime, sau „*mutarea*” lor în Hristos, în viața Sa de pe pământ ca și în cer, întrucât s-a dovedit că este de dincolo de moarte, s-a dovedit că este „*vie*” (Evrei 7,8,16,24).

La Cincizecime Duhul Sfânt i-a arătat pe ucenici „*frați*” cu Hristos, așa cum îi numise Mântuitorul însuși în adresarea către femeile mironosițe. Mântuitorul declara lucrarea Sa ajunsă la împlinire atunci când spunea: „*Slava pe care Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca toți să fie una*” (Ioan 17, 12). Acest lucru însemna lucrarea Duhului Sfânt ca un botez al Bisericii prin El: „*Acela vă va învăța toate*” (Ioan 14, 26). *Din al Meu va lua și va da vouă*” (Ioan 16, 14-15), căci în cele „*ale Sale*” erau într-adevăr „*toate*” (Ioan 4,25). Duhul Sfânt le-a arătat că ei sunt acolo unde era Mântuitorul, adică în adevărul Învierii din viața Lui, vădit prin Jertfa Sa și în această ipostază ei erau socotiți de către Mântuitorul „*martori*” (Ioan 15, 27) ai Săi, ca cei asupra cărora a venit darul Învierii. Drumul lor cu Mântuitorul de la *chemare* la *desăvârșire* prin *îndreptare* (Rom. 8, 29) este concretizat de către Sfinții Apostoli în „*Evangheliile anului liturgic*” care încep după Cincizecime și Duminica tuturor Sfinților ca rod al lucrării Duhului Sfânt până la mutarea lor în Hristos. Este un drum al zidirii în Hristos ca naștere din duh, creștere și desăvârșire ca plinătate. Dar acest drum înseamnă în primul rând darul și harul bucuriei celor ce văd pe Mântuitorul prin Duhul Sfânt, bucuria pentru tăria vieții lui Hristos și pentru plinătatea ei de pace și mângâiere: „*Adăpați de Duhul noi bem pe Hristos*”, spunea Sfântul Atanasie cel Mare. „*Plinătatea Bisericii Tale păzește-o*”, se roagă Biserica pentru a putea împărtăși în dar pe Hristos. Când îl aveau în fața ochilor, Îl urmau cu nădejde, dar după

Înviere și Înălțare, de la Cincizecime, îl urmează de bucuria și plinătatea adevărului.

Din punctul de vedere al Jertfei Mântuitorului se vădesc două realități ireductibile și anume: Dumnezeu în Hristos pe de o parte, și vrăjmășia lumii pe de altă parte. În Hristos ca Miel al lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii Dumnezeu își arată „*tăria*” Sa, sfințind „*calea*” prin care Cuvântul lui Dumnezeu este vădit ca „*adevăr*”. Astfel Cuvântul lui Dumnezeu nu mai rămâne „*literă*” ca în Lege. „*Tăria*” Sa înseamnă că Învierea lui Hristos nu este doar o minune, așa cum o percep oamenii, ci „*adevărul*” că viața Sa nu poate fi ținută de moarte. Păcatul lumii, sau „*moartea vie*” (Ioan 5, 25), de deasupra, de pe pământ, unde este „*latura și umbra morții*” (Is. 9, 1), s-a lovit de Hristos și s-a sfârșit: „*Domnul Savaot va pregăti în muntele acesta pentru toate popoarele un ospăț de cărnuri grase, un ospăț cu vinuri bune, cărnuri grase cu măduvă, vinuri bune limpezite. Și în muntele acesta El va da la o parte vălul care învăluie toate popoarele și perdeaua care acoperă toate neamurile. El va înlătura moartea pe vecie*” (Isaia 25, 6-8). Acest lucru este ca o „*auzire*” a glasului Fiului lui Dumnezeu pentru „*învieră*” de dincoace de moarte (Ioan 5,25) a celor ce vor auzi. În continuare (Ioan 5,27) Mântuitorul pomenește și învierea cu trupul a tuturor celor din morminte, tot ca o *auzire* a glasului Fiului lui Dumnezeu, dar care nu va mai însemna și învierea cu duhul a celor ce nu au avut-o când erau în viață, ci numai judecata. Astfel, Sfântul Ioan Hrisostom spune: „*Întru-cât murim de o îndoită moarte, înviem și cu o îndoită înviere. Am înviat odată, nu de mult, din păcat; ne-am îngropat împreună cu El în Botez și am înviat împreună cu El prin Botez. Această înviere dintâi este izbăvirea de păcate, a doua înviere este învierea trupului. Ți-a dat pe cea mai mare, așteaptă și pe cea mai mică. Cea dintâi înviere este cu mult mai mare decât a doua. Căci e cu mult mai mare să izbăvești de păcate, decât să vezi un trup înviat. Am înviat, deci, cu învierea cea mai mare, aruncând moartea cea cumplită a păcatului și dezbrăcând haina cea veche. Să nu deznădăjduim, dar, nici de învierea cea mai mică. Cu învierea cea mai mare am înviat și noi mai demult, când ne-am botezat*”⁶⁴.

Prin Învierea Domnului ca „*adevăr*” al vieții Sale s-au împlinit mari și tainice profeții: „*Domnul va da tărie poporului Său; Domnul va binecuvânta pe poporul Său cu pace*”(Ps. 28,11). Astfel, numai în Hristos „*Dreptatea și pacea se vor săruta*”, deoarece prin Hristos „*adevărul din pământ va răsări și dreptatea din ceruri va privi*” (Ps. 84, 11-12). În afară de Hristos

64. Sfântul Ioan Hrisostom. *Cuvânt la Înviere*, P.G. 50. col. 433-442

dreptatea și pacea nu se pot împăca niciodată în lume. Chiar dacă în Hristos creștinii devin „*priveliște*” (1 Cor. 4, 9) pentru lume, întrucât în Hristos „*crucea este nebunie pentru cei pieritori*” (1 Cor. 1, 18), totuși ea este puterea lui Dumnezeu pentru cei ce se mântuiesc. La rândul ei lumea nu poate să nu urască viața dumnezeiască a Sfintei Treimi în Hristos, neștiind că orice răutate adună cununi de spini pe capul lui Hristos. Dar, tocmai faptul de a nu putea fi decât *pro* sau *contra* lui Hristos, lumea vădește înrudirea sa inițială funciară cu Dumnezeu de care s-a rupt, întrucât se arată pe de altă parte că Hristos este „*Lumina lumii*” (Ioan 8, 12), ceea ce în icoane se arată ca un conținut funciar hristologic, antropologic, ecleziologic și biblic. Prin Jertfa lui Hristos nu se mai poate separa Cuvântul lui Dumnezeu de „*calea*” lui Hristos în trup, astfel că această „*cale*” trebuie descoperită în spatele literei Scripturii, sau Sfintei Scripturi în Întruparea Domnului, care în Vechiul Testament ca și Cuvânt al lui Dumnezeu nu avea și o „*cale*” și nu se putea „*jertfi*” pentru vădirea lui ca „*adevăr*”. Astfel lucrarea lui Dumnezeu în Hristos este nu atât vădirea răului din lume, cu toate că spusese prin profeți că în Hristos oamenii cei credincioși vor vedea „*deosebirea dintre cei dreپți și cei păcătoși*” (Maleahi 3, 18), care din cauza învârtoșării inimii, „*ochi au și nu văd, urechi au și nu aud*” (Mt. 13, 13), și lor nu le este dat a ști tainele Împărăției lui Dumnezeu; „*lucrarea*” lui Dumnezeu în Hristos este în primul rând slava căii Sale împărtășită Bisericii (Ioan 7.12).

„*Credința este din auzire, iar auzirea din Cuvântul lui Hristos*” (Rom. 10, 17). Deci, „*Cuvântul*” este un dar al Întrupării Domnului. Mântuitorul pronunța adesea, după una sau alta din învățăturile Sale, îndemnul: „*Cine are urechi de auzit, să audă*” (Mt. 13, 9). Despre cei ce nu „*auzeau*”, El arăta și cauza neauzirii când îi deosebește pe ei de Apostoli: „*Vouă vă este dat să știți tainele Împărăției lui Dumnezeu, iar aceloră nu le este dat, căci ochi au și nu văd, urechi au și nu aud, căci s-a învârtoșat inima poporului acestuia*” (Mat. 13, 14-15). Astfel „*auzirea*” Cuvântului este o taină a inimii neîmpietrite, a inimii „*curate și bune*” (Lc. 8, 15), care simte în Hristos însăși prezența lui Dumnezeu, venit în lume în trup ca să scrie în inimi voia lui Dumnezeu, calea lui Dumnezeu ca adevăr. Întruparea Domnului, trupul Său, este ca „*degetul lui Dumnezeu*” (Lc. 11, 20) cu care scrie în inimile curate și bune voia lui Dumnezeu; ca „*toiagul*” care atinge stânca de piatră a inimii, ca să curgă din ea apă, prin scoaterea inimii de piatră și dăruirea unei inimi de carne și duh de rugăciune. (Iez. 36, 26); ca „*Ușa*” prin care se intră și se iese la pășunea darurilor Duhului Sfânt din Hristos, „*vișelul cel îngrășat*” tăiat de Tatăl pentru ospăț și „*vistier al bunătăților*”. Scrierea în inimi, prin sensibilitatea vederii și auzirii, este o lucrare a lui Dumnezeu, un dar al Duhului

Sfânt. Cuvântul auzit de la Mântuitorul este numai ceea ce era în primul rând inima Sa, ca „*cele sfinte și mărgăritarele*” (Mt. 7, 6) inimii Sale. Cuvântul auzit îl întărește prin semne și minuni și în cele din urmă îl arată ca „*adevăr*” în trupul Său. El sfințește prin jertfa Sa, prin care dezleagă pe cei cu inima curată și bună de legăturile păcatului, de robia patimilor și astfel jertfa Sa, este cea mai mare binefacere a lui Dumnezeu și de aceea: *Euharistie*. Căci prin jertfă Cuvântul se traduce mai profund ca: „*adevăr*” al trupului Său și al celor ce cred în El. „*Cuvântul era viața...*” (Ioan 1, 4) și El „*S-a făcut trup*” (Ioan 1, 14) ca să arate în El viața, ca singura cale de mântuire pentru orice trup, pentru toți oamenii care cred în El. În trupul Său, învierea se vădește ca o „*comoară ascunsă în țarină*” (Mat. 13, 44). El este: „*Calea*” sfințită prin jertfa și Învierea Sa ca adevăr al vieții.

5. Lucrarea Sfântului Duh reflectată în Sfintele Icoane

După Învierea Sa, Mântuitorul, S-a înălțat la cer, pentru ca ucenicii să poată cere de la Dumnezeu darul Duhului Sfânt (Ioan 16, 23-24). Astfel, la Cincizecime, Hristos, care până la Înălțare era „*în fața ochilor*” (2 Cor. 5, 16) ucenicilor, acum Se arată înlăuntrul lor, în inima lor, căroră li s-au deschis ochii să-L cunoască așa cum a fost El pe pământ ca slujitor și descoperitor al adâncului (Ps. 36, 5) Duhului Sfânt: „*Noi care L-am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem așa*” (2 Cor. 5, 16). O altă descoperire a Duhului Sfânt în ei, ca o „*mângâiere*” dumnezeiască, este aceea că și ei erau asemenea chipului lui Hristos, chemați în El, îndreptați de El și păziți în El (Rom. 8, 30). Începând de la Cincizecime, Duhul Sfânt, „*mișcă în inimile lor*” pe Hristos, le aduce mereu aminte de prezența Sa printre ei, de trupul Său, ca „*toiașul*” și „*degetul lui Dumnezeu*” care atinge stâncă de piatră a inimii lor, de faptele și de cuvintele Sale: „*Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte de toate câte V-am spus Eu*” (Ioan 14, 26); „*Nu de la sine va vorbi, ci din al Meu va lua și va da vouă*” (Ioan 16, 13-14). Duhul este „*aducător aminte*”, pentru că Hristos înălțat la cer *nu mai este în fața ochilor* lor, dar prin Duhul Sfânt El este *mult mai prezent*, și anume în inimile lor: „*Jată Eu sunt cu voi*” (Mat. 28, 20). Prezența Sa în inimi este acum ca o *mișcare iconică* în ei pe care nici o tehnică omenească nu o poate reda, fiind vorba de *pacea și bucuria* Duhului Sfânt (Rom. 14, 17) ca temelii ale Împărăției lui Dumnezeu, ca o *îmbrăcare a lor cu putere de sus*, (Lc. 24, 49). Având în ei „*arvuna Duhului*” (Rom. 8, 23), Hristos nu se mai arată lor ca mai înainte în fața ochilor, ca nu cumva aceștia să fie „*răpiți în nori*”, (1 Tes. 4, 17) în loc de lucrare în lume, după cum spusese: „*Nu Mă rog să-i iei din lume...*”

(Ioan 17, 15). Dimpotrivă, ei au în Hristos puterea de a merge „*acolo unde s-a dus El*” (Ioan 13, 36), adică la moarte prin jertfă, pentru că El i-a mutat acolo unde El se afla (Ioan 14, 3). Împărăția Sa nu era din lume dar ea era în lume prin El, „*grăuntele ei de muștar*” (Mt.13, 31). El s-a putut arăta după Cincizecime doar lui Saul pe drumul Damascului cu lumina lină taborică, pentru ca acesta să-și dea seama pe cine prigonește el în cei pe care îi ucidea, și care erau trimiși în lume de Hristos „*ca niște oi în mijlocul lupilor*” (Matei 10, 16), după ce s-a rugat ca Tatăl să-i păzească doar de cel viclean (Ioan 17, 15). Căci „*lupul va putea ajunge să pască împreună cu mielul*” (Isaia 11, 6), dar șarpele vicleniei nu (Ioan 17, 15).

Duhul le-a vestit adevărul lui Dumnezeu și vinovăția lumii: „*Va vădi lumea de păcat*” (Ioan 16, 9); „*Lumea nu poate să-L primească pentru că nu-l vede, nici nu-L cunoaște*” (Ioan 14, 17). Prin adevărul vieții și Învierii trăit în trupul Domnului, Duhul Sfânt le dă lor pacea și bucuria lui Dumnezeu și astfel, ei sunt transpuși în Hristos, în „*casa*” chipului lui Dumnezeu, mutați ca într-un „*pământ al fâgăduinței*”. Duhul Sfânt, le „*aduce aminte*” de tot ce a spus și a făcut Domnul prin *imagini vii și icoane mângâietoare*, astfel că ei nu mai doreau să-L vadă pe Domnul doar „*în fața ochilor lor*” ca până la Înălțarea Sa la cer, ci să-L simtă numai „*în inima lor*” (Gal. 4, 6). Icoana ca și chip al Domnului este un dar al Duhului Sfânt, ca bucurie și mângâiere. Din chipul lui Hristos descoperit lor de Duhul Sfânt, ei scoteau ca dintr-o fântână a apei vieții (Isaia 12, 3), darul lui Dumnezeu pentru trupul lor ca viață veșnică, dar și „*harul*” ca iubire de oameni jertfelnică a lui Dumnezeu, Fața lui Dumnezeu către oameni, Numele cel nou a lui Dumnezeu, sfințit în Hristos: „*Emanuel*”, „*Dumnezeu cu noi*” (Isaia 7, 14) până dincolo de moarte și întoarcere prin Înviere: „*Athanatos*”; „*Cel fără de moarte*”, nume pe care de asemenea și L-a vădit prin Întrupare: „*Îndrăzniți! Eu am biruit lumea*” (Ioan 16, 33), adică moartea de deasupra ca rădăcină a morții din pământ în lume: „*Lasă morții să-și îngroape morții lor*” (Lc. 9, 60).

În afară de pace și bucurie, ca puteri ale aducerii aminte prin Duhul Sfânt de Hristos, mai ales la frângerea pâinii (Euharistia), de la Sfinții Apostoli a rămas și forma scrisă, forma statică a ceea ce s-a împărțit „*pe o cale nouă și vie*” (Evr. 10, 20), nu ca prin Tablele Legii, ci prin dar și cu porunca „*În dar ați luat, în dar să dați*” (Mt. 10, 8). Dar Scriptura s-a alcătuit nu pentru a înlocui „*pacea și bucuria în Duhul Sfânt*” (Rom. 14,17) ca har al Domnului și ca plinătate, ci pentru „*confirmarea*” lor și ca „*mângâiere din Scripturi*” (Rom. 15, 4). Sfânta Scriptură își ia calitatea de „*mărturie*” din statutul de „*martori*” al Sfinților Apostoli, căci referindu-se la ei astfel, Mântuitorul nu mai pomenește și de Sfânta Scriptură a Noului Testament venită prin ei. În

Scriptură „*pacea și bucuria Duhului Sfânt*” (Rom. 14, 17), au formă statică a ceea ce a fost trăit prin „evenimente” de la „*chemare*”, până la „*desăvârșire*”, prin „*îndreptare*” (Romani, 8,30). Scriptura nu poate „*scrie în inimi*” Cuvântul sfințit, dar poate „*întări, mângâia, zidi*” (Rom. 15, 4) duhul născut prin credință în Biserică (Isaia 57,18). Căci Hristos poate fi primit prin credință numai ca „*duh de viață făcător*”, ca „*duhul cel ceresc*” (1 Cor. 15, 45-47), acela care prin Întrupare și Jertfă a venit de dincolo de moarte, a murit pentru ai Săi. Domnul Însuși a făcut deosebire între cele două căi de împărțășire a credinței: calea vie prin auzirea Cuvântului (Rom. 10, 14-17), al celor desăvârșiți în El la „*lucrarea slujirii*” (Ef. 4,12), și calea cea statică prin Scriptură: „*Cercetați Scripturile, căci voi credeți că prin ele aveți viață veșnică; ele însă vorbesc despre Mine* (Ioan 5, 39). Domnul s-a Întrupat pentru ca Scripturile să se împlinescă în viața Lui și pentru ca voia lui Dumnezeu să nu mai fie ca până atunci: „*Lege scrisă pe table de piatră*”, ci „*har și adevăr*” (Ioan 1, 17) și să se împlinescă nu ca pe Sinai, ci „*precum în cer, așa și pe pământ*” (Matei 6, 10), după ce adevărul vine din pământ și deschide cerul (Ps. 84, 12). El nu S-a Întrupat ca să intre din nou în litera Scripturilor, ci ca să tragă după Sine toată Scriptura, prin „*Duhul care face viu*” (2Cor. 3, 6) și care „*aduce aminte*” și de litera Scripturii (Ioan 14, 26). Pe El l-a arătat Dumnezeu „*piatra din capul unghiului*” (Matei 21, 42), „*temelia Apostolilor și Proorocilor*” (Ef. 2, 20); *Cămara neguțătorului care scoate lucruri noi și vechi din ea pentru Împărăția lui Dumnezeu* (Mat. 13, 52); „*Lumina Taborului*” (2Petru 1,16-19) față de „*făclia*” proorocilor.

Tradiția Ortodoxă a păstrat pentru credință, de la Apostoli „*duhul care face viu*”, prin aducerea aminte de către Duhul Sfânt, după criteriile prezenței Duhului Sfânt arătate de Mântuitorul conform cu modelul vieții Sale în trup, „*calea*” Sa: „*Cel ce voiește să fie între voi întâiul, să fie slugă vouă tuturor, căci și Fiul Omului, a venit nu ca să i se slujească, ci ca El să slujească și să-și pună sufletul „preț de răscumpărare*” (Matei 20, 28); „*În Împărăția lui Dumnezeu, cel mai mare va fi cel ce se va face ca un prunc*” (Mat. 18, 1-4); „*Dacă Eu, Învățătorul vostru, v-am spălat picioarele, datori sunteți și voi să vă spălați picioarele unii altora*” (Ioan 13, 14); „*Poruncă nouă vă dau vouă, ca să vă iubiți unul pe altul cum V-am iubit Eu pe voi*” (Ioan 13, 34). Tradiția împărțășirii credinței prin Duhul care face viu, a fost precizată în Biserica Ortodoxă încă din secolul IV prin Părinții Capadocieni și Sfântul Ioan Gură de Aur mai profund decât orice „primat” și decât „sola scriptura”, ca pretinse temelii ale Bisericii. Dacă Sinodul Ecumenic a precizat adevărul de credință, pentru ca Biserica să nu se clatine, să stea în Hristos, astfel Sinodul Ecumenic nu putea rezolva și problema „dezbinării” în Bise-

rică pentru refacerea și păstrarea unității ei. De aceea, prin Sfinții Părinți mai ales prin Sfântul Vasile cel Mare, Biserica a pus încă o dată în valoare temeiurile apostolice ale unității Bisericii: slava lui Hristos prin Duhul Sfânt ca izvorul acesteia; Jertfa lui Hristos liturgic; slujirea preotească și monahismul, și cultul ortodox drept cale de împărtășire a lui Hristos, toate acestea constituind trăsături ale unei Tradiții universale, dar care mai târziu avea să rămână numai „ortodoxă”, deoarece prin doctrina „primatului papal” și prin concepția protestantă despre Cuvântul lui Dumnezeu redus la litera Scripturii, „sola scriptura”, celelalte confesiuni aveau să apeleze la alte căi ale temeliei și unității Bisericii, decât cele apostolice și sobornicești.

Sfintele icoane sunt unul din mijloacele pentru împărtășirea credinței pe o cale vie, ca „*duh*” și „*naștere de la Dumnezeu*”, așa cum s-a primit împărtășirea, iar nu din „*trup și sânge*” (Ioan 1, 12-13). Darul care s-a primit în Hristos, nu poate fi mijlocit ca „*piatră*”, când s-a dat ca „*pâine*” (Mat. 7, 9-10) și nici ca „*literă care omoară*” (2 Cor. 3, 4), când S-a împărtășit ca „*duh*” și s-a scris în inimi. Această Tradiție s-a păstrat și prin alte mijloace, ca: *Cinstirea sfintei cruci* (anul 326); *Sfânta Liturghie*; *Cinstirea sfinților*, îndeosebi a *Maicii Domnului* (anul 457); instituirea sărbătorii *Izvorului Tămăduirii* (anul 457).

Prin aceste mijloace, credința se împărtășește mai profund decât prin literă, se scrie în inimi, se sfințește, fapt pentru care însuși Sfântul Apostol Pavel îndemna nu la procurarea de Scripturi, ci „*Duhul să nu-l stingeți!*” (1 Tes. 5, 19), ceea ce-l arată convins de axioma, că întregul este mai mult decât suma tuturor părților sale componente. „*Duhul să nu-l stingeți!*”, căci numai prin El lucrează Duhul Sfânt cu puterea Sa de „*a învăța toate*” și de „*a aduce aminte*” (Ioan 14, 26) și de cuvintele, sau de litera Scripturii.

Dacă Duhul ca umare a nașterii din Duh prin Botez este viu, astfel, duhul și Scriptura se întregesc reciproc. Litera Scripturii nu poate naște din duh, pentru că, fiind statică și orizontală, nu poate mijloci adâncimea și înălțimea darului și harului lui Dumnezeu prin Întruparea și lucrarea Domnului, după cum arată Sfântul Apostol Pavel: „*Ca să cunoașteți cu toți sfinții* (chemare directă la cinstirea sfinților și a icoanelor, fiind vorba de calea cea nouă și vie a harului în Hristos) *adâncimea și înălțimea și să cunoașteți iubirea lui Hristos cea mai presus de cunoștință, ca să vă umpleți de toată plinătatea lui Dumnezeu*” (Ef. 3, 18). „*Cuvântul vieții*”, care s-a dat ca „*inspirație*” prin proroci înainte de Hristos, s-a primit în Hristos „*ca părtășie*” (1 Ioan 1, 1-3) a chipului, care nu se mai întoarce la Vechiul Testament ca literă a cărții, ci rămâne ca „*mărturie*” a *Cuvântului vieții* spre „*întărire*” a Bisericii, iar nu ca „*temelie*” a Bisericii. „*Duhul care face viu*” este exprimat prin termeni-

cheie ai darului ca „pace și bucurie” și ai propovăduirii: „Vestea cea bună” sau „Evanghelia” și „Euharistia” – jertfă de mulțumită pentru jertfa de împăcare: „Milă de pace, jertfă de laudă!”. Astfel, întreaga lucrare a Mântuitorului are o dimensiune mai profundă decât orizontalitatea literei, așa cum arăta proorocul Isaia (37,31): „Rămășița care va fi, va prinde rădăcini în jos și va aduce roade în sus”.

Icoana arată duhul lui Hristos și pe Hristos înlăuntrul credincioșilor, ca mângâiere a Duhului Sfânt, căci statuile nu pot arăta decât pe „Hristos în fața ochilor”, încă *nescris* în inimi. Icoana arată lucrarea Duhului Sfânt, care *mișcă* pe Hristos în inimi, *învață* toate și *aduce aminte*. Icoana reprezintă adâncul dumnezeirii, a Duhului Sfânt ca o „peșteră” adâncă sub pământ, în care „stalactitele” de sus și „stalagmitele” de jos sunt îndreptate unele către altele, și anume prin arătarea pe pământ a adâncului cerului, a adâncului inimii duhului celui ceresc. Semnele acestui adânc mare (Psalmul 35, 6) mai sunt și „pustia” ca loc neted, spre deosebire de ridicături și munți (Ps. 113, 4-6), ca semne ale stăpânirilor lumești, care atunci când asupresc, încalcă porunca sfântă: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” și spre deosebire și de „văile” de sub calea Domnului ca semn al celor desnădăjduiți, chemați să se „ridice” la calea Domnului; apoi „adâncul uscat” al mării ca semn al păcii lui Dumnezeu care, covârșind toată mintea, domnește în inimi, spre deosebire de înălțarea de sine de la suprafața mării în „cleștele” vânturilor și al valurilor, al plăcerii, dar și al durerii, al dragostei omenești, dar și al urii, etc. Icoana este semn al darului care s-a arătat „pe o cale nouă și vie”, ca „duh ceresc”, care s-a pogorât în cele mai de jos, ca să-și arate adâncul inimii și a venit dincoace de moarte de dincolo de moarte, rupând legăturile morții (F. Ap. 2, 34); s-a arătat la picioarele lumii și a răsărit din pământ, arătând atât de luminoasă zestrea și averea din casa Ziditorului, care ține toate în viață prin ascultare, și pe care-L descoperă ca adânc botezul și asemănarea cu Hristos.

Numai adevărul deschide cerul (Ps. 84, 12), numai de cei cu inima zdrobită este aproape Dumnezeu (Ps. 33, 17). Căci omul fiind scos prin sminteală din sânul lui Dumnezeu, aruncat în întuneric, *în latura și în umbra morții*, închis cu porți veșnice și împovărat cu vrăjmășia sa față de Dumnezeu, este ajutat de Dumnezeu să-și zidească din nou „casa” prin cunoașterea lui Dumnezeu în Duhul sfânt: „Iar noi toți, privind ca în oglindă, cu fața descoperită, slava Domnului, ne prefacem în același chip din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului” (2 Cor. 3, 18); „Fiindcă Dumnezeu, Care a zis: Să strălucească din întuneric lumina!- El a strălucit în inimile noastre, ca să strălucească cunoștința slavei lui Dumnezeu, pe fața lui Hristos” (2 Cor. 4, 6).

6. Caracterul biblic și liturgic al Sfintelor Icoane

Pentru asemănarea cu El, Mântuitorul a cerut credința, care face pe om să se zidească pe sine, să nu rămână în seama minții lui și să nu-și facă cisternă cu apă care nu ține apă, lepădând fântâna cea cu apă vie a Duhului Sfânt (Ier. 2,13) și să fie înțelept și priceput, lucru prin care are loc tăierea împrejur a inimii, ca să fie asemenea chipului lui Hristos, să devină unsul Domnului, să aibă loc „îndreptarea” (Rom. 8, 30) după măsura chipului lui Dumnezeu, asemenea lui Hristos, și-n același timp ca fiu al Tatălui fără de moarte. după îndemnul Mântuitorului, care atunci când învăța pe cei ce urmau Lui, se traducea pe Sine Însuși în faptă și Se scria de fapt pe Sine Însuși în inimi. ca Înaintemergătorul lor: „*Cel ce aude aceste cuvinte ale Mele. și le face, este asemenea bărbatului înțelept și priceput care zidindu-și casa, a săpat, a adâncit și i-a pus temelii pe piatră; și au venit vânturile și valurile (aluzie la învățăturile omenești care răscolesc mintea ca vânturi și la tulburarea inimii ca valuri), și au izbit casa aceea și n-a căzut, pentru că era zidită pe stâncă*” (Luca 6, 48).

Arătând însă ce trebuie să facă omul, ca să-și zidească în Hristos „*casa*”, Mântuitorul face să se vadă și ajutorul lui Dumnezeu pentru cei ce urmează Lui, tocmai prin lucrarea Sa, simbolizată în minunea potolirii furtunii pe mare: astfel, pe când mergeau pe mare cu corabia și El dormea, s-a stârnit un vânt puternic care a tulburat marea până-ntr-atât, încât corabia era gata să se scufunde. Dar la strigarea ucenicilor cuprinși de spaimă în fața primejdiei: „*Învățătorule, nu-ți pasă că pierim?*” (Marcu 4, 38), căci El dormea, și pe El vânturile și valurile nu-L afectau, căci era în El casa cu temelii în adânc pe piatră, care nu se clatină la vânturi și la valuri și care avea acea liniște mare. Mântuitorul „*sculându-Se*”, a certat vânturile, iar mării I-a poruncit să tacă și s-a făcut „*liniște mare*” (Marcu 4, 39), încât s-au mirat ucenicii de puterea Lui. „*Liniștea mare*”, care s-a așternut pe mare, era semnul a ceea ce avea să lucreze Domnul în sufletele ucenicilor Săi: „*Pacea lui Dumnezeu care covârșește toată mintea*” (Fil. 4, 7), căci prin Înviere (simbolizată prin scularea din somn pe corabie), Dumnezeu avea să scoată din suflet pe diavolul care nu putea răbda ca omul să fie mai tare decât el, așa cum îl zidise Dumnezeu pe om: „*Acum stăpânitorul lumii acesteia se va arunca afară*” (Ioan 12, 31). „*Liniștea cea mare*”, a dat numele unui curent duhovnicesc profund din Bizanț: *isihasmul*, ca pace a lui Dumnezeu, „*pacea care covârșește toată mintea*” (Col. 3,15), pentru *zidirea casei în Hristos*, pentru „*pământul făgăduinței*” din care Domnul va alunga pe toți vrăjmașii (Deuteronom 6; 19), pentru *cetatea cea tare*, neclătinată, a cărei Meșter și Ziditor este Dumnezeu (Evrei 11, 10).

Această putere era semnul lucrării Sale asupra sufletelor ucenicilor, aceea de a certa „vânturile” ce frământau mintea și de a porunci valurilor ce „tulburau” inima, încât să se așeze în sufletul lor acea „liniște mare”. Această putere a Sa, mai mare decât minunea potolirii furtunii pe mare, avea să fie Învierea Sa din morți, care avea să așeze în sufletele ucenicilor atâta pace și atâta bucurie, încât ei nu vor mai avea ce întreba (Ioan 16, 23). În ei, avea să se sălășluiască „pacea lui Dumnezeu care covârșește toată mintea” (Fil. 4, 7), umplând inimile lor. Acest lucru este semnificat în iconă prin aureolă, în ceea ce privește mintea, care de bucurie nu mai poate întreba nimic, dar aureola este numai ca vârful unui ghețar și semn că sub apă, în inimile ucenicilor, domnește pacea lui Dumnezeu ca plinătate. Astfel, avea să se îplinească proorocia din Psalmi: „Așteptând, am așteptat pe Domnul Cel ce mă izbăvește de împuținare de cuget și de vișorul gândurilor” (Ps. 54, 8). El este „limanul cel lin al celor învișorați”.

În adâncul lui Dumnezeu din Hristos, oamenii își zidesc „casa” pe care nu o pot clătina vânturile și valurile din lume cu referire la mintea și inima lor. Descoperirea adâncului lui Dumnezeu în Hristos este darul Duhului Sfânt trimis la Cincizecime, prin care ucenicii și-au putut da seama de adâncul lui Dumnezeu și superficialitatea lumii care nu crede în El: „Acela va vădi lumea de păcat, că oamenii nu cred în Mine” (Ioan 16, 8-9; Ps. 115, 1-2). Acest lucru s-a arătat în Mântuitorul Hristos ca putere de a nu se clătina și de a merge înainte, nu numai pentru timpul vieții Sale pe pământ, ci pentru toată istoria Bisericii, prin semnul arătării Sale către ucenici pe mare (Mat. 14, 25), mergând pe marea frământată de vânturi ca pe uscat, ca prin adâncul uscat al mării, fără a potoli vânturile și valurile ca altădată (Mat. 8, 26). El S-a arătat lor tocmai când se chinuiau mai mult vâslind, din cauză că „vântul” (învățăturile omenești) le era împotrivă și încă înainte de a ajunge corabia la mal. El arăta că, prin urmarea Sa (Ioan 12, 26), și ucenicii Săi au acea „casă” neclătinată de vânturi și valuri, și aceasta înainte ca să se îplinească „mutarea” lor în El după Înviere, așa cum le spusese: „Vă voi lua la Mine ca să fiți și voi acolo unde Eu sunt” (Ioan 14, 3). Iar cererea lui Petru de a merge pe marea involburată a vădit adevărul „casei zidite pe stâncă” (Lc. 6, 48), încă înainte ca „adevărul să-l facă liber” (Ioan 8, 32) de orice patimă.

Mântuitorul S-a arătat în lume ca „aur”, vădit numai după ce a fost „lămurit în foc” (Apoc. 3, 18). În El era nu numai casa cu temelii pe piatră în adânc, ci și semnul Sfintei Cruci, deasupra acestui adânc și sub vânturi și valuri. Dar și pentru luarea crucii de către cei ce urmează Lui, Mântuitorul este puterea lui Dumnezeu, puterea harului, slava lui Dumnezeu. Pe la jumă-

tatea lucrării Sale, Mântuitorul dă ucenicilor Săi învățătura Evangheliei Sale despre cruce (Marcu 8, 34). Dar acest lucru îl confirmă prin Schimbarea Sa la Față, prin arătarea Luminii line (Mt. 17, 2). Această dovadă este puterea, nu numai a luării crucii, cât mai ales a faptelor celor bune ca și comori în cer, comori ale Luminii line care nu se poate dobândi fără fapte bune și nu se poate păstra fără cruce. Faptele bune devin „pâine a ființei” (Mt. 5, 11), „comori în cer” (Mt. 16, 20), bucurie a urmării, atunci când în Hristos ele își arată răsplata prin îmbrăcarea în Lumina lină pe Tabor mai întâi, și răsare apoi din pământ (Ps. 84, 12) ca adevăr și putere a vieții prin Înviere.

De aceea, ucenicilor Săi, care L-au cunoscut, L-au urmat cu credință, „*au iubit arătarea Lui*” (2 Tim. 4, 8), erau tot mai mult îndreptați prin harul Său ca să ajungă „*asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu*” (Rom. 8, 30). Mântuitorul Le-a spus ca pe un adevăr aceste cuvinte pe care ei încă nu le înțelegeau: „*Unde Mă duc Eu știți și știți și calea*” (Ioan 14, 4). Iar „*calea*” Sa, era împlinirea profeției: „*Dacă îmbraci pe cel gol și hrănești pe cel flămând, atunci dreptatea va merge înaintea ta, iar în urma ta slava lui Dumnezeu*” (Isaia 58,8). În acest fel se îplineau cuvintele mărturisirii Domnului după Botez, în fața diavolului isipitor: „*Nu numai cu pâine va trăi omul, ci și cu tot Cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu*” (Mat. 4, 4) și care-i face fericiți pe cei ce urmează lui Hristos, așa cum s-a întâmplat cu ucenicii pe Tabor, apoi la Înviere, căci le aducea ceea ce le fusese furat, pâinea cea spre ființă, *haina cea dintâi* (Lc. 15, 22), care avea nemurirea în trup și slava Luminii. Era structura Împărăției lui Dumnezeu căutată mai întâi, și toate celelalte erau adaos. Iudei și păgâni, scrie Sfântul Pavel, „*toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu*” (Rom. 3, 23), de darul Luminii line, care însă în Hristos este arătarea pe Tabor a „*Împărăției lui Dumnezeu care vine cu putere*”, (Marcu 9, 1) care atrage, întoarce sufletele la slăvita voie a lui Dumnezeu (Ps. 22, 1-3).

Slava lui Dumnezeu este să facă inima omului să rodească din sine, așa cum pământul face să rodească din sine, pentru că este harul, bucuria în Hristos, care se face iubit și căutat ca și o comoară ascunsă în țarină: „*De Mă iubește cineva, acela va păzi cuvântul Meu*” (Ioan 14, 23), așa cum păzea omul Cuvântul în starea primordială, iar prin păzirea Cuvântului Său, cel ce aude și face își zidește casa pe piatră, care nu se va clătina în veac: „*Le voi da untdelemn al bucuriei în locul hainelor cernite, veselie în locul desnădejdei. Ei se vor numi stejari ai dreptății, răsădul prin care Dumnezeu își arată slava Sa*” (Isaia 61,3); „*După cum pământul face să crească iarba din sine și grădina rodește plante, așa va face Dumnezeu să rodească dreptatea și*

slava, înaintea tuturor popoarelor” (Isaia 61,11); „*Printr-o singură jertfă a dus la slavă pe cei sfinți*” (Evrei 10, 14), slava de a fi mânați de Duhul, de a fi plini de Duh, cu care omul lasă toate și vinde toate câte are, iar când slăbește cu duhul, Domnul cheamă: „*De dragostea cea dintâi te-ai lepădat*”, (Apoc. 2, 4); „*I-a de la Mine aur lămurit în foc*” (Apoc. 3, 18). „*Comoara ascunsă în țarină*” (Mt. 13, 44), devine putere a comorilor ce se adună în cer, ale ființei, ale vieții, ale Luminii line: „*Dacă pe iarba câmpului (crinii câmpului), care astăzi este și mâine se aruncă în foc, Dumnezeu o îmbracă așa, cu cât mai mult pe voi, puțin credincioșilor?*” (Mt. 6, 30), spunea Mântuitorul celor ce-L ascultau, încă de la începutul lucrării Sale, când mai spunea în Predica de pe Munte: „*Nu vă adunați comori pe pământ... ci vă adunați comori în cer*” (Mt. 6, 19); „*Și un pahar de apă dat în Numele Meu nu-și va pierde plata sa*” (Mt. 10, 42); „*Privegheați, căci de-ar ști stăpânul casei la care ceas din noapte vine furul ar priveghea și n-ar lăsa să-i spargă casa*” (Mt. 24, 43), acea casă care este darul lui Dumnezeu în Hristos. Dar, pe Tabor se arată puterea, darul lui Dumnezeu, de a atrage la aceste comori, puterea Împărăției lui Dumnezeu (Marcu 9, 1) ca iubire de aproapele prin iubirea de Dumnezeu. În Hristos s-a arătat „*zestrea*” cu care a fost zidit omul din mâna lui Dumnezeu, haina luminoasă de care a fost jefuit, „*haina cea dintâi*” (Lc. 15, 22), „*averea*” (Lc. 10, 30) din casa părintească. Acolo era casa ce se zidea pe stânca din adânc, puterea de a fi „*sămânța cea bună*” (Mt. 13, 24), pacea și bucuria Duhului Sfânt (Rom. 14, 17).

Prin Întruparea Domnului, toate aceste lucruri se arată în icoane, mai întâi ca „*darul lui Dumnezeu*”, apoi ca „*fața lui Dumnezeu*” (2 Cor. 4, 7) către lume. Simbolurile Vechiului Testament erau o anticipare a icoanelor, așa cum Vechiul Testament însuși era o anticipare a lui Hristos; în Vechiul Testament era admis simbolul și respins idolul, deoarece prin idoli se pierdea conștiința deosebirii lui Dumnezeu de natură, pe când simbolul natural și sacru era singura cale a comunicării lui Dumnezeu⁶⁵. Prin Întrupare, fața umană a lui Hristos arată desăvârșirea lui Dumnezeu ca blândețe, smerenie și iubire jertfelnică. Icoana lui Hristos este însăși *fața* lui Dumnezeu descoperită prin Duhul Sfânt, iar împărtășirea de trupul și sângele lui Hristos este și împărtășire de *fața* Lui slăvită (2 Cor. 4, 7). Cuvântul este astfel asociat cu Tainele și cu cinstirea icoanelor și numai astfel se poate păstra unitatea de

65. Pr. Prof. D. Stăniloae: „*Sfintele icoane în cultul ortodox*”, în vol: „*Spiritualitate și comuniune în Liturghia Ortodoxă*”, Craiova, 1966, p. 56; vezi și idem: „*Simbolul ca anticipare și teme al posibilității icoanei*”, în rev. St. Teologice, 1957, ? 3-4, p. 427-452; idem: „*De la creațiune la Întruparea Cuvântului și de la simbol la icoană*”, passim; în rev. „*Glasul Bisericii*”, 1957, ? 12, p. 860-867.

credință apostolică și preveni fărâmițarea ei⁶⁶. Căci *fața* lui Hristos comunică mai mult decât Cuvântul, nu numai *înțelesuri*, ci și *putere* și *viață*. Cuvântul care pornește de la persoana lui Hristos are și căldura iubirii față de oameni. Actualizând această prezență personală, icoana face ca acest Cuvânt să nu fie cunoscut doar teoretic, sau prin memoria istorică, întrucât prezența personală înseamnă și puterea urmării lui Hristos. Apostolii cheamă la luarea aminte „*cine este cel care vorbește*”, (Evrei 12, 25) nu numai la ceea ce spune, ca o cale a auzirii și nu doar a lecturii Cuvântului. Prin *fața* umană a lui Hristos icoana arată adâncimile abisale ale dumnezeirii, ca o spiritualitate profundă pe care stilul bizantin o reflectă în iconografie⁶⁷.

Icoana îl arată pe Mântuitorul mișcat de Duhul Sfânt, aducătorul aminte, în inimi, spre deosebire de *statui*, care-l arată pe Hristos doar în fața ochilor trupești, iar nu în inimi. Icoana îl arată pe Dumnezeu îndreptat în Duhul (1 Tim. 3, 16), tocmai prin arătarea Sa în trup, venind nu cu atotputernicia Sa ca ziditor și judecător, ci cu jertfelnicia sfințitoare a Cuvântului ca adevăr. Prin icoană este arătat duhul cel ceresc mișcat în inimi de Duhul Sfânt, încât Hristos nu mai este cunoscut trupește, ci duhovnicește prin credința cea adevărată, apostolică (2 Cor.5,16). Semnul primirii Cuvântului ca adevăr sfințit în Hristos este tăria Cuvântului ca Evanghelie a bucuriei, cunoscând cu toți sfinții „*adâncul dragostei lui Dumnezeu în Hristos*” (Ef. 3, 18).

Icoanele arată că sfinții sunt *părtași* la Lumina lină a Celui de dincolo de moarte. Când l-a căutat Dumnezeu pe Adam după călcarea poruncii din sminteală, sensul întrebării Sale: „*Adame, unde ești?*” (Geneză 3, 9) era acela, dacă Adam se mai afla dincolo sau deja dincoace de moarte. Căci ascunzându-se de Lumina care era pentru el viața veșnică din bucuria de a-L vedea pe *Dumnezeu*, *Adam era de fapt dincoace* de moarte, adică în întunericul morții care s-a instaurat pe pământ. Lucrând cu sudoarea frunții Sale în spinii și pălămida patimilor din inimi, Dumnezeu i-a adus pe oameni să vadă Lumina Taborului, nu numai fără să moară, ci să nu mai poată trăi fără ea, fără bucuria ei. Lui Moise i se arătase ca „*rug aprins*” care ardea și nu se mistuia, fapt arătat în numele lui Dumnezeu de „*Jahve*”, ca „*Cel ce este*” (Ieșire 3, 14) fără început și fără sfârșit, izvor al vieții, iar lui Ilie proorocul s-a arătat doar ca „*susur lin*” (3 Regi 19, 12) prin auzire.

Însă Învierea Domnului a arătat viața lui Hristos ca izvor de lumină și „*comoară ascunsă în țarina vieții Sale*” (Mat. 13, 44). Mila și adevărul lui Dumnezeu de „*pace și bucurie în Duhul Sfânt*” (Rom. 14, 17) se arată astfel

66. Idem, ibidem, p. 57-58.

67. Idem, ibidem, p. 59-61.

în Hristos ca un testament al creației: țara, pământul, casa, cetatea în care a fost zidit omul și restaurat în Hristos. Hristos i-a arătat pe ucenici părtași la aceste *bunuri duhovnicești* cu care a fost trimis și cu care a venit: „Nu vă voi lăsa orfani” (Ioan 14, 18): „Voi veni la voi și vă voi lua la Mine ca să fiți și voi acolo unde Eu sunt” (Ioan 14, 3). Și astfel, dacă Hristos a fost „*uns cu untdelemnul bucuriei mai mult decât părtașii Săi*” (Ps. 44, 9), aceștia devin în El „*unșii Domnului*”, unși cu untdelemnul mesianic al bucuriei din bucuria lui Hristos de la „*Părintele Luminilor*” (Iacob 1, 17). În Hristos a arătat Dumnezeu puterea Sa deplină de a birui pe omul cel vechi și a-l naște pe cel nou (Ioan 1, 12-13)⁶⁸.

Ca și Sfânta Scriptură, Sfintele Icoane sunt mărturie a Învierii Domnului, fără de care nici una, nici cealaltă nu ar avea suport: „*Dacă Hristos n-a înviat zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică și credința noastră.*” (1 Cor. 15, 14-15); zadarnică și „*zugrăvirea în fața ochilor a lui Hristos cel răstignit*” (Gal. 3,1). Biserica aduce mulțumire pentru „*acest prea sfânt dar și har*” reflectat în icoane. Icoanele sunt urmarea Învierii Domnului și mișcarea lui Hristos în inimi prin Duhul Sfânt de la Cincizecime în Biserică. Duhul Sfânt îl vedește pe Hristos ca *fundamentul spiritual al realității*, care atrage către El prin puterea Învierii Lui, aflându-se într-o legătură ontologică și spirituală cu oamenii, pe care îi duce la asemănarea treptată cu El ca spiritualizare prin Duhul Sfânt în Biserică; revelația a ceea ce a făcut și a învățat Mântuitorul Hristos se continuă prin Duhul Sfânt de la Cincizecime într-o altă ipostază⁶⁹. Faptele și cuvintele sunt ale lui Hristos în Duhul Sfânt, iar imaginile sunt ale Duhului Sfânt în Hristos. Astfel, cinstirea care trece la prototip este în icoană trecerea la un spațiu de alt ordin, dar nu depărtat sau rupt de spațiul definit⁷⁰.

Icoanele își au valoarea lor pentru revelație, deoarece ele redau imaginea lui Dumnezeu în Întruparea lui Hristos. Sfântul Nichifor Mărturisitorul arată că fața umană a lui Hristos reflectă pe Dumnezeu, chipul său divin fiind model pentru chipul de rob⁷¹.

7. Împărtășirea Cuvântului lui Dumnezeu Întrupat prin iconografie conform Sfintelor Scripturi

Tradiția patristică răsăriteană a sesizat profund legătura organică dintre Evanghelie și icoană pe temeiul Întrupării, Jertfei și Învierii Domnului, și a

68. Prof. Johannes Hempel: „*Das Bild in Bibel und Gottesdienst*”, Tübingen. 1957, p. 13.

69. Pr. Prof. D. Stăniloae, art. „*Revelația...*” în rev. cit., p. 359- 360.

70. Pr. Prof. D. Stăniloae: „*Sfintele icoane...*”, în vol. cit., p. 68-69.

71. Sf. Nichifor Mărturisitorul, „*Antirrheticos I*”, PG. 99, col. 324; apud Pr. Prof. D. Stăniloae, „*Revelația...*”, în rev. cit., p. 363 ș.u.

nașterii Bisericii la Cincizecime prin Botez cu Duhul Sfânt: „Cuvântul s-a făcut trup” (Ioan, 1,14), căci acest „Cuvânt” nu era o teorie, ci era Dumnezeu însuși: „Dumnezeu era Cuvântul” (Ioan 1,1). „Dumnezeu s-a arătat în trup” (1Tim. 3, 16), o „arătare” care era echivalentă cu o „îndreptare a Sa în Duhul” Său, față de cum era în Legea Veche, și cum era El de fapt dintotdeauna, așa cum L-a cunoscut omul numai în starea primordială: „Dumnezeu Însuși era în Hristos împăcând lumea cu Sine” (2Cor.5,19). Prin Întrupare, forma scrisă a „Cuvântului” din Legea Veche pe „Table de piatră” trece asupra unei vieți duhovnicești, care corespundea vocii lui Dumnezeu, ca însuși „chipul lui Dumnezeu”: „Fiul face ceea ce vede făcând pe Tatăl Său” (Ioan 5, 19). Prin Întrupare Cuvântul s-a arătat ca „Duhul cel ceresc”, care s-a născut în trup ca să poată veni de dincolo de moarte și să sfințească astfel Cuvântul lui Dumnezeu ca „adevăr”: „Nu va mai fi nevoie să învețe unul pe altul Legea, căci toți Mă vor cunoaște de la mic până la mare” (Ier. 31, 33).

În învățătura Mântuitorului Cuvântul lui Dumnezeu este „Evanghelie”, căci El „a desființat Legea poruncilor cu învățăturile ei” (Ef. 2, 15), punând la temelie Cuvântului lui Dumnezeu „harul” ca putere de scriere în inimi a Cuvântului lui Dumnezeu. Pentru această lucrare Dumnezeu vine nu cu „atotputernicia”, ci cu „tăria” Sa: „Nu prin oștiri sau prin forță, ci prin Duhul Meu” (Zaharia 4, 6). Întruparea lui Dumnezeu este hotărâtoare pentru această lucrare și are ca simboluri: „toiagul lui Moise” care atinge stânca de piatră a inimii; „degetul lui Dumnezeu” (Luca 11, 20) care scrie voia Sa în inimi. Astfel Mântuitorul cheamă la urmarea acestui „chip” care s-a arătat în condițiile vieții Sale umane ca „Adam cel de-al doilea” (Rom. 5, 14) asemenea cu Adam cel dintâi din starea primordială dinainte de moarte, adică de ascultare din inimă față de voia lui Dumnezeu, ca o jertfă a arderii de tot. De aceea, și modul acestei lucrări este acela: mai întâi *a face*, apoi *a învăța* (Mat. 5, 19). Și întrucât așa se manifestă, „arătarea” Sa nu a însemnat și pedepsirea lucrătorilor viei, ucigași ai slugilor stăpânului viei, ci doar speranța că: „Se vor rușina de Fiul Meu” (Mt. 21, 37) Aceia se vor pedepsi ei singuri, rămânând „afară”. Astfel, Mântuitorul cere urmarea acestui chip care s-a arătat și merge înaintea celor „care au iubit arătarea Lui” (2Tim. 4, 8). Era necesar ca ei să-și poată întipări în ei, în inima lor voia lui Dumnezeu din El însuși ca dintr-o plinătate izvorâtoare de har peste har, ca El însuși să se imprime în cugetul lor ca și chip al lui Dumnezeu prin îndreptarea lor până la desăvârșire prin asemănarea cu El. Era nevoie ca voia lui Dumnezeu plină de har în El să fie vădită ca „adevăr” prin jertfa de pe cruce: „Sfințește-i întru adevărul Tău, Cuvântul Tău este adevărul” (Ioan 17, 17).

Deci, trupul Domnului sfințește prin Jertfă Cuvântul ca „adevăr”. Teologia patristică răsăriteană a scos în evidență locul central al Jertfei în lucrarea Mântuitorului, care a deschis ochii celor ce au urmat Lui asupra vieții Sale pe care El o numea „calea, adevărul și viața” (Ioan 14, 6), ca o înlăturare a unui „văl” (Isaia 25.7-8), ca o mutare pascală a lor acolo, unde El se afla și mai înainte și dintotdeauna (Ioan 17, 24). Astfel, ei vor socoti Învierea Domnului ca adevărul vieții Sale, ca piatra de temelie a Bisericii (1 Cor. 15, 14), ca pe adevărul care îi încinge cu putere, ca cea dintâi și cea mai puternică armă a Luminii (Ef. 6, 14): „Stați tari, având mijlocul încins cu adevărul”; (Ef. 6, 14); „Să fie mijloacele noastre încinse și făcliile aprinse” (Lc. 12, 35); „Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința voastră” (1 Cor. 15, 17); „Nimic nu putem împotriva adevărului, ci pentru adevăr” (2 Cor 13,8); „Ca o armă te va înconjura adevărul Său” (Ps. 90, 4); „În El vor nădăjdui popoarele” (Isaia 11,10; Matei 12, 21); „Domnul este întărirea mea și scăparea mea și izbăvitorul meu” (Ps. 17,1). Prin El Duhul Sfânt s-a vădit ca Duhul Adevărului și al Învierii.

De aceea, Sfânta Scriptură este considerată „Evangheliie”, învățătură sfințită ca „adevăr”, pe care ucenicii ca martori ai lui Hristos, o propovăduiesc, dar o lasă și în formă scrisă, desigur în legătură organică cu chipul viu al lui Hristos și cu Sfânta Euharistie, Jertfa Sa. În teologia patristică, „Pantocratorul” înseamnă Hristos euharistic prin Jertfa trupului Său, prin care a sfințit Cuvântul lui Dumnezeu ca Adevăr, ca pe învățătura Sa, ca pe Evangheliia Sa, pe care o ține în mâna stângă, în timp ce cu mâna dreaptă binecuvintează, ca semn că „Euharistia” și „Evangheliia” scrisă sunt legate organic. Raportul dintre trupul Domnului și Evangheliie, dintre „Euharistie” și „Cuvânt” este acela dintre „a face și a învăța” într-o proporție simbolizată prin cele „cinci pâini” pentru întărirea inimii și „cei doi pești” pentru luminarea minții (Mat. 14, 19). Cuvântul nu poate fi separat de trupul lui Hristos. Mântuitorul a scos Cuvântul din inima Sa nu din cărți, așa cum în Vechiul Testament „Tablele Legii” au fost așezate în Sfânta Sfintelor Templului (Evr. 9, 4)⁷². De aceea, numai cei ce în urmarea Lui mai întâi fac, împlinesc, și apoi învață, vor fi mari în Împărăția lui Dumnezeu (Mat. 5, 19). Sfânta Scriptură trebuie descoperită în inima lui Hristos, nu Hristos în Sfânta Scriptură: „Acelea vorbesc despre Mine” (Ioan 5, 39).

Icoanele sunt o urmare a învierii Domnului care a deschis cale vieții Sale în lume în care s-a semănat ca „aur lămurit în foc” (Apoc. 3, 18), și a fost vădită ca o „comoară ascunsă în țarină” (Mat. 13, 44). Învierea a ridicat vălul de pe viața lui Hristos, deschizând ucenicilor ochii asupra vieții Sale,

72. Idem. Ibidem.

dar icoanele nu sunt „*ferestre către cer*”, ci către această viață a lui Hristos ca un „*adânc*” al slujirii care deschide cerul (Ps. 84,12). Astfel, în teologia patristică Sfintele Icoane vădesc lumea lui Dumnezeu semănată prin Hristos pe pământ în adevărul cel dumnezeiesc, vădesc deosebirea dintre Hristos și lumea cea plină de sine și vrăjmașă cu Dumnezeu, care nu putea să nu omoare pe Hristos, din moment ce „*întunericul urăște Lumina*” (Ioan 3.19.) Dar în istoria Bisericii problema icoanelor s-a pus mai ales după ce ereziile au contestat Întruparea Domnului ca integritate a firilor și a voințelor acestora, deoarece ereziile supuneau Întruparea unei analize a componentelor sale. Dimpotrivă, icoanele a căror fenomen se intensifică semnificativ după marile erezii hristologice și în urma Sinoadelor hristologice (IV, V, VI), care au stabilit învățătura ortodoxă, vădesc în primul rând Întruparea Cuvântului ca un întreg care este mai mult decât suma tuturor părților sale componente. Întruparea este înțeleasă ca un întreg organic, iar nu analitic, așa cum o răstălmăceau ereziile, care, simbolic vorbind, scoteau pe Hristos „*afară din tabără*” (Mat. 21, 39; Evr. 13, 19), afară din lumea cu care a venit și pe care a semănat-o pe pământ, zidind Biserica lui Dumnezeu. Biserica este via lui Dumnezeu, care în Legea Veche a fost îngădită de Dumnezeu cu „*gard*”, (Mat. 21, 33), dar în Hristos Biserica nu este îngădită cu „*gard*”, ci Biserica însăși de la Duhul Sfânt ridică un „*gard*” al dogmelor, care sunt relevante nu pentru că interzic ceva, ci pentru că dincolo de ele se pierde plinătatea harului și libertatea în Hristos.

Întruparea lui Dumnezeu este arătată în Sfintele Icoane ca un întreg organic și în ceea ce privește învățătura Sa, „*Evangelhia*” ca literă, așa cum în Vechiul Testament Legea poruncilor nu era separată de jertfe. Ori, tocmai deturnarea sensului jertfelor a dus la răstălmăcirea Legii, ca un fel de „*sola scriptura*” a unora din Vechiul Testament, cărturari și farisei: „*Pe Mine, fântâna cu apă vie m-au părăsit și și-au săpat lor fântâni care nu țin apă*” (Ier. 2,13). Astfel, apărarea Sfintelor Icoane ca lume a harului lui Dumnezeu a constituit răspunsul cel mai adecvat al teologiei patristice răsăritene la ereziile hristologice, deoarece Sfintele Icoane reprezintă și o anumită înțelegere și interpretare apostolică și patristică a Sfintei Scripturi, pe care acestea o redau intuitiv. De asemenea, în sensul teologiei patristice Sfânta Scriptură poate fi ilustrată numai cu icoane, iar nu cu tablouri sau fotografii. Sensul hristologic și pnevmatologic-ecclesial al Sfintei Scripturi este dezvăluit intuitiv de către Diaconul Filip famenului etiopian, călăuzindu-l de la litera Scripturii la apa botezului (F. Ap. 8, 34-38) prin pocăință. Adâncul dumnezeiesc din Hristos și adâncul Cuvântului lui Dumnezeu este vădit prin afundare baptismală în Biserică, ca „*ieșire*” din superficialitatea lumii ca o *remediere*

a pierderii adâncului dumnezeiesc prin sminteala de la păcatul strămoșesc și *împăcare* cu Dumnezeu prin lepădarea firii vrăjmașe cu El din lume. Sensul liturgic, euharistic al icoanelor este arătat în evenimentul de la Emaus prin deschiderea ochilor la frângerea pâinii după tâlcuirea Scripturilor (Lc. 24, 27-31).

De aceea, teologia patristică a icoanei include pe lângă hristologie, tot atât de mult și antropologia creștină în care se intră prin pocăință pentru asemănarea cu Hristos și totodată și cinstirea sfinților, ca o continuare a Întrupării lui Hristos în Biserică. Aceste realități ale lucrării lui Dumnezeu prin Hristos în Biserică arată Sfânta Scriptură ca și „*Cartea Vieții*”, pe care însă nu o poate deschide nimeni decât „*Mielul Jertfii*” (Apoc. 5, 19), Mântuitorul Hristos, pentru că toată Scriptura se referă la El (Ioan 5, 39): în Vechiul Testament ca *inspirație* înspre El, iar în Noul Testament ca *părtășie* prin El⁷³.

Din punct de vedere ortodox, putem spune că dacă certurile hristologice au arătat un Hristos scos „*afară din tabără*” (Evrei 13, 13) și disecat analitic, astfel icoanele arată „*întregul organic*” al Întrupării tocmai prin deosebirea față de lume: hristologia integrității Întrupării ca firi și ca voințe, trebuie precizată și prin sublinierea deosebirii lui Hristos față de lume prin titlul său mesianic de „*Adam cel de-al doilea*” (1Cor. 15, 45). Cuvântul lui Dumnezeu în Hristos nu este un scop în sine, ci putere de înfiere prin Jertfă (Gal. 4, 6). Mântuitorul Hristos nu a venit nici cu cărți, nici cu icoane, dar așa cum avem Sfânta Scriptură ca mărturie, așa avem și icoanele ca mărturie și căi ale credinței în Hristos, pentru care Biserica a fost călăuzită de Duhul Sfânt. Scoțând Evanghelia din mâna Pantocratorului, Cuvântul din Templul inimii Sale în Hristos și în Biserică, Biserica Evanghelică a oscilat inevitabil, când înspre *Tablele Legii fără Templu*, când spre „*sola scriptura*” Reformei, „ca *Evangheliu*” lipsite de harul Întrupării, prin care Dumnezeu a lucrat „*scrierea în inimi a voii lui Dumnezeu*” (Ier. 31, 33). Principiul reformatoric „*sola scriptura*” s-a transformat în protestantism în „*țepușa Legii*” (Fapte 9, 5) cu care Bisericile Evanghelice „*prigonesc*”, dar nu se zidesc pe sine și chiar „*risipesc averea Stăpânului*” (Luca 16, 1), încât capătă pondere pentru ele observația Domnului față de Saul din Tars: „*Greu îți va fi să dai cu piciorul în țepușă!*” (Fapte 9, 5). Biserica Ortodoxă a moștenit de la Sfinții Apostoli pregătirea altarului inimii ca un templu pentru Cuvântul lui Dumnezeu, așa cum a fost inima lui Hristos, precum și inima Sfinților Apostoli, din care a izvorât mărturia Cuvântului lui Dumnezeu plin de har și de adevăr în Sfintele

73. Idem. Ibidem, p. 363-364

Evangelhiei, mai întâi „*pe calea cea nouă și vie*” (Evrei 10, 20), apoi și prin fixarea în scris a ceea ce era necesar pentru credință și mântuire în Sfintele Scripturi ale Noului Testament (Ioan 20, 31). Cuvântul lui Dumnezeu scris nu e un scop în sine, și nu este destinat unor cărți, ci prin lucrarea Bisericii în care se celebrează sfințirea Cuvântului prin Jertfa euharistic-liturgică, este putere de împărtășire a chipului lui Dumnezeu, de „*părtășie la firea dumnezeiască*” în Hristos (2 Petru 1, 4), de naștere din nou, „de sus” prin Hristos. Icoana arată puterea deschiderii ochilor duhovnicești ca o înviere, și ca o trecere dincolo de moarte, prin închiderea ochilor trupești, care s-au deschis atunci când omul prin sminteală a trecut dincoace de moarte, sub puterea ei din lume.

Trebuie pregătit, deci, altarul inimii pentru scrierea în el a Cuvântului lui Dumnezeu ca pe tablele de carne ale inimii, așa cum s-a scris în starea primordială, când nu erau nici „*Templul*”, nici „*Tablele Legii*”. Astfel, Cuvântul lui Dumnezeu vine în Hristos ca „*toiagul*” care atinge stânca de piatră a inimii, căci „*auzirea*” Cuvântului vine prin „*vederea*” Lui, pentru cei care Îl văd, pe când pentru cei care nu-L văd, aceștia nici nu-L pot auzi, așa cum spunea Mântuitorul despre Duhul Sfânt; că „*lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște*”. (Ioan 14, 17). Dar despre ucenicii Săi El spune: „*Voi Îl cunoașteți, căci rămâne la voi și în voi va fi*”. Celor care nu vedeau faptele Sale ca „*mărturie mai mare decât a lui Ioan Botezătorul*” (Ioan 5, 36) și anume: „*tămăduiri*” (Lc. 5,17), „*învieri din morți*” (Mt. 11,5), într-o a treia etapă le vorbește în parabole, ca să audă măcar prin punerea la îndoială a sistemului lor de gândire ca cei necredincioși, rămași în seama minții lor (Rom. 1, 28). Îndemnul „*Cine are urechi de auzit să audă*” (Mt. 13, 9) este specific chemării Sale prin parabole. Pentru cei care nu auzeau nici *accastă astfel de chemare, mai rămânea* „*jertfa*” Mântuitorului ca o ultimă etapă a chemării Sale: „*Când veți înălța pe Fiul Omului veți vedea că Eu sunt*” (Ioan 8,28).

Socotindu-se pe ei înșiși „*specialiști*” ai mântuirii, ei nu puteau să nu ajungă un „*câmp de oase uscate*”, (Iez. 37,1-14) „*urâciune a pustirii la locul cel prea înalt*” (Mt.24,15). Numai în cei ce au urmat Mântuitorului avea să se împlinescă profeția mesianică: „*Voi scoate din pieptul vostru inimile de piatră și vă voi da inimi de carne și duh de rugăciune*” (Iez. 36, 26). Este vorba de „*inima curată și bună*”, pe care pruncii o au deja. De aceea Mântuitorul vorbește despre osânda celor care îi vor sminti (Mt. 18), deoarece pruncii, ca și Hristos, sunt plini de har și adevăr, adică de înviere. Numai răutatea înseamnă „*latura și umbra morții*”, înseamnă pierderea de la mâna Fiului Omului (Mt. 18), către care se îndreaptă sfatul Său: „*Ce ar folosi omului de*

ar dobândi lumea toată și și-ar pierde sufletul său ?" (Mc. 8,36). Căldura lucrării harului Său îi va face să înflorească, așa cum înflorește finicul (Ps. 91,12). Dacă Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că toate au nevoie de cruce și de înviere, el se referă la nevoia asemănării cu Hristos prin lepădare de sine. Însă dacă omul se cramponează de cele lumești până la a dobândi chiar lumea toată, astfel cu atât mai imposibil îi va fi să intre în Împărăția lui Dumnezeu: „*Mai lesne este să intre un odgon prin urechile acului, decât cei ce au avuții în Împărăția lui Dumnezeu*” (Lc. 18,25). Singura cale a împărăției lui Hristos: „*Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine*” (Ioan 14,6); „*Eu sunt Ușa; prin Mine de va intra cineva se va mântui; și va intra și va ieși și pășune va afla*” (Ioan 10,9); „*Cel ce se smerește pe sine se va înălța*” (Lc. 18,14). „*Cel ce se înalță pe sine va fi înjosit*”, deoarece se aseamănă cu cei care își zidesc casa pe nisip (Mt. 7,26), ca toți cei care doar cred că au, atunci când este vorba de minte, iar nu de inimă, încât li se va lua și ceea ce li se pare că au (Mt. 25,29). Dar inima curată și bună și mintea cu simplitatea ei, departe de orice viclenie a limbii bifurcate a șarpelui. „*sărăcia cu duhul*”, sunt calea „*Fericirilor*” Evangheliei, deoarece înseamnă tocmai trecerea la „pășunea” duhovnicească a celor ce intră pe „Ușa” care este Hristos, singura „cale” către Tatăl.

În încheiere putem spune că, după cum a fost aprofundată teologia jertfei Domnului în Sfânta Liturghie prin Sfinții Părinți Capadocieni, mai ales Sfântul Vasile cel Mare, tot astfel și aprofundarea teologiei icoanei, s-a datorat invaziei raționalismului în Biserică prin ereziile cele mari, care în evoluția lor dialectică au avut punctul lor de plecare în erezia lui Arie. Raționalismul eretic nu mai recunoștea pe Dumnezeu în Hristos, și căuta să impună noțiunea de Dumnezeu a filozofiei antice, care ignoră crucea deosebirii dintre Hristos și lume. Arătarea lui Dumnezeu în Hristos și preamărirea lui Hristos ca Dumnezeu prin Duhul Sfânt în Biserică erau ignorate prin desacralizarea Cuvântului lui Dumnezeu scris în inimi prin Hristos și aducerea lui din nou în *laboratorul minții*, la uscăciune, arșită și pierderea puterii de germinare. Prin icoane, Sfinții Părinți au apărat Jertfa Domnului în Sfânta Liturghie, așa cum Avraam apăra jertfa sa de păsările răpitoare (Gen. 15. 11) ale cerului, care luau bucuria de Hristos ca Mirele Bisericii și căldura harului Său revărsat în inimă pentru plinătatea lor în Dumnezeu și desăvârșirea lor. De aceea, în locașul de cult, între altar și naos, s-a ridicat catapeteasma și Sfintele icoane pentru trecerea prin credință în lumea lui Hristos deschisă prin Jertfa Sa. Liturghia credincioșilor a însemnat întotdeauna părtășia cu inima la Hristos a celor, pentru care plinătatea inimii înseamnă coborârea

minții în inimă prin plecarea capetelor și bucuria de Dumnezeu ca cea a Heruvimilor.

Credința sutașului i-a adus învierea cu duhul din moartea de deasupra care este mai rea decât întoarcerea în mormânt: „Mulți vor veni... și vor sta la masă cu Avraam...” (Mat. 8 11); „Cel ce crede are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață” (Ioan 5, 24); „Fiii împărăției vor fi aruncați afară, acolo va fi plânsul și scrâșnire de dinți” (Mat. 8, 12). În Parabola Semănătorului (Mat. 13, 3), Mântuitorul Hristos îi arată, dar nu-i condamnă, pe cei *împietriți*, căci se osândiseră singuri, văzând că nu se aseamănă cu cei ce urmează lui Hristos, că au rămas afară, ca și cum ar fi încheiat contract cu moartea (Isaia 28, 15). Iar cei care urmează lui Hristos sunt trecuți din moarte la viață: „Eu sunt Ușa; prin Mine de va intra cineva se va mântui, și va intra și va ieși și pășune va afla” (Ioan 10, 9). Căci Dumnezeu îl scosese pe om din Paradis după închiderea ochilor duhovnicești ai vieții adevărate, din cauza deschiderii ochilor trupești ai morții (Gen. 3, 7), ca să-i deschidă ochii duhovnicești ca o naștere din nou, care cugetă cele ale lui Dumnezeu, ca și psalmistul: „Pururi am văzut pe Domnul înaintea mea, căci El este de-a dreapta mea ca să nu mă clatin. Pentru aceasta s-a veselit inima mea și s-a bucurat limba mea, chiar și trupul meu s-a odihnit întru nădejdea că nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici pe cel iubit de Tine să vadă stricăciune” (Ps. 15-8); „Privegheați și vă rugați...” (Mat. 26, 41); „De-ar ști stăpânul casei la care ceas din noapte vine furul, ar priveghea și n-ar lăsa să-i spargă casa” (Lc. 12, 39).

Pocăința înseamnă izbăvirea de cel mai mare vrăjmaș al omului: păcatul, *boldul morții*, prin trecerea din nou de la *post* la *bucurie* prin post și rugăciune. Prin Înviere, bucuria este ca la aflarea drahmei pierdute (Lc. 15, 8-9). Dar Lumina cea fără de moarte nu a putut întoarce pe cei împietriți, chiar dacă Mântuitorul le-a spus, că nu va mai avea cum îi întoarce (Ioan 7, 34-36), din moment ce nu numai că au respins chemarea Sa, ci s-au și împotrivit acerb (Lc. 2, 34-35; Evrei 12, 3).

Starea lor nu va fi însă atât o pedeapsă, cât regret la vederea celor ce în Hristos au ajuns la plinătate prin mutarea în El, aici pe pământ, unde El este „în sânurile Tatălui” (Ioan 1, 18); „El este ca și în cer” (Ioan 3, 13), învățând pe oameni să implore împlinirea voinii lui Dumnezeu pe pământ ca și în cer, cu slava ei: „Nu mă rog să-i iei din lume, ci să-i păzești de cel viclean” (Ioan 17, 15), căci în lume, unde ei sunt ca și El: *miei în mijlocul lupilor* (Mt. 10, 16), îi mută pascal: „Vă voi lua la Mine ca să fiți și voi acolo unde Eu sunt” (Ioan 14, 3), pentru că: „Cel ce crede are viață veșnică” (Ioan

5. 24), deoarece „s-a mutat din moarte la viață”, o viață „ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Col. 3, 3).

Așa cum spunea Sfântul Vasile cel Mare, icoana este Cuvântul tăcut al lui Dumnezeu pentru că este scris în inimi prin jertfa desăvârșitoare: „*Atunci nu mă veți mai întreba nimic*” (Ioan 16, 23), cuvinte ale Mântuitorului care exprimă plinătatea bucuriei ucenicilor la arătările Sale de după Înviere, ca putere de mutare a lor în Hristos, ca putere de rugăciune a lor pentru darul Duhului Sfânt, ca mângâiere în Hristos prin pacea și bucuria Duhului Sânt. Icoana este astfel, pe lângă înțelegerea apofatică a Sfintelor Scripturi, cunoașterea lui Dumnezeu ca mântuire (Gen. 32, 29). Este mântuirea biruitoare asupra necunoașterii lui Dumnezeu, asupra disprețului harului, asupra nescotirii crucii în viața morală creștină, asupra vrăjmășiei lumii, care nu se poate urca cu El pe Tabor fără să moară, dar Îl ridică pe cruce (1Cor. 2, 7-8).

Aceasta este teologia icoanei cu sensul ei sobornicesc, și care poate pune într-o nouă lumină „sola scriptura”, sau „primatul”. Căci din cauza unor abuzuri, s-a luat apărarea Bibliei împotriva Bisericii. Apărătorii Bibliei s-au considerat privilegiați ca cei ce iau ca măsură norma normans a Scripturii față de norma normată a Sfintei Tradiții, neglijând adâncirea în Hristos ca trecere acolo unde se află El. Căci starea privilegiată a apărătorilor Bibliei nu se poate compara cu cea a trăitorilor din care Cuvântul iradiază haric, deoarece au îmbrăcat pe Hristos. Biblia are doar repere ale duhului arătat în Hristos și primit ca duh ceresc după vederea Luminii Sale prin credință și îndreptare. Unii apără Scriptura (sola scriptura), alții apără Biserica, (primatul) dar, fericiți sunt cei care împărtășesc pe Hristos în Biserică prin credință. El dă puterea de a vedea cu ochii și a auzi cu urechile cuvintele Sale ca Mire al harului și „stăpân al bucuriei” (Mat. 25, 21,23), care îi învață să fie trăitori, nu judecători ai cuvântului (Iacob 1,22-25). Tot El îi cheamă la înțelepciunea acelor fecioare, care-și iau untdelemn în candelile lor în urmarea lui Hristos prin luarea crucii. Față de cei cărora le spunea când era în trup pe pământ: „*Mă veți căuta și nu mă veți găsi; și unde Eu sunt voi nu puteți să veniți*” (Ioan 7, 34; 8, 21), intrarea prin pocăință acolo unde se află El (Ioan 14, 3) este arătată în rugăciunea acestor fecioare: „Cămara Ta, Mântuitorule, o văd împodobită și îmbrăcăminte nu am, ca să intru într-însa. Luminează-mi haina sufletului meu, Dătătorule de Lumină, și mă mântuiește!” Într-adevăr, întoarcerea fiului risipitor este răsplătită din belșug în „casa” Tatălui, care este Hristos, cu „haina cea dintâi”, „inel” al demnității împărătești și „ospățul” cu vițelul cel îngrășat (Lc. 15, 23).

Concluzii

1. Aspectul hristologic al iconografiei ortodoxe este hotărâtor. Circumscrierea naturii umane în Hristos ca o realitate a Întrupării este o concluzie a dogmei de la Calcedon. Dar odată cu realitatea Întrupării, iconografia scoate în evidență și deosebirea ei față de lume, pentru care Hristos este calea (Ioan 14, 3). Dacă Mântuitorul îndeamnă: „*Intrați pe poarta cea strâmtă...*” (Lc. 13, 24), astfel despre Sine spune: „*Eu sunt Ușa; prin Mine de va intra cineva se va mântui; și va intra și va ieși, și pășune va afla*” (Ioan 10, 9). Este vorba de trecerea pascală din lume la Hristos, pentru „*pășunea*” darurilor Duhului Sfânt. Hristos săvârșește această trecere prin Jertfa Sa, „*prin catapeteasma trupului Său*” (Evrei 10, 20), prin „*ruperea catapetesmei Templului de sus până jos*” (Matei 27, 51), prin nădejdea vie pe care o dă „*ca o ancoră tare care trece dincolo de catapeteasmă*” (Evrei 6, 19). Sfânta Scriptură exprimă deosebirea dintre Hristos și lume prin termeni radicali: miel-lup; azimă-dospire; calea strâmtă-calea largă; grâu-pleavă; picioare de lut – cap de aur ale aceleiași statui; urechile acului și odgonul.

2. Iconografia exprimă și noua antropologie în care se intră prin pocăință și care nu are nimic de a face cu antropomorfismele omului celui vechi. În asemănarea cu Dumnezeu prin botez, noua antropologie este „teandrică”. Nu iconoclasmul a nimicit idolatria, ci Întruparea Domnului.

3. Iconografia exprimă și lumea lui Dumnezeu prin arătarea lui Dumnezeu în Hristos. Botezul lui Hristos a fost nu adâncirea ca scufundare a Domnului, ci arătarea, „*Epifania*” adâncului teofanic, adâncul Duhului Sfânt. Tot ce a făcut și a învățat Iisus este o strălucire prin trup a dumnezeirii Sale ca printr-o oglindă (Vecernie, gls. 6). Dumnezeu cu noi, Emmanuel în Hristos, arată ca ceea ce este *Dumnezeu prin fire, omul este și nu poate fi decât prin ascultare*. Dumnezeu S-a arătat în Hristos ca fundamentul spiritual al realității. Icoanele nu sunt „ferestre spre cer”, ci spre cele adânci, ca vădire a adâncului lui Hristos, a fundamentului spiritual al lumii.

4. Iconografia arată o personalizare, nu teoretizare a Cuvântului lui Dumnezeu. Sfinții Apostoli care s-au făcut părtași firii celei dumnezeiești prin naștere de sus în Hristos, îndeamnă la luarea aminte: „*Cine este cel care grăiește*” (Evrei 12, 24-25). Scriptura, Icoana, Templul, care nu erau nici în starea primordială și nu va mai fi nevoie de ele nici în Împărăția cerurilor, sunt căi de aflare și părtășie la firea cea dumnezeiască în Hristos ca trecere pascală de la lume la Hristos, care pentru a fi reperat, ca „aur”, a trebuit să se facă prin Jertfă „*aur lămurit în foc*” (Apoc. 3, 18), Dumnezeu a trebuit să vină de dincolo de moarte, pentru a vădi viața Sa mai tare decât moartea și a

vădi Invierea ca o comoară ascunsă în țarina vieții Sale cu care S-a Intrupat și a locuit printre noi.

5. Iconografia arată legătura organică în Hristos ca Pantocrator dintre trupul Său și Evanghelie ca har al Cuvântului lui Dumnezeu, prin care Cuvântul devine adevăr, dovedit că este viața cea adevărată. În urma disputelor hristologice care disecau Întruparea, iconografia arăta în Hristos-Pantocrator că acest întreg, înseamnă legătură organică între Sacrament și Cuvânt. Cuvântul scris nu arată decât părțile întregului, pe când acesta (întregul) este mai mult decât suma tuturor părților sale componente și precede litera. Iconografia arată Scriptura în Pantocrator ca și Tablele Legii în Sfânta Sfințelor Templului Vechiului Testament. Iconoclasmul în Bizanț nu s-a datorat unui abuz de închinare la sfinți prin icoane, ci deosebirii radicale dintre lumea lui Dumnezeu, descoperită prin Întruparea Domnului și Jertfa Sa cu preț mare de răscumpărare și dintre lumea străină și vrăjmașă cu Dumnezeu. Mântuitorul Hristos ca Pantocrator este *Euharistie* prin trupul și sângele Său și *Evanghelie* prin învățătura Sa.

6. Legătura dintre zugrăvire și duhul celui zugrăvit în icoană se face tainic prin actul de sfințire și deosebește radical icoanele de tablourile religioase și de tablourile profane din punct de vedere fizic, spiritual și haric. De aceea, icoana trebuie să reflecte nu libertatea artistului, ci credința mântuitoare în sens eclezial. Reflectând revelația, icoana este o mărturie și a Sfintei Scripturi ca adevărul din spatele literei, cum spune Sfântul Grigorie de Nazianz. Icoana arată lumea lui Dumnezeu care transpune și primește în sânul ei pe cei ce cred prin lucrarea harului atât de relevant și catalizator, ca Hristos din capul scării către cer, înălțând pe cei ce se smeresc la chipul Său de rob în stare permanentă de jertfă.

7. Exprimând un conținut teandric al Întrupării, icoana arată în special trecerea pascală în Hristos la pășunea darurilor Duhului Sfânt, ca o transfigurare a creației, ca un început eshatologic, ca o arvună pentru Împărăția lui Dumnezeu și tocmai de aceea un neîndoielnic aspect ecumenic, dovedit de preocuparea cu lumea icoanelor în ultima vreme, în toate confesiunile creștine.

8. Dar, după cum Cuvântul lui Dumnezeu în Sfânta Scriptură, nu este un scop în sine, nici Sfintele icoane în Tradiția patristică răsăriteană nu au avut un scop în sine, teologia acestora fiind transpusă în viață prin isihasm. Căci astfel, prin închinare adevărată, are loc îndreptarea până la asemănare, așa cum Sfinții Apostoli insistă în chemarea lor la zidire în Hristos.

9. Cuvântul lui Dumnezeu, mai ales sub forma sa scrisă, este pus de către Bisericile protestante mai presus decât Sfintele Taine și decât Sfintele

Icoane, dar în ceea ce privește raportul dintre Dumnezeu și lume, consideră adesea Întruparea Domnului în amestec cu lumea. De aceea, în Bisericele Reformei Biblia este ilustrată adesea cu imagini din lumea vrăjmașă cu Dumnezeu, cu toate că Împărăția Sa nu este din lumea aceasta, ci din El însuși ca grăuntele ei de muștar (Mt. 13, 31), care s-a semănat în pământ prin jertfa Domnului și este mai reală și fără de sfârșit decât lumea vrăjmașă cu Dumnezeu și tocmai de aceea atât de trecătoare. Sinodul al VII-lea Ecumenic a arătat prin teologia icoanei tocmai această deosebire dintre Hristos și lume, după ce la Calcedon s-a precizat integritatea firilor Domnului. Icoana arată calea apofatică a cunoașterii lui Dumnezeu și a înțelegerii Cuvântului lui Dumnezeu scris din Sfintele Scripturi. Căci Cuvântul viu al lui Dumnezeu s-a făcut trup tocmai ca să devină „*toiagul*” care atinge stânca de piatră a inimii, pe care nici un alt cuvânt n-o putea atinge ca să devină „*fântâna apei celei vii*” (Ioan 7, 38) din „*Izvorul mântuirii*” (Isaia 12,3).

10. În teologia patristică imaginea Pantocratorului reprezintă unitatea organică dintre Hristos și Cuvântul lui Dumnezeu. Nu Hristos este descoperit în Biblie, ci Biblia în Hristos. Biserica medievală a separat Biblia de Pantocrator pe care a declarat-o proprietatea Bisericii din punct de vedere juridic. Reforma protestantă a separat Biblia și de Biserică. Cuvântul lui Dumnezeu este sfințit în Hristos și nu poate fi ținut fără Hristos și fără bucuria de El: „*De Mă iubește cineva va păzi cuvântul Meu*” (Ioan 14, 23). Iar Cuvântul Său a venit prin cei despre care El a zis: „*Ai Tăi erau și Mie mi i-ai dat*” (Ioan 17, 6). Prin ei a venit Cuvântul scris: „*Oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit mânați fiind de Duhul Sfânt*” (2Petru 1, 21), pe care L-au primit prin desăvârșirea lor în Hristos și care este „*dreptate, pace și bucurie*” (Rom. 14, 17), ca puteri ale Împărăției lui Dumnezeu.

Diac. conf. dr. Ioan Caraza

„PORTRETUL” ERETICULUI ȘI AL SCHISMATICULUI DUPĂ SFINȚII PĂRINȚI

Cuvântul „erezie” a fost moștenit de creștinism de la școlile filozofice elenistice, unde avea sensul de „a alege” (aireo) sau „a lua” (aireomai). „a-și însuși” o doctrină sau o școală. Trece apoi în iudaism, unde începe să capete conotații peiorative. În acest sens, erezia însemna o abatere de la tradiția rabinică. Cu sensul de abatere de la doctrină sau de la norma de credință, cuvântul trece și în creștinism; îl întâlnim pentru prima dată la I Cor. XI, 18-19, alături de un alt termen de specialitate, „schisma”: „Căci mai întâi aud că atunci când vă adunați în biserică, între voi sunt dezbinări, și în parte cred. Căci trebuie să fie între voi și eresuri, ca să se învedereze între voi cei încercați”. În Epistola către Galateni, cap. V, 20 Sfântul Apostol Pavel vorbește despre abaterile constatate printre destinatarii epistolei: „închinare la idoli, fermecătorie, vrajbe, certuri.... dezbinări, eresuri ...”. Apostolul Petru își exprimă și el îngrijorarea față de procesul de infiltrare a ereziilor, în calitate de contestatare ale adevărului revelat, care vor provoca „pieirea” atât celor care le difuzează, cât și celor care se lasă înșelați: „Dar au fost în popor și prooroci mincinoși, după cum și între voi vor fi învățători mincinoși, care vor strecura eresuri pierzătoare și, tăgăduind chiar pe Stăpânul Care i-a răscumpărat, își vor aduce lor grabnică pierire” (II Petru II, 1,1). Cei care produc dezbinări în Biserică sunt denumiți „oameni firești, care nu au Duhul”, iar scopul lor imediat și de perspectivă este atacul asupra unității credinței (Iuda, 19). Ca oameni, ereticii sunt descriși astfel de Sfântul Apostol Pavel: iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudăroși, trufași, hulitori, lipsiți de dragoste, clevetitori, ne iubitori de bine, trădători, iubitori de desfătări, „....având înfățișarea adevăratei credințe, dar tăgăduind puterea ei” (II Tim. III, 1-5).

Deci, cuvântul „erezie” pătrunde foarte repede din cultura elenistică în gândirea și spiritualitatea creștină, păstrând din prima sensul de „alegere”, iar din a doua sensul de „abatere” de la norma de credință. Sfântul Ignatie Teoforul spune în acest sens: „Așadar, vă rog, nu eu, ci dragostea lui Iisus Hristos: folosiți numai hrană creștină! Depărtați-vă de buruiana străină, care este erezia! Că ereticii, pentru a părea vrednici de crezare, amestecă pe Iisus

Hristos cu propriile lor gânduri, întocmai ca cei care dau băuturi otrăvitoare amestecate cu miere și vin; cel care nu știe, ia cu plăcere băutura otrăvitoare și moare din pricina acelei rele dulceți. Feriți-vă de unii ca aceștia! Și veți reuși, dacă nu vă mândriți și nu vă despărțiți de Iisus Hristos Dumnezeu, de episcop și de poruncile Apostolilor”¹.

Sfântul Iustin Martirul și Filozoful, ocupându-se de ereziile cunoscute până în perioada respectivă, atrage și el atenția asupra faptului că ereticii, printr-o alegere necontrolată de cineva, strică unitatea de credință introducând învățături noi, care nu au nici o legătură cu creștinismul autentic: „Toți cei care împărtășesc părerile acestora, așa cum am spus, se numesc creștini, tot așa cum, cu toată deosebirea sistemelor filozofice pe care le profesază, numele de filozofi este dat tuturor celor ce se ocupă cu filozofia”². Același autor, în *Dialogul cu iudeul Trifon*, acuză propaganda iudaică împotriva creștinismului: „alegând după placul vostru oameni de la Ierusalim, i-ați trimis atunci pe tot pământul, zicând că s-a ivit o erezie atee, aceea a creștinilor, aducând împotriva noastră toate acele mărturii pe care le spun împotriva noastră cei ce nu ne cunosc”³. Dacă unii dintre creștini nu mărturisesc aceeași învățătură de credință, acest fapt se datorează „duhurilor rătăcirii”, pe care Scriptura le-a anticipat, atunci când a spus că vor fi „schisme și erezii” (I Cor. XI, 18-19). „Fiecare dintre aceștia învață, în felul lui, să fie defăimat Creatorul tuturor și Hristos ... Noi nu avem nici o legătură cu aceștia... Unii ca aceștia se numesc creștini în același fel în care și unele dintre neamuri dau numele de Dumnezeu lucrurilor celor făcute de mână și participă la ceremonii nelegiuite și atee”⁴.

Ereticii au părăsit căile lui Dumnezeu, rătăcind în propriul lor „ogor”, pentru că de la început au părăsit Biserica. „Astfel, cel care s-a lăsat furat de erezie «străbate o pustie fără apă» pentru că a părăsit pe Cel cu adevărat Dumnezeu, pentru că este lipsit de Dumnezeu și caută apă acolo unde nu este apă”⁵.

Din punctul de vedere al Sfântului Irineu, erezia este o alegere personală, raportată la mesajul evanghelic⁶, iar din punctul de vedere al lui Tertulian, această alegere este raportată la învățătura Apostolilor, în măsura în care ea

1. Sfântul Ignatie Teoforul, *Epistola către Tralieni*, în *Scrierile Părinților Apostolici (PSB) 1*, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, EIBMO, București, 1979, p. 171-172.

2. Sfântul Iustin Martirul și Filozoful, *Apologia întâi în favoarea creștinilor*, în *Apologeți de limbă greacă (PSB 2)*, trad. și note de Pr. Prof. Olimp N. Căciulă, EIBMO, București, 1980, p. 42.

3. Idem, op. cit., p. 110.

4. Ibidem, p. 130.

5. Clement Alexandrinul, *Stromatele (PSB 5)*, trad., note și indici de Pr. D. Fecioru, EIBMO, București, 1982, p. 68.

6. *Adversus haereses*, III, 21, 11.

constituie o abatere de la *regula fidei* și de la disciplina Domnului, fapt ce constituie o noutate în materie de credință. „Dar aproape în toată epistola [Sfântul Pavel] atacă ereziile, care sunt roada unor învățături mincinoase, stăruind asupra datoriei de a ne feri de asemenea învățături; ereziile, cuvânt grecesc, sunt numite astfel în sens de alegere, de care cineva se folosește în cea mai mare măsură, pentru a le primi și pentru a le răspândi mai departe”.⁷ Toți ereticii și toate ereziile – spune același scriitor bisericesc – se caracterizează prin această alegere „după placul lor”, în vederea elaborării unei „credințe noi”. Aceasta nu însemnează că ereziile în ansamblul lor nu au elemente care să le individualizeze. „De altfel, cercetându-se adânc toate ereziile, vor fi găsite serioase deosebiri între ele și întemeietorii lor cu privire la multe învățături pe care le profesează. Multe n-au nici biserici: rătăcesc în râsul tuturor, fără mamă, fără locaș, fără credință, ca niște vagabonzi pe care-i fluiere lumea”.⁸

Și pentru Sfântul Grigore de Nazians, „noutatea” devine un termen tehnic prin care se definește erezia.⁹

Anumiți cercetători au considerat erezia și dreapta învățătură ca două aspecte distincte ale realității, dar susceptibile de o separație reală sau, și mai clar, erezia este un dat original al creștinismului, de care acesta s-a folosit pentru a se dezvolta pe coordonatele sale specifice.¹⁰ Dar creștinismul ortodox s-a raportat întotdeauna la cuvintele și la faptele Mântuitorului, receptate de martori direcți (Apostolii) și acceptate ca atare de comunitatea creștină, aceasta fiind singura variantă posibilă și care oferă în același timp o garanție absolută. Din această cauză, erezia se definește prin raportarea ei la Ortodoxie. „Regula normativă a unei asemenea dialectici avea ca bază atașamentul Apostolilor față de ceea ce primiseră de la Iisus. Această bază a început să se precizeze în jurul câtorva puncte de referință: mărturisirile de credință, hotărârile luate de conducătorii comunității (episcop) sau de sinoade și de autoritatea Bisericii”.¹¹

Pornind de la modalitatea de judecare a „alegerii” specifică în școlile filozofice, unii cercetători clasici (Hippolit, Tertulian etc.) au considerat erezia ca rodul unei mediații culturale false, iar combaterea cea mai eficientă trebuie să înceapă cu izvorul filozofic care constituie punctul de plecare. „În sfârșit, ereziile înseși sunt sprijinite de filozofie. De acolo vin eonii și nu

7. Tertulian, *Contra ereticilor*, în *Apologeti de limbă latină (PSB 3)*, EIBMO, București, 1981, p. 142.

8. *Ibidem*, p. 169.

9. *Oratio XI.*, 42.

10. Conform *Dictionnaire Encyclopédique du Christianisme Ancien*, Cerf, 1990, p. 1137.

11. *Ibidem*.

mai știu care forme infinite, ori trinitatea omului la Valentin, un discipol al lui Platon, de acolo și dumnezeul lui Marcion, mai bun fiindcă este liniștit. Afirmăția că sufletul piere vine de la Epicur, iar aceea că trupurile nu vor învia, este susținută de toate școlile filozofice. Acolo unde materia este socotită deopotrivă cu Dumnezeu, aflăm învățătura lui Zenon, iar unde este vorba de un Dumnezeu cu însușirile focului îl găsim pe Heraclit. Și la eretici, ca și la filozofi, același aluat se frământă, aceleași gânduri se încălesc: de unde vine răul și care este cauza lui? De unde și în ce chip vine omul? Și, întrebare pusă de curând de Valentin, de unde vine Dumnezeu? Sărmanul Aristotel, care i-a învățat dialectica aceasta, meșteră la zidit ca și la dărâmat ... Iată de unde vin acele basme și genealogii fără sfârșit..., acele discuții ce se întind pe nesimțite, ca un cancer".¹²

Origen afirmă că așa cum idei filozofice constructive și în mod unanim acceptate nu pot fi respinse doar pentru simplul motiv că anumite excrescențe parazitare le contrazic, tot așa creștinismul autentic nu poate fi făcut răspunzător de greșelile ereticilor, „când unii falsifică Evangheliile, ori scornesc rătăcirii care contravin duhului învățaturii lui Iisus”.¹³

La începuturile creștinismului, ca și astăzi de altfel, se punea în mod frecvent o întrebare fundamentală: dintre multiplele „variante” creștine, care este cea mai bună? Clement Alexandrinul răspunde în consonanță cu Origen: așa cum deosebirile dintre școlile filozofice sau din gândirea iudaică nu au determinat pe cineva să renunțe la una sau la alta, aceeași observație se impune și în ceea ce privește creștinismul. Și Evanghelia ne-a avertizat de acest fapt în pilda neghinelor: „Că este cu neputință, deci, să nu se împlinească ceea ce a fost spus mai înainte de Domnul. De altfel, oricărei fapte bune îi urmează blamul”.¹⁴

Parcă pentru a liniști propria noastră conștiință tulburată de fenomenul sectar contemporan, Tertulian ne îndeamnă să nu ne mirăm că ereziile există și că „răstoarnă” credința unora, dovedind prin aceasta o „atăt de mare putere”. Ele sunt comparate cu boala; și cum de aceasta nu te miri, ci te ferești, aceeași atitudine trebuie să o aibă și creștinul responsabil, pentru că „ereziiile sunt în cinste numai la cei cu credință slabă”. În lupta atleților și a gladiatorilor nu învinge cineva întotdeauna fiindcă e puternic sau fiindcă e de neînving, ci fiindcă este slab adversarul ... Nu altfel se întâmplă și cu ereziile; ele își iau tăria de la slăbiciunea câtorva, dar se dovedesc fără vigoare

12. Tertulian, *Contra ereziilor...*, p. 143.

13. *Contra lui Celsus*, în Origen, *Scrieri alese*, partea a IV-a. PSB 9, EIBMO, București, 1984, p. 124.

14. *Stromatele...*, p. 533.

când întâmpină o credință puternică”.¹⁵ Nimeni nu poate fi socotit creștin dacă nu rămâne așa până la sfârșit. Pentru acest motiv, nu avem dreptate atunci când socotim că un bun creștin trece de partea unei erezii: dacă ar fi fost într-adevăr bun, nu ar fi făcut această alegere. Și Mântuitorul a fost părăsit de anumiți ucenici, ca și Apostolul Pavel. Tuturor acestora li se potrivește cuvântul Scripturii: „Dintre noi au ieșit, dar n-au fost printre noi; dacă ar fi fost cu noi, fără îndoială că ar fi rămas cu noi”.¹⁶

Ce anume caracterizează un eretic, sau pentru care motive sunt caracterizați astfel anumiți creștini? Răspunsul îl aflăm în *De prescriptione haereticorum*. În general, ereticii, pentru a-și justifica opțiunea, pornesc de la un text scripturistic, pe care îl invocă frecvent: „căutați și veți afla” (Matei VII, 7). Această atitudine își are motivarea ei precisă: din punct de vedere eretic, Apostolii, fie că n-au putut, fie că n-au vrut, sau au deformat mesajul autentic al Mântuitorului. De aici necesitatea „căutării” și nevoia imperioasă de „noutăți” în materie de credință.

Mântuitorul îndeamnă: „căutați și veți afla” la începutul activității Sale, în sensul de a descoperi adevăruri care nu erau încă cunoscute. Cuvintele erau adresate în special iudeilor, dar și Apostolilor, care nu erau încă convinși de dumnezeirea Sa. Pentru a preciza ideea, tot Mântuitorul afirmă: „Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viață veșnică. Și acelea sunt care mărturisesc despre Mine” (Ioan V, 39). „Bateți și vi se va deschide” se adresează „celor care au fost înăuntru, dar au fost scoși afară”, adică iudeilor. Ucenicii autentici ai Mântuitorului Hristos, cunoscând în deplinătatea sa adevărul comunicat chiar de Dumnezeu, nu mai sunt obligați să caute „noutăți”, pentru că știu totul. Dacă Mântuitorul nu ar fi făcut o revelație deplină, acest fapt s-ar fi putut datora fie neputinței, fie răutății, în sensul că nu a vrut să facă această descoperire. Iată motivele pentru care „cuvintele «căutați și veți afla» sunt cu atât mai de prisos pentru noi, cărora trebuie să ne sosească învățătura prin mijlocirea apostolilor, iar apostolilor prin Duhul Sfânt”.¹⁷

„Neliniștea” de care vorbește Tertulian, atunci când se referă la multitudinea ereziilor, unde fiecare propune propriile „cercetări” și propriile „găsiri”, inducând un sentiment de perplexitate, este și astăzi o constantă: observatorul neavizat, având în vedere multitudinea „variantelor” care se exclud în mod reciproc și violent, poate ajunge la concluzia inedită că, de fapt, nu se știe nimic despre Hristos și, în perspectivă, nici nu se poate ști ceva. În

15. În op. cit., p. 139.

16. Ibidem, p. 140.

17. Ibidem, p. 145.

consecință, este mai bine să nu ai preocupări de acest fel, devreme ce nu există soluții viabile.

Acestei alternative, Tertulian îi oferă „princiipiile credinței” sau „regula de credință” întemeiată de Mântuitorul Hristos. Aceasta este în mod unanim acceptată. Abaterea de la această regulă naște erezia, iar cei care își însușesc abaterea devin eretici. „Pe scurt, nu caută nimeni decât ce n-a avut sau ce a pierdut ... O să vadă el, cel ce caută întotdeauna, că nu va găsi, pentru că el caută acolo unde nu se poate găsi ceva. La fel și cel ce bate mereu: niciodată nu i se va răspunde, fiindcă bate unde nu e nimeni. La fel și cel care întotdeauna cere: niciodată nu i se va da, fiindcă cere de la cel ce nu-l aude”.¹⁸

Bineînțeles, Tertulian nu exclude necesitatea cercetării teologice, dar aceasta nu trebuie să părăsească cadrul generos al revelației divine, iar certitudinea că cercetând ne păstrăm în contextul revelației ne-o oferă numai Biserica, trupul lui Hristos. „Numai la noi, printre ai noștri și pentru cele ce sunt ale noastre, să cercetăm, și acestea numai întrucât se poate discuta ceva fără să fie atinse principiile credinței”.¹⁹

Pe bună dreptate, ereticii pot fi numiți „lupi hrăpăreți sub piei de oaie”, pentru că mărturisesc numai „de formă” numele de creștin, falși profeți, falși apostoli, în ultimă instanță antihriști, pentru că se împotrivesc Mântuitorului Hristos. Din acest punct de vedere, ei nici nu pot fi numiți creștini, iar disputa este, de cele mai multe ori, inutilă. „În asemenea condiții, disputa pe baza Scripturilor nu servește la altceva decât – pentru a spune astfel – să-ți întoarcă stomacul pe dos și să te bată la cap”.²⁰

Acolo unde există deosebiri de învățătură trebuie căutate în mod simultan două aspecte: atentatul la integritatea textului scripturistic și defectuoasa ei înțelegere. Dintotdeauna, pentru a fi convingători, ereticii au apelat la *argumente scripturistice*. Și cum acestea nu puteau exista, pentru că adevărul mântuitor este unul singur, a fost necesară fie mutilarea textului, fie „forțarea” sensului. „Fiindcă orice adaos de felul acesta trebuie socotit ca luând ființă mai târziu, din pricina invidiei, și fiindcă invidia nu se poate naște înainte de lucrul invidiat și nici de sub același acoperământ, oricărui om chibzuit i se va părea de necrezut ca noi să vâram aici un condei ce schimbă Scripturile, noi, care existăm dintru început, fiind cei dintâi și nu aceia care s-au născut mai târziu decât Scripturile și care sunt niște dușmani”.²¹

După Sfântul Ciprian, ereticul este „atât de nelegiuit și de perfid”, atât de îmbolnăvit de „nebulnia desfrânării”, încât își poate imagina că poate stri-

19. Ibidem.

20. Ibidem, p. 150.

21. Idem, p. 166.

ca unitatea lui Dumnezeu Insuși, reflectată în concret prin unitatea Bisericii lui Hristos. Reiterează și el ideea lui Tertulian că dacă cineva se separă de Biserica una, acest fapt nu trebuie să devină pricină de îngrijorare, datorită faptului că o fac în mod liber, ieșind din sfera de acțiune a harului. În acest context nu se mai poate vorbi de mântuirea acestora. „Atunci se produc de obicei ereziile, când mintea se strică și-și pierde liniștea, când perfidia și discordia sparg unitatea credinței. Domnul, însă, permite să se producă acestea, îngăduie ca fiecare să-și aibă libertatea conștiinței sale, pentru că, atunci când inimile și mințile noastre sunt puse la încercare, să se vadă bine cei a căror credință rămâne întregă și neclintită... De aceea unii, din proprie inițiativă, ... se fac șefii unor grupări din afară și ... își iau numele de episcopi, fără să le fi încredințat cineva episcopatul”.²² Scaunul acestora este numit „scaunul ciumei”. „doctrina” este „molima” care distruge credința, ei înșiși sunt falsificatori, deci „înșelători cu față de șarpe”. „Vorba lor se strecoară ca un cancer, lucrarea lor toarnă în suflete și în inimile tuturor otrava morții”.²³

În fine, Fericitul Augustin dă o definiție a ereticului valabilă până astăzi: „După părerea mea, este eretic cel care, mânat de pasiunea pentru anumite avantaje temporale și în special împins de dorința de mărire și de putere, inventează sau își însușește opinii false și noi, în materie de credință”.²⁴

Toate aceste motive i-au servit lui Tertulian în procesul de elaborare a celebrei sale prescripții: adevărul este de partea noastră, fiindcă Biserica ni l-a încredințat după ce l-a primit de la Hristos, iar Hristos de la Dumnezeu. În această conjunctură nu le este îngăduit să atace credința autentică folosindu-se de Scripturi, pentru că acestea nu le aparțin. „Nefiind creștini, n-au nici un drept asupra scrierilor creștine și cu dreptate trebuie să le spunem: Cine sunteți voi? Când și de unde ați venit? Cum puneți la cale treburile mele, voi, care nu sunteți dintre ai mei? ... Acest ținut este al meu; pentru ce voi, ceilalți, semănați și pășteți aici după placul vostru?... Eu sunt urmașul Apostolilor și-l păstrez precum au hotărât ei în testamentele lor... Pe voi, fără îndoială, v-au dezmoștenit întotdeauna și s-au lepădat de voi ca de niște străini, ca de niște dușmani”.²⁵

Din punctul de vedere al lui Origen, este mai periculoasă îndepărtarea de doctrina Bisericii decât o viață dezordonată din punct de vedere moral. Uneori, ereticii par a poseda toate virtuțile, dar, la o cercetare atentă, acestea

22. *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, în *Apologeti de limbă latină*, p. 441.

23. *Ibidem*.

24. *De utilitate credenti*, I. cf. *Dictionnaire Encyclopédique du Christianisme Ancien...*, p. 1138.

25. *Contra ereticilor...*, p. 165-166.

se dovedesc a fi false. În cazul lor, chiar martirajul este o noțiune goală de sens, manifestarea eretică - în general - fiind foarte periculoasă.²⁶

Toate inovațiile cu caracter eretic nu fac altceva decât să evidențieze orgoliul unui om care induce victimelor sale convingerea că el este cel mai înțelept și mai generos și că, datorită acestor capacități deosebite, el a îndreptat „greșelile” tuturor Bisericilor. „Aceasta a fost întotdeauna conduita tuturor ereticilor: de a inventa cele mai perfide cleветiri la adresa Bisericii, pentru ca apoi să-și arate meritul că le-a descoperit și să încerce să le impună ca atare, cu o obrăznicie greu de imaginat”.²⁷

Pretenția de a-și „hirotoni” slujitori nu are nici un suport real, pentru că ereticii nu au nici altar și nici biserică. Doresc să înlăture succesiunea apostolică a episcopilor, pentru a crea una nouă, dar tentativa este imposibilă, pentru că nu succed pe nimeni, avându-și originea în ei înșiși. Așa cum s-a mai spus, strică Scripturile cu o dezinvoltură demnă de cauze mai bune și nu noi ne separăm de ei, ci ei se separă de noi. Odată ruptura produsă, contactele neavizaților sunt periculoase, pentru că ereticii nu mai păstrează nici o legătură cu Mântuitorul, nemaipăstrându-se în legătura dragostei. „Martiriul nu mai este încununarea credinței lor, ci pedeapsa propriei perfidii. Ezeziile și schismele nu se nasc decât din nesupunerea față de episcop, din faptul că spiritele rele nu pot sta în pace și din faptul că agitatori perfizi nu pot păstra unitatea”.²⁸

În a patrusprezecea cuvântare din *Discursuri împotriva ereziilor*: Sfântul Efreem Sirul caracterizează astfel ereticii: sunt instabili și răspund injurios atunci când sunt tratați cu blândețe, încercând să acopere totul cu răutatea lor.²⁹

După Sfântul Ioan Gură de Aur, dintotdeauna diavolul a apelat la un artificiu „ordinar” pentru a putea induce în eroare: amestecul minciunii cu adevărul, pentru a nu mai putea fi distinse în mod independent. Falșii profeți au apărut după adevărații profeți, ca și falșii apostoli, după Apostolii autentici. La fel, Antihristul nu poate să apară decât după Mântuitorul Hristos. Această realitate a fost evidențiată în mod figurat chiar de Mântuitorul prin pilda neghinelor, iar atitudinea omului gospodar trebuie să dea și „culoarea” atitudinii noastre față de eretici. Faptul că neghina a fost smulsă la timpul secerișului ne învață că nu trebuie să avem o atitudine violentă, dar nici să-i lăsăm să-și arunce nestingheriți neghina ereziilor. Oricum, nu trebuie să lăsăm

26. *Omilia VII la Ezechiel*, Histoire générale des auteurs sacrés et ecclésiastiques, tome II, Paris, 1865, p. 241.

27. Sf. Ciprian. *Nu mai trebuie botezați cei ce au fost o dată botezați în numele lui Iisus Hristos* (lucrare atribuită, fără a fi în realitate), cf. op. cit. p. 344.

28. Idem. cf. op. cit. p. 376.

29. Cf. op. cit. p. 454.

impresia că între grâu și neghină n-ar fi prea mari diferențe și că una ar putea lua locul celuilalt. Cunoașterea precisă a adevărului revelat va oferi oricui posibilitatea de a discerne și de a alege în mod avizat.³⁰

Sfântul Antanasie cel Mare afirmă și el că doctrina ereticilor nu poate hrăni sufletul. Nici nu se poate vorbi de o cunoaștere a lui Dumnezeu în erezie, pentru că aceasta aparține numai Bisericii, iar ei nu mai sunt ai Bisericii. Renunțând la credința apostolică, aceștia nici nu mai pot fi numiți creștini, ci după numele inițiatorului sau al ereziei respective. Deci este imposibilă comuniunea în rugăciune, iar cercetarea lucrărilor cu caracter eretic nu este recomandată, pentru a nu se crea confuzii. Este suficient să se afirme că o anume învățătură nu reprezintă punctul de vedere al Bisericii. Atunci când un eretic renunță la învățătura greșită, trebuie primit în Biserica lui Hristos.³¹

Sfântul Vasile cel Mare distinge între erezii, schisme și adunări ilegale. Ereziile definesc înstrăinarea „totală” de credință, iar schismele privesc abaterile de ordin administrativ sau „din pricina unor probleme care s-ar fi putut rezolva, dacă ar fi existat o înțelegere reciprocă”. Adunările ilegale privesc partidele formate de preoți sau de episcopi nesupuși, precum și de mireni nedisciplinați. „De pildă, dacă un cleric oarecare a fost judecat pentru o abatere și înlăturat din slujbă pentru că nu se mai supunea canoanelor, ci cerea pentru el întâietatea și funcția respectivă, iar împreună cu el au plecat și alții, părăsind Biserica cea universală, aici avem o adunare ilegală. Schisma, în schimb, este o neînțelegere cu cei din Biserică pe tema pocăinței. Întreeretici amintim pe manihei, pe valentinieni, pe marcioniți, precum și pe pepuzienii înșiși: la aceștia neînțelegerea se leagă direct de credința în Dumnezeu”.³²

Ca și erezia, schisma poate fi tratată având în vedere trei dimensiuni principale: din punct de vedere bisericesc, caz în care ea este un delict; din punctul de vedere al unui studiu istoric sau sociologic al creștinismului, ea reprezintă grupări creștine definite, dizidente în raport cu Biserica; din punct de vedere propriu teologic, ea reprezintă un păcat special, care afectează comuniunea grupului eclezial.

Distincția dintre erezie și schismă, cel puțin din punct de vedere teoretic, este ușoară, pentru că obiectul lor formal este diferit: erezia atacă dogma, iar schisma disciplina bisericească. Astfel, cineva poate să fie schismatic, fără a fi eretic. Nu același lucru se poate spune și în cazul ereticului: erezia antrenează în mod necesar schisma. Aproape toți cercetătorii afirmă că schis-

30. *Omilia la Matei*, cf. op. cit. , vol. VII, p. 20 (Omiliile 46-50).

31. Cf. *Histoire générale des auteurs sacrés*, vol. IV, p. 226.

32. *Epistola 188 către Amfilohiu, despre canoane (374)*, în Sfântul Vasile cel Mare, *Scrisori*, partea a treia (PSB 12), București, 1988, p. 374.

ma este un drum spre erezie, pentru că în mod inevitabil se va încerca o justificare „teologică” a ieșirii din comuniune.³³ Este adevărat, nu întotdeauna acest traseu este inevitabil, dar probabilitatea există.

„În viața Bisericii, respectarea disciplinei este ea însăși principiu de unitate, în ordinea ecleziastică propriu-zisă, așa încât păcatul schismei, chiar dacă nu distruge principiul ontologic al unității Bisericii, distruge unitatea pur și simplu, adică spiritul de comuniune între membri, chiar dacă în fapt unitatea de credință nu este încă afectată”.³⁴

Pentru toate aceste motive, Biserica s-a simțit obligată să intervină cu promptitudine, ori de câte ori schismele au tulburat liniștea. Astfel, Sfântul Clement Romanul intervine printr-o epistolă în anularea efectelor unei schisme apărută în Biserica din Corint, în timpul său. Această schismă a fost provocată de revolta credincioșilor împotriva administrației bisericești. Necreștinii nu au scăpat ocazia de a ironiza Biserica lui Hristos. Sfântul Clement aflase de aceste tulburări și a vrut să intervină, dar tulburări asemănătoare, iscate în Biserica Romei, l-au împiedicat. În fine, după anul 96 el poate să intervină și o face în maniera-i specifică: în loc să răspundă binecuvântării lui Dumnezeu cu dragoste și recunoștință, corintenii împlinesc cuvântul Scripturii, care zice: „Cel iubit a mâncat și a băut, s-a îngroșat și s-a îngrășat și a dat cu piciorul” (Deut. XXXII, 15). De aici gelozie și invidie, ceartă și răscoală, prigoană și neorânduială, război și robie”. Cei socotiți necinstiți se revoltă împotriva celor socotiți cinstiți, cei smeriți împotriva puternicilor, cei neînvățați împotriva celor învățați, iar cei tineri împotriva celor bătrâni. „De aceea s-a depărtat dreptatea și pacea; fiecare a părăsit frica de Dumnezeu și i s-a slăbit vederea credinței; nu mai umblă după poruncile cele legiuite de Dumnezeu, nici nu mai viețuiește în Hristos potrivit îndatoririlor sale, ci fiecare merge după poftele inimii sale rele purtând în suflet invidie nedreaptă și necuvioasă, prin care și moartea a intrat în lume”.³⁵

În tot ceea ce fac, creștinii trebuie să împlinescă voia lui Dumnezeu, pentru că sângele lui Hristos s-a vărsat pentru noi. Conducătorii și preoții trebuie cinstiți, iar tinerii învățați frica de Dumnezeu. Ordinea în comunitate nu se realizează întotdeauna ușor și din această cauză el o compară cu o armată. Fără ascultare, supunere și bună rânduială o armată nu poate fi eficientă. Deci, nu toți sunt comandanți, nici căpetenie de grupuri, ci fiecare îndepli-

33. A. Vacant, E. Mangeton, E. Amann, *Dictionnaire de théologie catholique*, tome XIV, Paris, 1936, col. 1304.

34. Ibidem, col. 1037.

35. Sf. Clement Romanul, *Epistola către corinteni*, în *Scrierile părinților apostolici (PSB 1)*, EIBM, București, 1979, 47-48.

nește poruncile primite de la împărat sau de la conducătorii direcți. „Cei mari nu pot fi fără cei mici și nici cei mici fără cei mari; este o legătură între toți și sunt de folos unul altuia. Să luăm ca pildă trupul nostru; capul fără picioare nu este nimic, la fel nici picioarele fără cap; iar cele mai mici mădulare ale trupului nostru sunt de neapărată trebuință și folositoare întregului trup; dar toate mădularele se înțeleg și au nevoie de o unică supunere pentru bunăstarea întregului trup”.³⁶

Sfântul Policarp, în *Epistola către Filipeni*, se referă la un anume preot Valens, din comunitate respectivă, care s-a arătat nedemn de preoție, printr-un păcat la care a aderat și soția sa, foarte probabil lăcomia, așa cum reiese din context. „M-am întristat mult pentru Valens, care a fost cândva făcut preot la voi și nu cunoaște locul ce i s-a dat. Vă sfătuiesc, deci, să vă feriți de lăcomie și să fiți curați sufletește și trupește și iubitori de adevăr... Sunt foarte trist, fraților, pentru Valens și soția lui, «cărora să le dea Dumnezeu pocăință» adevărată. Fiți dar și voi cu măsură în această privință; «nu-i socotiți ca dușmani pe unii ca aceștia», ci chemați-i ca pe niște mădulare bolnave și rătăcite, ca să mântuiți trupul vostru al tuturor. Făcând așa, vă zidiți pe voi înșivă.”³⁷

Comunitatea tralienilor este lăudată de Sfântul Ignatie Teoforul, pentru că demonstrează a fi următoare lui Dumnezeu. Nimeni să nu întreprindă ceva fără știre episcopului, care este chipul lui Hristos. Credincioșii trebuie să se supună preoților, tot așa cum apostolii s-au supus lui Hristos, iar diaconii ca slujitori ai tainelor lui Hristos „să placă tuturor în tot chipul, că nu sunt slujitori ai mâncărilor și băuturilor, ci slujitori ai Bisericii lui Dumnezeu. Trebuie, dar, să se ferească de învinuiri ca de foc”.³⁸

Filadelfienii sunt sfătuiți să fugă de dezbinări și de învățături rele. Ereziile și schismele sunt numite „buruieni rele” și nu sunt cultivate de Hristos, pentru că nu sunt rodite de Tatăl. „Că toți câți sunt ai lui Dumnezeu și ai lui Iisus Hristos, sunt cu episcopul... Nu vă înșelați, frații mei, dacă cineva se duce după cel ce dezbină, nu va moșteni împărăția lui Dumnezeu. Dacă cineva umblă în învățături străine, acela nu este în acord cu patimile lui Hristos”.³⁹ Schisma, ca și erezia, din punctul său de vedere, sunt numărate printre cele mai mari crime. Cel care strică învățătura Bisericii, ca și cel care ascultă un inovator care afectează disciplina, nu se pot aștepta decât la chinurile veșnice. Sf. Ignatie nu crede însă că schisma și erezia ar fi de neiertat. Dumnezeu poate să ierte pe toți cei care, printr-o pocăință sinceră, revin la

36. Ibidem, p. 65-66.

37. Sf. Policarp al Smirnei, *Epistola către Filipeni*, în op. cit. p. 212-213.

38. Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Tralieni...*, p. 170-171.

39. Idem, *Epistola către Filadelfieni*, în op. cit. p. 178-179.

credința și la unitatea administrativă a Bisericii, adică reintră în comuniune cu episcopul său.

Sfântul Irineu, în *Scrisoarea către Blast*⁴⁰ sau *Despre schismă*, evidențiază și el răul pe care îl poate produce dezbinarea în Biserică. Acest Blast a fost preot și a încercat să introducă tacit iudaismul în Biserică, pretinzând că Paștele nu trebuie sărbătorit decât pe 14 ale lunii, așa cum prevede legea lui Moise. Pentru schisma sa, a fost depus din treapta preoției.

După Sfântul Ciprian, eficacitatea rugăciunilor sau a cererilor către Dumnezeu este condiționată de unitate. Cineva poate fi sigur că obține de la Dumnezeu ceea ce cere, când rămâne în unitate; unitatea și dragostea sunt absolut necesare pentru ca rugăciunile noastre să fie eficiente. Rugăciunea unui număr mic de persoane, unite prin legătura iubirii, este mult mai puternică decât cea a unei mulțimi discordante. Păcatul schismei sau al lipsei de unitate nu poate fi șters nici chiar atunci când cineva suportă martiriul, comuniunea cu aceștia fiind interzisă. Schismaticul nu poate ajunge nicio dată episcop, devreme ce este incapabil să păzească unitatea episcopatului, iar cei care se justifică prin faptul că în Biserică există mulți creștini răi, să dovedească ei înșiși, prin comportamentul lor, că sunt într-adevăr sămânță bună, care rodește în duhul Evangheliei lui Hristos.⁴¹

Ca mireasă a lui Hristos, Biserica nu poate fi adulteră, ea ne păstrează pentru Dumnezeu și rezervă împărăția pentru copiii ei. Cine se desparte de Biserica adevărată și se unește cu alta, își calcă promisiunile față de Biserică, iar cine părăsește Biserica lui Hristos nu poate avea răsplată de la Acesta, devenind un străin, un profan sau, și mai rău, un dușman. „Cine nu are ca mamă Biserica nu poate avea pe Dumnezeu ca tată. Numai dacă a fost cineva în afara corabiei lui Noe și totuși a scăpat, poate că scapă și cel ce e în afara Bisericii”.⁴²

Unitatea Bisericii este dedusă de Sfântul Ciprian din unitatea Sfintei Treimi. Din această cauză, păcatul schismei este foarte grav și dacă își închipuie cineva că această unitate a Bisericii care își trage puterea din unitatea Treimii poate fi anulată de o voință dezbinatoare, se înșeală. Cine nu respectă această unitate nu respectă legea lui Dumnezeu, nu respectă credința în Sfânta Treime, nu respectă viața și mântuirea. Simbolul acestei unități este și cămașa Mântuitorului Hristos. „Ea avea acea unitate venind de sus în jos: adică venind de la Tatăl ceresc și nu putea fi sfâșiată de către cel ce avea s-o

40. Cf. *Histoire générale des auteurs sacrés*, tome I, Paris, 1865, p. 517.

41. Sfântul Ciprian, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*..., p. 436.

42. *Ibidem*, p. 438.

folosească, fiind una și indivizibilă prin formația ei. Nu poate îmbrăca veșmântul lui Hristos cine scindează și divide Biserica lui Hristos”.⁴³

În Cezareea Palestinei, pe timpul episcopatului lui Eusebiu, exista un grup de oponenți care intenționau să se despartă de Biserică, din cauza lui. Îngrijorat de această perspectivă, Eusebiu face totul pentru a stinge conflictul, arătându-le acestora răul pe care îl presupune schisma. Dacă ceea ce îi învață nu li se pare rațional sau contrazice ceea ce aceștia știau dinainte, acceptă ca el însuși să fie învățat, numai grupul respectiv să nu se piardă. „Nu căutați o ocazie de a face schismă, pentru că mielul care se separă de turmă devine - cu siguranță - hrana lupului. Cu toate că voi sunteți cei mai puternici miei, este de preferat să rămâneți în stână, decât să ieșiți din ea; dacă sunteți slabi, căutați un remediu împotriva slăbiciunii, în unanimitate cu toți frații”.⁴⁴

O singură picătură nu poate naște niciodată un torent, dar mai multe pot rostogoli stânci grele. De asemenea, părțile componente ale trupului, luate separat, nu au nici valoare, nici putere, acestea devenind evidente doar în unitatea trupului. „Să ne adunăm în Biserică, iubiiții mei frați, sub aripile maicii noastre, în Biserică, unde găsim podoabele Mirelui, fără schisme și adunări separate. Mă întreb câteodată: dacă vorba mea nu exprimă întotdeauna ceea ce gândesc, este posibil să mă înșel și în ceea ce privește părerile mele. Dar amintiți-vă că ați fost răscumpărați din robie și că nu mai trebuie să deveniți sclavii oamenilor. Această casă nu este nici a mea, nici a voastră, ci este casa lui Dumnezeu. Pentru ce să ieșiți din ea, datorită mie?”⁴⁵ Acolo unde există schismă nu se poate vorbi de mântuire.

Schisma l-a interesat în egală măsură și pe Sfântul Vasile cel Mare. Așa cum am văzut, el îi socotește pe eretici în mod total separați de Biserică. În ceea ce privește schisma, la prima vedere învățătura sa pare contradictorie. În *Epistola 189 către Amfilohiu* afirmă că și schismaticii sunt separați de Biserică, pentru ca în același context să adauge că aceștia sunt încă în Biserică. Contradicția este numai aparentă. Schismaticilor de care vorbește Sfântul Vasile, „fiind oameni care se mai află încă în Biserică”, trebuie să li se recunoască botezul, devreme ce nu s-au despărțit în mod oficial, cu toate că ei mai sunt în Biserică doar cu numele. Dar Sfântul Vasile își însușește punctul de vedere al Sfântului Ciprian și al altor părinți, conform căruia cei ce s-au separat de Biserică nu mai au acces la harul Sfântului Duh. „Catarii fac parte și ei dintre cei dezbinați, dar cei din vechime, în frunte cu Ciprian

43. Ibidem, p. 439.

44. Conform *Histoire générale des auteurs sacrés*, ..., tome III, p. 230.

45. Ibidem, p. 231.

și cu Firmilian al nostru, au hotărât să-i pună pe toți în aceeași categorie: catari, encratiți, hidroparastați, pentru că dezbinarea tuturor acestora s-a început printr-o schismă, iar cei care s-au despărțit de Biserică n-au mai avut harul Duhului Sfânt peste ei, pentru că prin întreruperea succesiunii a încetat continuitatea comuniunii”.⁴⁶

Într-o frumoasă rugăciune, Sfântul Efreem Sirul sesizează și el gravitatea schismelor pentru unitatea Bisericii lui Hristos. Dacă jertfa lui Aaron a avut puterea să îndeparteze ciurma din oastea lui Israel, jertfa oferită prin preoția sacramentală va avea mult mai multă putere spre iertarea păcatelor noastre. „Fie ca această jertfă să ajute la stingerea schismelor și a disputelor care tulbură într-o manieră deplorabilă unitatea Bisericii...”.⁴⁷

În *Omiliile la Epistola către Efeseni*, Sfântul Ioan Gură de Aur compară pe cei care conduc în Biserică cu capul trupului omenesc, iar pe ceilalți cu picioarele. Această ierarhizare inedită nu trebuie să umple de mândrie pe primii, dar nici nu trebuie să-i revolte pe ceilalți. Gelozia și invidia între membrii aceleiași comunități creștine pot fi comparate cu un incendiu, care poate produce pagube apreciabile pentru unitatea trupului lui Hristos. Dacă cineva primește mai multe daruri de la Dumnezeu, nu are nici un motiv să se mândrească, pentru că nu le-a primit pentru el în mod exclusiv, ci și pentru folosul celorlalți.

Așa cum pentru un organ al trupului este vitală nu numai legătura cu întregul, ci și păstrarea locului specific, la fel și în Biserică, nu este suficient să fim uniți unii cu alții, ci fiecare trebuie să-și păstreze locul.

Două separări sunt posibile în trupul Bisericii: una, atunci când dragostea se răcește, iar cealaltă atunci când suntem așa de cutezători, încât facem lucruri care ne arată nedemni de calitatea de mădulare ale trupului. În orice caz, *ambele produc separarea de Biserică*. „Dacă cei care sunt așezați în primele locuri pentru zidirea celorlalți sunt primii care îi învrăjdesc, ce pedeapsă n-ar merita? Nimeni nu este mai capabil să producă dezbinare în Biserică decât ambiția, iubirea de stăpânire, dar, de asemenea, nimic nu pare a-L supăra pe Dumnezeu mai mult decât această dezbinare”.⁴⁸

Și Sfântul Ioan Gură de Aur reia ideile înaintașilor săi referitoare la schismă și la gravitatea acesteia. Oricât de mult bine ar fi făcut un om, dacă sfârșește prin a provoca sciziuni în Biserică, pedeapsa lui nu trebuie să fie mai mică decât cea acordată unuia care ar fi participat la răstignirea lui Hristos. Și acest mare sfânt părinte reiterează ideea că nici martirajul nu

46 Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri*, partea a treia (PSB 12), p. 374-375.

47. Conform *Histoire générale des auteurs sacrés*, tome VI, Paris, 1860, p. 494.

48. Idem, tome VII, p. 315.

poate spăla un asemenea păcat. „În fine, a cauza dezordine în Biserică printr-o schismă nu este mai puțin grav decât în cazul ereziei însăși”.⁴⁹

Apostolul Pavel, în *Epistola I către Corinteni*, numește Biserica locală „Biserica lui Dumnezeu”, ceea ce înseamnă că trebuie să fie una, devreme ce este a lui Dumnezeu, care este Unul. Deci ea trebuie să fie una, nu numai unită, atât în Corint, cât și în întreaga lume, „pentru că numele de Biserică presupune unirea și înțelegerea, nu separarea. Or, schisma rupe această unitate...”.⁵⁰

Pornind de la faptul că schisma se naște de obicei din mândrie, din nesupunere, din dorința de a fi conducător și de a domina un grup, este sugestiv portretul schițat unor schismatici de Sfântul Ciprian. De exemplu, Novațian, „preot al Bisericii din Cartagina”, era un om neliniștit, amator de noutăți, suspect în ceea ce privește integritatea credinței, înfumurat, lacom, lingușitor, instigator, nedoritor de pace. Exploata copiii orfani și văduvele, își însușea veniturile Bisericii, și-a lăsat să moară de foame propriul tată și nu s-a îngrijit de înmormântarea lui. Lovind cu piciorul în pânțele soția însărcinată, a provocat întreruperea sarcinii etc. Pentru a evita pedeapsa care îl aștepta, se ridică împotriva Sfântului Ciprian și hirotonește el însuși ca diacon pe un anume Felicissim. Acesta nu s-a arătat mai prejos decât magistrul său. A comis și el multe fraude în administrarea bunurilor care îi fuseseră încredințate, multe adultere și chiar violuri. „A cumulat multe crime, pe lângă cea a schismei, obrăznicia sa mergând până acolo încât să amenințe pe cei care se prezentau să primească milostenie de la Sfântul Ciprian, declarând în același timp că toți cei care se vor supune acestui sfânt episcop vor ieși din comuniunea cu el...”⁵¹ Bineînțeles, ambii schismatici au fost excomunicați, iar credincioșii avertizați să nu se lase înșelați de discursurile lor mincinoase și periculoase, cu atât mai mult cu cât se străduiesc să atragă pe cei căzuți, amăgindu-i cu speranțe false, promițându-le o pace, pe care în realitate nu le-o pot procura.⁵²

*

* *

Părinții Bisericii au schițat portretul ereticului și al schismaticului cu acuratețea și precizia psihologului contemporan, care într-un asemenea demers ar pune în cărțile sale cele mai noi achiziții în materie de pedagogie,

49. Ibidem. p. 316.

50. Ibidem. p. 392.

51. Idem, tome II, Paris, 1865, p. 263.

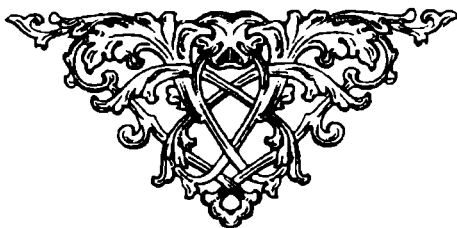
52. Ibidem.

psihologie și sociologie. Demersul lor nu rămâne exclusiv teoretic, ci vizează și implicațiile în viața Bisericii, atât la nivelul cunoașterii, cât și la nivelul trăirii. De aici intransigența și - nu de puține ori - vehemența cu care ei demască și conștientizează pericolele pe care le presupun erezia și schisma, a căror menire a fost și rămâne atentatul calificat asupra celui mai prețios bun creștin: unitatea de credință.

În același timp, este demnă de remarcat modalitatea irenică de abordare a „personalităților” eretice și schismatice, modalitate care a căpătat atributul perenității în gândirea creștină răsăriteană. Sfinții Părinți au manifestat întotdeauna intransigență față de eroarea dogmatică, și persoana care o induce având însă oricând posibilitatea de a reintra în ambianța comuniunii și a iubirii, prin mărturisirea credinței Bisericii.

Portretul schițat de Sfinții Părinți rămâne și astăzi valabil, ca și consecințele „alegerii arbitrare” pe care o presupun erezia și schisma. Și, ținând cont de toate motivele care o provoacă, această ispită rămâne, ca și portretul, actuală.

Pr. conf. dr. Tache Sterea

FECIORIA – OGLINDITĂ ÎN PREDICILE SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Preliminarii

Sfântul Vasile cel Mare a fost permanent preocupat să găsească cele mai potrivite mijloace și cele mai bune căi, pe care să le pună la îndemâna semenilor săi pentru ca aceștia să poată îndeplini porunca Mântuitorului Hristos: "*Fiți desăvârșiți precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvârșit este*" (Matei 5, 48).

Desăvârșirea creștină este pentru Sfântul Vasile ascultarea și punerea în practică (lucrarea) a poruncilor lui Dumnezeu. Dar pentru a lucra poruncile trebuie mai întâi ca acestea să fie cunoscute. Tocmai de aceea, Sfântul Vasile cel Mare și-a orientat activitatea predicatorială și scriitoricească în mare parte spre sistematizarea și vestirea poruncilor lui Dumnezeu.

Și pentru că în lume, minunata armonie a poruncilor e tragic tulburată de laxismul nefast al majorității oamenilor care evită păcatele mari, dar le comit fără scrupule pe cele mici, socotindu-le lipsite de importanță, monahismul apare în viziunea Sfântului Vasile o asumare totală și radicală a jugului lui Hristos – recomandat celor pregătiți să înceapă războiul nevăzut.

Trebuie însă subliniat că toți creștinii sunt chemați la desăvârșire și nu există o linie de demarcație între monahi, care ar avea un "acces special la desăvârșire" și omul din lume care e lăsat să se "consume în focul plăcerilor și păcatelor".

Având în vedere că modelul monahului este Hristos, asceza, sub toate aspectele sale, va tinde să înlăture tot ce e neasemănare cu Hristos: "Precum sculptorul care vrea să cioplească în piatră chipul unui om, dă la o parte cu dalta bucățile de prisos și conturează în piatră trăsăturile chipului, tot așa asceza creștină elimină ceea ce e nefolositor sau păgubitor și scoate la lumină liniile chipului lui Hristos în făptura umană"¹.

1. Mitropolit Nicolae Mladin, *Asceza creștină*, în *Studii de Teologie Morală*, Editura și Tipografia Arhiepiscopiei Sibiu, 1969, p. 339.

Primul pas pe care-l face monahul în asemănarea cu Hristos este viața dusă în feciorie. Fecioria (παρθενία, ας, η) curăția sau puritatea absolută, este un atribut divin originar Persoanelor Sfintei Treimi, căci viața divină și relațiile dintre Persoanele treimice sunt pur spirituale, deci feciorelnice².

În Tradiția Bisericii primare castitatea este o noțiune bogată și profundă. Ea înseamnă unificare, pacificare, integritate și integralitate a ființei întregi. De aici vine înțelesul adânc al termenului de monah (monos = unul, unificat), ca fiind cel unificat lăuntric cu Hristos.

Fecioria își are obârșia în sfatul Mântuitorului și-i privește pe cei care au o vocație și o râvnă specială în acest sens: "...Nu toți pricep cuvântul acesta, ci aceia cărora le este dat. Că sunt fameni care s-au născut așa din pântecele mamei lor; sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni, și sunt fameni care s-au făcut fameni pe ei înșiși, pentru împărăția cerurilor" (Matci 19, 11-12). În completare la aceasta, Sf. Apostol Pavel, cel trăitor în deplină curăție, zice: "Eu doresc ca toți oamenii să fie ca mine. Dar fiecare are de la Dumnezeu harisma sa, unul într-un fel, altul într-alt fel" (I Cor. 7, 7). Putem însă observa că nu este exclusă nici căsătoria, ambele feluri de viețuire fiind binecuvântate de Dumnezeu. Sfântul Vasile cel Mare explică în acest sens: "Din dragostea Sa pentru oameni și din grijă pentru mântuirea lor, Mântuitorul a oferit oamenilor două feluri de viețuire: căsătoria și fecioria. Acela care n-ar putea lupta pentru trăirea în feciorie, să-și aleagă o tovarășă de viață"³.

Abținerea de la căsătorie și trăirea vieții în feciorie e recomandată aceluia care își dorește cu ardoare împărăția cerurilor, fiind capabili să se înjuge la acest mod de viață cu totul îngeresc.

Unii monahi mai rigoriști din timpul Sfântului Vasile, grupați în jurul unui bărbat pe nume Eustațiu ajuns episcop de Sevasta, interpretând greșit textele scripturistice referitoare la înfrânare, ajunseseră să condamne căsătoria ca fiind păcătoasă și să recomande ca singurul mod de viețuire creștină, fecioria și castitatea.

Sesizând panta greșită pe care alunecaseră acești monahi rigoriști, părinții adunați la Sinodul local din Gangra (340) hotărâsc în unanimitate: "Dacă cineva ar defăima nunta și pe ceea ce se culcă cu bărbatul său, cre-

2. Sf. Grigore de Nazianz, *Lauda fecioriei*, v. 20, P.G. 37, 523, apud Thomáš Špidlik, *Spiritualitatea Răsăritului creștin*, Traducere de diac. Ioan I. Ică jr., Edit. Deisis, Sibiu, 2000, p. 59.

3. Arhid. prof. dr. Ioan D. Foca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1993, p. 199.

dincioasă fiind și cvlavioasă, ar urgisi-o sau ar defăima-o, ca și cum nu ar putea intra în împărăția cerurilor, să fie anatema"⁴.

Totodată arată scopul pentru care se recomandă fecioria: "Dacă cineva se dedică fecioriei și înfrânării, nu pentru bunătața și sfințenia fecioriei ci pentru că scârbindu-se se îndepărtează de căsătorie, să fie anatema"⁵.

Mai amintim în același sens, intervenția vestitului ascet Pafnutie din Tebaida la Sinodul I Ecumenic, care dezbătea problema impunerii celibatului preoților și care a înțeles – cu toate că era monah și nu cunoscuse niciodată femeie – sfințenia Tainei Căsătoriei spunând: "nu trebuie să se pună un jug atât de greu nici preoților, căci nunta este cinstită și patul neprihănit" (Evrei 13, 4)⁶.

Cam acestea erau problemele legate de feciorie și căsătorie în epoca Sfântului Vasile cel Mare, care luminat fiind de Dumnezeu prin duhul dreptei socotințe, nu respinge ca nefolositoare pe nici una dintre ele dar cere ca alegerea să se facă cu mare chibzuință.

Fecioria – cale monahală

Cât privește votul fecioriei el a fost introdus pentru monahi de către Sfântul Vasile cel Mare care cerea celor care doreau să îmbrățișeze viața monahală să facă o declarație fățișă că vor trăi în castitate, după ce în prealabil se vor fi cercetat cu mare atenție: "Dar vă rog să nu facă cineva aceasta (depunerea voturilor) fără să reflecteze, nici să nu încerce pentru sine viața ușoară și mântuirea fără luptă; ci mai degrabă să se exerseze mai înainte (...) ca să nu se angajeze în lupte neprevăzute să nu se întoarcă nerușinat și luat în răs la viața de care se îndepărtase"⁷.

Iată o parte din "Cuvântul ascetic II" al Sfântului Vasile cel Mare, în care se poate observa ce recomandă el celor care depuneau voturile monahale și cât de mult trebuia să se cerceteze înainte de a lua marea și definitivă hotărâre: "...dacă dorim să înfrumusețăm caracterul sufletului nostru prin

4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*, p. 201.

6. Socrate Scolasticul, *Istoria Bisericească*, traducere de Iosif Gheorghian, mitropolit primat, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1899, p. 36-37, apud Arhim. Ioasaf Popa, *Calea de mijloc în așeza creștină*, col. «Glasul Monahilor», Ed. România creștină, București, 1999, p. 28.

7. Sf. Vasile cel Mare, *Scrieri partea a doua – Asceticele*, Traducere, Introducere, Indici și note de Prof. Iorgu D. Ivan, Colecția "Părinți și Scriitori Bisericești" (PSB), Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIBMBOR), București, 1989, p. 60.

«apatiu» (calm sufletesc), după asemănarea lui Dumnezeu, ca să dobândim astfel viața veșnică, să fim atenți la noi înșine ca nu cumva să facem aceasta, ca Anania (Fapte 5, 1). Pentru că Anania putea, la început, să nu fâgăduiască țarina lui Dumnezeu; totuși fiindcă a tins spre mărire omenească, a închinat (afierosit) țarina prin fâgăduința lui Dumnezeu, ca să-și atragă admirația oamenilor pentru dărnicia lui, dar a ținut o parte din valoarea ei; și prin această faptă a lui a provocat împotriva lui o mânie din partea Domnului; al cărui slujitor a fost Petru, încât n-a mai aflat nici răgaz de pocăință.

Așadar, înainte de a da votul vieții ascetice, îi este cu putință, celui care ar dori-o, să urmeze viața obișnuită și să se căsătorească, lucru care este îngăduit și legal. Dacă însă cineva a dat deja fâgăduința lui, se cuvine să se păstreze pe el pentru Dumnezeu ca dăruire sfântă, așa încât să nu-și atragă condamnarea pentru ierosilie, dacă s-ar întina iarăși, făcând slujitor al vieții comune trupul care a fost afierosit lui Dumnezeu prin fâgăduință. (...)

Așadar, acestea să le ia aminte cel ce s-a retras din lume, ca să nu întineze cu nimic vasul lui Dumnezeu, adică pe sine însuși prin folosirea pătimășii a lui. Dar se cuvine să reflecteze îndeosebi la aceea: că acela care a ales viața îngerescă a depășit limitele firii omenești și s-a rânduit pe sine în viața netrupească, căci semnul distinctiv al naturii îngeresti este liberarea de comuniunea căsătoriei, indiferența de orice altă frumusețe și privirea continuă numai spre fața lui Dumnezeu. Astfel, cel care a trecut în rândul îngerilor, dacă s-ar întina cu patimi omenești, se ascamănă cu pielea leopardului, al cărui păr nu este nici complet alb, nici în întregime negru, ci poartă pete amestecate după culori opuse și nu este socotit nici între cele negre nici între cele albe. Așadar, aceasta să fie singura instrucțiune pentru cei care au preferat viața cumpătată și castă (curată)"⁸.

Diferența între monahi și ceilalți creștini, o vede Sfântul Vasile cel Mare, tocmai în practicarea castității totale, castitate pe care și cei căsătoriți o au căci "*nunta este cinstită și patul neîntinat*" (Evrei 13, 4).

Fecioria (totală) este însă oferirea în totală iubire lui Dumnezeu, înseamnă împlinirea poruncii "*Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău*" (Matei 22, 37). Prin feciorie monahul realizează un salt peste fire, o întoarcere la viețuirea cea din rai. Aceasta se face însă nu din disprețul față de lume sau față de viețuirea în căsătorie! "Monahul nu anatematizează nunta, care este după fire. El însuși,

8. *Ibidem*, p. 199-200.

monahul, provine, prin nașterea lui firească, din nuntă. Cum și-ar putea nega propria și prima lui obârșie?"⁹.

Viețuirea îngerească este o doxologie neîncetată adusă lui Dumnezeu. Monahul prin viețuirea sa feciorelnică aduce slavă lui Dumnezeu prin însuși trupul său. În talmăcirea versetului: "Aduceți Domnului slavă și cinste" din Psalmul XXVIII, Sf. Vasile cel Mare spune: "Este cu puțință să slăvim pe Dumnezeu prin castitatea noastră și prin sfințenia care îmbracă pe toți cei care mărturisesc dreapta credință, după sfatul lui Pavel, care spune: «Slăviți pe Dumnezeu în mădularele voastre» (I Corinteni 6, 20)"¹⁰.

Pe fiul său duhovnic care dorea să îmbrățișeze viața monahală Sf. Vasile îl îndeamnă stăruitor să-și păstreze fecioria căci pe Dumnezeu nu-l pot vedea decât cei cu sufletele curate: "Fiule, păstrează-te curat în toate, ca să vezi pe Dumnezeu sfânt în slavă. Inima să-ți fie curată de orice întinare și nu da vrăjmașului prilej să pătrundă în tine"¹¹. Fecioria constituie ochii sufletului prin care monahii pot să-l vadă cu gândul curat, cât este cu puțință omului, pe Dumnezeu la fel cum Îl văd heruvimii și serafimii, cei cu totul feciorelnici.

Grele cuvinte adresează sfântul însă celor care se îndepărtează de viața feciorelnică și curată asemănându-i pe aceștia cu diavolii: "...iar cei ce nu au feciorie și curăție, aceia se aseamănă mai degrabă dracilor: că numai ei urăsc fecioria și curăția, iubind tot ce este necurat"¹².

Sfântul Apostol Pavel le dă creștinilor exemplul atleților care fac exerciții și se înfrânează de la toate, pentru a putea câștiga concursurile cele pământești, deci cu atât mai mult va trebui să lupte creștinul pentru a câștiga cununa cea cerească: "*Nu știți voi că aceia care aleargă în stadion, toți aleargă, dar numai unul ia premiul? Alergați așa ca să-l luați. Și oricine se luptă se înfrânează de la toate. Și aceia, ca să ia o cunună stricăcioasă, iar noi, nestricăcioasă*" (I Corinteni 9, 24-25).

Pornind de la acest îndemn al apostolului, Sfântul Vasile care studiasse Medicina și avea cunoștințe serioase despre organismul uman și funcționarea lui, în "*Omilia despre smerenie*", analizează implicațiile pe care le are viața neînfrânată, producând o slăbire și o risipire a energiilor omenești. El reco-

9. *Sfaturi la intrarea în monahism*, Col. "Comorile pustiei", Editura Anastasia, București, 1998, p. 33.

10. Sf. Vasile cel Mare, *Scrieri partea I – Omilii*, Trad., Introd., Note și indici de Pr. D. Fecioru, Edit. IBMBOR, București, 1986, p. 224.

11. Sf. Vasile cel Mare, *Învățătură către fiul său duhovnicesc*, în *Învățături pentru monahi*, col. «Glasul părinților», Ed. Sofia, București, 1997, p. 108.

12. *Idem, Sfaturi...*, p. 71.

Solomon a exprimat cel mai bine această paralelă între mândrie și suferința inimii trufașe și umilința înălțării duhovnicești prin cuvintele din Pilde 18-12: *Înainte prăbușirii vine trufia inimii iar înaintea mării merge umilința*. Două atitudini diferite care nasc stări sufletești contrare atitudinilor care le produc. De aceea Dumnezeu vindecă toate păcatele – celor ce vor, prin contrariile acestora ...*ca să învețe că prin ceea ce păcătuiește cineva, prin aceea se și pedepsește*, Înț. lui Solomon 11-16, 12-23 și ...*răsplătește cu aceeași măsură, celor ce Îl urăsc*, Deut. 7-10.

Sfântul Ioan Casian învață că¹⁰ ...pentru a scăpa de ispita acestui demon al mândriei, atunci când vom simți o înălțare spirituală cauzată de împlinirea unor virtuți să rostim cuvintele Sfântului Ap. Pavel: ...Dar prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt, și harul Lui care este în mine nu a fost în zadar, ci m-am ostenit mai mult decât toți. Dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este în mine, I Cor. 15-10, căci ...Dumnezeu este Cel ce lucrează în noi și ca să voim și ca să săvârșim după a Lui bunăvoință, Fil. 2-13, deoarece ...fără Mine nu puteți să faceți nimic, căci cel ce rămâne în Mine acela aduce roadă multă, Ioan 15-5. Mântuirea omului începe cu lucrarea harului divin în el.

Mântuirea omului începe odată cu lucrarea harului în el

Sfântul Ioan Casian învață lămurit că mântuirea omului începe prin lucrarea harului, când creștinul este pregătit și voiește a împreună-lucra cu harul. Acest fapt ne este întărit de multe citate din Sfânta Scriptură, ...*Dumnezeu care ne miluiește*, Rom. 9-16, căci ...*toată darea cea bună și toate darurile de sus sunt pogorâte, coborând de la Dumnezeu, Părintele luminilor*, Iacov 1-17, *deoarece tot ceea ce este bun în om este un dar primit de la Dumnezeu, pentru care trebuie să-I arate recunoștință*, I Cor. 4-7.

Dumnezeu ne face biruitori asupra patimilor, nu pentru eforturile ascetice ale noastre, căci nici un chin al trupului și nici o smerire a inimii nu ar învrednici pe nimeni să atingă curăția lăuntrică fără ajutorul harului¹¹. Dumnezeu voiește ca omul să se străduie să-și câștige mântuirea chiar cu aceste ispite, osteneli trupești și vremelnice, care se pierd și sunt copleșite de măreția și veșnicia darurilor vieții viitoare, după cuvintele Sfântului Ap. Pavel ... *căci socotesc că pătimirile vremii de acum nusunt vrednice de mărirea care ni se va descoperi*, Rom. 8-18.

10. Sf. Ioan Casian, *Scrieri alese*, cartea a XII-9 din Așezăminte, P.S.B. vol. 57, pag. 252.

11. Sf. Ioan Casian, *op. cit.*, cartea a-XII-11, pag. 253.

Rasa pe care monahul nu trebuie să o lepede în nici o ieșire de-a sa, reprezintă ziua dreptății ce-l păzește de orice gânduri rele care-l pot ispiti spre cădere.

Mantia este îmbrăcămintea nesticăciunii și a curăției. Ea este un veșmânt plisat, ca o îmbrăcămintă de raze, semnificând razele luminii dumnezeiești necreate, care au strălucit peste Sfinții Apostoli în Tabor.

Metaniile sau sabia Duhului îl ajută pe monah să-și țină mintea pururea la rugăciune și prin invocarea necontenită a numelui lui Iisus să alunge din minte și inimă orice gânduri potrivnice și vătămătoare de suflet¹⁵.

Și Sfântul Vasile cel Mare făcând comparație între îmbrăcămintea soldaților și a monahilor spune: "coiful nostru este altul decât coiful soldaților; al lor este din aramă, al nostru din nădejdea cea mântuitoare; pavăza lor este din lemn sau din piele, a noastră pavăza credinței. Noi ne îmbrăcăm cu platoșa dreptății; ei poartă o cămașă de zale. Avem și noi o sabie cu care ne apărăm, sabia Domnului, ei, o sabie de fier"¹⁶.

Din pregătirea aceasta temeinică pentru "apărarea și păstrarea fecioriei" ne dăm seama cât de importantă este ea pentru viața unui monah.

Sfântul Vasile cel Mare nu i-a acordat acestei virtuți nici o omilie specială, dar referiri la aceasta găsim în multe omilii sau cuvinte adresate celor ce doreau viața îngerească.

Castitatea – calea familiei

Să nu credem însă că pe cei căsătoriți Sfântul Vasile i-a uitat, iată cum îi îndeamnă să respecte legea castității: "Deci, să nu crezi că, dacă ți-ai luat femeie, îți este permis să duci o viață desfrânată! Sfatul evanghelic poate fi urmat de orice credincios, fără forme oficiale (voturi), atât cât îi permit puterile morale și fizice"¹⁷.

Chiar mai greu i se pare Sfântului Vasile a duce o viață castă celui care fiind căsătorit și trăind în mijlocul ispitelor, are în jurul său mijloace prin care s-ar putea arunca în brațele plăcerii pătimase, fiindu-i zilnic trezite simțurile spre dorința lor: "Așadar tu care ai preferat căsătoria să nu insiști ca și

15. Rânduiala completă a tunderii în monahism se găsește în *Moliftelnic*. Am folosit aici *Moliftelnicul*, Ed. IBMBOR, București, 1998, p. 471-487.

16. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia a II-a despre post...*, op. cit., p. 360.

17. L'abbe. J. Riviere; *Saint Basile (Textes et commentaires)*, Paris, 1925, p. 84, apud Arhim. Atanasie Gladcovici, *Psihologia monahilor*, partea I, col. «Glasul monahilor», Edit. România creștină, București, 1999, p. 93.

cum ai avea dreptul să îmbrățișezi viața lumii. Căci pentru dobândirea mântuirii este nevoie de mai multe osteneli și de pază după ce ai preferat să trăiești în mijlocul curselor și al tăriei puterilor răzvrătite și ai în jurul tău excitațiile păcatelor și trezești toate simțurile tale ziua și noaptea către dorința lor"¹⁸.

Monahii sunt lipsiți de astfel de ispite pentru că respectând rânduiala mănăstirii se adăpostesc de orice primejdie venită de la pofa trupească.

Pentru că unii din viețuitorii mănăstirilor socotesc că fecioria consta numai în ferirea de a naște fii, Marele capadocian le spune răspicat: "o ferire de naștere de copii nu înseamnă viață feciorelnică, ci trebuie ca întreaga viață și obiceiurile trebuie să fie feciorelnice"¹⁹. Deci în fecioria desăvârșită este cuprinsă atât fecioria trupească cât și cea sufletească. Ea privește ființa umană în complexitatea alcătuirii ei. Este posibil să rămâi trupește neatins și totuși să-ți fie sufletul rănit. Sfântul Vasile cel Mare însuși mărturisea cu sfântă sinceritate: "Nici de femeie nu știu, nici feciorelnic nu sunt", iar alt părinte al Bisericii de Apus, Fericitul Augustin, socotea că: "fecioria trupului aparține unui mic număr, dar fecioria inimii trebuie să fie a tuturor"²⁰.

Așadar podoaba cea mai de preț a familiei este castitatea ca una ce păstrează nealterată taina unirii. Poți trăi în familie și să fii un desfrânat dacă nu înțelegi sensul adânc al acesteia.

Grija pentru trup

Predicile Sfântului Vasile cel Mare oferă numeroase atenționări și îndemnuri, care se constituie în piloni puternici de sprijin pentru cei care "s-au îmbrăcat cu haina fecioriei ca și cu un veșmânt nesticăcios". Pentru că diavolul are multe arme ascunse cu care luptă și ispitește pe om, Sfântul Vasile atenționează de ce și de cine trebuie să se ferească cel ce urcă drumul asemănării cu îngerii.

Pomind de la conceptul socratic "Cunoaște-te pe tine însuși!", Sfântul Vasile alcătuiește o omilie specială asupra cunoașterii de sine, în care aprofundează problematica omului. Observând că tendința omului este de a risipi în afară și de a se evita pe sine, ceea ce-l duce inevitabil la cădere, căci ignorarea cauzelor lăuntrice care favorizează încolțirea păcatului este începutul împătimirii, Sfântul Vasile recomandă o preocupare mai intensă a fiicăruia

18. Sf. Vasile cel Mare, *Cuvânt ascetic I*, în *Scrieri - partea a II-a.*, op. cit., p. 62.

19. *Ibidem*, p. 63.

20. Paul Evdochimov, *Vârstele vieții spirituale*, traducere de pr. prof. Ioan Buga, Editura Christiana, București, 1993, p. 128.

de sine însuși. Prin cunoștința de sine, omul va putea ajunge la cunoștința de Dumnezeu²¹.

Cunoștința de sine și preocuparea pentru dobândirea acesteia nu trebuie însă înțeleasă ca exploatare a trupului și grijă excesivă de acesta, care se prefacă în prilej de păcătuire și de pierdere a fecioriei. În tâlcuirea la Psalmul XXIX, Sfântul Vasile atrage atenția asupra acestui pericol: "Nu-ți linguși, omule, trupul cu somn, cu băi, cu așternuturi noi! Spune totdeauna cuvântul acesta: «ce folos de sângele meu, dacă mă cobor în stricăciune?» și îndemnul vine imediat după Sfântul Apostol Pavel: "Dar îmi chinuiesc trupul și-l supun robici pentru ca nu cumva, din pricina sângelui puternic și clocotitor mulțimea cărnii mele să-i dea prilej de păcat!"²² (I Cor. 2, 27).

Dușmanul numărul unu al fecioriei este desfrânarea. Împotriva acestui mare păcat, prin care este sfâșiată haina fecioriei, Sfântul Vasile s-a ridicat adesea în omiliile sale. El analizează cauzele care produc acest viciu și oferă soluții de prevenire și vindecare.

Pe lângă grija excesivă față de trup, Sfântul Vasile mai identifică și alte cauze, îmbuibarea pântecului, beția și lipsa de trezire duhovnicească împotriva cărora recomandă ca arme de luptă postul, înfrânarea și paza simțurilor.

Vom încerca în cele ce urmează să vedem cum se oglindesc acestea în omiliile sale:

Mai întâi iată cum îi zugrăvește Sfântul Vasile pe cei ce duc o viață desfrânată, asemănându-i cu bolnavii suferinzi de o maladie grea și molipsitoare: ciuma: "Cei care se pricep la boli spun că ciumatul, când se atinge de un om sau de un animal, prin molipsire, dă boala aceasta tuturor celor care se apropie. (...) Ciumații sunt lucrători ai fărâdelegii; dau boala unul altuia, se îmbolnăvesc unii de la alții și pier împreună. Nu vezi, oare, pe desfrânații (...) care-și povestesc faptele lor rușinoase și isprăvile întunericului și înșiră pasiunile lor necinstite ca pe niște fapte mari sau ca pe niscăi fapte de vitejie? Aceștia sunt ciumații (...). Să nu șezi, dar, pe scaunul ciumaților, nici să iei parte la adunarea oamenilor stricați și bolnavi de ciumă și să nu rămâi printre cei care dau sfaturi rele"²³.

Lipsa de trezire duhovnicească poate aduce "îmbolnăvirea" chiar și la cei care au dobândit ceva experiență în viața duhovnicească, pentru un moment

21. Nestor Vornicescu, *Aspecte ale desăvârșirii în viața și opera Sfântului Vasile cel Mare*, în «Ortodoxia», Anul XXX (1978), nr. 4, p. 625.

22. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la psalmi...*, op. cit., p. 244.

23. *Ibidem*, p. 191-192.

de neatenție pot pierde toate roadele acumulate. Pe aceștia Sfântul Vasile îi îndeamnă să-și pună strajă puternică la porțile simțurilor ca să poată face față asaltului neașteptat al duhurilor răutății; "...alții și-au pierdut curăția trupescă agonisită din tinerețe, năvălind asupra lor, ca o vijelie neașteptată, plăcerile rușinoase. Este o priveliște vrednică de cea mai mare milă ca, după post, după aspra viețuire, după rugăciuni îndelungate, după belșug de lacrimi, după înfrânare de douăzeci sau treizeci de ani, ca, dintr-o neatenție a sufletului și dintr-o lipsă de grijă, să te vezi lipsit de toate și să te asemeni tu (...) negustorului aceluia foarte bogat care, încântat de mulțimea mărfurilor cumpărate, străbate mări pline de primejdii, fiindu-i corabia mânăta de vânturi prielnice, dar dintr-o dată pierde totul, sfărâmându-i-se corabia chiar în apropierea portului. (...) Cârmuiește-ți dar ochii, ca să nu se năpustească asupra ta, prin ochi, valul aprig al poftelor! Cârmuiește-ți auzul, ca să nu primească urechile tale ceva vătămător! Cârmuiește-ți limba, ca să nu rostească cuvinte neîngăduite! Valuri sunt patimile; dacă te ții deasupra lor, vei fi un cârmaci iscusit al vieții tale"²⁴.

Postul este o altă armă puternică a ostașilor lui Hristos pe care Sfântul Vasile îl recomandă ca "păzitorul fecioriei"²⁵. Denumirea este justificată cu exemplul din Vechiul Testament: cât timp Samson s-a îndeletnicit cu postul, a dus o viață feciorelnică și aceasta i-a păzit puterile: "Atâta vreme cât postul a însoțit pe Samson, dușmanii săi cădeau cu miile, smulgea din țâțâni porțile orașelor, iar lei nu se puteau potrivi puterii mâinilor lui. De când s-a apucat de beție și de desfrâu, a fost prins cu ușurință de dușmani..."²⁶.

Tot prin post (un post de nevoie – în vreme de secetă) a făcut marele Ilic pe oamenii din vremea lui, ce se dedaseră la desfrânări cumplite să se oprească și să ducă o viață curată: "Ilie, când a văzut că oamenii din pricina belșugului se desfrânează, i-a făcut, prin foamete, să postească fără voia lor. Așa a oprit păcatul, care se întinsese mult. Deci, prin post, Ilic a oprit păcatul lor, ca și cum ar fi fost sabia sau focul"²⁷.

Ultimul și cel mai mare exemplu al Testamentului celui Vechi a fost Ioan Botezătorul, care pentru viața lui îngerescă dusă în feciorie și post, a fost numit de Mântuitorul "cel mai mare om născut din femeie" (Matei 11, 11).

24. *Ibidem*, p. 186-187.

25. *Ibidem*.

26. *Ibidem*, p. 362.

27. *Ibidem*.

Aspru este criticată îmbuibarea pântecelui. Dacă postul este paza fecioriei, îmbuibarea pântecelui o vede Sfântul Vasile ca primul pas pe calea desfrâului: *"Îmbuibarea este cel dintâi pas pe calea desfrâului. Odată cu petrecerea, cu beția și cu mâncărurile pregătite cu multă grijă, vine și tot felul de desfrânare dobitocească.* (Ieremia 5, 8)"²⁸.

Urmărind îndemnul Sf. Apostol Pavel: *"Nu vă îmbătați de vin întru care este desfrânare"* (Efeseni 5, 18), Sf. Vasile rostește o omilie specială intitulată *"Împotriva celor care se îmbată"* în care înfiercăză patima beției, în care își are originea pierderea fecioriei și dedarea la plăceri, chiar împotriva firii:

*"Neînfrânarea spre plăceri iese din vin ca dintr-un izvor; iar desfrânarea merge mână în mână cu beția; și e mai mică furia animalelor spre împreunare decât pornirea pățimașă a bețivilor; că animalele cunosc hotarele firii, dar bețivii caută femeia în hărbat și hărbatul în femeie. Nu-i este ușor cuvântului să spună toate desfrânările născute din beție..."*²⁹.

Iată în ce stare jalnică aduce beția pe omul cel făcut după chipul lui Dumnezeu, îl coboară chiar mai jos decât animalele cele necuvântătoare. Cât de mult va trebui să se păzească monahul, cel chemat să viețuiască asemenea cu îngerii, se înțelege lesne. Vrednic de plâns va fi acela care se va coborî dintr-o astfel de stare luminoasă, mai jos chiar decât lumea necuvântătoarelor dobitoace.

În omilia *"Către tineri"* Sfântul Vasile îi sfătuiește pe aceștia să-și stăpânească trupul făcând apel la rațiune. Aceasta este un dar al omului, care nu trebuie neglijat: *"Se cuvine să stăpânim și să înfruntăm trupul, cum înfruntăm pornirile furioase ale unui animal, iar tulburările pricinuite în suflet de trup să le domolim, atingându-le cu rațiunea ca și cu un bici. Să nu disprețuim rațiunea dând frâu liber plăcerii"*³⁰.

Cei care se îngrijesc mai mult de trup sunt atenționați și rugați să înțeleagă că omul nu este numai ceea ce se vede: *"A-ți da toată silința ca trupul să fie cât mai bine înscamnă a nu te cunoaște pe tine însuși și a nu înțelege porunca înțeleaptă care spune că nu ceea ce se vede este omul"*³¹.

28. *Ibidem*, p. 355

29. *Ibidem*, p. 502.

30. *Ibidem*, p. 579.

31. *Ibidem*, p. 578.

Lupta pentru păstrarea fecioriei trupești nu este însă suficientă. Așa cum am menționat, Sfântul Vasile cel Mare vorbește despre fecioria integrală, care cuprinde nu doar trupul ci și sufletul. Nu se poate concepe o feciorie orientată doar spre trup, care urmărește eliminarea cu desăvârșire a oricăror raporturi sexuale, ci fecioria trupească este completată și desăvârșită de fecioria lăuntrică, a inimii. Însuși Mântuitorul atrăgea atenția asupra inimii ca centru lăuntric al omului, în care se nasc patimile: *"căci din inimă ies: gândurile rele, uciderile, adulterele, desfrânările..."* (Matei 15, 19).

Omilia asupra cunoașterii de sine pornește de la versetul 9 din capitolul al XV-lea al Deuteronomului care spunc: *"Fii cu luare aminte la tine și să nu se ascundă în inima ta nici o cugetare rea!"*.

Păzirea inimii de orice gânduri necurate se face în vederea înălțării la starea îngerească a contemplației în duh a dumnezeirii. Și aceasta nu este posibilă decât acelor care s-au curățit de patimi, sunt feciorelnici cu mintea și cu inima: *"Mintea, care a reușit să se curățească de patimile cele materiale, care a putut să părăsească toată zidirea înțelegătoare și, ca un pește, să iasă din adânc și să înoate la suprafața apei, ajunge în regiunea curată a creației și vede pe Duhul cel Sfânt acolo unde este Fiul și unde este Tatăl..."*³².

Înțelegem acum de ce în regulile monahale Sfântul Vasile statornicea clar ca monahul să se ferească cu orice de întâlnirea cu femei și de privirea acestora. Prin pecetluirea simțurilor, care sunt ca niște ferestre pe unde se pot strecura gândurile, senzațiile și imaginile, prima bătălie cu vrăjmașul este câștigată. Urmează apoi îndeletnicirea minții cu rugăciunea neîncetată, cu ajutorul căreia este invocat Stăpânul să vină și să-și așeze El scaunul de domnie în adâncul inimii umane.

Frumoase sfaturi îi adresează Sfântul Vasile cel Mare fiului său duhovnicesc, spre paza fecioriei: *"Inima să-ți fie curată de orice întinare și nu da vrăjmașului prilej să pătrundă în tine. Întoarce-ți ochii de la priveliștile nelegiuite și nu te desfăta cu fețele femeilor frumoase, ca nu cumva printr-o astfel de desfătare să-ți produci cele mai cumplite chinuri. Adu-ți aminte cui ai închinat trupul tău și nu-l amesteca deloc cu al ușuraticelor. Întoarce-ți dragostea ta de la dragostea față de femeie, ca nu cumva dragostea față de ea să te scoată de la dragostea lui Dumnezeu. (...) Vezi așadar, să nu te rănească frumusețea trupului și să-ți pierzi podoaba sufletului. Nu cumva să iscodești*

32. *Ibidem*, p. 511.

necuviincios fața femeilor, ca să nu-ți intre astfel «moartea prin ferestrele sufletului tău» (Ieremia 9, 21)³³.

Din toate exemplele noastre de până acum se evidențiază grija deosebită pe care o recomandă Sfântul Vasile în predicile sale, față de simțuri. Paza acestora duce la o păstrare a fecioriei care se răsfrânge și la nivel spiritual prin lipsa patimilor și contemplarea divinității.

Aceasta nu înseamnă că cei cu viață îmbunătățită sunt scutiți de ispitele diavolești care-l pândesc pe om la orice pas, gata să-l înghită. Avem exemple grăitoare în Pateric cu părinți care aveau mulți ani de pustie și care nu-și găsiseră încă pacea din partea duhului curviei. Ceea ce răzbate însă din aceste exemple este lupta crâncenă pe care o duceau părinții, pentru care, Dumnezeu văzând dorința lor nestrămutată după o viață cu adevărat îngerească, îi răsplătea trimitându-le pace și odihnă sufletelor.

Vom reproduce un scurt fragment (o pildă) din Pateric despre viața unui părinte care luptat fiind de gândul curviei a reușit să-l biruiască prin nevoință:

"Avva Olimpie cel al chiliilor, a fost luptat spre curvie și i-a zis cugetul: du-te, ia femeie! Și sculându-se a călcat lut și a făcut femeie. Apoi și-a zis: iată femeia ta! Trebuie doar să lucrezi mult ca să o hrănești. Și lucra ostenin-du-se mult. Și după o zi iarăși a călcat lut, și-a făcut lui și fiică și zicea gândului său: a născut femeia ta. Ai mai multă trebuință să lucrezi, ca să poți să-ți hrănești fiul și să-l acoperi. Și așa făcând s-a topit pe sine. Și a zis cugetului: dacă nu mai poți suferi osteneala, nici femeie să nu cauți. Văzând Dumnezeu osteneala lui, a ridicat de la el războiul și s-a odihnit"³⁴.

Sfântul Vasile inspirându-se din viața acestor părinți, îi îndeamnă pe monahii doritori de neprihănire să lupte "lupta cea bună".

Concluzii

Marele părinte capadocian reunește în predicile sale gândirea și experiența părinților de până la el și reușește să o expună coerent pentru a contura un schelet de norme pe care să se dezvolte viața creștinului.

Fecioria este una din componentele principale ale acesteia, avându-și izvorul în sfaturile evanghelice lăsate de Mântuitorul celor ce doresc desăvârșirea.

33. Idem, *Învățăături către...*, op. cit., p. 108.

34. *Patericul*, col. «Izvoare duhovnicești», Episcopia Ortodoxă Română, Alba Iulia, 1990, p. 262.

Deși nu a lăsat nici o omilie dedicată exclusiv fecioriei, referiri la această mare virtute se găsesc în multe din predicile sale. Se remarcă în deosebi, cuvintele adresate monahilor și regulile date pentru organizarea vieții monahale.

Fecioria văzută ca stare de curăție nu se adresează însă numai monahilor, ci deopotrivă și celor ce îmbrățișează viața de familie, pentru că ea este o arvună a nesticăciunii viitoare spre care tinde orice om.

Sfântul Vasile înțelege trupul ca "templu al Duhului Sfânt" și de aici pornește toate îndemnulurile spre păstrarea lui cât mai curată, departe de orice folosire pătimasă – ca o deviere gravă de la rațiunea creării sale.

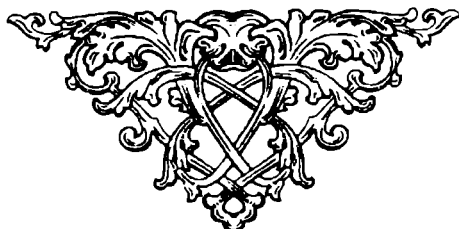
Pentru monahi viața feciorelnică este asemănarea cu îngerii – de aceea se mai numește cinul îngeresc – iar pentru cei căsătoriți castitatea este haina care îmbracă taina comuniunii și o păstrează nesticată.

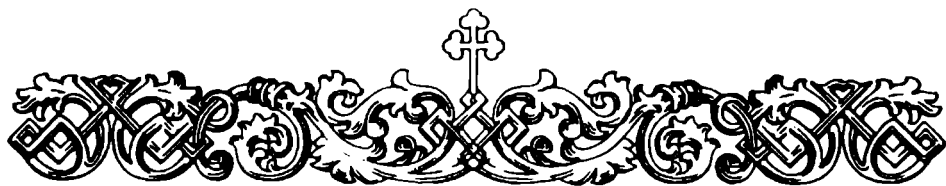
Accia care doresc să se împodobească cu această virtute trebuie să se înarmeze cu "arme potrivite" cum sunt: postul, rugăciunea, înfrânarea și faptele bune. Ele sunt neapărat necesare pentru că vrăjmașii sunt aprigi și au doborât chiar și pe unii asceți încercați.

La sfârșitul "luptei" cei găsiți vrednici vor fi încununăți cu cununi nesticăcioase și se vor uni în doxologie cu cetele celor netrupești.

Bunul Dumnezeu să ne ajute și pe noi să ne împărtășim de acestea!

Ierom. Teofil Anăstăsoaie

VI. DOCUMENTARE

SOCIETATEA BIBILICĂ INTERCONFESIONALĂ DIN ROMÂNIA LA 10 ANI DE EXISTENȚĂ – EFORTURI, ÎMPLINIRI ȘI SPERANȚE* –

A. Înființarea

Zilele acesteia Societatea Bibilică Interconfesională din România (SBIR) a împlinit zece ani de existență. Mai precis, Judecătoria Sectorului 4 a Municipiului București, prin Sentința Civilă nr. 44 din 9 noiembrie 1992, a recunoscut SBIR ca persoană juridică, după ce pe parcursul a mai bine de doi ani au avut loc mai multe întruniri ale reprezentanților cultelor creștine din țara noastră în vederea înființării Societății Biblice Române și a alcătuirii Statutului acesteia, întruniri la care au participat și reprezentanți ai Societății Biblice Unite.

La Adunarea Generală de înființare și constituire a SBIR din 19 mai 1992, următoarele Biserici și culte au participat cu delegații oficiale, devenind astfel membre fondatoare ale acesteia:

* Prezenta expunere folosește ca material informativ pentru anii 1992-1998 lucrarea pe care am publicat-o în *"Analele Universității din Craiova" Seria Teologie*, anul V, nr. 5/1999, p. 214-236, Editura Universitaria Craiova, cu titlul *"Scurt istoric al Societății Biblice Interconfesionale din România (SBIR)"* și în *"Buletin Informativ SBIR"* publicat de Societatea Bibilică Interconfesională din România, București, septembrie 1999, Anul I, nr. 1, p. 4-20, din care sunt reproduse pasagiile întregi, iar pentru perioada 1999-2002, Societatea Bibilică Interconfesională din România (SBIR), *Raport de activitate 10.11.1998 – 23.10.2001* alcătuit de Diacon Dr. Ioan Caraza, Dan Eftimescu, *Raport de gestiune a Societății Biblice Interconfesionale din România* nr. 1155 din 13.10.2001 și rapoartele parțiale pe anul 2002 ale Secretarului General al Societății, Diacon Dr. Ioan Caraza și D-lui, Dan Eftimescu.

1. Biserica Ortodoxă Română
2. Biserica Reformată
3. Biserica Armeană
4. Vicariatul Ortodox Sârb
5. Vicariatul Ortodox Ucrainean
6. Biserica Unitariană
7. Biserica Evanghelică Luterană C.A.
8. Biserica Evanghelică Luterană S.P. (Sinodo-Presbiteriană)
9. Biserica Penticostală
10. Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea
11. Biserica Baptistă
12. Biserica Romano-Catolică

Dintre acestea, Biserica Baptistă și Biserica Romano-Catolică nu au mai răspuns convocărilor adresate acestora. Ulterior, la Adunarea Generală a SBIR din 10 noiembrie 1998 au fost primiți noi membri asociați, și anume: Biserica Baptistă Maghiară din România (Convenția Bisericilor Creștine Baptiste Maghiare din România) și Biserica Baptistă Română (Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România).

Din cadrul Bisericii Reformate s-a solicitat ca aceasta să beneficieze de posibilitatea de a avea două biserici membre, potrivit cu organizarea acesteia, și anume: Biserica Reformată de pe lângă Piatra Craiului și Biserica Reformată din Ardeal. În acest fel în prezent SBIR are în componența sa 12 membri.

B. Scopul

Acesta reiese din Statutul Societății, cap. II, art. 2 și 3 și anume: "Societatea Biblică Interconfesională din România își propune ca obiectiv principal traducerea, tipărirea și difuzarea Sfintei Scripturi (Bibliei) în interesul și folosul tuturor Bisericilor, în limba credincioșilor acestora" (art. 2).

"Societatea Biblică Interconfesională din România este o organizație creștină interconfesională. Ea slujește toate Bisericile din România în scopul răspândirii Bibliei în cadrul acestor Biserici. Nu publică și nu promovează, sub nici o formă, puncte de vedere cu caracter confesional".

C. Societatea de la înființare până în prezent

Societatea Biblică Interconfesională din România a ținut patru ședințe ale Adunării Generale (19 mai 1992; 13 iunie 1995; 10 noiembrie 1998 și 23 octombrie 2001), iar Consiliul de Conducere al acesteia cel puțin două ședințe pe an (primăvara și toamna), la care au participat și reprezentanți ai Societății Biblice Unite.

În cadrul SBIR funcționează trei comitete și anume:

1. Comitetul administrativ-financiar
2. Comitetul pentru Relațiile Bisericești Internaționale
3. Comitetul pentru Traduceri și Publicații.

Pe parcursul celor 10 ani de existență, la SBIR au funcționat doi președinți și anume Pastorul Laszlo Varga reprezentantul Bisericii Reformate între 1992-1995 și Episcopul Vicar Adorjani Dezso Zoltan din partea Bisericii Luterane S.P. din 1995 până în prezent; un vicepreședinte și anume Episcopul Damaschin Coravu din 1992 și până în prezent; un trezorier și anume Pastorul Viorel Dima din partea Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea și doi secretari generali și anume: preotul Sabin Verzan din 1992 până la 30 mai 1997 când a trecut la cele veșnice și diaconul conferențiar Dr. Caraza Ioan de la 8 octombrie 1997 până în prezent.

D. Realizări

a) *Administrativ-gospodărești*

În primăvara anului 1996, SBIR a cumpărat spațiul actualului sediu de pe Calca Călărășilor, nr. 173, bloc 42, ap. 35, pe care l-a amenajat și dotat cu cele necesare unei bune funcționări (calculatoare, imprimante, copiator xerox etc.) inaugurându-l la 27 februarie 1997.

b) *Relațiile SBIR cu Societatea Biblică Unică (U.B.S.) și cu alte Societăți Biblice*

Societatea Biblică Unită (UBS) a asistat și ajutat Societatea Biblică Interconfesională din România din toate punctele de vedere, material și logistic, prin specialiștii săi, încă din stadiul eforturilor depuse de aceasta pentru înființare până în prezent. La toate ședințele Adunărilor Generale și

ale Consiliului de Conducere al SBIR au participat reprezentanți ai UBS, iar la Seminariile organizare de SBIR au fost trimiși specialiști.

SBIR s-a angajat să-și reglementeze activitățile în acord cu principiile, procedurile și orientările UBS, în conformitate cu Statutul internațional al acesteia, pentru ca pe viitor să poată deveni membru deplin al acesteia, în prezent fiind membru asociat de la 10 noiembrie 1998.

În vederea instruirii personalului SBIR asupra politicii UBS, a modului de lucru și normele acestei instituții, secretarii generali, contabilul șef al SBIR și alți membri al staff-ului SBIR au participat la cursuri de scurtă durată.

Astfel domnul contabil șef Dan Eftimescu a participat la:

- Seminarul de elaborare a bugetelor Societăților Biblice din Europa Centrală și de Est, care a fost organizat la Helsinki în mai 1993;
- Curs de instruire a contabililor Societăților Biblice din Europa Centrală și de Est, organizat la Oslo în februarie 1994;
- Seminar de elaborare a bugetelor Societăților Biblice din Europa Centrală și de Est, organizat la București în iunie 1994 și 1996;
- Curs de instruire pentru elaborarea bugetelor pe calculator a Societăților Biblice din Europa Centrală și de Est, organizat la Larnaca – Cipru în februarie 1995.

Doamna Elconora Galgotzi a participat la săptămâna introductivă organizată la Centrul Regional în septembrie 1993;

Domnișoara Cristina Surpățeanu a participat la săptămâna introductivă organizată la Centrul Regional în septembrie 1994 și Curs de instruire pentru elaborarea bugetului SBIR pe calculator organizat la Larnaca în februarie 1995;

Pr. Dr. Sabin Verzan a participat la Instruirea Secretarilor Generali ai Societăților Biblice din Europa, organizată la Larnaca – Cipru în februarie 1995;

Seminarul organizat de UBS între 10-11 martie 1998 la București cu scopul de instruire și informare a staffului și membrilor Consiliului de Conducere al SBIR referitor la istoricul, structurile și programele UBS;

Atelierul de lucru referitor la publicațiile Societăților Biblice naționale și alcătuirea bugetului pentru publicații, care a avut loc în martie 1998 la Londra, la care au participat Diac. Ioan Caraza și Pastor Vasile Cristian Roske;

Seminariile de informare și orientare de la Londra din mai 1998, la care a participat Diac. Ioan Caraza și cel din octombrie 1998 la care a participat pe lângă Diac. Ioan Caraza și D-na. Valentina Doboșescu Bran.

Acțiunea de instruire de către UBS a staffului SBIR, a managerilor și a altor membri cu alte funcții a continuat cu întâlnirile de la Mikkeli – Finlanda prin așa numitele săptămâni de introducere, vizitare și informare în legătură cu publicațiile. La acestea se adaugă consultația organizată de Centrul Regional UBS la Crawley – Anglia în octombrie 1999 cu președinții și secretarii Societăților Biblice Naționale.

Apoi au urmat întrunirile:

– Săptămâna introductivă din noiembrie 2000 de la Crawley la care au participat D-ra. Emilia Bădescu, coordonator de Programe și D-ra. Carolina Blaj, coordonator de Traduceri;

– Curs de producție în Finlanda în iunie 2001, la care au participat persoanele menționate anterior;

– Întrunirile din Liban și Austria în anul 2001 dedicate străngerii de fonduri, la care a participat Dl. Viorel Pătrana;

– Întrunirea de la Roma dedicată străngerii de fonduri din 2002 la care a participat Dl. Viorel Pătrana, coordonator pentru străngeri de fonduri;

– Săptămâna introductivă de la Crawley la care a participat Dl. Viorel Pătrana;

– Întâlnirea de la Cairo (2002) dedicată traducerilor și publicațiilor la care au participat D-rele. Emilia Bădescu și Carolina Blaj;

– Întrunirea Secretarilor Generali din Europa Centrală de la Bratislava (2002) la care a participat Diac. Ioan Caraza.

De asemenea, menționăm participarea Secretarilor Generali ai SBIR la Adunarea Mondială a UBS de la Mississauga – Canada din septembrie – octombrie 1996 (Pr. Sabin Verzan) și la Adunarea Mondială a UBS de la Midrand – Africa de Sud din 2000 la care a participat pe lângă Secretarul General și președintele SBIR, Protopop Adorjani Dezso Zoltan.

În ceea ce privește sprijinul material acordat SBIR de către UBS, acesta se ridică în cei zece ani la suma de 3.415.133 dolari USA, concretizat în cărți, materiale tipografice, obiecte de inventar, fapt care a făcut posibil ca prețurile pentru cărțile distribuite să fie accesibile pentru creștinii din România.

Societatea Biblică Interconfesională din România a dezvoltat relații de prietenie și colaborare și cu alte Societăți Biblice. În acest sens o delegație a SBIR a efectuat în luna octombrie 1994 vizite de informare la Societățile Biblice din Ungaria, Austria și Germania. În Austria, la Viena, pe 16 octom-

brie 1994 cu prilejul "Duminicii Bibliei" s-a organizat o reuniune cu tema "*Cuvântul lui Dumnezeu în România*", în cadrul căreia membrii delegației SBIR au prezentat diferite teme. În Germania delegația SBIR a vizitat la Stuttgart cea mai mare Societate Biblică din Europa, care deține o tipografie și au audiat un program de prelegeri referitor la ampla activitate a acestei Societăți.

SBIR a primit vizita pastorului dr. Jiri Luki, secretarul general al Societății Biblice din Cehia și a pastorului Mihail Bodnar, secretarul general al Societății Biblice din Republica Moldova.

A urmat, între 29 iunie – 2 iulie 1995, vizita la SBIR a pastorului Dr. Siegfried Meurer, secretarul general al Societății Biblice din Germania, a pastorului Hugo Mayr, secretarul general al Societății Biblice din Austria și a pastorului Kalman Tarr, secretarul general al Societății Biblice din Ungaria.

Cu acest prilej s-a discutat oportunitatea organizării unor întâlniri periodice între delegații SBIR și cei al Societății Biblice din Ungaria, în cadrul cărora să poată fi dezbătute și teme cu caracter teologico-biblic. Prima întrunire a avut loc la Budapesta între 6–10 mai 1996, la care s-au dezbătut temele: "*Etnia și importanța ei în Biblie*" și a doua întrunire a avut loc la București între 9–13 iunie 1997, când s-a tratat tema "*Citirea și practica folosirii Sfintei Scripturi în bisericile noastre*". Cu acest prilej s-a făcut propunerea realizării tipăririi Noului Testament bilingv româno-maghiar, proiect realizat, deoarece lansarea tipăririi a avut loc la 1 martie 1999.

Cea de a treia întrunire a avut loc între 4–9 mai 1998, la Budapesta, unde s-a tratat tema "*Biblia în cateheză*".

A urmat întrunirea de la București din mai 2001, unde s-a dezbătut tema "*Traducerea interconfesională a Bibliei*" și ultima întrunire la Budapesta din 21–26 mai 2002 cu tema "*Biblia ilustrată în tradiția Bisericilor noastre*".

Societatea Biblică Unită a acționat și încurajat cooperarea dintre Bisericile Ortodoxe și Societățile Biblice Naționale pentru ca acestea să colaboreze armonios în cadrul acestora. În acest sens a organizat o consultație în februarie (1–3) 1999 în Cipru cu participarea delegațiilor Bisericilor Ortodoxe și în 1999 (29 sept. – 4 oct.). Cu acest prilej SBIR a putut beneficia de experiența activității Bisericilor Ortodoxe în cadrul Societăților Biblice Naționale.

În cadrul relațiilor foarte bune ale SBIR cu Societatea Biblică Unită menționăm și organizarea la București a Seminarului pentru Consultanții de

traduceri EUMECOT coordonat de Dl. Simon Crisp, la care au participat și traducătorii români.

c) *Activități legate de traducerea Sfintei Scripturi*

Bisericile care au hotărât înființarea Societății Biblice Interconfesionale din România și-au exprimat încă de la început intenția realizării unei traduceri interconfesionale a Biblicii în limba română.

În vederea realizării acesteia s-a organizat un seminar al traducătorilor la București între 14–18 iunie 1993 cu tema "*O traducere interconfesională a Bibliei în limba română*", altul în decembrie 2000 și cel de-al treilea între 21–27 mai 2001, tot la București, la care au participat 10 membri din partea Societății Biblice Maghiare din Ungaria. La toate acestea au participat specialiști din partea UBS.

Până în prezent au fost realizate 10 traduceri de cărți din Noul Testament. S-a publicat în ediție pilot de 1000 exemplare Epistola întâi către Timotei (1999) și Epistolele pastorale ale Sfântului Apostol Pavel (2000).

d) *Tipărirea și difuzarea de scrieri biblice*

Preocuparea principală a SBIR este tipărirea și difuzarea a cât mai multe Biblii și alte scrieri biblice care să fie oferite creștinilor Bisericilor și cultelor din România.

Astfel în cei zece ani de existență SBIR a tipărit și difuzat următoarele:

- Biblia în traducerea Galaction: 328.390 ex.
- Biblia Jubiliară – I.P.S. Bartolomeu: 10.000 ex.
- Biblia ilustrată: 6.000 ex.
- Biblia în traducerea Cornilescu: 198.722 ex.
- Biblia în limba maghiară: 22.652 ex.
- Biblia în limba armeană: 100.000 ex.
- Biblia pentru copii în limbile română, maghiară și ucraineană: 263.639 ex.
- Noul Testament cu Psalmii în traducerea Cornilescu: 11.000 ex.
- Noul Testament în traducerea Galaction și cărți școlare: 37.439 ex.
- Noul Testament în traducerea I.P.S. Bartolomeu Anania: 25.000 ex.
- Mica Biblic pentru ortodocși: 110.619 ex.
- Psaltirea pentru ortodocși: 204.239 ex.
- Evangheliile pentru ortodocși: 6.000 ex.
- Ghidul Ierusalimului: 5.100 ex.

– Distribuirea unor ediții critice ale Sfintei Scripturi, Dicționare ale limbii grecești a Noului Testament în engleză și franceză, Biblii în franceză, engleză, germană, sârbă, ucraineană: 37.209 ex.

– Tipărirea și difuzarea unor noi tiraje de câte 1000 exemplare a celor patru Evanghelii, Faptele Apostolilor și Cărți pentru rugăciune în scrierea Braille pentru nevăzători.

– Manual de utilizare a Bibliei: 5.000 ex.

– Noul Testament bilingv maghiar-român: 1.500 ex.

– Synopsa celor 4 Evanghelii: 3.000 ex.

– Dicționarul grec-român: 3.000 ex.

– Casete audio în limba romanes: 380 ex.

– Casete audio: 1.500 ex.

– Ediția bilingvă româno-romanes în câte 1000 exemplare din "Evanghelia pala o Marco" în dialectul căldărarilor după versiunea Cornilescu și "Evanghelia pala o Matei" în dialectul ursarilor, după versiunea Galaction.

– Alte publicații religioase (Atlasul biblic, Buletinul informativ al SBIR etc.): 81.543.

Adunând cifrele de mai sus constatăm că SBIR a tipărit și difuzat un număr de 1.267.889 de Biblii și alte scrieri biblice în cei zece ani de existență.

c) *Activități în cadrul Programului "Opportunity 21"*

UBS, ABS și câteva companii mari din America au oferit fonduri pentru sprijinirea unor Societăți Biblice Naționale, printre care și SBIR, începând cu anul 2000, pentru a instrumenta proiecte, care să le ridice pe o treaptă superioară de activitate, pe lângă proiectele pe care acestea le desfășoară cu sprijinul Programului Serviciului Mondial al UBS.

În cadrul programului "021" SBIR are proiecte privitoare la deschiderea unei librării în București, editarea de casete pentru romi, procurarea și distribuirea (gratuit) de Biblii în școli, penitenciare, unități militare etc.

Pentru implementarea acestor proiecte, în anul 2000 SBIR a trecut la lărgirea staffului prin angajarea unui manager de programe și a unui manager pentru colecte.

În cadrul acestui program există deja realizări importante și promițătoare precum cele din cadrul programului "*Biblia – lumină pentru secolul XXI*", care cuprinde mai multe proiecte din care amintim:

1. *Biblia în grădinițe și case de copii.* Acest proiect s-a realizat prin distribuție în 5 grădinițe și 19 centre de plasament pentru copii a Bibliei pentru copii, Mica Biblic, 101 întâmplări preferate din Biblic.

2. *Biblia în casele de bătrâni.* S-au distribuit Biblii, Noul Testament la 19 centre de îngrijire și asistență pentru vârstnici.

3. *Biblia în penitenciare.* S-au împărțit Biblii, Noul Testament și Psaltirea în 10 penitenciare ca cel din Rahova – București, Craiova, Slobozia, Giurgiu, Gherla, Bistrița, Cluj-Napoca, Dej etc.

4. *Biblia – lumină pentru copii și elevi.* S-au distribuit materiale biblice în cinci școli din București.

În cadrul programelor finanțate 021, în perioada noiembrie 2000 – noiembrie 2002 s-au distribuit gratuit un număr de 6.730 exemplare din următoarele titluri:

- Biblia Galaction: 1.630 ex.
- Noul Testament comentat de I.P.S. Anania: 1.945 ex.
- Psaltirea: 700 ex.
- Mica Biblic: 900 ex.
- Biblia pentru copii ilustrată: 870 ex.
- întâmplări preferate din Biblic: 525 ex.
- Noul Testament bilingv român-maghiar: 50 ex.
- Iisus Hristos, de Pr. Prof. Ion Bria: 50 ex.
- Puzzle "Oaia rătăcită": 60 ex.

f) *Activități în cadrul Departamentului pentru Colecte și Relații Publice*

Prin angajarea unui manager de colecte s-a îmbunătățit substanțial mediatizarea activității SBIR în scris – prin presă, audio – la radio și video – la emisiuni de televiziune. De asemenea, s-au tipărit pliante și buletine referitoare la SBIR și activitatea sa.

Menționăm aici participarea SBIR la Târgul Internațional de carte "Bookarest 2002", standul Societății fiind vizitat de mii de persoane, promovându-se astfel imaginea acesteia atât în rândul editorilor de carte din România, cât și a publicului.

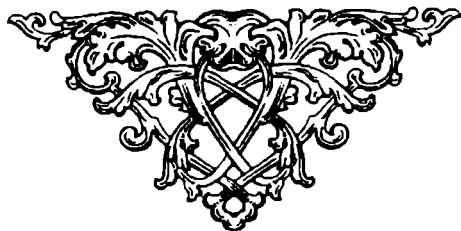
g) *Ziua Bibliei* – SBIR a organizat manifestări prilejuite de Ziua Bibliei precum Simpozioane cu tema "*Biblia în societate*" de la București din luna

octombrie, Ziua Bibliei la Braşov la 15 mai 2000, Cluj în octombrie 2001 și cea organizată acum între 13 și 15 noiembrie 2002 la București.

Din cele relatate până acum putem conchide că SBIR s-a dovedit în cei 10 ani de existență un organism necesar, cu multe realizări și perspective de noi realizări, prin proiectele în curs de derulare, printre care se află realizarea traducerii interconfesionale a Bibliei în limba română și a altora care vor fi inițiate.

De asemenea, subliniem faptul că în cadrul SBIR domnește un spirit creștinesc de înțelegere și respect între membrii diferitelor Biserici și confesiuni creștine și că Societatea cultivă bune relații atât cu Bisericile membre ale acesteia, cât și cu cele care nu sunt membre.

P.S. Episcop Damaschin Coravu,
Episcopul Sloboziei și Călărașilor

MANIFESTAREA ARTEI CREȘTINE APUSENE ȘI RECEPTAREA SA

Chiar și cei mai puțin cunoscători ai vieții Imperiului Bizantin știu că arta respectivă a avut un pronunțat caracter creștin. Imperiul fondat de sfântul Împărat Constantin cel Mare (330-337) – a cărui dată de naștere este considerată a fi 11 mai 330, când a avut loc inaugurarea noii capitale de pe malul Bosforului, Constantinopolul – a avut o existență mai mult decât milenară. Și-a sfârșit zilele în 29 mai 1453, fiind cucerit de turcii otomani. La început, nu a existat decât un singur imperiu, pe locul vechiului *orbis* roman, odinioară păgân, acum creștin. Manifestările artistice începeau să se adapteze noii spiritualități, ce-și făurea încet-încet un profil stilistic aparte, ușor de recunoscut. Dar, un imperiu atât de vast și eterogen, cuprinzând populații diverse, nu avea cum să rămână unitar. În 395, anul morții lui Teodosie cel Mare, imperiul a fost împărțit între cei doi fii, născându-se cele două imperii romane, de Apus și de Răsărit.

De fapt, încă înaintea împărțirii teritoriale și administrative respective, se conturaseră deja două culturi specifice, fiecare având aspirații și forme de manifestare proprii. Dar, dacă, din punct de vedere politic, Bizanțul a cunoscut o stabilitate ce i-a permis să evolueze relativ constant, în Apus, prăbușirea din 476, a constituit un adevărat colaps. În lipsa unui conducător politic care să țină evenimentele sub control, popoarele migratoare care au afectat și viața Imperiului Bizantin au făcut mult mai mult rău Apusului. Măturând Europa de la Răsărit la Apus, ele nu au găsit în calea lor o formațiune politică care să li se împotrivescă, cu excepția câtorva orașe, rămășițe ale fostului Imperiu Roman. Pentru lumea creștină occidentală rămăsese însă o cetate, a cărei faimă nu fusese știrbită nici măcar de trecerea vandalilor, și anume Roma, sediul papei, cel care semnifica garantul existenței creștinismului în acea parte a lumii.¹

1. Prin căderea Ravennei în mâna longobarzilor, Bizanțul își pierde stăpânirea exercitată în Nordul și centrul Italiei, un bun prilej pentru papă de a scăpa de supărătoarea obediență bizantină și de a se orienta către acea parte a Europei în care începuse să mijiască o primă organizare statală, Regatul franc. Peste trei ani, în 754, prin înțelegerea dintre Pepin cel Scurt și papă, au fost puse bazele formării viitorului stat papal și ale nașterii imperiului occidental.

După anul 1000, fărâmițările de pe toate planurile – politic, geografic, social, cultural și religios – ale Occidentului încep să se atenueze, spectrul foametei însoțită de moarte începea să fie înlăturat de o politică agrară care prin unelte agricole adecvate și defrișări masive putea înclina talerul balanței în favoarea natalității, scăzând mult mortalitatea. Explozia demografică coincide cu înmulțirea ordinelor călugărești.

Europa este una monastică, în care, ordinul de la Cluny, localitate din Burgundia – înființat în 910 și depinzând direct de papă - împânzește spațiul european cu așezăminte monahale. Până la jumătatea secolului al XII-lea arta cluniziană, fastuoasă și decorativă a dominat lumea occidentală, dublată fiind și de prestigiul intelectual al călugărilor. Deși arta romanică nu a neglijat pictura, ea a rămas însă celebră prin sculpturile sale, ale cărei izvoare de inspirație nu alegeau sursa: arta paleocreștină, carolingiană, germanică, bizantină, orientală și musulmană deopotrivă. Iconografia romanică tratează subiectele simbolice, care evocă o lume imaginară și populată de monștri. Portalurile și capitellurile, cornișele înfățișează o lume fantastică, cu conotații biblice.

Drumurile de pelerinaj și cultul relicvelor au făcut ca în Midi să apară cu puțin înainte de 1100 sculptura monumentală. Încă din secolul al X-lea francezii, în loc să închidă relicvele în cutii, au preferat să le așeze într-o statuie din lemn, îmbrăcată în aur. Apar astfel statuile, cea mai celebră fiind cea a Sfintei Foy de la Conques².

În 1144 a fost sfințită abația Saint-Denis, opera ideologică și artistică a abatelui Suger, socotită a fi manifestul stilului gotic, stil care se va întinde până către secolul al XVI-lea, pentru a renaște apoi în secolul trecut în cadrul mișcării romantice. În afara geniului constructiv – care a permis înălțimi de 35 m. la Paris, și 48 m. la Amiens³ – este de menționat și faptul că "ninsorea de catedrale" a adus cu sine vitraliul în locul peretelui pictat și o sculptură care începe să-și reclame independența față de suportul construit pe care fusese ținută până atunci. Mai timid la Saint-Denis, mai vizibil la Chartres, statuile-coloane se metamorfozează încet-încet în sculpturi *ronde-bosse*.

Catedrala era o "oglină a lumii" și o "Biblie în piatră". Chartres, Laon, Reims, Strassbourg, Namburg, Magdeburg, Köln și enumerarea ar putea

2. Emile Mâle. *L'art Religieux du XIIe siècle en France*, Paris, 1928 : Devin astfel celebre Sainte-Madeleine din Vezelay, Sainte-Foy din Conques, Santiago de Compostela – biserici de pelerinaj, dar și Saint-Pierre din Moissac, Saint Trophimes Arles, Saint Lazare din Autun, dând mărturie asupra măiestriei sculptorilor romanici.

3. Maurice Vieux, *Lumea constructorilor medievali*, Meridiane, 1981, Jean Gimpel, *Construcții goticului*, traducere Crișan Toescu, Meridiane, 1981.

continua, căci din Spania până în Transilvania întreaga Europă e cuprinsă de "febra catedralelor", cu excepția Italiei, rămasă fidelă tradiției antice. Sculptura gotică a avansat atât de mult pe cale "umanizării" și a realismului încât, atunci când se vorbește despre întorsătura majoră petrecută în cadrul Renașterii, sunt menționate îndeosebi arhitectura și pictura ; goticul "adusese la zi" sculptura care nu mai necesita o prefacere majoră.

Mișcarea Renașterii a fost o mișcare extrem de amplă care a cuprins, pe lângă inovațiile artistice, și transformările intelectual-umaniste, precum și Reforma religioasă. Bulversările care au cuprins scena politică, culturală și socială au transformat din temelie am putea să spunem concepțiile umane. Problemele de ordin politic și religios se acutizează. În paralel cu un curent de laicizare a preocupărilor papale (de pildă "papii Renașterii" care se ocupau mai degrabă de problemele artistice, politice și economice, decât de cele religioase) apare în rândul maselor un curent mistic care consideră însă pietatea mai mult un act particular decât public (ceea ce a dus la întrebarea paradoxală: *nu cumva rozariul a pregătit apariția protestantismului?*). Reforma apărută în cadrul catolicismului, deși a avut în intenție reformarea lui, a dus dimpotrivă la o fărâmițare care continuă până astăzi.

Cultural, mișcarea umanistă inițiată mai ales sub influența filozofiei lui Platon, care înlocuiește încet-încet sistemul aristotelic al scolasticii, exaltă omul în așa măsură încât spre sfârșitul secolului al XV-lea umanismul capătă mai mult înțelesul unei culturi laice decât teologice. Se naște tipul de "om universal" al Renașterii care elimină granițele dintre domeniile științei și culturii, ajungând să cuprindă cât mai multe în cadrul preocupărilor sale.⁴ Cu toate conotațiile sale păgâne, în cadrul Renașterii arta religioasă nu este cătuși de puțin abandonată. De la Florența, către sfârșitul secolului al XIV-lea, arta se "mută" la Roma, care devine din secolul al XV-lea până în secolul al XVIII-lea o "academie" în aer liber. Teme sacre și profane coexistă pașnic în acest univers artistic – Reforma e încă departe. Deși umanismul antic propovăduia cultura păgână, mecenatul, adesea pontifical, asigura continuitatea artei religioase.

Dar dacă *Duocento*-ul și *Trecento*-ul sienez, mai păstrau tradiția picturală bizantină, ce amintea mai degrabă mireasma de tămâie, decât parfumul trandafirilor⁵, în schimb *Trecento*-ul florentin a rupt cu tradiția, prin cel care a început prin a desena pe stânci înainte de a picta pereții : Giotto di

4. Tot acum apare un om nou și anume artistul care consideră normal să-și semneze operele. să-și picteze autopoortretul printre celelalte personaje ale tabloului. să-și scrie autobiografia sau chiar să ceară ca altcineva să-i scrie viața.

Buondone (?1266-1337). Bazilica Sfântul Francisc din Assisi, Capela Scrovegni din Padova reprezintă manifestul eliberării picturii europene de sub tutela "gesturilor stereotipe al picturii bizantine" și începutului umanizării picturii printr-un realism din ce în ce mai savant. Aceasta nu a însemnat însă abandonarea tematicii religioase – ea se păstrează și "profită" de semnăturile celebre care încep să apară pe tablouri. Tomaso Masaccio (1401-1428) cu *Sfânta Treime*, Sandro Botticelli (1444-1510); *racoursi*-ul realizat de Andrea Mantegna (1431-1506) în Italia; Maestrul din Moulins și Jean Fouquet (?1420-?1480) în Franța. În Țările de Jos, Maestrul din Flémalle, dar mai ales frații Hubert și Jan van Eyck (1390?-1441) cu *Polipticul Mielului Mistic* din Gand sau *Madona Cancelarului Rolin*; *Coborârea de pe cruce* a lui Rogier van der Weyden (1399-1464) și chiar "ereticul" și enigmaticul Hieronymus Bosch (1450-1516) cu al său *Fiu risipitor*, sau cu *Purtarea crucii*.

Nu mai puțin titanii Renașterii au fost cei care au făcut celebră pictura religioasă. Leonardo da Vinci (1452-1519) cu ale sale *Fecioare* dar mai ales *Cina cea de Taină*, intens mediatizată în prezent. Rafael (Raffaello Sanzio 1483-1520) ne-a lăsat lăsat *Madona Sixtină* pe lângă alte madone, iar Michelangelo Buonaroti (1475-1564) un întreg muzeu în celebra Capelă Sixtină cu nu mai puțin celebra *Judecată de Apoi*. Roma ajunsese un adevărat muzeu artistic și arheologic, papii Renașterii transformând-o mai degrabă într-o cetate a culturii și artelor profane, după modelul antichității greco-romane, decât în centru creștin. Chiar dacă se construiau biserici și se pictau scene religioase, ele se inspirau după modelele antice cu caracter păgân și senzual.

În această "febră artistică" revolta protestantă a trecut la început neobservată. Abia către jumătatea secolului al XVI-lea, papalitatea a realizat că mișcarea însemna mai mult decât o gâlceavă călugărească, așa că a inițiat Contrareforma, ce urma să combată și să stăvilească Reforma. Sinodul Tridentin sau Conciliul Trento s-a lungit din 1545 până în 1563 ; din păcate doctrina despre indulgențe, cinstirea imaginilor și a moaștelor, subiect înfierat în predicile protestante, abia au fost atinse în ultima sesiune din decembrie 1563. În decretul emis se hotărăște cinstirea icoanelor, repetându-se astfel principiile Sinodului VII Niceea. Deși nu a stat în centrul discuțiilor sinodale, arta religioasă urma deci să ocupe un loc important în cadrul mișcării Contrareforme.

5. Prin Guido da Siena, secolul XIII, Cimabue (? 1240-1302), Petro Cavallini (1250-1330), Duccio di Buoninsegna (?1260-1318-20), Simone Martini (1284-1344).

Se năștea arta barocă⁶ o mișcare care a reunit arhitectura, sculptura și pictura, orientându-le către educarea maselor într-un spirit religios profund, încercând să înlăture urmele umanismului renescentist sau influențele protestante. Artă s-a răspândit mai ales în țările catolice: Italia, Spania, Flandra. Imperiul habsburgic, persistând cam până în secolul al XVIII-lea. Conciliul Trento a stabilit tematica, exclusiv biblică și care căuta să trezească sufletele amorțite sau să întrețină flacăra vie a credinței – Patimile Domnului, scenele de martiraj sau de extaz mistic erau subiecte predilecte. Ca mijloace de exprimare artistică nimic nu părea a fi destul de fastuos, de grandios pentru a ilustra, cu mijloace materiale, puterea spirituală a Bisericii catolice. Dimensiuni uriașe, dublate de acele *trompe l'oeil* care spărgeau spațiul aruncându-l în infinitul bolților pictate asemenea cerului și combinații de materiale diverse – aur, argint, mahon, purpură – dar și game cromatice la fel de șocante – auriu, purpuriu, verde smarald, alb, negru, violet. Toate acestea se opuneau ascezei și austerității monocrome protestante.

Pasiunea pentru spectacol nu pierise din sângele italienilor, care păstraseră *Colosseum*-ul în Roma, chiar dacă îl transformaseră în carieră de piatră. Grandoarea bisericilor și a altarelor, efectele de surpriză scenografică, cromatica bogată alcătuiau astfel o uriașă scenă unde avea loc spectacolul liturgic. El a reușit să impresioneze credincioșii iar barocul a servit astfel "cele mai fastuoase demonstrații cunoscute vreodată în istoria stilurilor europene și desfășurate în cadrul Bisericii"⁷ Ordinul iezuit s-a implicat extern în desfășurarea barocului, veghind cu grijă la eventualele abateri ce puteau servi protestanților ca subiect de critică. Gian Lorenzo Bernini (1598-1680) este sculptorul și arhitectul oficial al Bisericii, creatorul pieței San Pietro, al baldachinului din bazilica respectivă sau al *Extazului Sfintei Tereza*. Pictori ca Peter Paul Rubens (1577-1640) se remarcă în țările nordice catolice, în timp ce Rembrandt van Rijn (1606-1669) în cele protestante. Secolul XVII spaniol este marcat de José de Ribera (1591-1652), Francisco Herrera (1576-1656), Bartolomé Esteban Murillo (1618-1682) sau Francisco de Zurbaran (1598-1669), pentru ca Giovanni Battista Tiepolo (1696-1770) să rămână reprezentantul picturii baroce iluzioniste din Italia secolului XVIII.⁸

6. *Barocco*, în portugheză denumea perlele orientale de formă neregulată.

7. Adriana Botez Crainic. *Istoria Artelor Plastice*. Ed. Didactică și Pedagogică, 1998, vol. II, pag. 244.

8. În manifestările artei baroce surprindem două etape: după jumătatea secolului al XVI-lea întâlnim o artă severă, reformată, pentru ca în secolele XVII-XVIII papalitatea, liniștită, reîntărită, animată de un nou spirit, să adopte o "artă opulentă, dezlănțuită, imperială și înfloritoare, o artă a generației care a scăpat de obsesia păcatului, dar și de pericolul protestant, flamand, turc, german", cf. Pierre Francastel. *Realitatea figurativă*, traducere Mircea Tomuș, Meridiane, 1972, pag. 460-461.

Dar după "focul de artificii" care a fost mișcarea barocă, arta cu tematică religioasă începe să dispară din preocupările pictorilor. Aspectul abandonării religioșului în favoarea profanului se poate constata cu ușurință, răsfoind orice album de artă europeană. Secolul al XVIII-lea a devenit laic, "cu o mândră conștiință a caracterului său «luminat»... Biserica catolică n-a renunțat la serviciile imaginilor, ale decorației plastice. Dacă ne gândim, însă, la marii pictori ai epocii – Watteau, Fragonard, Chardin, Gainsborough, Goya – nu prea găsim vreunul, poate cu excepția lui Giovanni Battista Tiepolo, care să fi creat artă religioasă. Și cât de puțin religioase sunt, de fapt, tablourile de altar ale lui Tiepolo !" ⁹

*

Urmărind desfășurarea artelor creștine în Răsărit și în Apus se constată cu ușurință că, începând mai ales cu *Trecento*, deosebirile dintre ele devin din ce în ce mai vizibile, ajungând ca în *Cinquecento* ele să fie radicale. Artă apuseană nu mai păstra nimic din influențele bizantine. Dar "instabilitatea" artei creștine apusene începuse cu mult timp în urmă, astfel că, urmărind un singur model iconografic, cel al Fecioarei cu Pruncul, se observă că există Fecioara romanică (ce-i drept mai rar prezentă), cea gotică, renescentistă, barocă, și enumerarea ar putea continua. Programul iconografic se adaptează stilului artistic "la modă", ajungându-se uneori chiar la abandonarea canonului iconografic. O asemenea atitudine față de arta creștină, nepăsarea privitoare la respectarea canonului iconografic, ca și neadecvarea mijloacelor de exprimare conținutului religios au stârnit adesea nemulțumiri.

Evul Mediu occidental a introdus statuile, derivate din cultul relicvelor încurajând astfel orice fel de pietate, fie ea în conformitate cu dogma sau nu. Totuși, unii teologi ai timpului au considerat aceasta o adevărată idolatrie, îndoindu-se de eficacitatea unor rugăciuni rostite în fața lor, deși pelerinajul și dorința de impresionare a mulțimii au dus încet-încet la reînvierea statuii și la transformarea ei în obiect de cult. Adesea, racla care conținea sfintele moaște avea forma fragmentului corporal inclus, astfel că, în sudul Galiei, ea ajunge să devină statuie.

În sudul Franței cultul relicvelor a generat astfel înmulțirea statuiilor din lemn, îmbrăcate în aur. Apariția lor, la sfârșitul epocii carolingiene, arată că populația meridională avea un instinct al formelor care lipsea nordicilor¹⁰: Sfântul Marius de la Vabre, Geraud la Aurillac, Martial la Limoges, dar mai

9. Max Friedländer, *Despre pictură*, traducere de Gheorghe Székely, Ed. Meridiane, București, 1983, p. 276.

10. Emile Mâle, *L'art religieux du XII-e siècle en France*, Paris, 1928, pag. 2.

ales Sfânta Foy sau Fides din Conques. Apariția statuilor nu a fost însă pe placul tuturor, și a rămas consemnată mărturia unui canonic, Bernard d'Angers care, descoperind Aquitania, a fost șocat de formele pe care le îmbrăca în această regiune devoțiunea populară. Primele relicvarii antropomorfe pe care le văzu i se părură a fi niște idoli la fel de periculoși ca și statuile păgâne.¹¹ În cronica sa, călugărul Raoul, numit Glaber, descrie impactul pe care vederea statuilor l-a avut asupra sa și a însoțitorului său, Bernard: "Există un obicei venerabil și străvechi, atât în ținuturile Auvergne, Rodez și Toulouse, cât și în regiunile învecinate: fiecare ridică sfântului său, după mijloace, o statuie de aur, de argint sau din alt metal, în care închid fie capul, fie o altă parte a trupului sfânt." Dar această practică a părut oamenilor învâțați superstițioasă, ei cred că se continuă un ritual al cultului vechilor zei sau mai degrabă al demonilor. Statuia sfântului Géraud, remarcabilă prin aurul ei foarte fin, prin pietrele de mare preț, reproducea cu atâta artă trăsăturile unui chip uman, încât țărani care o priveau se simțeau pătrunși de privirea lui clarvăzătoare și credeau uneori că sesizează în raza lor semnul unei îngăduințe cu privire la dorințele lor. Este întrebat însoțitorul său, Bernier, în latină: "«Ce crezi, frate, despre acest idol? Lui Jupiter sau Marte nu le-ar fi plăcut o asemenea statuie?»" Bernier, orientat deja de vorbele mele, răspunde cu destulă istețime, învăluind critica în laude. El avea dreptate. Căci acolo unde i se dedica unui Dumnezeu unic atotputernic și adevărat un cult real, pare nefast și absurd să fabrici statui din ghips, lemn sau metal, în afară de aceea a Domnului Iisus răstignit. Biserica catolică permite să se creeze cu pietate o asemenea imagine, pentru a păstra vie amintirea patimilor lui Hristos, fie cu dalta, fie cu penelul. Dar amintirea sfinților, ochii oamenilor n-ar trebui să o contemple decât în relatările veridice sau în chipurile pictate pe pereți, în culori întunecate. Nu există motive să acceptăm statui de sfinți decât ca pe un abuz vechi și ca pe un obicei imposibil de dezdăcînat la oamenii simpli. Acest abuz are o asemenea forță în locurile despre care vă vorbesc încât, dacă aș fi rostit cu voce tare părerea mea despre statuia sfântului Géraud, aș fi fost pedepsit ca un ucigaș.¹² Cronica lui Raoul Glaber menționează faptul că, până la urmă, minunile sfintei Foy l-au convins și l-au determinat să accepte statuile: "Să fie îngăduit, din pricina unui obicei de neînlăturat la oamenii simpli, să se ridice statui sfinților pentru că nu este nici o pagubă pentru religie și nu atrag în nici un fel mânia divină."¹³

11. Georges Duby, *Anul 1000*, traducere Măria Ivănescu, Polirom, 1996, pag. 95.

12. Idem, pag. 95-96.

13. Idem, pag. 95.

Este cunoscută reacția Sfântului Bernard de Clairvaux, cistercian, care, la începutul secolului al XII-lea, se ridică împotriva luxului și decadenței care domneau la Cluny. Pictorii și sculptorii sunt alungați din mănăstirile cisterciene, căci ordinul interzicea orice împodobire prin imagine sau culoare, pereții goi ai bisericilor fiind dovada grăitoare a disprețului față de luxul bisericilor. Acesta nu putea fi decât o dovadă a lipsei de iubire față de săraci, "pereții bisericilor sunt îmbrăcați în aur, dar copiii bisericilor umblă goi"¹⁴, dar și a unei forme de păgânism, căci anumite scene îl abat pe călugăr de la meditații. Astfel că, dacă abatele Suger fusese atent la orice element al vocabularului artistic care, pe limba aurului și a pietrelor prețioase putea să vorbească unei lumi semi-civilizate despre frumusețea lumii de dincolo, pentru Sfântul Bernard de Clairvaux dimpotrivă, aceste străluciri materiale nu erau decât piedici în calea adevăratei contemplații. "Și pe deasupra, ce caută în astfel de lăcașuri... această galerie de monștri ridicoli, această uluitoare frumusețe diformă și această frumoasă diformitate? Ce caută aceste maimuțe murdare, acești lei fioroși acești centauri monstruoși aceste ființe pe jumătate omenești acești tigri pestriți acești războinici în luptă acești vânători suflând din corn? Aici mai multe capete pe un singur trup; dincoace un patru-ped cu o coadă de șarpe. Dincolo un pește cu cap de patru-ped. Aici un animal care te face să te gândești la un cal pentru partea din față și la o capră pentru aceea din spate; dincoace un animal cu corn exhibă partea dindărăt a unui cal. În sfârșit în din toate părțile ești înconjurat de o diversitate de forme atât de bogată și de uimitoare încât devine mai plăcut să citești marmurile decât ceasloavele și să-ți petreci toată ziua admirând toate aceste lucruri, unul câte unul decât să meditezi asupra poruncilor dumnezeiești."¹⁵

În același spirit al sărăciei artistice vedea viața monahală și cel care se cununase mistic cu *Doamna Sărăcie*, cel născut bogat dar rămas în istorie de *Il Poverello*. Sfântul Francisc proscribe în cadrul ordinului orice fel de pictură și aproape orice fel de arhitectură. "O groapă, un gard de nuiele... nu e nevoie de ziduri în cinstea Sfintei Sărăcii și a Sfintei Umilințe." Se spune că ar fi dărâmat cu mâinile lui o construcție ridicată de călugări în absența sa și care nu i s-a părut suficient de austeră.¹⁶

În perioada în care Florența era patria artei, Savonarola se ridică cu vehemență nu împotriva artei ca atare, ci a uneia nepotrivită cu interiorul unei

14. MIGNÉ. P. L. CLXXXII915 C. apud Jean Gimpel. *Despre artă și artiști*. traducere Pavel Popescu. Ed. Meridiane, București. 1973. p. 63-64.

15. Bernard de Clairvaux. *Apologia ad Willelmum, Apologia către Guillaume de Saint-Thierry*. apud Henri Focillon. *op. cit.*, pag. 5.

16. Gimpel. *op. cit.*, p. 64-65.

biserici. El socotea că artiștii ar putea sluji cauza Domnului, numai că ei făceau "să pătrundă în biserică toate deșertăciunile"¹⁷ Savonarola a denunțat nu numai luxul scandalos și umanismul păgân de la curtea lui Lorenzo Magnificul, ci și moravurile depravate și corupția Bisericii din Roma. "Îndepărtează acești idoli din casa ta. Tablourile ce împodobesc azi bisericile sunt într-atât de măiestre ca artă și atât de bogate în ornament, încât întunecă lumina Duhului Trebuie să ne dorim mai multă simplitate, de nu, arta ne va face să-l uităm pe Dumnezeu. O, voi, cei ale căror case sunt pline de tablouri și de obiecte zămislite de deșertăciune... Voi pictorii faceți să pătrundă în biserică toate deșertăciunile."¹⁸

Pentru a exalta și mai mult avântul mulțimii, în 1497, în locul tradiționalului Carnaval, a avut loc marele *bruciamento delle vanità*, unde, pe un rug imens au fost arse cărțile "libertine", tablourile "impudice", operele "păgâne", pentru a ispăși o jumătate de secol de greșeli.¹⁹ Savonarola a imprimat un nou mod de viață, nu numai în Florența, artiștii renunțând la pictarea nudurilor sau a scenelor cu tematică păgână, unii chiar distrugându-și operele. Fra Bartolomeo îmbracă rasa monahală, Botticelli nu mai lucrează pentru umaniști și chiar și Michelangelo sculptează o *Pieta*. Dar florentinii plini de viață și iubitori de plăceri n-au suportat timp îndelungat "asceza" impusă de Savonarola și, după ce l-au ars pe rug în 1498, s-au reîntors la vechile preocupări.

Uneori chiar artiștii înșiși suferă schimbări ale atitudinii față de artă și de Dumnezeu. De pildă cel "minunat și ceresc", inventatorul *sfumato*-ului și poate și al *clarobscur*-ului, *Messer Lionardo*, a lăsat lumii chipuri angelice, de neuitat. Dar această tendință naturalistă se îndepărtează de spiritualitate, se îndreaptă datorită cultului sensibilului către idolatrie. Despre madonele pictate, pictorul scria, blasfemiind arta sa, încredințat că o laudă: "ele dispar pentru a reda sănătatea și a dărui mântuirea eternă". La fel de bine ca și cum dumnezeirea ar fi fost vie și prezentă.²⁰ Dacă ar fi să se dea crezare mărturiei lui Vasari, pictorul, ajuns la bătrânețe, "bolnav și, văzându-se la un pas de moarte, s-a întors cu râvnă către catolicism ... plângând și căindu-se ... A vorbit despre boala pe care o avea și despre chinurile pe care le îndura, recunoscând totuși cât de mult îi jignise pe Dumnezeu și pe oameni, **nelucrând în artă așa cum s-ar fi cuvenit** (s. n.)."²¹

17. 5 III 1496. Prediche, apud Gimpel, *op. cit.*, p. 66.

18. *Prediche sopra Ezechiele XLV (XLVI)*, apud Gimpel, *op. cit.*, p. 66.

19. André Chastel, *Artă și umanism la Florența pe vremea lui Lorenzo Magnificul*, traducere de Smaranda Roșu și Grigore Arbore, Ed. Meridiane, București, 1981, vol. II, p. 188.

20. *Dictionnaire de Spiritualité - Ascétique et Mystique*, Tome I, Paris, 1937, col. 909.

21. Giorgio Vasari, *Viețile pictorilor, sculptorilor și arhitecților*, traducere Ștefan Crudu, Ed. Meridiane, București, 1962, vol. II, p. 18.

După apariția Reformei, Biserica catolică s-a decis să acționeze împotriva ei prin Conciliul de la Trento. Dar, chiar înainte de aceste evenimente, Michelangelo, supranumit "divinul" încă din timpul vieții, pictase chiar deasupra altarului din Capela Sixtină, Judecata de Apoi (1534-1541). Predicile lui Savonarola nu îl lăsaseră indiferent; Michelangelo redevenise religios, dar din păcate nu avea și puțința de a picta adecvat această temă de meditație profundă a părinților pustiei și nu numai a lor, cea a Înfricoșătoarei Judecăți.

În timpul lucrului, *Messer Biagio da Cesena*, maestrul de ceremonii și "om deosebit de cucernic" a spus că i se pare a fi "o lucrare mai mult decât desfrânată, așezată într-un loc atât de vrednic de cinste și că nu era potrivită cu capela unui papă, ci cu o sală de baie sau cu un han, din pricina numeroaselor nuduri care își arătau părțile rușinoase."²² Ca să se răzbune pe o asemenea remarcă, Michelangelo l-a pictat pe *Messer Biagio* în iad, dându-i lui Minos chipul lui, și nu a mai revenit asupra lui ca să-l șteargă, nici măcar la rugămintele papei. Din fericire pentru *messer Biagio*, nu Michelangelo este cel care va hotărî în final unde e locul fiecăruia. Vasari considera că "pe bună dreptate poate fi fericit cel ce a văzut această cu adevărat uluitoare minune a veacului nostru."²³ Dar vestita *Judecată* a Capelei Sixtine avea să fie criticată chiar de către contemporani, căci Hristos, fără barbă, semăna cu Apollo, avea incluse detalii păgâne, cum ar fi luntrașul Caron.²⁴ Însă artistul a rămas indiferent la critici și, întrucât a refuzat să acopere "golicionile rușinoase", mai târziu, papii vor porunci unor pictori acoperirea câtorva nuduri.²⁵

Michelangelo ar fi dorit să slujească Contrareformei, așa cum odinioară ar fi dorit să-l urmeze pe Savonarola, dar educația sa neo-platonică nu l-a ajutat, ba dimpotrivă, astfel că în ultimii ani "divinul" s-a retras într-o artă care-i permitea desfășurarea geniului doar în planul abstract al spațiilor: arhitectura. Printre puținele opere figurative se numără niște desene cu răstignirea și sculptura *Pietà Rondadini*. "La mijlocul vieții sale, el stăpâna ca un zeu tot ce se putea clădi pe temeuriile concepției renașcentiste despre artă și problemele ei fundamentale."²⁶ După ce atinge culmea gloriei, el se retrage

22. Idem. vol.II, p. 372-373.

23. Idem pag.374.

24. William Fleming, *Arte și idei*, traducere Florin Ionescu. Ed. Meridiane, București, 1983, vol. II, pag. 43.

25. În 1559 Paul al IV-lea se adresează în acest sens lui Daniele da Volterra, unul dintre elevii lui Michelangelo. Contemporanii însă nu au socotit lăudabilă inițiativa, poreclindu-l pe pictor "făcătorul de nădragi". Acțiunea e continuată de Pius al V-lea în 1566, pentru ca în 1599 Clement al VII-lea să dorească să șteargă toată fresca. În secolul al XVIII-lea, Clement al XIII-lea mai adaugă niște draperii.

26. Max Dvořak, *Scrieri despre artă*, traducere Mircea Popescu. Ed. Meridiane, București, 1983, p. 428.

însă, lăsând în urmă niște opere care "se aflau dincolo de ceea ce putea fi înțeles – adică de ceea ce putea fi judecat după criteriile naturaliste, opere care, din această cauză au fost considerate fie neterminate, fie explicabile doar prin slăbiciunea bătrâneții."²⁷ Într-unul din ultimele sale sonete, prezent într-o scrisoare trimisă lui Vasari în 1552 zbuciumatul, nonconformistul Michelangelo mărturisește:

"...Văd bine că greșit-am împreună
și eu și fantezia mea deșartă
ce idol și monarh făceau din artă
și tot ce mintea-și vrea spre rău, nebună."

Poemul este scris în momentul în care artistul se îndrepta către două morți "din care, de una-s sigur și mă paște alta", o moarte trupească și una sufletească, de care se dorea a fi scăpat. Nici pensula și nici dalta nu-i pot dărui odihna,

"... ci doar Acel ce pentru-îmbrățișare
spre noi desface brațele pe cruce."²⁸

Chiar în anul morții lui Michelangelo (1564) apare lucrarea teologului Giulio da Fabiano, "Dialog despre eresurile pictorilor" care sprijină eforturile Conciliului de la Trento în materie de pictură. Conciliul Trento, convocat pentru 1 decembrie 1542, s-a putut deschide abia în 1545 și a ținut până în 1563, având o istorie destul de zbuciumată, asemeni vieții Bisericii Catolice din perioada respectivă. Din păcate, problema imaginilor sfinte și a relicvelor, care erau combătute cu vehemență de către protestanți, nu avea să fie discutată decât în sesiunea din 3 decembrie 1563. Se reiau în mare principiile de la Niceea II : "imaginile ...se pun în biserici. Lor li se datorează cinstire, nu pentru că divinitatea sau puterea divină se află în ele, ci pentru că cinste arătată lor se referă la prototipul pe care îl reprezintă."²⁹ Jean Molanus, în *De historia sanctorum imaginum et picturarum*, publicată în Flandra, în 1568, condamnă arta Evului Mediu, simbolismul ei, creștinismul popular dar și creștinismul patetic, care s-ar putea numi franciscan. Imaginile pe care devoțiunea franciscană le generase și întreținuse mai bine de trei secole, sunt acum respinse cu indignare, socotite a fi dezonorante la adresa sfinților. În mișcarea de "curățire" a picturii religioase, ca de altfel în tot ceea ce a însemnat Contrareformă, iezuiții s-au implicat extrem, deși, o dată ce o pictură ne-

27. Idem, p. 431.

28. Michelangelo, *Poezii*, Ed. Minerva, București, 1986, traducere C.D.Zeletin, p. 173.

29. *The Catholic Encyclopedia*, New-York, 1913, vol. II, col. 671 și C. J. Hefele et Dom H. Leclerq, *Histoire des conciles, Les décret du Concile de Trento*, Paris, 1938.

conformă principiilor tridentine era terminată, greu mai putea fi forțat artistul să revină asupra ei.

Celebru, în acest sens, este procesul intentat lui Paolo Veronese, care pictase *Ospăț din casa lui Levi* ca o *Cină de taină* pentru una din mănăstirile Veneției, dar incluzând însă în cadru vreo cincizeci de figuri, ceea ce l-a dus pe artist în fața Inchiziției.³⁰ Numai doi dintre cei doisprezece apostoli au putut fi identificați de artist, atunci când a fost chemat în fața tribunalului, Sfântul Petru și Sfântul Ioan. *Nunta din Cana Galileii* fusese de fapt un bun prilej pentru Veronese de a-și îndeplini visul său, acela de a înfățișa "un banchet somptuos într-o sală minunată, la care să ia parte Fecioara Maria, Mântuitorul și Sfântul Iosif. Ei sunt fi serviți de cea mai strălucitoare suită îngerească pe care și-o poate închipui cineva. Exceptând figurile centrale ale lui Iisus Hristos și ale Fecioarei Maria, scena este cea a unei fastuoase nunți din Veneția, redată cu ajutorul observației și al imaginației. "Convivii alcătuiesc o galerie de portrete ale marilor personaje din veacul al XVI-lea. Mirele, cu barbă neagră, îmbrăcat în aur și purpură, șezând în extrema stângă, este Alfonso, mare de Spania din acea vreme. Lângă el șade mireasa, Eleonora de Austria, sora lui Carol Quintul și, în viața reală, a doua soție a lui Francisc I, regele Franței. Alte portrete sunt cele ale lui Francisc I, Carol Quintul, Soliman I – sultanul Turciei – și al reginei Mary a Angliei. Călugări, cardinali și prieteni personali ai artistului sunt deasemeni incluși. Punctul de interes portretistic major îl constituie orchestra, în centrul prim-planului, formată din principalii pictori venețieni ai epocii...Deasupra capului lui Iisus un măcelar taie carnea cu satârul, pe când slugi aferate pregătesc mâncăruri sau umblă încoace și încolo, servindu-le pe tăvi fumegânde din aur și argint."³¹ Printre celelalte figuri se puteau recunoaște cu ușurință portretele lui Tizian și Michelangelo.

Inchizitorii au hotărât ca Veronese să facă unele modificări picturii. Ca să se supună, el a preferat să o intituleze *Ospăț în casa lui Levi*, scoțând-o astfel în afara tradiției iconografice. Conflictul lui Veronese cu Inchiziția a rămas un punct de hotar în istoria artei. "Apărându-și opera, artistul a ridicat valorile estetice și formale – spațiul, culoarea, forma, compoziția – deasupra celor legate de temă."³² În fapt, genialul artist venețian nu era decât unul dintre semnatarii nedeclaratelor dar evidentele „drepturi ale creatorilor”, o prefigurare a „drepturilor omului” *avant la lettre*. Curajul său a fost mai evident

30. William Fleming, *op. cit.*, vol. II, p. 18-20 și Jean Gimpel, *op. cit.*, p.71-72, unde subiectul este intitulat *Prânzul din casa lui Simon*.

31. William Fleming, *op. cit.*, vol. II, p. 16-17.

32. Idem, p. 20.

decât al predecesorilor și al urmașilor săi datorită confruntării cu temutul tribunal al Inchiziției. Cu toate că i s-a dat un termen pentru îndepărtarea greșelilor, Veronese a acționat cum i s-a părut de cuviință, adică nu a modificat nimic,³³ după cum nici întreaga pictură apuseană nu avea să schimbe mai nimic în esența ei, așa cum și-ar fi dorit Biserica Catolică.

În mai multe rânduri El Greco (Domenikos Theodokopoulos, 1541-1614) s-a aflat în contradicție cu autoritățile eclesiastice care i-au comandat tablouri, dar nu pe motiv că talentul său nu ar fi fost apreciat. Situația sa amintește de cea a lui Caravaggio. Îndrăznelile pe care preoții le reprobau erau însă prețuite de artiști și de amatori deopotrivă. Artistul era o fire mândră, care nu a cedat în fața presiunilor, impunându-și statutul de artist cu hotărâre. În acest sens a fost celebru procesul pe care l-a avut cu confreria spitalului din Illescas în legătură cu retablul pictat. La începutul secolului XVIII încă se vorbea despre el și despre faptul că "pictorii îi sunt îndatorați deoarece a susținut în chip foarte onorabil drepturile lor și e primul care s-a achitat de această misiune."³⁴ Cât despre problemele iscate de Michelangelo Merisi, zis Caravaggio (1573-1609), se știe câte discuții au iscat apostolii săi care "își arătau necuviincios picioarele" și care erau pictați ca niște hamali sau salahori.

Prima încercare de "umanizare" a chipului lui Hristos din cadrul artei creștine apăruse în Franța Evului Mediu. E simptomatic că tot aici apare însă și mișcarea janseistă, care nu se declară iconoclastă, dar proclamă austeritatea într-o epocă sufocată de dovezi materiale ale evlaviei.³⁵ În 1786, episcopul de Pistoia, Ricci, voise să reacționeze împotriva exceselor barocului. El recomandă să se interzică reprezentările Treimii, ale "inimii lui Hristos", "să se renunțe complet la obiceiul periculos care consta în a scoate în evidență anumite imagini, în special ale Fecioarei cu titluri și nume speciale, în general vane și puerile. Poporul se revoltase, iar Papa Pius al VI-lea îi dăduse dreptate, condamnând aceste prescripții ca "îndrăznețe, dăunătoare, injurioase pentru pioasa tradiție urmată de Hristos. (1794)³⁶

Dar arta specifică perioadei respective nu a mulțumit nici măcar pe cei cărora se adresa. La jumătatea secolului XIX, David d'ANGERS își nota următoarele impresii cu privire la interiorul bisericii Val-de-Grâce : "întrea-

33. W. Fleming, *op. cit.*, vol. II, p.19-20 și J. Gimpel, *op. cit.*, p.71-73.

34. Germain Bazin, *Istoria avangardei în pictură*, traducere de Alexandra Călinescu, Editura Meridiane, București, 1973, p. 144-145.

35. Alain Besançon, *Imaginea interzisă - Istoria universală a iconoclastului de la Platon la Kandinsky*, traducere Mona Antohi, Ed. Humanitas, București, 1996, p. 207.

36. Idem, p.276.

ga sculptură este contorsionată, agitată; toate personajele sunt retorice; fiecare țipă pentru ca să-și întreacă vecinul. Acest gen de basorelief... produce un zornăit. Și toate sculpturile par niște zorzoane care dăunează simplității arhitecturii... Pe chipuri trebuie liniște, o blândă putere de convingere. ce efect dezagreabil ne-ar provoca dacă, într-o biserică, toți credincioșii ar începe să urle și să gesticuleze. i-am lua drept nebuni. Lăsând la o parte sentimentul moral, care nu este deloc înțeles, această sculptură este bine executată, dar se recunoaște totuși, la chipuri, afectarea artei din acea epocă. Cât privește gesturile convulsive ale sfinților, cum am putea crede în beatitudinea care ne este promisă în viața de apoi ?" ³⁷

Arta catolică franceză a căutat să reînvie în cartierul Saint-Sulpice, care poartă numele unui ordin religios al Bisericii Catolice. Aici se vindeau opere de artă religioasă în stil neobizantin, ale secolului XIX, alături de produse ale artei catolice realizate într-o manieră stângace și, adesea, de prost-gust. Printr-o încercare de a crea o artă "populară" – care să fie accesibilă și păturilor sociale mai puțin, sau de loc cultivate – s-a ajuns la o anume manieră de reprezentare artistică a chipurilor sfinte, adesea fără prea mare tangență cu arta. Printr-o această "sărăcire" estetică voită, arta de la Saint-Sulpice încerca să devieze interesul manifestat exclusiv pentru artă. Ceea ce trebuie să atragă atenția este doar chipul pictat și nu felul în care este el realizat. Se urmărea ca, în fața unei picturi sulpiciene, orice gând legat de stilul pictural sau autor să înceteze. Dacă în fața unei *Fecioare de Rafael*, sau de oricare alt pictor celebru, reacția promptă este aceea de a recunoaște numele care a făcut celebră pânza respectivă, trecându-se pe plan secund prototipul, în fața unei *Fecioare sulpiciene* se urmărește să fie recunoscută "*Fecioara însăși*. Mai mult decât «arta mare», arta sulpiciană practică, așadar, sărăcirea imaginii și transferul venerării de la imagine spre original. Arta ei săracă (*arte povera*) involuntară o asigură cel puțin împotriva tentației de a confisca vreodată venerația în profitul imaginii, o apără, așadar, împotriva oricărei tiranii a imaginii. Acest paradox al artei sulpiciene nu este evident de ajuns pentru a compensa slăbiciunea evidentă a artei religioase din secolul XX ; el explică cel puțin de ce tocmai, ba chiar contribuția unor artiști notabili n-a schimbat nimic din acest eșec." ³⁸

Arta respectivă poate fi socotită a fi "o minciună. Împrumută din legendă, care este imprimată sub imagine, admirația și venerația pe care ima-

37. David d'Angers. *Din lumea artei*, traducere Radu Ionescu și Yvonne Oardă. Ed. Meridiane. București. 1980. p. 240-241.

38. Jean-Luc Marion, *Crucea vizibilului*, traducere și postfață Mihail Neamțu. Ed. Deisis. Sibiu. 2000.p. 101.

ginea însăși ar trebui s-o poarte în ea. Ce altceva decât o irosire de devoțiune este acest respect, desigur lăudabil, dar atât de prost înțeles, ce a fost risipit în reprezentări mincinoase și urâte? Da, e o artă mincinoasă, o artă prin care diavolul îi înlănțuie pe creștini împiedicându-i să-l onoreze pe Dumnezeu cum se cuvine. ce trist este atașamentul sufletelor pioase față de o asemenea artă a minciunii: ea depărtează de religie orice efort al artiștilor sinceri care ar vrea să ridice arta creștină deasupra acestor detestabile tradiții.³⁹ De aceea, înșiși clericii cred despre ea că este o "artă suspectă", de o "modestă senzualitate deghizată", care a răspuns foarte bine "stării de devoțiune comună a credincioșilor și a multor preoți: jurămintele, discursurile lor când erau «mari predicatori» valorau oare mai mult?... Pentru cine știe să citească, această mărturie tăcută este irecuzabilă. ne judecă și ne condamnă cel puțin pentru acea parte din noi înșine pe care o exprimă automat."⁴⁰

Arta occidentală a secolului XX a căutat renovarea artei religioase, în sensul unei "aduceri la zi", a unei transformări a mijloacelor de exprimare. În acest sens abatele Devimy și reverentul Paul Couturier, dominican, au beneficiat de aportul unor artiști de marcă, nume deja sonore în lumea artistică europeană – Rouault, Bonnard, Matisse, Braque, Lurçat – ce au colaborat la decorarea bisericii de la Assy, din Savoia. Pentru executarea vitraliilor părea foarte firesc să fie implicați Fernard Léger, Braque, sau Chagall, în timp ce Le Corbusier era solicitat să realizeze capela Notre-Dame-du-Haut din Ronchamp. Dar toate aceste intruziuni ale artei moderne în spațiul religios al bisericilor a stârnit controverse, chiar în interior. Cel care s-a remarcat prin violența atacurilor împotriva aplicării "scandaloase a artei moderne la lucrurile sfinte" a fost Monseniorul Costantini. Spirit conservator, "dogmatic" sau doar un nostalgic al tradiției artistice catolice, protestele sale au fost interpretate ca nefiind altceva decât "un aspect al luptelor care macină Vaticanul de când integrismul a redobândit o vigoare atât de imperioasă."⁴¹

*

Printr-o răstălmăcire a limbajului specific artei icoanei, s-a ajuns la greșita convingere că Biserica Ortodoxă ar fi împotriva artei în genere și că nu ar aproba decât arta religioasă, cea profană fiind considerată păcătoasă.

39. Maurice Denis, în vol. Alexandru Cingria, *Decadența artei sacre*, Paris, 1919, apud Jean Cassou, *Panorama artelor plastice contemporane*, traducere Radu Varia, Ed. Meridiane, București, 1971, vol. I, p. 90.

40. Paul Couturier, *Arta sacră*, martie-aprilie, 1955, apud Jean Cassou, *op. cit.*, vol. I, p. 92.

41. Jean Cassou, *op. cit.*, vol. I, p. 70.

Numai că, nimic din ceea ce a creat Dumnezeu nu este rău, condamnată putând fi numai reaua întrebuintare, iar arta în ansamblul ei rămâne mai departe o cale de cunoaștere și de stăvire a lui Dumnezeu! S-a crezut că absența naturalului din icoană, lipsa întrepătrunderii dintre arta profană și cea cu conținut religios s-ar datora învățaturii ortodoxe care vede în natură un mijloc de corupere.

Lăsând la o parte faptul că și Conciliul Trento a considerat că trebuie evitate și înlăturate scenele imorale, dovedind că realizează pericolul pe care îl reprezintă acestea, trebuie precizat că Ortodoxia nu privește reprobator aspectele naturale profane ale picturii. Numai că, privitor la subiectele religioase, se poate vorbi de două culturi creștine : una în sens larg, alta cuprinzând cultura bisericească propriu-zisă. Deosebirea dintre ele nu este una de grad, ci de funcție, ca deosebirea dintre apostolatul laic și cel preoțesc. Operele din prima categorie slujesc societății prin suflul lor religios, și de aceea această ultimă artă este normată de Biserică și normativă pentru credincioși.⁴²

În cadrul culturii sacre nu poate pătrunde lumea așa cum este ea ci numai una transfigurată. Altfel, ea riscă eșuarea într-un univers comun, citadin, care nu induce atmosfera sacrului. De fapt, chiar și această separare sacru-profan este artificială, pentru că nimic din ceea ce a creat Dumnezeu nu poate fi o piedică în calea transfigurării, natura fiind bună în esența ei. Se crede că Ortodoxia condamnă arta laică, peisajele, portretele, naturile moarte, în general tot ce e pictat în manieră realistă, întrucât așa ceva nu se găsește în icoane. Dar învățatura ortodoxă nu condamnă asemenea tematici, ele nu au nimic rău în sine, depinde numai de folosirea lor și de locul unde ele apar.

Lumea naturală nu este o piedică în calea spre Dumnezeu, cu condiția ca omul să nu confunde mijlocul cu scopul. Lumea este un pedagog către Hristos, dar poate fi și calea către iad. Ea e pomul cunoștinței binelui și răului, pomul de încercare. Dacă îi contemplăm frumusețea pentru a lăuda pe Făcătorul, ne mântuim. Dacă socotim că rodul lui e pur și simplu de mâncare, ne pierdem. Mântuirea nu se obține în izolare, ci în cadru cosmic.⁴³ Nici una din creațiile lui Dumnezeu nu poate fi vinovată de căderea omului, ci dimpotrivă fiecare poate contribui la urcușul duhovnicesc: depinde numai de privirea cu care ne uităm la ele. În această lumină asupra înțelegerii creației,

42. Nichifor Crainic. *Nostalgia Paradisului*. Ed. Moldova, 1994. p. 50-51.

43. Pr. Dumitru Stăniloae. *Ascetica și mistica ortodoxă*. Ed. Deisis, Sibiu, 1993. Vol II. Cap. *Contemplarea lui Dumnezeu în creație*.

arta profană poate fi asimilată cu contemplarea lui Dumnezeu în creație. Cu condiția ca, admirând opera creației, să ne ducem cu gândul la adevăratul Creator, și acesta să fie scopul privirii noastre estetice.

În universul din ce în ce mai profan al unei lumi secularizate și secularizante, arta icoanei nu-și mai afla locul. *Icoana* dispăruse de mult, lăsând în urma ei *imaginea religioasă*, care nu avea nici ea să supraviețuiască secolului al XVIII-lea. O dată cu încheierea epocii baroce, tematica religioasă dispare aproape complet din cadrul preocupărilor marilor pictori. Abia în secolul al XIX-lea romanticii vor încerca o redresare, fără ecou însă. Lumea occidentală pierduse icoana încă din acea îndepărtată Renaștere carolingiană, care-i refuzase atributele harice și latreutice.⁴⁴ Edificiul teologic care se zidise în timp accentuase acest refuz al transfigurării "imaginii sfinte", al chipului lui Dumnezeu din om și de pe icoană. Numai că omul, în nevoile sale spirituale, rămânea același și în spațiul apusean și în cel răsăritean. El avea nevoie să Îl vadă și cu ochii trupești pe Dumnezeu, așa cum Îl văzuseră și contemporanii Săi.

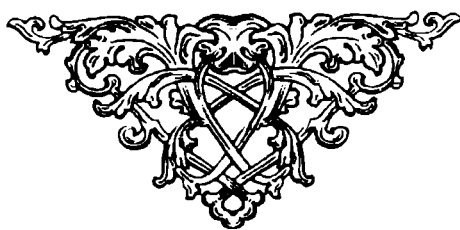
Din păcate, lipsind înțelegerea transformării pe care Întruparea a adus-o și în lumea artei, Apusul nu putea oferi decât imaginea Fiului Omului, care era înfățișat în ipostazele vieții sale de Împlinitor deplin al voii Tatălui, ca Fiu al Acestuia. Nașterea, copilăria, minunile, parabolele, Patimile, moartea și Învierea se desfășurau în fața ochilor, accentuând însă dimensiunea umană, căci aceasta era specifică unei arte realiste, naturaliste, cât mai umaniste. După cum a precizat Sfântul Teodor Studitul "icoana nu reprezintă firea, ci persoana", ori tocmai aici s-a împotmolit arta apuseană căci, după ce s-a "eliberat" de tradiția bizantină, i-au rămas doar acele mijloacele prin care putea picta numai firea, nu și Persoana. Cum cea divină este indescriptibilă prin definiție, rămânea de pictat numai firea umană; Persoana divino-umană a lui Hristos putea păstra în artă religioasă doar atributele umane. Chiar dacă El era și Fiul lui Dumnezeu, arta nu-i putea oferi decât chipul omului pe care venise să-l mântuiască.

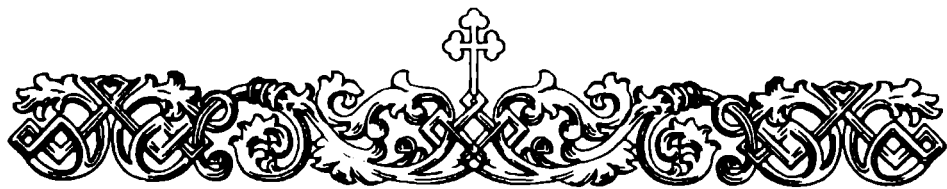
Muzeele și colecțiile de artă fac dovada atenției de care s-a bucurat tematica religioasă. Marile genii ale picturii, sculpturii și arhitecturii au transpirat din greu pentru a putea realiza capodoperele admirate astăzi. Numai că, din varii motive, jertfa lor părăsise altarul religiei poposind pe cel al artei. Tematica religioasă nu mai era o problemă de trăire, ci una de virtuozitate artis-

44. A se vedea, în acest sens, Mihaela Palade, *Problematica mijloacelor de exprimare specifice artei sacre*, în *Ortodoxia*, anul LII, nr. 1-2, ian.-iunie, 2001.

tică, o provocare în plus. De aceea, și rezultatele muncii lor erau șocante și nemulțumeau. Subiectul pictat era, cel mai adesea, pretext al expunerii talentului și geniului. Coordonata divină dispăruse, fiind "absorbită" de cea umană. Pe nesimțite aproape, și cu religiozitate, arta occidentală Îl transformase pe Hristos într-un *Om între oameni*. Numai **cunoașterea** fundamentului teologic al icoanei nu putea rezolva problema. Lipsind **trăirea** în autentic duh creștin toate măsurile canonice sau necanonice luate împotriva denaturării artei religioase nu au dat rezultate. Nu măsura disciplinară rezolvă o problemă mântuitoare, nu *Litera*, ci *Duhul*, căci numai Acesta dă viață. Iar viața pe care El o dă este veșnică, asemenea timpului care, în icoană, se dilată înspre veșnicie.

Lect. dr. Mihaela Palade

VII. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

AGENDA DE LUCRU

A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST

(1 ianuarie-30 aprilie 2003)

Miercuri, 1 ianuarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare la începutul anului nou;

– A primit felicitările P.S. Episcop *CALINIC* al Argeșului și Muscelului, Prea Sfințișilor Episcopi Vicari de la Patriarhie și Arhiepiscopia Bucureștilor, preoțimii Capitalei și numeroșilor credincioși, la recepția organizată la Palatul Patriarhiei. După concertul de colinde al Coralei preoților *Sfântul Apostol Andrei*, a răspuns cuvântului de felicitare rostiti în numele tuturor celor prezenți de P.C. Pr. prof dr. *NICOLAE NECULA*, decanul Facultății de teologie «*Patriarhul Justinian*», a Universității din București;

Joi, 2 ianuarie a.c.:

– A adresat mesaj de binecuvântare cu prilejul praznicului Botetzului Dom-

nului, prin intermediul emisiunilor *Societății Române de Radiodifuziune*;

Vineri, 3 ianuarie a.c.:

– A adresat mesaj de condoleanțe la trecerea la cele veșnice a D-lui *DUMITRU TINU*, președintele consiliului de administrație al cotidianului «*Adevărul*»;

Sâmbătă, 4 ianuarie a.c. – prăznuirea Cuviosului Părinte Teoctist:

– A primit felicitările I.P.S. Arhiepiscopi *TEODOSIE* al Tomisului și *NIFON* al Târgoviștei, Prea Sfințișilor Episcopi *CALINIC* al Argeșului și Muscelului, *EPIFANIE* al Buzăului și Vrancei, *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, *AMBROZIE SINAITUL*, *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, I.P.S. *IOAN ROBU*, Arhiepiscop și Mitropolit romano-catolic de București, P. Cuv. Arhim. dr. *ZAREH BARONIAN*, din partea Bisericii armene, numeroșilor preoți și credincioși

prezenți la Reședința Patriarhală cu prilejul prăznuirii Cuviosului Părinte Teoctist. A răspuns cuvintelor de felicitare adresate de I.P.S. Arhiepiscop *TEODOSIE* și de I.P.S. Mitropolit *IOAN ROBU*;

Duminică, 5 ianuarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* înconjurat de Prea Sfințiii Episcopi Vicari *AMBROZIE SINAITUL* și *SEBASTIAN ILFOVEANUL*;

Luni, 6 ianuarie a.c.:

– A săvârșit sfințirea cea mare a apei, cu prilejul Bobotezei, în fața Catedralei Patriarhale, împreună cu P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL* și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Martți, 7 ianuarie a.c.:

– A adresat mesaj de condoleanțe la trecerea la cele veșnice a P. Cuv. Arhim. mitrofor dr. *VASILE VASILACHI*, Vicarul Arhiepiscopiei ortodoxe române din Statele Unite și Canada;

Miercuri, 8 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Dl. Arhit. dr. *CRISTIAN MOISESCU*, directorul *Direcției Patrimoniu eclezial* din cadrul *Secretariatului de Stat pentru Culte*;

Joi, 9 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Dl. General de brigadă *PETRU MIHUȚ*, Șeful Statului Major al *Comandamentului Jandarmeriei Române*. La discuții a fost prezent P.S. Episcop Vicar Patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* și P.C. Pr. *GHEORGHE ZAHARIA*, Consilier patriarhal;

– Dl. *GHEORGHE BELEANU*, director general al S.C. Mîgas Real S.R.L.;

Vineri, 10 ianuarie a.c.:

– Dl. *ȘTEFAN PETRESCU*, artist fotograf din Germania care a dăruit Prea Fericii Sale albumul său, "*România privită de sus*";

– Dl. General de brigadă dr. *ȘERBAN MARINESCU*, comandantul *Spitalului Militar* din București. La primire a asistat P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL*;

Duminică, 12 ianuarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* împreună cu Prea Sfințiii Episcopi Vicari Patriarhali *AMBROZIE SINAITUL* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL*;

– A primit pe Dl. Acad. *EUGEN SIMION*, președintele *Academiei Române* și pe Dl. Acad. *VIRGIL CÂNDEA*;

Luni, 13 ianuarie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a Permanenței *Consiliului Național Bisericesc* solicitând Prea Cucernicilor Părinți Consilieri patriarhali o mai mare responsabilitate și implicare în rezolvarea problemelor;

Martți, 14 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Dr. Col. Prof. univ. dr. *VASILE OZUNU-MIHAI*, președintele *Colegiului Național de Apărare*, cu invitația de a participa la festivitatea de deschidere a cursurilor seriei a XII-a a Colegiului;

– Rev. Dr. *JAMES RAMSAY*, capelanul *Bisericii anglicane* din București, cu scrisoarea irenică – prilejuită de praznicul Nașterii Domnului – a Grației Sale, Dr. *ROWAN DOUGLAS WILLIAMS*, Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Comunității Bisericilor Anglicane;

– A prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Miercuri, 15 ianuarie a.c.:

– A primit pe E.S. Dl. *JESUS ATIENZA SERNA*, Ambasadorul Spaniei la București, în vizita de prezentare. La discuții au participat P.S. Episcop Vicar Patriarhal *AMBROZIE SINAITUL*, și P.P.C.C. Pr. Consilieri *MICHAEL TIȚA* și *MIRCEA UȚĂ*;

– A prezidat, la Reședința Patriarhală o întâlnire de analiză a rezultatului juriului privind alegerea proiectului Catedralei Patriarhale, solicitând câștigătorului definitivarea proiectului de construcție pentru a exprima mai clar mesajul arhitecturii unei biserici ortodoxe.

Joi, 16 ianuarie a.c.:

Primiri:

– I.P.S. Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului, direcțiunea *Seminarului teologic liceal Nifon Mitropolitul* din București și constructorii, în legătură cu stadiul lucrărilor de la noua clădire a seminarului;

P.C. Pr. *GRIGORE LUȚAI* de la parohia *Săpânța*, jud. Maramureș, în legătură cu stadiul lucrărilor de ridicare a mănăstirii din localitate;

Vineri, 17 ianuarie a.c.:

Primiri:

– P.S. *DANIIL PARTOȘANUL*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Administrator al Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia, pentru perfectarea formalităților de ședere la Vârșeț;

– Dl. Dr. *TRAIAN ORBAN*, președintele Asociației "*Memorialul Revo-*

luției 16–22 Decembrie 1989 – Timișoara", și Dl. *IOAN BANCIU*, vicepreședinte, cu solicitarea de a se construi la *Popești-Leordeni* o biserică pentru cinștirea celor morți în revoluție la Timișoara și incinerăți la crematoriul din București, stabilindu-se întocmirea formelor la Prefectura județului Ilfov. A participat P.S. *SEBASTIAN ILFOVEANUL*;

Sâmbătă, 18 ianuarie a.c.:

– A participat la rugăciunea ecumenică din cadrul *Săptămânii de rugăciune pentru unitate creștină* la Catedrala romano-catolică *Sfântul Iosif* din București, luând cuvântul;

Duminică, 19 ianuarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la *Evangelhia celor zece leproși*;

Luni, 20 ianuarie a.c.:

– A primit pe E. S. Dl. *GHEORGHE TINCA*, Ambasadorul României la Praga, căruia i-a oferit cărți bisericești pentru românii stabiliți în Cehia. S-a discutat despre posibilitatea organizării comunității românești;

Marti, 21 ianuarie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Miercuri, 22 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Dl. *CORNELIU LEU* și Dl. *VLAD LEU* cu noile lucrări editate;

– Un grup de membri ai «*Mișcării Focolarelor – Opera Sfintei Fecioare Maria*» din România: *ANDREI ȘTEFANCICI*, *VIDA RUS*, *STELIU LAMBRU*, *RUXANDRA LAMBRU*, *MIHAIL*

MOLDOVEANU și **TEREZA PETREȘ**, în vizită de prezentare;

– A participat – însoțit de P.C. Diac. prof. **NICU OCTAVIAN**, Consilier patriarhal – la *Sinagoga Mare* la comemorarea victimelor din 21–23 ianuarie 1941, luând cuvântul;

Joi, 23 ianuarie a.c.:

– A participat la *Te Deum*-ul din Catedrala Patriarhală și a prezidat ședința de lucru a *Adunării eparhiale* a Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– A primit pe Dl. **THEODOROS KASSIMIS** și pe Dl. **ELEFTERIOS SINTON**, însoțiți de Dl. **NICU RĂDULESCU**, secretar de stat la Ministerul Turismului, în legătură cu studierea posibilităților de colaborare în domeniul pelerinajelor la mănăstiri din Grecia și România. La discuții a fost de față P.S. Episcop Vicar Patriarhal **CIPRIAN CÂMPINEANUL**;

Vineri, 24 ianuarie a.c.:

Primiri:

– D-na. Prof. dr. **GEORGETA FILITTI**, cercetător științific la *Institutul de istorie* al Academiei Române și Dl. Prof. dr. arbit. **SORIN VASIL FESCU**;

– P.C. Pr. conf. dr. **ȘTEFAN BUCHIU** care a prezentat ultima sa lucrare *«Cunoașterea apofatică în gândirea părintelui Stăniloae»*;

Sâmbătă, 25 ianuarie a.c.:

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica Mănăstirii *Radu Vodă* de către I.P.S. Arhiepiscop **TEODOSIE** al Tomisului și de P.S. **SEBASTIAN ILFOVEANUL**, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu ocazia prăznirii Sfântului Grigore Teologul, ocrotitorul Seminarului Teologic Ortodox

din București și a adresat cuvânt de binecuvântare cadrelor didactice și elevilor. A acordat D-lui. Prof. **VASILE MIHALACHE**, distincția "Crucea Patriarhală", pentru ajutorul acordat școlii și bisericilor;

– A primit din partea Primăriei Sectorului IV, prin Dl. Primar **VASILE MIHALACHE**, distincția *«Omul anului 2002»*;

– A participat la slujba ecumenică săvârșită în Catedrala Patriarhală la încheierea *Săptămânii de rugăciune pentru unitate creștină* și a adresat participanților cuvânt de mulțumire;

– A acordat o recepție în onoarea reprezentanților Cultelor creștine și a membrilor Corpului diplomatic acreditat în România, participanți la rugăciunea ecumenică din Catedrala Patriarhală. Cu această ocazie a fost lansată o nouă ediție a cărții Părintelui Dumitru Stăniloae, *«Ascetica și Mistica»*;

Duminică, 26 ianuarie a.c.:

– A primit pe P. Cuv. Ierod. **JUSTINIAN STOICA** de la *Schitul Prodromul* din Sfântul Munte;

Luni, 27 ianuarie a.c.:

Primiri:

– P.S. Episcop Vicar Patriarhal **AMBROZIE SINAITUL** întors din Italia unde a participat, ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, la *Săptămâna de rugăciune pentru unitate creștină* desfășurată la Padova și Milano;

– Dl. Deputat **SOTIR FOTOPoulos**, președintele Uniunii Elene din România în legătură cu retrocedarea unor clădiri care au aparținut parohiilor mixte ortodoxe;

– Dl. Arhit. dr. **CRISTIAN MOISESCU**, directorul Direcției Patrimoniu eclezial din cadrul Secretariatului de Stat pentru Culte, pentru participarea sa la definitivarea proiectului de construire a *Catedralei Patriarhale*;

– P.C. Pr. lect. univ. **MIRON ERDEI** de la Facultatea de Teologie a Universității din Oradea;

Marti, 28 ianuarie a.c.:

Primiri:

– P.S. **VINCENȚIU PLOIEȘTEANU**, Episcop Vicar Patriarhal, întors de la cea de-a IV-a *Întrunire Mondială a Familiilor și a Congresului Internațional Teologic Pastoral*, desfășurat la Manila, Filipine, 22–26 ianuarie;

– Dl. Prof. dr. ing. **DAN NICA** pentru a prezenta noile sale lucrări;

– A prezidat o ședință de lucru cu Prea Sfințiii Episcopi Vicari de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor în legătură cu programul vizitelor în țara noastră a unor Întâistătători de Biserică Ortodoxe Surori;

– În cursul după-amiezii a primit pe I.P.S. Arhiepiscop **PIMEN** al Sucevei și Rădăuților;

Miercuri, 29 ianuarie a.c.:

Primiri:

– I.P.S. Arhiepiscop **NIFON** al Târgoviștei întors de la lucrările Comisiei internaționale mixte a dialogului ortodoxo-anglican, desfășurate la Addis-Abeba, Etiopia;

– D-na. **HILDEGARD KAROLA PUWAK**, Ministrul Integrării Europene și Dl. **LAURENȚIU TĂNASE**, Secretar de Stat pentru Culte, în legătură cu punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române la *Constituția Europeană*. I.P.S. Arhiepiscop **NIFON** al Târgoviș-

tei, P.S. Episcopi Vicari Patriarhali **VINCENȚIU PLOIEȘTEANU** și **CIPRIAN CÂMPINEANUL**;

Joi, 30 ianuarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în biserica *Sfânta Ecaterina*, paraclisul Facultății de Teologie "*Patriarhul Justinian*". A hirotonit diacon pe Dl. lect. univ. dr. **ADRIAN GABOR**, a hirotesit «iconom stavrofor» pe P.C. Pr. **COSTEA TĂNĂSACHE**, spiritualul Facultății, și a împărțit cuvânt de binecuvântare cadrelor didactice și studenților;

– A sfințit sediile catedrelor și secretariatului din corpul nou al Facultății de Teologie și a vizitat șantierul de consolidare și reparații din clădirea veche;

– A participat la lansarea «*Anuarului Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" – 2001–2002*» și a cărții: «*Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*» a D-lui. Prof. dr. **REMUS RUS** și la *Concertul festiv* susținut de corul mixt al Facultății de Teologie. A răspuns cuvântului P.C. Pr. prof. dr. **NICOLAE NECULA**, decanul Facultății, adresând binecuvântări cadrelor didactice și studenților;

– A participat – în *Sala Iorga* a Palatului Patriarhal – la deschiderea lucrărilor Comitetului mixt al *Conferinței Bisericilor Europene* și al *Consiliului Conferințelor Episcopale din Europa*, rostind alocuțiunea inaugurală;

Vineri, 31 ianuarie a.c.:

– A primit pe Dl. Prof. dr. **REMUS RUS** de la Facultatea de Teologie «*Patriarhul Justinian*» a Universității din București, care a prezentat Prea Fericirii Sale ultima sa lucrare «*Dicționar*

enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu»;

Sâmbătă, 1 februarie a.c. – încheierea sesiunii Comitetului mixt de dialog:

– A asistat la slujba *Vercerniei* săvârșită în *Catedrala Patriarhală* de P.S. *SEBASTIAN ILFOVEANUL*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, în prezența membrilor *Comitetului mixt al Conferinței Bisericilor Europene și al Consiliului Conferințelor Episcopale din Europa* (romano-catolică), aflați în țara noastră pentru ședința anuală a comitetului (București, Palatul Patriarhiei, 30 ianuarie – 2 februarie). Au asistat: I.P.S. Mitropolit *JEREMIAS* al Elveției, președintele C.B.E., I.P.S. Mitropolit *DANIEL* al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. *NIFON*, Arhiepiscopul Târgoviștei, Prea Sfințiții Episcopi Vicari *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, *AMBROZIE SINAITUL*, *CIPRIAN CÂMPINEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, E.S. Episcop *AMEDEE GRAB*, președintele C.C.E.E., I.P.S. *IOAN ROBU*, Arhiepiscop și Mitropolit romano-catolic de București, Dl. *DEITH CLEMENTS*, secretarul general al C.B.E. A rostit cuvânt despre importanța și roadele dialogului ecumenic, mulțumind tuturor participanților;

– A oferit la Reședința Patriarhală o cină pentru membrii Comitetului mixt;

Duminică, 2 februarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală având alături pe I.P.S. Mitropolit *JEREMIAS* al Elveției, președintele Conferinței Bisericilor Europene, I.P.S. Mitropolit *DANIEL* al

Moldovei și Bucovinei, pe Prea Sfințiții Episcopi Vicari Patriarhali *AMBROZIE SINAITUL* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL* și a rostit cuvânt de învățătură la Praznicul Întâmpinării Domnului, salutând prezența I.P.S. Mitropolit *JEREMIAS*;

Marti, 4 februarie a.c.:

Primiri:

– I.P.S. Mitropolit *DANIEL* al Moldovei și Bucovinei pentru a prezenta felicitări cu prilejul apropiatei aniversări a zilei de naștere;

– Dl. *BELA KAROLY*, director general și Dl. *FERENCZI KAROLY*, director al Postului PAX TV, solicitând colaborarea Patriarhiei Române în realizarea unor emisiuni religioase. A participat P.S. Episcop Vicar Patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*;

Miercuri, 5 februarie a.c.:

– A semnat împreună cu Dl. *IOAN RUS*, Ministru de interne, *Protocolul în legătură cu combaterea traficului de persoane*, fiind prezente personalități din minister și din cadrul Bisericii;

Primiri:

P.C. Pr. *IOAN PIȚURA*, Vicarul Vicariatului Ortodox Ucrainean din România;

– P.S. Episcop *CASIAN* al Dunării de Jos și Dl. *GHEORGHE CERVIS*, director în cadrul Primăriei Municipiului Brăila, înfățișând unele împliniri filantropice;

Joi, 6 februarie a.c.:

Primiri:

– I.P.S. Arhiepiscop *ANDREI* al Alba-Iuliei pentru unele probleme ale Arhiepiscopiei;

– P.S. Episcop *IOAN* al Covasnei și Harghitei cu invitația pentru Italia;

– Dl. Prof. univ. dr. *TEODOR MARGHIAR*, rectorul Universității din Oradea prezentând aspecte de învățământ din Universitate;

– Membrii *Comisiei de elaborare a metodologiei pentru obținerea gradelor profesionale în preoție* – P.S. Dr. Episcop *CASIAN CRĂCIUN* al Dunării de Jos – președinte, P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, P.C. Pr. *CONSTANTIN PÂRVU*, Vicar administrativ patriarhal, P.C. Diac. prof. *NICU OCTAVIAN*, Consilier patriarhal, P.C. Pr. prof. dr. *NICOLAE NECULA*, decanul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București, P.C. Pr. dr. *MIHAI VIZITIU*, secretar științific al Facultății de Teologie din Iași, P.C. Pr. prof. dr. *DUMITRU ABRUDAN*, decanul Facultății de Teologie din Sibiu, P.C. Pr. prof. dr. *VASILE IOAN LEB*, decanul Facultății de Teologie din Cluj Napoca, P.C. Pr. prof. dr. *ION RĂSCLEANU*, decanul Facultății de Teologie din Craiova, P.C. Pr. lect. univ. dr. *NICOLAE MORAR*, prodecanul Facultății de Teologie din Timișoara – la încheierea lucrărilor. Tuturor le-a adresat mulțumiri pentru lucrarea ce va fi prezentată Sfântului Sinod;

Vineri, 7 februarie a.c. – aniversarea zilei de naștere a Prea Fericirii Sale

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* fiind înconjurat de I.P.S. Mitropolit *TEOFAN* al Olteniei, I.P.S. *PETRU* al Basarabiei, I.I.P.P.S.S. Arhiepiscopi *TEODOSIE* al

Tomisului, *NIFON* al Târgoviștei, *ANDREI* al Alba-Iuliei, P.P.S.S. Episcopi *CASIAN* al Dunării de Jos, *EPIFANIE* al Buzăului și Vrancei, *DAMASCHIN* al Sloboziei și Călărașilor, *AMBROZIE SINAITUL* și *SEBASTIAN ILFOVEANUL*, mulțumind Bunului Dumnezeu pentru anii de viață. Au asistat P.P.S.S. Episcopi *GERASIM* al Râmnicului, *CALINIC* al Argeșului și Muscelului și *VINCENTIU PLOIEȘTEANU*, părinți consilieri ai Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor, preoți și numeroși credincioși și a rostit cuvânt de mulțumire și binecuvântare;

– La *Palatul Patriarhiei* a primit personalități ale vieții sociale și culturale din țara noastră – în frunte cu E.S. Dl. *ION ILIESCU*, Președintele României – ierarhi, preoți și credincioși, răspunzând tuturor pentru urările adresate.

Duminică, 9 februarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica femeii cananeance despre stăruință și mijlocire în dobândirea mântuirii;

Luni, 10 februarie a.c.:

– A primit o delegație a Ministerului Afacerilor Externe a Republicii Elene, participantă la lucrările «*Seminarului directorilor politici și corespondenților țărilor membre și asociate ale Uniunii Europene*», formată din ambasadori, directori politici și diplomați. Au fost prezenți: E.S. D-na. *DORA GROSSOMANIDOU*, Ambasadorul Republicii Elene la București și P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL*;

Marti, 11 februarie a.c.:**Primiri:**

– Pastor prof. dr. **MARTIN HAUSER** din Elveția, profesor invitat la Facultatea de Teologie "*Patriarhul Justinian*", în legătură cu posibilități de colaborare universitară;

– Dl. **CONSTANTIN SĂVOIU**, membru al Adunării eparhiale a Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, însoțit de un grup de oameni de afaceri din Franța și Italia, exprimând aprecieri față de lucrarea Bisericii Ortodoxe Române;

– Dl. Prof. univ. dr. **MOMCILO LUBURICI**, rectorul Universității Creștine «*Dimitrie Cantemir*» cu propunerea Universității de a acorda Prea Fericirii Sale titlul de «*Doctor honoris causa*»;

Vineri, 14 februarie a.c.:

– A participat la lucrările Forumului Național «*Uniunea Europeană – România – 2007*», consacrat susținerii procesului de aderare a țării noastre la *Uniunea Europeană*, și a luat cuvântul propunând includerea în rândul valorilor europene pe cele creștine care se află la temelia culturii și civilizației europene;

Duminică, 16 februarie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie în biserică *Mănăstirii Cernica* – rostind cuvânt de învățătură la *Evangelhia vameșului și fariseului* – și slujba de pomenire a P.S. Episcop Vicar **ROMAN IALOMIȚEANUL**, la împlinirea a șapte ani de la mutarea la Domnul;

– A vizitat unele împliniri gospodărești din *Mănăstirea Cernica* binecuvântând osteneala obștei și a părintelui stareț, P. Cuv. Arhim. **MACARIE**:

Luni, 17 februarie a.c.:**Primiri:**

– I.P.S. Dr. **NIFON MIHĂIȚĂ**, Arhiepiscopul Târgoviștei, înaintea plecării la Geneva pentru ședința de lucru a Comitetului executiv al *Consiliului Mondial al Bisericilor*;

– P.C. Pr. **COSTICĂ POPA**, parohul Bisericii Ortodoxe Române din Caracas, Venezuela, în legătură cu lucrările aflate în curs de desfășurare ale Așezământului cultural-spiritual destinat românilor din America latină.

Marti, 18 februarie a.c.:**Primiri:**

– P.C. Prot. **PETRU BUBURUZ**, consilier al Mitropoliei Basarabiei, în legătură cu diverse probleme ale zidirii noii biserici parohiale;

– P. Cuv. Ierod. **JUSTINIAN STOICA**, de la Schitul atonit *Prodromu*, în legătură cu solicitarea făcută Bibliotecii *Academiei Române* de a se restitui schitului două manuscrise de mare valoare care au aparținut bibliotecii sfântului lăcaș;

– Dl. **NICOLAE DĂNILĂ**, președintele *Băncii Comerciale Române*;

– Dl. Arhit. dr. **CRISTIAN MOISESCU**, Directorul Direcției *Patrimoniu eclezial* din cadrul Secretariatului de Stat pentru Culte;

Miercuri, 19 februarie a.c.:**Primiri:**

– Dl. **LAURENȚIU TĂNASE**, secretar de Stat pentru Culte;

– Dl. Acad. **ALEXANDRU SURDU**, președintele *Secției de Filosofie, Teologie, Pedagogie și Psihologie* a Academiei Române și P.C. Pr. prof. dr. acad. **DUMITRU POPESCU**, în legătură cu manifestările prilejuite de aniversarea a 100 de ani de la nașterea Părintelui

Academician Dumitru Stăniloae și *Anul STĂNILOAE*;

– Eminența Sa *OSMAN AZIZ*, Imamul Bucureștiului, în legătură cu nevoia unui nou cimitir pentru comunitatea musulmană din Capitală, cerând sprijin pentru aprobare;

– Conducerea *Liceului Internațional de Informatică* din București pentru a prezenta felicitări cu prilejul aniversării zilei de naștere și cu rugămintea de a vizita liceul;

Joi, 20 februarie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a *Consiliului Eparhial* al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor;

– A prezidat ședința de lucru a *Comitetului național de bioetică*;

Vineri, 21 februarie a.c.:

Primiri:

– I.P.S. Arhiepiscop Dr. *NICOLAE CONDREA* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în Statele Unite ale Americii și Canada, pentru ședința de lucru a Sfântului Sinod;

– Dl. Prof. dr. *VICTOR CRĂCIUN* și Dl. *GHEORGHIU PANCRATIU*, fostul Ambasador al României la Vatican;

– Dl. Col. Ing. *AVRAM SORIN* și P.C. Pr. *ADRIAN MĂRGINEAN*, de la *Direcția Generală a Penitenciarelor*, în legătură cu stadiul lucrărilor de construcție a bisericii din incinta *Penitenciarului Rahova*;

Sâmbătă, 22 februarie a.c.:

– A asistat la Sfânta Liturghie – săvârșită în biserica *Podeanu* din Capitală de I.P.S. Arhiepiscop Dr. *NICOLAE CONDREA* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în S.U.A. și Canada și de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *AMBROZIE SINAITUL* – și la Slujba de pomenire a P.S. Episcop

VALERIAN ZAHARIA – la 7 ani de la mutarea la Domnul – și a rostit cuvânt de prețuire. A fost însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*;

Luni, 24 februarie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a *Consiliului Național Bisericesc*, fiind prezentate Dările de seamă ale Sectoarelor Administrației Patriarhale;

Primiri:

– I.P.S. Dr. *NIFON MIHĂIȚĂ*, Arhiepiscopul Târgoviștei, la întoarcerea de la Geneva unde a participat la lucrările Comitetului executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor;

– A participat la Cercul Militar Național la festivitatea decernării premiilor anuale de către *Asociația George Marshall – România* fiindu-i înmănată *Medalia anului 2002*, «*pentru modul în care a susținut integrarea euro-atlantică și europeană a României*» și a adresat cuvânt de mulțumire;

Marti, 25 februarie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a *Consiliului Național Bisericesc*;

Primiri:

– I.P.S. Dr. *TEOFAN SINAITUL*, Mitropolitul Olteniei, înaintea plecării sale la Londra ca delegat al Sfântului Sinod la întronizarea noului Arhiepiscop de Canterbury și Primat al *Comuniunii Bisericilor Anglicane*, Dr. *ROWAN DOUGLAS WILLIAMS*.

Miercuri, 26 februarie a.c.:

Primiri:

– P.P.C.C. Pr. conf. dr. *DANI DO-RINEL*, Pr. conf. dr. *ȘTEFAN POMIAN* și Pr. lect. drd. *BORCA VASILE*, de la Facultatea de Litere, secția Teologie a Universității de Nord din Baia Mare, în legătură cu problemele secției;

– P. Cuv. protos. *GHEDEON HUȚANAȘU*, starețul Mănăstirii *Sihăstria Voronei*, cu invitația de a participa de *Bunavestire* la prăznuirea hramului sfintei mănăstiri.

Joi, 27 februarie a.c.:

Primiri:

– Dl. *RĂZVAN BUCUROIU* care a prezentat noua sa revistă «Credința ilustrată»;

– A acordat un mesaj postului *Radio Târgu-Mureș* al Societății Române de Radiodifuziune cu ocazia aniversării a 45 de ani de la înființarea acestui Studiu regional de radio;

Vineri, 28 februarie a.c.:

Primiri:

– Dl. Prof. univ. dr. *VIOREL COSMA* de la *Universitatea de Muzică* din București care a dăruit noua sa lucrare: «*Lexiconul muzicienilor din România*», vol. al V-lea.

– Grupul redacțional "*Viața religioasă*" al Societății Române de Radiodifuziune în legătură cu noile proiecte de emisiuni;

Duminică, 2 martie a.c.:

– A primit pe I.P.S. Arhiepiscop *BARTOLOMEU* al Vadului, Feleacului și Clujului și pe Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii Ierarhi din Mitropolia Munteniei și Dobrogei în vederea lucrărilor *Sinodului mitropolitan*;

Luni, 3 martie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a *Sinodului mitropolitan* al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei. Au fost discutate probleme administrative, de învățământ teologic; despre canonizarea unor sfinți și stadiul textelor liturgice pentru Sfinții canonizați anterior;

Marti, 4 martie a.c.:

– A participat la Slujba *Te Deum*-ului de la Catedrala Patriarhală;

– A prezidat ședința de lucru a *Sfântului Sinod* al Bisericii Ortodoxe Române cu o bogată ordine de zi;

Miercuri, 5 martie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a *Sfântului Sinod* al Bisericii Ortodoxe Române;

– În cursul după-amiezii a prezidat ședința de lucru a *Sinodului Permanent*;

Joi, 6 martie a.c.:

– A participat la Slujba *Te Deum*-ului, oficiată în Catedrala Patriarhală;

– A prezidat ședința de lucru a *Adunării Naționale Bisericești* fiind prezentată slujirea și activitatea de asistență socială a Bisericii Ortodoxe Române în cursul anului 2002;

– A prezidat ședința de lucru a *Sinodului Permanent*;

Duminică, 9 martie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de binecuvântare la începutul Postului Mare;

Luni, 10 martie a.c.:

– A primit pe P.C. Pr. *GHEORGHE CALCIU-DUMITREASA* din Statele Unite ale Americii;

Marti, 11 martie a.c.:

– A primit pe Dl. Prof. univ. dr. *MIHAIL DIACONESCU* de la Universitatea din Pitești, directorul revistei "*Argeș*" care a prezentat și dăruit ultima sa carte "*Antologie de literatură daco-romană, texte comentate*";

Miercuri, 12 martie a.c.:

Primiri:

– I.I.P.P.S.S. Mitropoliți *IOAN* al Pergamului și *GHENADIE* al Sasimei, din cadrul Patriarhiei ecumenice cu un

mesaj din partea Sanctității Sale *BAR-TOLUMEU* al Constantinopolului;

– Dl. *BRUNSON McKINLEY*, director general al *Organizației Internaționale pentru Migrație*, în legătură cu colaborarea dintre Biserica Ortodoxă Română și O.I.M. în domeniul combaterii traficului de persoane și implementarea programelor umanitare și sociale ale O.I.M. în România. Au fost prezenți P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL* și colaboratori de la Sectorul *Biserica și Societatea*;

Joi, 13 – vineri, 14 martie a.c.:

– A prezidat discuțiile dintre reprezentanții Patriarhiei ecumenice și Patriarhiei Române, în legătură cu studierea posibilităților de continuare a dialogului teologic internațional mixt dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică. Au fost prezenți I.I.P.P.S.S. *IOAN* al Pergamului și *GENADIOS* de Sasima, din partea Patriarhiei ecumenice, I.I.P.P.S.S. Mitropoliei *DANIEL* al Moldovei și Bucovinei, *TEOFAN* al Olteniei, *NIFON*, Arhiepiscopul Târgoviștei, P.S. *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, P.C. Pr. *MICHAEL TIȚA*, Consilier patriarhal, P. C. Diac. conf. dr. *IOANICĂ* jr. și P.C. Pr. lect. dr. *VASILE POP*, din partea Patriarhiei Române;

Vineri, 14 martie a.c.;

– A semnat în *Cartea de condoleanțe* deschisă la Ambasada Serbiei și Muntenegrului la București, urmare asasinării Primului Ministru al acestei țări, *ZORAN DJINDJICI*.

Luni, 17 martie a.c.:

Primiri:

– Dl. *GABRIEL OPREA*, Prefectul Municipiului București și Dl. Sub-

prefect *DAN CORNEL BARANGA*, în legătură cu avizele necesare construirii noii Catedrale Patriarhale;

– Dl. Acad. *ALEXANDRU SURDU*, președintele Secției de "*Filosofie, Teologie, Pedagogie și Psihologie*" a Academiei Române și P.C. Pr. prof. univ. dr. *DUMITRU POPESCU*, membru de onoare al Academiei Române, în legătură cu lucrările Seminarului "*Dumitru Stăniloae*" desfășurat la Brașov;

– Dl. Lect. univ. dr. *RADU PREDA*, de la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca;

– Dl. Prof. univ. dr. *VICTOR CRĂCIUN*, președintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni;

Marti, 18 martie a.c.:

– A primit pe I.P.S. Mitropolit *DANIEL* al Moldovei și Bucovinei;

Miercuri, 19 martie a.c.:

– A primit pe I.P.S. Arhiepiscop *ANDREI* al Alba Iuliei;

Joi, 20 martie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Primiri:

– I.P.S. Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului;

Vineri, 21 martie a.c.:

– A primit pe P.C. Pr. *GHEORGHE NICOLAESCU*, preot militar la "*Școala de Aplicații de Apărare nucleară, biologică și chimică*" din Râmnicu-Vâlcea, întors din Afganistan unde a acordat asistență religioasă ostașilor români din forțele de menținere a păcii;

Duminică, 23 martie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în biserica "*Sf. Grigorie Palama*" din cam-

pusul Universității "Politehnica" din Capitală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a II-a din Postul Mare, a Sfântului Grigorie Palama; A citit rugăciunea de binecuvântare pentru începerea lucrărilor de pictare a bisericii;

Luni, 24 martie a.c.:

– A participat la festivitatea aniversării a zece ani de la apariția revistei pentru copii și părinți "*Chemarea credinței*" și a adresat cuvânt de binecuvântare;

– A vizitat redacția publicației "*Vestitorul Ortodoxiei*" binecuvântând pe ostenitori;

– A vizitat Sectorul "*Patrimoniu*" al Administrației Patriarhale interesându-se îndeaproape de activitatea de conservare a colecțiilor Patriarhiei Române;

– A participat – însoțit de P. Cuv. Arhid. prof. dr. *SEBASTIAN BARBU BUCUR* și de P.C. Pr. prof. dr. *CONSTANTIN DRĂGUȘIN* – la Medalionul aniversal al muzicologului și profesorului *VIOREL COSMA* cu prilejul aniversării a 80 de ani desfășurat în Aula Palatului Cantacuzino. A adresat cuvânt de felicitare și a acordat sărbătoritului distincția "Crucea Patriarhală" pentru mirenii.

Marti, 25 martie a.c.:

– A participat – însoțit de I.P.S. Arhiepiscop *NIFON* al Târgoviștei și de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL* – la Recepția prilejuită de aniversarea Zilei Naționale a Republicii Elenc;

– A pus piatra de temelie a Așezământului socio-medical Policlinica pentru copii "*Sfântul Spiridon, Mare făcător de minuni*" și a adresat cuvânt de binecuvântare preotului paroh și

constructorilor. Au fost prezenți, de asemenea: I.P.S. Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului, P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL* și numeroși credincioși;

Miercuri, 26 martie a.c.:

– A vizitat – împreună cu P.S. Episcop Vicar Patriarhal *VINCENTIU PLOIEȘTEANU* – Atelierele Institutului Biblic de la Popești, interesându-se de activitatea de producție și de posibilitatea construirii unei biserici;

– A primit un grup de studenți și profesori ai Școlii Naționale de Apărare din Atena. La primire a fost prezent P.S. *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, Episcop Vicar Patriarhal;

Joi, 27 martie a.c.:

Primiri:

– Dl. *GABRIEL OPREA*, Prefectul Municipiului București, Dl. Subprefect *DAN CORNEL BARANGA*, Dl. *EUGEN PLEȘCA*, Primarul Sectorului 3 și Dl. *VASILE MIHALACHE*, Primarul Sectorului 4, în legătură cu formalitățile ce se cer a fi îndeplinite pentru obținerea avizelor de construcție;

– I.P.S. Mitropolit *SERAFIM* al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală;

– Dl. Ing. *HERMANN SCHUSTER*, președintele Asociației St. Gerhards-Werk e.v. din Germania, Dl. ing. *FRANZ WESINGER*, Președinte adjunct Dl. *ANDREAS STRAUB*, consilier spiritual, vizitatorul svabilor din regiunile Dunării, în legătură cu organizarea sesiunii de lucru pentru întocmirea martirologiului creștin al României secolului XX. Au fost prezenți: P.S. *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, Episcop

Vicar Patriarhal și P.S. *CORNELIU BĂRLĂDEANUL*, Arhiereu Vicar al Episcopiei Hușilor;

Vineri, 28 martie a.c.:

Primiri:

– P.S. *VISARION RĂȘINĂREANUL*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiuului și P.S. *CORNELIU BĂRLĂDEANUL*, Arhiereu Vicar al Episcopiei Hușilor;

– Dl. *MARIUS HUC*, editor la postul B.1 TV;

– E.S. Mons. *WALTER THEIS*, și E.S. Prelat *HARTMUT GREMLER*, capelani Șefi în Armata Germaniei;

– A deschis la Palatul Patriarhiei Române, lucrările sesiunii de lucru pentru întocmirea martirologiului creștin al României secolului XX la care au participat reprezentanți ai Bisericilor creștine din România și organizația "St. Gerhards-Wenk e.V." din Germania, și a rostit cuvânt de binecuvântare;

Duminică, 30 martie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Popa Nan din Capitală și a adresat cuvânt de învățătură la *Duminica Crucii* binecuvântând credincioșii, între care numeroși tineri cu deficiențe de auz ce au dat răspunsurile liturgice în limbaj mimico-gestual;

Luni, 31 martie a.c.:

– A primit pe: Dl. *GABRIEL OPREA*, Prefectul Capitalei, Dl. *EUGEN PLEȘCA*, Primarul Sectorului 3, Dl. *VASILE MIHALACHE*, Primarul Sectorului 4, Dl. *DAN ALEXANDRU DARABONȚ*, Primarul Sectorului 6 și pe arhitecții șefi ai acestor sectoare, în legătură cu proiectul și amplasamentul Catedralei Patriarhale. Au fost prezenți

la discuții: P.P.S.S. Episcopi Vicari Patriarhali *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL*.

Marti, 1 aprilie a.c.:

– A primit pe Dl. *FILARET ACATRINEI*, noul redactor șef al redacției "*Viața spirituală*" a Televiziunii Române, în vizită de prezentare;

Miercuri, 2 aprilie a.c.:

Primiri:

– Dl. Senator *DAN-NICOLAE RAHĂU*;

– I.P.S. Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului;

– P.C. Pr. *PATRICIU VLAICU*, Consilier administrativ al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională;

Joi, 3 aprilie a.c.:

– Dl. *LIVIU LUCA*, președintele *Federației Sindicatelor Libere și Independente* din PETROM;

Sâmbătă, 4 aprilie a.c.:

– A adresat cuvânt de felicitare cu ocazia aniversării a 40 de ani de la înființarea Corului național de cameră *MADRIGAL*, cuvânt înregistrat pentru noul CD jubiliar;

Duminică, 6 aprilie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la *Duminica Sfântului Ioan Scărarul*. La Sfânta Liturghie a asistat A.S. *SIMEON de SAXA COBOURG GOTHA*, Prim Ministru al Guvernului Bulgariei, care a dăruit Prea Fericirii Sale icoana *Sfântului Ioan de la Rila*;

Luni, 7 aprilie a.c.:

Primiri:

– P.S. *IUSTIN SIGHETEANUL*, Arhiereu Vicar al Episcopiei Maramu-

reșului și Sătmarului, cu invitația de a săvârși slujba de târnosire a paraclisului de la demisolul noii Catedrale episcopale din Baia Mare, cu hramul *Pogorârea Sfântului Duh*, aflată în construcție;

– Dl. Prof. *IOAN MANCAS*, directorul Muzeului județean «*Ștefan cel Mare și Sfânt*» din Vaslui;

– P.C. Arhid. prof. dr. *CONSTANTIN VOICU*, decanul Facultății de Teologie a Universității din Oradea;

Marți, 8 aprilie a.c.:

Primiri:

– Dl. Prof. dr. *GEO SAIZESCU*, regizor și Decan al *Facultății de Arte HYPERION*;

– Dl. *VIRGIL MORARU*, artist plastic;

– A participat însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL* la Banchetul de Stat oferit de Președintele României în onoarea Regelui *CARL XVI GUSTAF* al Suediei la *Palatul Cotroceni*;

Miercuri, 9 aprilie a.c.:

Primiri:

– I.P.S. Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului, în legătură cu apropiata sa vizita în Bulgaria;

– P.C. Pr. prof. dr. *DUMITRU POPESCU*, membru de onoare al Academiei Române;

– Dl. *MIRCEA SUCIU*, istoric, directorul revistei «*Dosarele istoriei*»;

– D-na. *AURORA CORNU-CORNEA*, stabilită la Paris, care dorește să ctitorească o mănăstire de maici în localitatea *Cornu-Frâsinet* din jud. Prahova;

– A acordat un interviu *Societății Române de Radiodifuziune* despre

importantul rol al emisiunilor radiofonice în societatea românească;

– A participat la *Dineul de Stat* oferit de Regele *CARL XVI GUSTAF* al Suediei în onoarea Președintelui României la Hotelul *Hilton*;

Joi, 10 aprilie a.c.:

Primiri:

– Dl. Acad. *MIHAI CIMPOI*, președintele *Uniunii Scriitorilor* din Republica Moldova și Dl. Prof. dr. *VICTOR CRĂCIUN*;

– A participat la Palatul Cotroceni la ceremonia decernării de către Președintele României a distincției «*Serviciul credincios*» în grad de «*Cavaler*» P.C. Pr. *COSTICĂ POPA*, parohul parohiei ortodoxe române din Caracas, Venezuela, și a rostit cuvânt de prețuire;

Vineri, 11 aprilie a.c.:

Primiri:

– Dl. *DAN VOICULESCU* pentru binecuvântarea de a construi o biserică în cartierul Băneasa și dorința de a construi un așezământ filantropic;

– Dl. *DANIEL MARIAN VANGHELIE*, Primarul sectorului 5 și Dl. *DUMITRU RADU*, directorul *Direcției cimitirelor* din cadrul Primăriei Capitalei, în legătură cu proiectele sociale ale Primăriei acestui sector și dorința de a construi un așezământ filantropic în spațiul din jurul bisericii *Sfânta Treime* – Ghencea;

– A săvârșit în Catedrala Patriarhală *Denia Acatistului Născătoarei de Dumnezeu* și a adresat cuvânt de învățătură;

Luni, 14 aprilie a.c.:

Primiri:

– I.P.S. Arhiepiscop *NIFON* al Târgoviștei;

– D-na. *CORINA CHIRIAC*;

– Dl. *CONSTANTINOS LOULIS*, președintele Grupului «*Loulis*», ctitor al bisericii din incinta Fabricii de Morărit și Panificație București – Cernica, în legătură cu târnosirea acesteia cu ocazia vizitei în România a Prea Fericitului *HRISTODOULOS*, Arhiepiscopul Ate-nei și al Întregii Elade;

– A vizitat – împreună cu P.P.S.S. Episcopi Vicari Patriarhali *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL* – clădirea din incinta mănăstirii destinată Reședințelor Prea Sfințișilor Episcopi Vicari Patriarhali, la finalizarea lucrărilor de consolidare și reparații;

– A prezidat ședința de lucru a Permanenței *Consiliului Național Bisericesc*;

Marți, 15 aprilie a.c.:

Primiri:

– P.S. *GURIE STREHĂIANUL*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei;

– Dl. Arhit. dr. *CRISTIAN MOISESCU*, directorul Direcției *Patrimoniu eclezial* din Secretariatul de Stat pentru Culte, în legătură cu noul amplasament al Catedralei Patriarhale, în *Parcul Carol*;

Miercuri, 16 aprilie a.c.:

Primiri:

– Dl. Prof. dr. *TUDOR TEOTEOI* și Dl. Prof. dr. *CONSTANTIN C. PETOLESCU*, de la Facultatea de istorie a Universității din București, în legătură cu realizarea unui volum omagial «*Prof. dr. Emilian Popescu la 75 de ani de viață*»;

– Dl. *LUCIAN ILIESCU*, Primarul Municipiului Giurgiu și P.C. Pr. prof.

NEDELEA CĂRĂMIZARU, directorul Seminarului teologic liceal din Giurgiu, cu invitația de a săvârși Sfânta Liturghie și de a participa la sărbătorile municipiului, patronat de Sfântul Mare Mucenic Gheorghe;

Joi, 17 aprilie a.c.:

Primiri:

– A.S. Principe *RADU* de Hohenzollern – Veringen, numit de curând *Reprezentant Special al Guvernului pentru Integrare, Cooperare și Dezvoltare Durabilă*, în legătură cu proiectele Alteței Sale. La discuții au participat P.P.S.S. Episcopi Vicari Patriarhali *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL*;

Vineri, 18 aprilie a.c.:

– Dl. Dr. Arhit. *RADU SPĂNU*;

– Dl. *NICHOLAS CHAKOS*, la încheierea mandatului în țara noastră și pe Dl. *WILLIAM CLOWNEY*, noul reprezentant al *Organizației Internaționale pentru Caritate Creștină* (IOCC), în vizită de prezentare. La discuții a fost prezent P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL*. A acordat D-lui. *NICHOLAS CHAKOS* distincția «*Crucea Patriarhală*» pentru mireni;

– A adresat binecuvântări credincioșilor de la orașe și sate prin intermediul emisiunilor *Societății Române de Radiodifuziune* și posturilor de televiziune;

– A participat – însoțit de P.S. *SEBASTIAN ILFOVEANUL*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor – la Concertul pascal «*De la Cruce la Înviere*» desfășurat la *Centrul Cultural Ion Manu* din Otopeni în organizarea Patriarhiei Române, Primăriei Otopeni

și *Asociației culturale Ștefan* și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Duminică, 20 aprilie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală la Praznicul *Intrării Domnului în Ierusalim* și a rostit cuvânt de învățătură;

Luni, 21 aprilie a.c.:

Primiri:

– P.C. Pr. *NELUȚU OPREA* de la Parohia ortodoxă română din Sofia, Bulgaria;

Marți, 22 aprilie a.c.:

– A binecuvântat la Palatul Patriarhiei inaugurarea Programului de parteneriat între Patriarhia Română și fabrica SICOMED, intitulat "*Credință și sănătate*", având ca scop ajutorarea cu medicamente a bătrânilor și persoanelor defavorizate. A adresat cuvânt de binecuvântare;

– A primit pe P. Cuv. Arhim. *TIMOTHEOS* de la Salonic, trimisul Arhiepiscopiei Atenei și al Întregii Elade pentru a săvârși Sfintele slujbe la *Biserica greacă* din București pentru personalul Ambasadei. A fost prezent P.S. Episcop Vicar Patriarhal *AMBROZIE SINAITUL* și P.C. Diac. *VINCENȚIU CURELARU*, bursier al Patriarhiei Române la Salonic;

– A asistat la Slujba *Deniei* săvârșită în Catedrala Patriarhală de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *AMBROZIE SINAITUL*;

– A primit pe Dl. *GABRIEL OPREA*, Prefectul Capitalei;

Miercuri, 23 aprilie a.c.:

– A asistat la Slujba *Deniei* săvârșită de P.S. Episcop Vicar *SEBASTIAN ILFOVEANUL* în Catedrala Patriarhală;

Joi, 24 aprilie a.c.:

– A săvârșit Slujba *Deniei celor douăsprezece Evanghelii* și a adresat cuvânt de învățătură;

Vineri, 25 aprilie a.c.:

– A participat în direct la emisiunea «*Sfertul academic*» a Canalului *Radio România Actualități* în legătură cu prăznuirea *Învierii Domnului* și semnificațiile acestei «*Sărbători a Sărbătorilor*»;

– A adresat mesaj de Sfintele Paști prin intermediul postului de televiziune PAX TV;

Duminică, 27 aprilie a.c.:

– A săvârșit Slujba *Învierii* și Sfânta Liturghie în fața Catedralei Patriarhale adresând credincioșilor prezenți și tuturor românilor mesajul pastoral de Sfintele Paști, prin intermediul emisiunilor Societății Române de Radio-difuziune și Televiziunii Române;

– A săvârșit în Catedrala Patriarhală – înconjurat de Prea Sfințiii Episcopi Vicari *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL* – Slujba *Vecerniei – a doua Înviere* – și a adresat cuvânt de binecuvântare;

– A participat la *Palatul Patriarhiei Române* la concertul Coralei preoților *Sfântul Apostol Andrei*, primind felicitările preoților și credincioșilor din Capitală. A adresat cuvânt de binecuvântare;

Miercuri, 30 aprilie a.c.:

– A vizitat *Mănăstirea Pasărea* și *Schitul Gâneasa*, fiind însoțit de P. Cuv. Arhim. *MACARIE CIOLAN*, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor și Starețul Mănăstirii Cernica.

Pr. Nicolae Vladu

BISERICA – LĂCAȘ DE RUGĂCIUNE ȘI COMUNIUNE – PUNEREA PIETREI DE TEMELIE PENTRU BISERICA “SFINȚII TREI IERARHI” – BUCUREȘTI

Dumnezeu Cel în Treime închinat și slăvit. Care din iubire a zidit lumea și l-a așezat ca s-o stăpânească și să o sfințească, iar mai apoi a trimis darul Său peste Sfinții Apostoli și le-a dat puterea și porunca de a săvârși jertfa cea fără de sânge, ne-a dat și nouă gândul înălțării unui sfânt lăcaș în această zonă a capitalei (cartierul Berceni), pentru a veni întru întâmpinarea nevoilor spirituale ale credincioșilor noștri, dornici de har și de îndrumare duhovnicească.

Dorința născută în sufletele noastre a găsit sprijin din partea Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, fiind înțeleasă și de Primăria Capitalei și de cea a Sectorului 4, din București, care ne-au pus la dispoziție un teren pe care să fie ridicat sfântul lăcaș.

Am socotit potrivit ca această sfântă biserică să poarte hramul Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur urmând a se ridica cu sprijinul credincioșilor Parohiei Apărătorii Patriei I din București.

Cu voia lui Dumnezeu, și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în ziua de 27 februarie 2003, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, a săvârșit slujba de sfințire a locului pe care urmează să fie ridicat noul lăcaș, punând piatra de temelie.

Prea Cucernicul Părinte Paroh Grigore Mititean, în cuvântul său, a subliniat necesitatea construirii unui sfânt lăcaș în această zonă, menit să împlinească nevoile spirituale ale credincioșilor aflați în acest colț al capitalei, sfătuindu-i pe credincioși să-i fie alături pentru a reuși să ducă la bun sfârșit ridicarea acestei sfinte biserici, accentuând totodată că numai prin credință și fapte bune putem dobândi mântuirea sufletelor noastre.

În cuvântul său, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul s-a adresat credincioșilor, spunându-le că *“rânduiala Bisericii noastre este ca la începutul zidirii unei biserici, preoții sfințiți, dacă nu poate chiar Episcopul, trebuie să vină și să sfințească mai întâi apa și untdelemnul și cu acestea să stropească locul unde va fi așezată Sfânta Cruce și unde se va zidi altarul, adică Sfânta Masă, pe care va să se jertfească Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos.*

Am sfințit cu agheasmă locul unde va fi Sfântul Altar, am uns cu Sfântul Mir și am sădit Sfânta Cruce ca mărturie peste veacuri a slujbei din seara aceasta și a jertfei dumneavoastră, Prea Cucernici Părinți, și a dumneavoastră, credincioșii care sunteți alături de păstorii dumneavoastră și-i încurajați la această mare lucrare la care pornesc în condiții nu foarte prielnice din punct de vedere economic.

Prea Cucernici Părinți, iată v-a binecuvântat Dumnezeu ca împreună să puneți piatră de temelie a unei noi biserici. Nu vă va fi ușor!

Va trebui multă rugăciune și încurajare din partea dumneavoastră, a credincioșilor, ca să le stați alături și să îi ajutați pentru a duce la bun sfârșit această lucrare sfântă, fiecare cum poate, unii cu bani, alții cu brațele, iar, dacă cunoașteți oameni cu posibilități financiare între rudeniile sau cunoscuții dumneavoastră, nu pregețați în a-i convinge să vină și să ajute această biserică.

Va fi o mare binecuvântare de la Dumnezeu să știi că această cărămidă din colțul Sfântului Altar, sau de la absida din dreapta, sau de la intrare, este pusă prin osteneala sau chiar de mâna dumneavoastră.

Nu puțină, Părinților, vă va fi mulțumirea sufletească când veți vedea biserica aceasta ridicată și când Bunul Dumnezeu ne va ajuta să o sfințim, poate împreună. Însă pentru aceasta e nevoie de multă strădanie și, vă spun, lacrimi, pentru că am găsit preoți în situația dumneavoastră, pornind la o astfel de lucrare plângând, bărbați în toată firea, când într-un moment sau altul s-au aflat descoperiți în fața crizei financiare prin care trecem, văzându-se în neputința de a plăti lucrătorii, sau a-și duce făgăduința la bun sfârșit, mai ales când plouă și ninge pe zidurile neisprăvite ale bisericii.

Să vă rugați lui Dumnezeu ca această biserică să "crească" repede; dragostea și osteneala noastră sunt ca ploaia care udă holdele și le fac să crească din pământ; asemeni lor cresc și bisericile noastre prin binecuvântarea lui Dumnezeu, prin binecuvântarea apei sfințite pe care am pus-o la temelie Sfântului Jertfelnic. Așu să ajute Dumnezeu, ca în scurt timp să se înalțe biserica aceasta și să satisfacă nevoile spirituale ale credincioșilor din această zonă.

Să fiți alături de Părinții dumneavoastră, iubiți credincioși, ajutând fiecare după putere, știut fiind faptul că Dumnezeu nu va întârzia să răsplătească nimănui pentru osteneala, sudoarea sau pentru bănușul pe care l-ați adus și l-ați pus la zidirea bisericii acesteia.

Dumnezeu să vă binecuvânteze pe toți și să ne dăruiască să isprăvim repede lăcașul acesta, ca să putem să venim aici să slujim și să ne rugăm lui Dumnezeu să ne dăruiască sănătate și împlinirea bunelor noastre dorințe."

Ne rugăm Bunului Dumnezeu, cu Harul Său, să întărească strădania și râvna credincioșilor pentru a putea duce la bun sfârșit lucrarea aceasta spre slava Sa și mântuirea robilor Săi.

Diac. Ovidiu Mititean

AGENDA DE LUCRU A PREA SFINȚITULUI DAMASCHIN EPISCOPUL SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

Ianuarie – Martie 2003

Miercuri, 1 ianuarie – a oficiat Sfânta Liturghie arhierescă în Catedrala Episcopală "Sfinții Voievozi" din Slobozia, după care a săvârșit slujba TE-DEUM-ului de Anul Nou, rostind și un cuvânt de învățătură;

Joi, 2 ianuarie – a primit pe P.C. Consilieri Eparhiali, P.C. Protopopii și reprezentanții preoților din Eparhie în cadrul recepției de Anul Nou oferită la reședința episcopală;

Luni, 6 ianuarie – a oficiat Sfânta Liturghie la biserica "Sfinții Împărați Constantin și Elena" din Călărași, după care a săvârșit împreună cu un subor de preoți slujba de sfințire a Aghiasmei Mari pe malul brațului Borcea al Dunării, în prezența a numeroși credincioși;

– a vizitat, însoțit de oficialitățile locale, mai multe locuri pentru construcția unor noi biserici în municipiul Călărași, precum și biserica cu hramul "Adormirea Maicii Domnului";

– a vizitat Mănăstirea Libertatea;

Marti, 14 ianuarie – a slujit Sfânta Liturghie arhierescă la Catedrala episcopală "Sfinții Voievozi" din Slobozia,

și a hirotonit în treapta de ierodiacon pe monahul Dorobanțu Partenie Viorel;

Miercuri, 15 ianuarie – a slujit Sfânta Liturghie arhierescă la Catedrala episcopală "Sfinții Voievozi" din Slobozie, și a hirotonit întru preot pe ierodiaconul Dorobanțu Partenie Viorel;

Joi, 16 ianuarie – a prezidat ședința Consiliului Eparhial și Adunării Eparhiale care au aprobat activitatea Episcopiei Sloboziei și Călărașilor pe anul 2002;

Duminică, 19 ianuarie – Vineri, 24 ianuarie – s-a deplasat la Craiova unde a examinat pe studenții de la Facultatea de Teologie în cadrul sesiunii de iarnă.

Sâmbătă, 25 ianuarie – a asistat la slujba Vecerniei la Catedrala episcopală "Sfinții Voievozi" din Slobozia;

Marti, 28 ianuarie – s-a deplasat la Călărași unde a vizitat, împreună cu dl. primar Țuțuianu Daniel, cu dl. viceprimar Păvăloiu Nicolae și cu P.C. Protopop Barz Eugen de la Protoieria Călărași, viitoarele amplasamente de biserici din Călărași;

– a primit la Protoieria din Călărași vizita domnului Emil Constantinescu,

fostul președinte al României, însoțit de o delegație;

Joi, 30 ianuarie – a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la Catedrala episcopală "Sfinții Voievozi" din Slobozia;

Vineri, 31 ianuarie – a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

Duminică, 2 februarie – a săvârșit slujba de sfințire, urmată de Sfânta Liturghie arhierescă a bisericii cu hramul "Adormirea Maicii Domnului" Ceremac din parohia Măgureni, Protoieria Călărași;

Luni, 3 februarie – primiri:

– un grup de ziarști de la gazetele locale "*Știrea*" și "*Realitatea*";

– P. Cuv. Stareț Mâț Rafacl – starețul Mănăstirii Hagieni;

Miercuri, 5 februarie – a primit pe dl. Mihai Enciu de la "Gazeta de Sud-Est";

– s-a întâlnit cu dl. Ilie Sârbu, Ministrul Agriculturii;

– a primit pe P. Cuv. Stareță Nuță Ierusalima;

Joi, 6 februarie – a primit pe dl. inginer Ioan Pinter – Primarul Municipiului Slobozia;

Vineri, 7 februarie – a slujit Sfânta Liturghie la Catedrala patriarhală din București, alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de alți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și apoi a participat la recepția de la Palatul Patriarhal din București unde a felicitat pe Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul împlinirii vârstei de 88 de ani;

Duminică, 9 februarie – a asistat la Sfânta Liturghie la Catedrala episcopală din Slobozia;

Luni, 10 februarie – a participat la ședința desfășurată la Centrul Eparhial cu P.C. Protopopi în care s-au făcut notările administrative anuale;

– primiri – dl. Ignat Victor, vicepreședintele Tribunalului Ialomița;

– d-na. director al Spitalului de bătrâni din Slobozia;

Marți, 11 februarie – a primit pe dl. Anghelescu Vasile – președintele Uniunii Județene a Pensionarilor;

Joi, 13 februarie – s-a deplasat la Azilul de bătrâni din Slobozia unde a săvârșit slujba Sfântului Maslu;

– a primit un grup de ziarști de la gazeta "Independent";

Vineri, 14 februarie – a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

Duminică, 16 februarie – a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la parohia "Sfântul Nicolae" din Chirnoși, Protoieria Oltenița, și a sfințit crucea ridicată de familia Halil, creștini ortodocși din Liban;

– a vizitat șantierul mănăstirii Plătărești;

Marți, 18 februarie – a avut o întâlnire cu P. Cuv. Stareți și Starețe de la Mănăstirile și Schiturile din cadrul eparhiei, în care s-au discutat diferite probleme de ordin administrativ;

Duminică, 23 februarie – **Marți, 25 februarie** – s-a deplasat la Facultatea de Teologie de la Craiova unde a ținut cursurile semestriale;

Joi, 27 februarie – a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial.

Vineri, 28 februarie – a participat la Buzău unde a avut loc ședința Comisiei pentru canonizări a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;

Duminică, 2 martie – a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la parohia "Sfânta Anastasia" din Călărași;

– a pus piatra de temelie a viitoarei biserici cu hramul "Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din Călărași;

Luni, 3 martie – a participat la ședința Sinodului Mitropolitan din București;

– a participat la ședința Consiliului de conducere al Societății Biblice Interconfesionale din România (SBIR), precum și la ședința Comitetului de traduceri și tipărituri a SBIR;

Marti, 4 martie – a participat la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;

Miercuri, 5 martie – a săvârșit slujba de înmormântare a mamei dl. senator Ion Tărăcilă, vicepreședinte al Senatului României;

Joi, 6 martie – a participat la lucrările Adunării Naționale Bisericești pe anul 2003, care au avut loc în perioada 6-8 martie la Palatul Patriarhal din București;

Duminică, 9 martie – a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la Parohia Mitreni, Protoieria Oltenița;

– a vizitat mănăstirile și schiturile: Plătărești, Sfânta Vineri Chiroiu, Balaciu și Crăsani;

Luni, 10 martie – a săvârșit slujba Canonului Sfântului Andrei Criteanul și a Pavecerniței la Catedrala Episcopală din Slobozia;

Marti, 11 martie – s-a întâlnit cu dl. Pinter Ioan, primarul municipiului Slobozia;

– a săvârșit slujba Canonului Sfântului Andrei Criteanul și a Pavecerniței la Catedrala Episcopală din Slobozia;

Miercuri, 12 martie – a săvârșit slujba Canonului Sfântului Andrei Criteanul și a Pavecerniței la Catedrala Episcopală din Slobozia;

Joi, 13 martie – a primit pe dl. Gabi Ionașcu, viceprimarul municipiului Slobozia;

– a vizitat șantierul Catedralei episcopale "Înălțarea Domnului" din Slobozia;

– a săvârșit slujba Canonului Sfântului Andrei Criteanul și a Pavecerniței la Catedrala Episcopală din Slobozia;

Sâmbătă, 15 martie – a slujit Sfânta Liturghie arhierescă la Catedrala episcopală "Sfinții Voievozi" din Slobozia, și a hirotonit în treapta de diacon pe tânărul Cotu Emil-Călin;

Duminică, 16 martie – a slujit la Catedrala episcopală și a hirotonit întru preot, pe scama parohiei Valea Presnei, Protoieria Lchliu, pe diaconul Cotu Emil-Călin, iar pe diaconul Axinte Dionisie în treapta de ierodiacon;

Luni, 17 martie – primiri: – P. Cuv. Stareț Rafael Măț de la Mănăstirea Hagieni;

– a prezidat ședința Comitetului de redacție a ziarului "Gazeta creștină";

Marti, 18 martie – a primit o comisie de inspectori din partea Ministerului Educației și Cercetării;

Miercuri, 19 martie – a prezidat ședința CAR a reprezentanților preoților din Eparhie;

Joi, 20 martie – a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

Vineri, 21 martie – a prezidat Adunarea Generală a Asociației socio-culturale "Matei Basarab";

Sâmbătă, 22 martie – a participat la Expoziția dedicată istoricului, diplomatului, omului politic Ion C. Filitti, fost prefect de Ialomița, manifestare ce s-a desfășurat la Muzeul Județean Ialomița;

Duminică, 23 martie – a săvârșit slujba de sfințire a noului sediu al Inspectoratului Județean de Învățământ Ialomița, eveniment la care a participat și d-na. Ecaterina Andronescu, Ministrul Educației și Cercetării, precum și alte oficialități locale, apoi a participat la ședința festivă ce a avut loc cu acest prilej;

Luni, 24 martie – a asistat la mănăstirea "Sfinții Voievozi" la slujba Pavecerniței, și la cea a tunderii în monahism a rasoforei Minciună Mitrodora, care a primit numele Maria.

Marti, 25 martie – a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la mănăstirea Sfânta Vineri-Chiroiu și a hirotonit întru ieromonah pe P. Cuv. Ierod. Axinte Dionisie;

– a vizitat mănăstirea Dridu;

Vineri, 28 martie – a primit pe Dl. Grama Florin de A.S.A. MEDIA SRL-București;

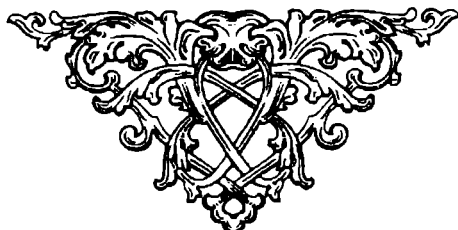
– a participat la Muzeul Județean Ialomița, la cea de a II-a ediție a "Zilei Presei Ialomițene";

Duminică, 30 martie – a slujit Sfânta Liturghie la parohia Independența, Protoieria Călărași, după care a săvârșit, înconjurat de un sobor de preoți, slujba de înmormântare a P.C. Preot Popa Emanoil, fost preot la acest sfânt locaș;

Luni, 31 martie – a primit pe dl. Gabi Ionașcu, viceprimarul municipiului Slobozia;

– a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial.

Ilie Valentin

VIII. BISERICA ȘI ȘCOALA

METODE ȘI TEHNICI DE EVALUARE ÎN CADRUL ORELOR DE RELIGIE

Un lucru este cert și de necontestat: religia își are locul ei, bine definit, în cadrul sistemului educațional, alături de celelalte discipline. Chiar dacă este o disciplină mai tânără a învățământului, nu poate fi lăsată la periferia lui deoarece nevoia interioară, intrinsecă ființei umane, ca aspirație spre transcendentul divin, reclamă o atitudine contrară. Grija și interesul față de ora de religie se traduce, în fapt, prin cunoașterea și aprofundarea conceptelor din domeniul pedagogiei, soluționarea variatelor probleme pe care le ridică procesul de predare-învățare a religiei în școală. Aceasta reprezintă o cerință majoră la care trebuie să răspundă cu promptitudine toți cei angajați în acest proces: preoții și profesorii de religie! Este o obligație nu numai profesională, ci și una profund morală, care poate contribui la formarea individului la implicarea lui responsabilă în viața activă a societății și a Bisericii.

Promovarea tehnicilor de instruire în procesul de predare-învățare a religiei în școală se dovedește a fi o condiție esențială a transformărilor calitative ale acestui proces de integrare armonioasă în sistemul de învățare românesc. De altfel, grija atîtă, preocuparea stăruitoare a profesorilor, a preoților și a tuturor celor ce predau religia pentru promovarea noului în activitatea la clasă, – pentru asimilarea și adaptarea metodologiilor didactice la cerințele lecțiilor de religie – a devenit o certitudine, o realitate, o modalitate de perfecționare a procesului de predare-învățare a religiei în școală.

Pornind de la aceste exigențe procesul de predare-învățare a religiei în școală este orientat spre aflarea adevărului, a adevărului creștin, a realului, prin găsirea unor căi mai sigure, adecvate educației religioase. Ca urmare, misiunea profesorului de religie este nu numai de a împărtăși cunoștințele elevilor, ci și de a le forma și cultiva religiozitatea, de a sădi în sufletele lor o profundă convingere religioasă care-i invită la reflexie, le fortifică conștiința datoriei față de Dumnezeu, față de oameni, față de sine. Rabindranath Tagore ilustrează în mod metaforic menirea cadrului didactic: "Omul își poate lua cunoștințele numai de la om. Așa precum bazinul se umple cu apă, focul se aprinde cu foc, sufletul omului se aprinde datorită sufletului unui alt om".

Adaptarea noilor tehnici de instruire presupune fixarea cu profesionalism, a cadrului informativ-formativ al educației religioase, identificarea secvențelor instrucionare ce se derulează în cadrul unui timp determinat – o oră școlară – operații care au în vedere stabilirea obiectivelor pe care le are de realizat educația religioasă în școală, selectarea inspirată și riguroasă a strategiilor care asigură învățarea activă în clasă și a tehnicilor și metodelor de evaluare care determină cunoașterea performanțelor la care au ajuns elevii la o lecție de religie. Este o modalitate de acțiune ce poate fi realizată printr-un dialog comunicativ-stimulativ, tonifiant și convingător, este o cale de înscriere pe coordonatele societății contemporane, de a dovedi că educația religioasă (religia)¹ este o componentă bine ancorată în educarea tineretului în spirit religios, în formarea conștiinței lui religioase, având ca premisă libertatea omului ce tinde să potențeze formarea și afirmarea personalității lui.

În ultimele decenii, problemele evaluării rezultatelor școlare au format unul dintre domeniile principale de educație. Evaluarea eficienței învățământului este un proces prin care se delimitează, se obțin și se formează informații utile, care permit luarea unor decizii alternative, care asigură desfășurarea procesului de învățământ. Acest concept este specific cu precădere la evaluarea performanțelor stabilite prin obiective cognitive care permit măsurarea obiectivă. În ceea ce privește evaluarea cu precizie a atitudinilor și convingerilor stabilite prin obiective afective, mai sunt încă controversate întrucât problema valorizării de către profesori a achizițiilor specifice chiar în domeniul educației religioase – cunoștințe, valori, atitudini, credințe – con-

1. Religia își justifică rolul său instructiv și informal în cadrul sistemului educațional, argumentele în acest sens fiind expuse pe larg de Constantin Cucuș în cartea "Educația religioasă". Conținut și forme de realizare, Editura Polirom, 1999, pp.13-15.

stătuie o provocare pentru pedagogi. Este vorba de procese și fenomene, lăuntrice eminentemente inefabile și deci nemăsurabile în termenii psihologici behavioriste. Așa de exemplu, nu putem stabili cu certitudine faptul că o persoană este creștină dacă face semnul închinăciunii când se află lângă o biserică creștină. Un alt argument psihopedagogic pleacă de la premisa că o valoare încorporată – credința – nu este întotdeauna manifestă, nu se exteriorizează într-un comportament vizibil, concret, măsurabil și exprimabil într-o formă exactă. La lecțiile de religie se propun anumite cunoștințe de asimilat, atitudini de adoptat, gesturi de făcut, ritualuri de celebrat. Este foarte greu de evaluat punctual corespondența dintre conduitele manifestate și normele emise sau pretinse de către profesor. Așa cum s-a mai menționat, componentele observabile sunt legate de un context cultural, social, istoric. Credința unora poate trece drept necredință în ochii altora. Etichetele puse de oameni sunt imperfecte, relative, vulnerabile, mai ales când se vizează acte psihice interioare, opinii, credințe. Stabilirea depărtării sau apropierii noastre de Iisus Hristos nu este de competența individului de lângă noi. Credința nu este reductibilă la un număr, la o formulă. Adevărații credincioși nu sunt întotdeauna numai cei care declară că sunt. Credința multora dintre noi nu este exteriorizată, exprimată în public. Scopul evaluării nu este de a stabili din afară cât de "mare" este credința elevului, ci de a-l face pe acesta să se interogheze, să se aplece spre sine, spre credința sau necredința sa. Specialiștii – pedagogii susțin că important este în procesul de evaluare a elevilor la religie punerea acestora în situația de autoevaluare. Noua concepție despre evaluare pleacă de la premisa că aceasta este un proces circular, activ, dinamic de îmbunătățire a activității educative, și nu de acumulare de cunoștințe. La lecțiile de religie, prin evaluare accentul trebuie să se pună nu pe realizările elevilor, ci pe procesele formative sau autoformative care se activează.

În definiția obișnuită a teoriei și practicii evaluării – Evaluarea (E) = aprecierea subiectivă (A) + măsurarea subiectivă (M) + decizia (D). Ca urmare, elementului A să i se acorde o pondere mai mare în educație. Aceasta depinde, în totalitate, de capacitatea empatică a evaluatorului care poate surprinde elementele, "nemăsurabile" prin ceea ce tradiția creștină numește, cu vorbă modestă "înțelegerea" (comprehension, intuitio).

Revine astfel sarcina novatorilor pedagogici creștine să stabilească modalitățile de apreciere a nivelului de formare moral creștină în termenii științei pedagogice moderne. Teoria modernă a evaluării – privită prin pris-

ma unor lucrări pedagogice recente – s-a constituit ca o reacție la subiectivismul practicii evaluative tradiționale. Câteva dintre acestea au făcut obiectul unei cărți celebre – *Pygmalion în clasa de elevi*, – de Rosenthal și Jacobson (1965).

Subiectivismul în evaluare a dascălului tradițional a fost evidențiat și în cazul altor fenomene, cum ar fi efectul de halo!

Cercetările, în acest domeniu, au determinat și impulsionat dorința psihopedagogilor de a găsi o cale adecvată de moderare a subiectivismului în apreciere, notare și evaluare a școlarului.

Printre cei ce au concretizat cercetările și le-au făcut cunoscute a fost Scriven (1965), care a propus și a formulat un principiu metodic de evaluare, clar și simplu, care permite cunoașterea performanței elevului.

Acest principiu poate fi formulat concis cu expresia: "Orice evaluare poate deveni obiectivă dacă și numai dacă se realizează prin prisma raportului: obiective preconizate/ rezultate obținute". Principiul amintit a fost în măsură să atragă atenția că evaluarea educațională nu trebuie să se rezume la aprecierea de tip tradițional, ci pentru a reflecta realitatea trebuie să se subordoneze conceptului didactic: Evaluare (E) = măsurare obiectivă (M) + apreciere subiectivă (A). Sintetizând diferențele evaluării, *Daniel L. Stufflebleau* (1980) propune trei grupe de definiții pentru evaluare în funcție de trei identități posibile: evaluare = măsură; evaluare = congruență; evaluare = judecare.

Identități de evaluare

a) Identitatea evaluare-măsură. se aprijină pe măsurarea precisă, obiectivă, fidelă. Datele obținute pot fi tratate matematic, din ele putând rezulta norme și concluzii ferme;

b) Identitatea evaluare-congruență vizează o acțiune puternic integrată în procesul de învățământ și formează date asupra elevului și programului său, iar retroacțiunea este imediată. Realizează referințe directe la obiective și criterii inerente, care pot furniza date atât asupra procesului, cât și asupra produsului final.

Așadar, se poate afirma că orice profesor cu experiență este în măsură să înțeleagă faptul că în procesul educațional, la religie, nu se poate renunța complet la apreciere. Este esențial însă, ca profesorul să se străduiască să cunoască și să folosească cât mai multe maniere de apreciere, bazate pe

măsurare, restrângând, cât mai mult posibil, intervenția aprecierii subiective în procesul de evaluare a performanțelor elevilor.

Acest lucru nu este posibil decât admitând, fără rețineri, adevărul psihologic că, în procesul de apreciere, orice ființă omenească rămâne subiectivă, oricât de mari și de sincere i-ar fi străduințele de obiectivitate. Cu alte cuvinte, este vorba de a decide în termeni simpli că numai apelând la instrumente de măsurare, ca profesor, poți deveni obiectiv.

Din cuprinsul celor arătate anterior rezultă că obiectivele cognitive pot fi formulate operațional cu ajutorul verbelor de acțiune care definesc comportamente observabile, iar măsurarea-evaluarea lor precisă se realizează prin teste docimologice².

Evaluarea performanțelor în învățământ nu se rezumă însă numai la măsurarea obiectivă, întrucât s-a arătat că evaluarea pedagogică presupune trei componente: – Evaluarea (E) = Măsurarea obiectivă (M) + Aprecierea subiectivă (A) + Decizia finală (D).

În evaluarea nivelului de realizare obiectivă afectiv-morale accentul cade pe aprecierea de către profesor a performanțelor elevului. Întrucât la religie evaluările se fac asupra unor obiective afectiv-morale cu semnificație asupra unor procese nemăsurabile, lăuntrice, nevăzute, apare nevoit subiectivitatea evaluatorului, care uneori se reduce la aprecierea după bunul plac. Corelarea aprecierii subiective cu măsurarea obiectivă – prin testele docimologice – reduce semnificativ tendințele subiective ale evaluatorului.

Înțelegerea acestui proces și a modului de realizare presupune două aspecte metodologice distincte. Acestea se referă mai întâi la părțile componente ale sistemului activității de instruire, de orientare și mai apoi la cele de luare de decizii.

Cumulate, aceste scopuri pot oferi informații cu privire la efectele programului de instruire, la cunoașterea rezultatelor școlare a surselor de reușită într-o anumită direcție sau la stabilirea unor măsuri de îmbunătățire a programului de instruire, program care trebuie să aibă în vedere conținutul, metodele, mijloacele folosite în instruirea și perfecționarea celor ce predau disciplinele școlare, printre care se înscrie și religia.

2. "Docimologia este știința care are drept obiect studiul sistematic al examenelor, în particular al sistemelor de notare și comportamentul examinatorului și al examinaților" – "Psihopedagogic" – Editura Spiru Haret, Iași, 1995, p. 205 cf. Gilbert de Landsheere, "Evaluation continue et examens. Précis de docimologie", Ed. Labor, Bruxelles, 1971, pp. 1-4.

În funcție de cele amintite, în procesul instruirii la religie se poate realiza o *evaluare parțială* și o *evaluare globală*. Evaluarea parțială conduce spre o verificare temporală – a elementelor cognitive – sau secvențială – a componentelor care poate fi realizată prin ascultare curentă, lucrări de control – extemporale, probe practice.

Evaluarea globală are alte dimensiuni, întrucât vizează cantitatea de cunoștințe și deprinderi dobândite de elevi pe un parcurs mai lung. Această evaluare se execută prin examene, cursuri școlare etc.

În literatura pedagogică s-au conturat trei tipuri de evaluare: *evaluarea inițială* – predictivă, *evaluarea continuă* – formativă și *evaluarea finală* – cumulativă.

Aceste trei tipuri de evaluare cu funcții distincte, care pot fi practicate în instruirea modernă la orice disciplină de învățământ, inclusiv la religie. Dar având în vedere particularitățile și specificul acesteia, prin profundul ei caracter afectiv-moral, considerăm necesară prezentarea acestor tipuri de evaluări împreună cu regulile ce se impun pentru religie.

TIPURI DE EVALUARE ȘI FUNCȚIILE LOR

1. *Evaluarea inițială sau predictivă* se realizează la debutul unui ciclu de instruire sau semestru. Ea îndeplinește o funcție de diagnoză a nivelului de pregătire al clasei de elevi. Rolul ei este de a depista, pe de o parte, lacunele și disponibilitatea fiecărui elev, iar, pe de altă parte, acela de a-l informa pe profesor despre posibilitățile de a anula aceste lacune și despre posibilitățile de *progres ale fiecărui elev*. *Funcția predictivă a evaluării inițiale prevecează* asupra funcției diagnostice. Este mai important să știi ce va putea să facă elevul, decât ceea ce a putut face el. Cu alte cuvinte, se poate practica evaluarea inițială mai degrabă pentru viitor, decât pentru trecut.

Rezultatele probelor de evaluare inițială nu trebuie să se transforme în note, ci numai în surse de informații pentru profesor. Pentru a-și face o imagine clară asupra nivelului de informare religioasă pe care îl deține elevul de către profesor este de maximă utilitate. Mediul, familia din care provine fiecare elev sunt diferite. Poate fi sau nu un mediu unde elevul a deprins anumite gesturi, manifestări ale credinței, de care profesorul trebuie să țină cont în demersul lui ulterior. Din această perspectivă evaluatorul trebuie să aibă în vedere următoarele reguli:

- orice elev poate primi educație creștină indiferent de proveniența socială și de factorii generici;
- orice elev este capabil de sentimente și emoții creștine independent de rezultatele obținute la testele de religie;
- orice elev este apt de a se converti ulterior la creștinism și a adapta morala creștină, indiferent de comportamentul inițial.

2. *Evaluarea continuă și formativă* – numită și de progres se realizează cât mai des posibil, în timpul și la sfârșitul fiecărei lecții sau al fiecărei activități didactice. Acest tip de evaluare urmărește controlul riguros al achizițiilor realizate de elevi la nivelul memoriei de scurtă durată. Achizițiile nu se vor prezenta ulterior, în întregime, întrucât urmează procesul de uitare, proces normal și necesar la toți oamenii. Evaluarea formativă este de aceea revelatoare în raport cu o anumită performanță standard, în sensul că aproximativ 95% din elevii clasei ating sau trebuie să atingă acest standard sau chiar să-l depășească. Este recomandabil ca nici rezultatele evaluărilor formative să nu fie convertite imediat în note.

În procesul de instruire interesează învățarea temeinică atât la nivelul memoriei tactice, cât și la nivelul memoriei strategice. Evaluarea formativă este indispensabilă în controlul riguros al profesorului fiecărui elev. Psihologii au demonstrat că nu se acționează nimic în memoria tactică dacă nu s-a achiziționat mai înainte în memoria de scurtă durată. De aceea, este important să cunoaștem permanent dacă s-au achiziționat în memoria de scurtă durată, cunoștințele esențiale, pentru că dacă anumite cunoștințe esențiale nu au fost achiziționate în memoria de scurtă durată, nu există nici o șansă ca ele să apară din senin în memoria tactică sau în cea strategică. Controlul permanent al memoriei de scurtă durată este *cheia învățării temeinice*. Enunțul textelor biblice în diferite momente, precum și redarea rugăciunilor învățate se constituie, în momente de evaluare permanente, dar și în exerciții (mijloace) de fixare a anumitor cunoștințe de bază.

Pentru evaluarea formativă: – rezultatele slabe obținute la testele de religie au alte cauze decât îndepărtarea voluntară de religia creștină și de aceea, nu necesită aprecieri negative demobilizatoare; – priviți în ochii și inima elevului atunci când îi apreciați sentimentele creștine, nu la rezultatele testelor; – elevul nu știe prea multe despre religie și creștinism acum; – dar știe mai mult decât atunci când era complet neștiutor; – deci, elevul progresează chiar dacă o face mai lent; – stimulați-l cu dragoste; – analizați-vă propriile greșeli înainte de a jigni un elev care nu a înțeles pe deplin ceea ce l-ați învățat.

3. *Evaluarea finală-cumulativă și sumativă* se realizează la sfârșitul unor capitole, semestru sau ani școlari. Rolul acestei evaluări îl constituie diagnosticul final al integrării cunoștințelor achiziționate de elevi în decursul multor lecții, în structuri coerente, în unități de învățare, capacități, abilități și deprinderi.

În acest context, evaluarea sumativă devine diferențiată la nivelul clasei, întrucât nu toți elevii dispun de același potențial intelectual. Integrarea cunoștințelor în structuri unitare se realizează diferit de la un elev la altul. Rolul evaluării sumative este acela de a consemna diferențele cunoștințelor acumulate de fiecare elev în parte. Diferențele se datorează faptului că în învățare sunt utilizate toate capacitățile psihice: de la capacitatea de cunoaștere a atenției la coeficientul de inteligență sau nivelul motivațional.

Pentru practica instruirii, esențial este ca evaluările sumative să surprindă depășirea standardelor de performanță de către toți elevii, chiar dacă nivelul acestei depășiri este diferențiat de la un nivel la altul.

În evaluarea sumativă se ține cont de:

- primul test sumativ va fi notat cu multă înțelegere;
- primul și al doilea test sumativ trebuie constituit astfel încât cei mai mulți elevi să-l dorească și pe următorul;
- asigurați-i cu grijă pe elevii care au rezultate slabe la test că proba este insurmontabilă doar pentru moment.

Tipurile de evaluare prezintă caracteristici proprii. Astfel, evaluarea inițială este diferențiată, diagnostică, predictivă și nu determină notarea.

Evaluarea finală-cumulativă este diferențiată de control al memoriei de scurtă durată, și al celei strategice și determină notarea.

Conform teoriei moderne a evaluării, categoria cea mai convingătoare la care poate apela profesorul cel ce predă religia în școală, cu speranțe în reușita procesului de instruire, sunt testele și probele de evaluare. Acestea pot fi grupate în teste inițiale, teste de progres și teste cumulative.

Testele inițiale se pot aplica la începutul unei etape de instruire, început de an școlar, semestru etc. Sunt teste constituite ținând seama de obiectivele ciclului de instruire anterior parcurs. Așadar sunt teste predictive, în sensul că pe baza lor se pot identifica lacunele fiecărui elev în parte, efectele negative cumulate prin erori instrucționale anterioare, nivelul de pregătire al elevilor în momentul aplicării testului și posibilitatea de a stabili de la ce nivel se poate începe un nou program de instruire.

Testele predictive – servesc, deci, ca indicator precis al nivelului de performanță de la care debutează noul proces instrucțional.

Testul predictiv trebuie să conțină itemi care pot fi realizate pe cale orală sau scrisă. Dar ce sunt itemii? I.T. Radu – în lucrarea sa: "Teorie și practică în evaluarea eficienței învățătorului" (1981) precizează că itemul are sens de unitate dintr-un test, una dintre întrebările cuprinse într-o probă.

În funcție de obiectivele urmărite și conținutul temei lecției la care sunt evaluate performanțele elevilor, itemii pot fi variați, itemi cu răspunsuri deschise, formulate de elevi, cu răspunsuri închise, când elevul este obligat să aleagă între mai multe răspunsuri propuse.

Tehnicile și metodele evaluării sunt multiple. Ele pot fi grupate după numeroase criterii. Dacă urmărim gradul de utilitate al unor instrumente de lucru, acestea pot fi împărțite astfel:

a) Evaluări efectuate în condiții specifice, adică în situații în care elevii sunt conștienți că sunt supuși unei probe de evaluare.

b) Evaluări care se derulează în situații specifice, în cadrul procesului propriu-zis de predare învățare.

Din perspectiva acestei clasificări, cele mai potrivite tehnici de evaluare sunt cele care nu se desfășoară în situații destinate în special acesteia, ci cele în care verificările și aprecierile se efectuează prin discuțiile, dezbaterile purtate în clasă prin intermediul diferitelor teme propuse atât de profesori, cât și de elevi. Religia nu trebuie să apară în mințile micilor învățăcci ca ceva amorf, ca o limbă veche ce s-a utilizat în trecut. Există astfel riscul transmiterii unor informații seci, fără încărcătură spirituală, fără înțeles pentru copiii fără nici o rezonanță afectivă în inimile lor.

Dacă ne raportăm la afirmațiile anterioare, putem include și evaluări operate în contextul activităților ce depășesc programele analitice ca de exemplu cercurile și concursurile școlare. Existența unui cerc de religie în fiecare unitate școlară este la fel de necesară ca și cea a unuia de limba română sau de matematică. Un astfel de cerc mi se pare mai potrivit pentru ciclul gimnazial.

În cadrul său se pot dezbate multiple probleme, se pot redacta reviste religioase, se pot realiza pelerinaje, excursii la mănăstiri. Aceste activități educative non-formale permit din punct de vedere al evaluării, o mai nuanțată cunoaștere a elevilor a modului lor de gândire și acțiune în situații mai naturale, în contexte ce ies din matca specifică cadrului formal.

În ceea ce privește concursurile școlare la disciplina Religie, acestea încă nu au căpătat o statuare legală, deși există încercări pe plan local de introducere a acestora în sistemul învățământului instituționalizat. Asemenea gen de competiții ar avea efecte atât asupra elevului, căruia i-ar confirma sau dimpotrivă, iar infirma rezultatele obținute la clasă, cât și asupra profesorului care și-ar putea construi repere de apreciere ale testelor și ar putea realiza o comparație a evoluției sale raportată la celelalte cadre didactice. Astfel s-ar putea realiza un feedback suficient de riguros și flexibil în relația de formator și cel format.

Prin raportare la natura problemelor utilizate în activitatea didactică, se pot distinge probele orale, probele scrise, probele practice și evaluările operate prin intermediul calculatorului (de tip test grilă).

Probele orale oferă marelă avantaj că permit cunoașterea în profunzime a acumulărilor succesive realizate de elevi în cursul derulării procesului instructiv-educativ. Dacă în cazul testelor scrise nu putem cerceta ce se ascunde în spatele afirmațiilor făcute, nu putem clarifica unele poziții abordate de subiectul examinat, în cazul probelor orale, cel ce verifică are posibilitatea de a formula întrebări suplimentare pentru a îndruma pe elev în elaborarea răspunsurilor, dar și pentru a se convinge pe sine că dincolo de cuvinte se află atitudini și comportamente corecte orientate axiologic.

Un alt merit al probei orale ar fi acela că, în cazul unei insuficiente sau eronate însușiri a valorilor și cunoștințelor predate, profesorul poate interveni prompt, evitându-se astfel o înrădăcinare a acestora în conștiință. Probele orale se pot desfășura frontal, adică printr-un dialog cu mai mulți elevi sau chiar cu întreaga clasă, sau prin examinarea individuală a fiecăruia dintre elevi. *Conversațiile purtate cu întregul colectiv de elevi permit confruntarea între mai multe păreri, apariția unor poziții contrare față de un anumit subiect, problematizarea.* Este de preferat ca atunci când se ivesc astfel de situații, profesorul să nu ofere soluția imediat, ci să asculte argumentele fiecărui elev implicat în discuție, pentru a observa modul de gândire și atitudinea luată față de problema dezbătută.

Probele scrise sunt recomandate în special pentru reproducerea unor conținuturi (rugăciuni, pilde). În acest caz elaborarea testului de evaluare trebuie însoțit și de un plan al conținuturilor vizat a fi evaluat, care să conțină elementele esențiale ce trebuie să apară în răspunsurile formulate de elevi.

Un alt aspect legat de acest tip de evaluare, îl reprezintă posibilitatea apariției unor erori de apreciere legate de imprecizia instrumentului de eva-

luare. Erori sistematice pot fi determinate de unele trăsături de personalitate ale evaluatorului (unii profesori, mai îngăduitori, se concentrează asupra palierului superior al scalei de evaluare, iar alții, mai exigenți, asupra celui inferior; unii apreciază creativitatea, iar alții răspunsurile reproductive).

În această perspectivă, profilul unui profesor ideal de Religie este de a oferi o îmbinare armonioasă între exigență și dragoste, între severitate și blândețe. Nu se poate renunța la exigență în numele unei iubiri greșit înțelese, pentru că lipsa acesteia ar fi un îndemn tacit la delăsare. Pe de altă parte exigența exagerată poate îndepărta elevul de obiectivele generale ale educației creștine. Coordonată de bază a comportamentului nostru trebuie să fie exemplul Mântuitorului, care a fost blând și smerit, plin de dragoste, dar sever atunci când împrejurarile o cereau.

Dragostea este trăsătura de bază a creștinismului și cu atât mai mult un profesor trebuie să aprecieze conformarea la regulile și normele morale, creativitatea nereprezentând decât o variațiune pe aceeași temă. Apreciem orice formă de creativitate, dar doar atâta timp cât ea nu aduce prejudicii valorii morale sau normelor învățaturii de credință cărora i se subsumează.

Probele practice pot lua ca model unele materiale extrase din diverse surse bibliografice de referință, cât și al creării unor texte (poezii, eseuri, scurte lucrări în proză), tematică religioasă sau chiar pictarea unor icoane.

În ceea ce privește evaluarea asistată de calculator, aceasta prezintă avantajul introducerii unor materiale ce antrenează copiii în activitate, dar și dezavantajul orientării acesteia preponderent asupra conținuturilor și nu asupra obiectivelor generale.

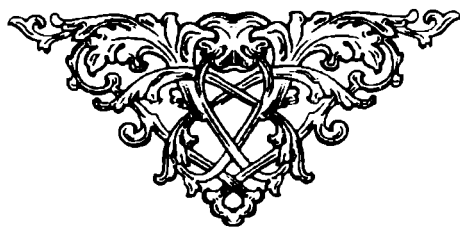
Mai presus de toate, principiul călăuzitor în evaluarea elevului în cadrul orei de religie trebuie să rămână dragostea, urmărindu-se apropierea acestuia de Biserică, de Dumnezeu, în scopul formării unui bun creștin, care practică învățarea acumulată la orele de religie, concentrându-și interesul asupra formării sufletului și ca un sprijin pentru acesta, pe dezvoltarea spiritului și intelectului.

Lección de religie este pusă în valoare în măsura în care cei care au obligația să facă acest lucru, profesorii, se ridică la nivelul cerințelor impuse de normele pedagogiei actuale, având o pregătire adecvată. Procesul de predare-învățare la ora de religie trebuie să se deruleze într-un cadru organizat, bine pregătit și nu la voia întâmplării pentru a avea succesul scontat.

Cei prin care se desfășoară această activitate, "creatoare de destine" – educația, nu trebuie să fie amatori³, diletanți exclusiviști, ci oameni bine pregătiți care să cunoască componentele și etapele procesului didactic în care evaluarea ocupă un rol important. Tehnicile și metodele utilizate în cadrul acesteia trebuie să fie bine stăpânite de profesorul de religie pentru a fi folosite eficient, evaluarea reglând activitatea întreprinsă de acesta. Așadar, tehnicile și metodele evaluării sunt multiple; ele nu vin să creeze repulsie și dezinteres pentru elev, ci vin să antreneze și să stimuleze dorința și interesul pentru cele învățate, evaluarea devenind în acest mod autocvaluare.

Dar, în acțiunile de predare-învățare, cu precădere la religie, factorul important este profesorul. El, prin conduita sa, demonstrează că ceea ce învață sunt și propriile sale convingeri, starea sa transmițând-o de cele mai multe ori elevilor, astfel constituindu-se într-un model pentru elevii pe care-i îndrumă. Profesorul, la rândul lui, trebuie să aibă ca model pe Hristos, către care își conduce elevii.

P.S. Episcop Varsanufie Prahoveanul,
Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor

3. Constantin Cuceș, *op. cit.*, p. 24.

IX. NOI APARIȚII EDITORIALE

Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan N. Floca; Prof. Dr. Sorin Joantă,
Administrație bisericească parohială și legislației,
Edit. Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Sibiului, Sibiu
2001, p. 208

Momentul apariției lucrării *Administrație bisericească parohială și legislație*, este de mare importanță pentru învățământul teologic românesc precum și pentru activitatea practică din parohiile Patriarhiei Române.

Lucrarea, uimitor de completă, pune la îndemâna ostenitorilor din învățământul teologic și centrele eparhiale, a preoților, studenților și elevilor un instrument absolut necesar. Respectând atât cerințele conciziunii și orientării rapide în cuprins cât și cele ale metodicii didactice și expunerii elevate, lucrarea se adresează tuturor celor ce sunt implicați într-un fel sau în altul în viața Bisericii.

Voltaire spunea că "orice lucrare înainte de a epuiza subiectul epuizează cititorul". Această lucrare are darul de a epuiza subiectul fără a epuiza cititorul datorită logicii perfecte a expunerii, a limbajului precis folosit și mai cu seamă a unei informări perfecte într-un domeniu de mare actualitate.

Administrația, privită ca știință a organizării, conducerii, coordonării și controlului, este o latură foarte importantă a fiecărei instituții îmbrăcând mereu forme actuale impuse de dinamismul social.

Chiar dacă are un specific aparte, administrația bisericească primește influențele externe pe care le consideră utile bunei desfășurări a vieții bisericești.

Lucrarea receptează toate aceste aspecte, mai ales la nivelul limbajului și al expunerii materialului.

Limbajul lucrării este unul adecvat cerințelor actuale iar principiile mai vechi sunt îmbinate cu principii moderne, născând fără să definească o nouă știință a managementului, specifică instituțiilor bisericești.

La nivelul prezentării și expunerii materialului lucrarea are meritul de a reuși să adune, să sistematizeze informația într-un ghid, util și ușor de folosit în condițiile crizei de timp cu care se confruntă societatea actuală.

Lucrarea este împărțită în trei părți de dimensiuni inegale. Prima parte este intitulată *Organizarea Administrativă a Bisericii Române*. Cea de-a doua parte, de dimensiuni mai reduse, are un caracter practic și se intitulează *Legile bisericii și de stat după care se organizează și administrează Biserica Ortodoxă Română* iar cea de a treia parte se numește *Exemplificare* și are ca scop desfășurarea practicii în administrația parohială, adresând sfatul ca o dată cu cunoștințele teoretice să se alcătuiască un dosar cu formularele tipizate și cu documente netipizate necesare desfășurării activității instituțiilor bisericești.

Prima parte a lucrării începe prin a prezenta principiile canonice fundamentale de organizare și administrare a Bisericii Ortodoxe Române (principiul ecleziologic instituțional, principiul organic sau constituțional, principiul ierarhic, principiul sinodal, principiul iconomiei sau al pogorământului, principiul autonomiei externe, principiul loialității față de stat, principiul autocefaliei, principiul autonomiei interne, principiul nomocanonic sau pravilnic, principiul teritorial).

Lucrarea continuă cu prezentarea structurii organizatorice a Bisericii Ortodoxe Române.

Este prezentată organizarea centrală cu organele sale: Sfântul Sinod, Sinodul Permanent, Adunarea Național Bisericească, Consiliul Național Bisericesc, Patriarhul, Cancelaria patriarhală, Corpul de inspecție și control.

După prezentarea organizării centrale și a modului de funcționare a celor două tipuri de instituții unipersonale și colegiale, autorii lucrării au prezentat organizarea locală la nivele de mitropolii și eparhii. Sunt prezentate apoi protopopiatele, ca instituții intermediare între parohii și protoierii.

Lucrarea intitulată *Administrație Bisericească parohială și legislație* acordă un rol important structurii locale cu cea mai mică întindere dar cu cea mai mare pondere, parohia.

Parohia este prezentată sub un întreg aspect: ca unitate social-religioasă, ca unitate teritorială locală și ca unitate administrativă.

Sunt descrise apoi componența și modul de funcționare al organelor colegiale de conducere (Adunarea parohială, Consiliul parohial și Comitetul parohial) precum și cele unipersonale (preotul paroh și episcopul casier).

Autorii nu s-au limitat la o simplă prezentare a organizării și la redarea temeiurilor pe baza cărora se desfășoară activitatea de conducere a parohiilor ci dau un adevărat ghid de îndrumare a activității preotului paroh.

În îndrumarea activității conducătorului oficiului parohial, lucrarea trece cu multă ușurință de la expunerea tehnică și concisă, specifică activității administrative, la cea elevată și expusă în detaliu.

Sunt prezentate calitățile pe care trebuie să le aibă preotul paroh, munca sa administrativă contactele personale de lucru ale parohului, caracterul de stabilitate ce o are cel ce ocupă această funcție, încetarea activității parohului precum primele măsuri administrative pe care trebuie să le întreprindă noul paroh.

Lucrarea acordă un spațiu larg atât chestiunilor de contabilitate parohială cât și celor de secretariat, în dorința formării unui stil de conducere modern a oficiului parohial, bazat pe metode moderne de analiză, previziune a activității la parohiei și expunerea a documentelor emise.

Lucrarea face referiri consistente și la clerul militar și la organizarea vieții monahale.

Autorii nu scapă din vedere nici modul de organizare și funcționarea instituțiilor ce au un rol important în pregătirea clerului (instituțiile de învățământ), în conservarea obiectelor de patrimoniu, a cărților și a documentelor de arhivă (muzeele, bibliotecile, arhiva), în editarea și tipărirea cărților necesare cultului și informării teologice (Institutul Biblic și de Misiune ortodoxă, tipografiile), în scopuri filantropice, de asigurare și de ajutor reciproc (Casa de pensii trecută din 1992 la Asigurările sociale de stat, fondul misionar, fondul asigurării bunurilor bisericești, casele de odihnă pentru pensionari), în producerea și distribuirea de bunuri materiale (turnătoriile de lumânări, depozite, ateliere, gospodării anexe).

După prezentarea modului de organizare și funcționare a instituțiilor bisericești, lucrarea abordează noțiunea de administrație bisericească, trăsăturile ei specifice, precum și principiile fundamentale ale administrației bisericești (principiul conducerii întregii administrații a Bisericii de către un organ central colegial - Sfântul Sinod; principiul subordonării; principiul participării credincioșilor la realizarea administrației bisericești; principiul egalității în drepturi și îndatoriri a credincioșilor; principiul conducerii colegiale sau a muncii colective; principiul canonicității și legalității în administrația bisericească; principiul cointeresării în activitatea organelor de administrație bisericească).

Lucrarea acordă o importanță deosebită modului în care sunt deținute și administrate bunurile bisericești.

Subcapitolul intitulat: *Avea sau patrimoniul Bisericii* îmbină prevederile legiuirilor bisericești privitoare la organele de administrarea și control a patrimoniului bisericesc, modurile de dobândire, schimbare grevare dau înstrăinare a bunurilor bisericești, cu cele ale legislației de stat.

În completarea caracterului practic al acestui subcapitol, autorii lucrării vin cu precizări privitoare la: răspunderi, garanții, sancțiuni, asigurarea și inventarierea bunurilor bisericești, făcând referire, de asemenea la subiectul bunurilor bisericești.

Partea a II-a a lucrării se constituie într-o expunere sistematică a legilor bisericești și a celor de stat după care se conduce biserica în activitatea sa.

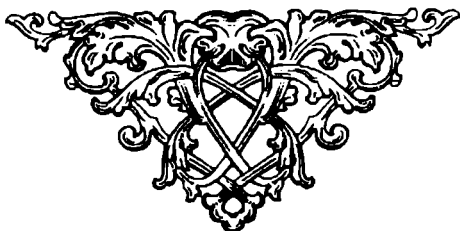
Această parte a lucrării este foarte utilă deoarece oferă informații despre legile care sunt aplicabile și în viața Bisericii.

Partea a III-a are o finalitate practică, propunând alcătuirea unui portofoliu cu toate documentele necesare desfășurării activității administrative la parohii, protopopiate, eparhii și Patriarhie.

Se poate conchide așadar că lucrarea intitulată *Administrație bisericească parohială și legislație* are meritul de a propune metode și practici foarte utile administrație parohiale, de a unifica practicile administrative acolo unde ele diferă, de a moderniza formele administrative învechite.

Lucrarea este de o înaltă ținută științifică, informațională și documentară, iar apariția ei va da cu siguranță rezultate deosebite în viața Bisericii atât la nivel instructiv-educativ cât și practic.

Pr. drd. Paul Iulius Negoită

Pr. Conf. Univ. dr. Marin Velea
CLASICI AI MUZICII CORALE ROMÂNEȘTI, LAICE
ȘI RELIGIOASE, Editura DAIM, București, 2002

Este cunoscută activitatea multilaterală desfășurată de Pr. Conf. Univ. dr. Marin Velea, atât în domeniul didactic muzical religios cât și coral, în acesta din urmă evidențiindu-se și prin creație, dar și prin interpretare, ca dirijor al mai multor coruri precum: Corul bărbătesc al Seminarului Teologic-Ortodox din București, Corurile mixte ale bisericilor Sfântul Ilie-Gorgani, Precupeții noi, Sfântul Ionică-Moldoveni, Sfântul Elefterie și Corul mixt al Facultății de Teologie-Ortodoxă a Universității din Pitești.

Experiența sa în acest sens s-a cristalizat printr-o aprofundată cunoaștere a stilului de cântare în tradiția psaltică a bisericii noastre ortodoxe, dar și prin cunoașterea stilurilor corale specifice unei întregi pleiade de compozitori români care au abordat cu precădere genul coral, atât laic cât și religios. Numeroase analize ale lucrărilor acestora s-au adunat și s-au dovedit mereu utile în studiu și munca dirijorală cu formațiile corale pe care le-a condus.

De asemenea, în activitatea sa muzicologică, Pr. Conf. Univ. Dr. Marin Velea a realizat, de-a lungul timpului, o serie de portrete (medalioane) ale acestor compozitori de frunte, apărute în diverse publicații și periodice religioase și laice.

Toate acestea l-au determinat pe autor să-și adune rodul muncii sale în domeniu și să-l pună la dispoziția celor interesați, așa cum însuși mărturisește în cuvântul introductiv al volumului I din *Clasici ai muzicii corale românești, laice și bisericesti*, apărut recent la Editura DAIM (București, 2002): “Scopul publicării acestui demers muzicologic este de a face cunoscut specialiștilor și oamenilor de cultură, iubitori ai artei corale, lucrările creatorilor de artă corală laică și religioasă ai căror mesaj religios, popular și patriotic poate contribui substanțial la educația moral-religioasă a tinerei generații, spre care se îndreaptă toate nădejdiile Bisericii și Neamului românesc”.

Crezul autorului este susținut de profesionalismul cu care realizează portretul muzical și cultural al fiecărui compozitor, evidenta pătrundere în

esența stilistic muzicală a fiecăruia, reliefând direcțiile și coordonatele de bază pe care aceștia s-au situat în abordarea și prelucrarea melosului românesc, fie folcloric, fie psaltic, adunând în corola patrimoniului coral românesc capodopere de necontestat, interpretate și astăzi cu pioasă dăruire de toți cei care slujesc arta și cultura națională în general, muzica de tradiție bizantină, specifică Bisericii Ortodoxe Române, în special.

Volumul I al lucrării Pr. Conf. Univ. Dr. Marin Velea ne prezintă un număr de 24 de portrete ale compozitorilor care s-au preocupat de arta corală românească laică și bisericească, începând din secolul al XIX-lea și până la mijlocul secolului XX, urmând ca viitoarele volume să completeze această serie cu portrete ale compozitorilor contemporani, ajungând până în prezent.

Acest demers, prin complexitatea abordării tematicii, – fiecare portret presupunând atât inserarea datelor biografice cât și implicarea compozitorilor respectivi în viața muzicală, în activități pedagogice, în inaugurarea și fondarea unor instituții muzicale naționale și a unor societăți și formații corale importante în dezvoltarea culturii muzicale românești – se constituie într-o istorie sintetică a muzicii corale, privită prin prisma personalităților care au contribuit la edificarea ei, reflectând cu fidelitate și viabilitate realitățile concrete ale timpurilor și etapelor străbătute de gen în afirmarea tot mai pregnantă a specificului național, prin melodicitate, polifonie, armonie și forță expresivă.

Medalioanele compozitorilor sunt completate de o listă a principalelor creații corale, laice și religioase, autorul inserând și succinte analize ale acestor lucrări, reușind să caracterizeze cu precizie stilul și tendințele componistice determinante pentru fiecare dintre creatorii portretizați, importanța fiecăruia în dezvoltarea și afirmarea geniului coral românesc.

Determinante pentru stilul muzicii corale românești, așa cum o afirmă și autorul, sunt melodica de inspirație populară românească (pentru creația laică) și melosul psaltic tradițional (pentru muzica bisericească). Punctând introducerea cântării pe mai multe voci în Biserica Ortodoxă Română, la mijlocul secolului al XIX-lea, Pr. Conf. Univ. Dr. Marin Velea, delimitează tendințele de început de armonizare în stilul coral rus sau german (diferite de configurația psaltică românească), de tendințele aflării unei tratări polifonice, armonice adecvate melosului modal specific tradiției psaltice românești (descendentă din marea tradiție a muzicii bizantine).

Astfel, primul portret inserat în volum este cel al lui *Ioan Cartu (1820-1875)*, considerat a fi primul dintre creatorii de muzică corală bisericească pe care l-a preocupat înlocuirea lucrărilor corale liturgice de proveniență rusă cu lucrări românești, create de el și de alți compozitori ai vremii cu preocupări

asemănătoare. *Liturghia Sfântului Ioan Chrisostomu* aranjată de Ioan Cartu “face pași mari înainte, cu repercursiuni favorabile dezvoltării muzicii românești, întrucât prin introducerea muzicii corale în Biserică se aduceau servicii nu numai acesteia, ci întregii vieți artistice autohtone, iar utilizarea textului românesc în cântarea liturgică se alătură sufletului patriotic specific acestei epoci de adânci și inestimabile transformări structurale” – subliniază Pr. Conf. Univ. Dr. Marin Velea.

Pe aceeași linie merg și ceilalți compozitori pe care autorul îi portretizează în paginile volumului său: *Alexandru Podoleanu, Ciprian Porumbescu, Teodor Gerogescu, Iacob Mureșianu, Gheorghe Dima, Dumitru Georgescu Kiriac, Gheorghe Cucu, Teodor Teodorescu, Ion Vidu, Gavriil Galinescu, Ion Popescu-Pasărea* și mulți alții, introduși într-o ordine cronologică, tocmai din dorința de a realiza o cât mai clară imagine a devenirii muzicii corale românești în decursul istoriei celor două secole.

Pentru fiecare, Pr. Conf. Univ. Dr. Marin Velea stabilește coordonatele de bază ale contribuției la dezvoltarea muzicii corale românești, interesul demersului său crescând pe măsură ce se adună datele problematicii și se configurează tendințe, școli, reprezentanți, societăți și coruri, creații, prin mentorii și creatorii lor.

Adăugând listei anterioare și numele celorlați compozitori prezentați de Pr. Conf. Univ. Dr. Marin Velea: *Alexandru Flechtenmacher, Eduard Wachmann, Gavriil Musicescu, Eusebiu Mandiceschi, George Stephănescu, Timotei Popovici, Teodor Georgescu, Nicolae Popovici, Sabin Drăgoi, Augustin Bena, Antoniu Sequens, Mihail Berezoschi, Simeon N. Niculescu*, constatăm cât de largă și variată este paleta componistică pe care autorul ne-o pune la dispoziție și cât de imens este volumul de muncă susținut de acesta pentru a pătrunde în esența muzicii corale românești și a creiona cu atâta putere de sinteză aceste medalioane componistice, și nu numai.

Spațiul tipografic rezervat acestei recenzii nu ne permite să analizăm în amănunt volumul Pr. Conf. Univ. Dr. Marin Velea, *Clasici ai muzicii corale românești, laice și bisericești*, de altfel nici nu am putea-o face mai bine decât a reușit acesta să pătrundă în tehnicile și istoria acestei creații. De aceea, vă recomandăm să citiți lucrarea, care prin forma și conținutul ei este nu numai atractivă, dar și profund instructivă pentru cunoașterea creației corale românești, cu un profund “mesaj religios, popular și patriotic”, așa cum și-a dorit-o și cum a realizat-o autorul.

Dr. Mihaela Marinescu

ISSN 1013-6789

Arhiepiscopia Bucureștilor

Str. Intrarea Patriarhiei, nr. 21, sector 4, Bucureșt

Telefon: 021-3372102

